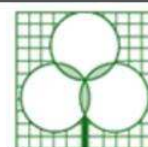

ŐRSÉG ERDŐFEJLESZTÉSI TERVE

- 2008 -

Tervszám: II/5-637/2007.

MgSzH Központ
Erdészeti Igazgatóság
Regionális és Zöldövezeti
Tervező Osztály
Balatonfüred, Erdész köz 2.

ŐRSÉG ERDŐFEJLESZTÉSI TERVE

- 2 0 0 8 -

Tervező: Dávid József

Osztályvezető: Czírok István

Igazgató: Wisnovszky Károly

Balatonfüred, 2008. november

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	1
2. AZ ŐRSÉG TERMÉSZETI ÉS TÁRSADALMI VISZONYAI.....	3
2.1. Természetföldrajzi és növényföldrajzi adottságok	3
2.2. A térség társadalmi-gazdasági helyzete	5
2.2.1. Térségi vonatkozások	5
2.2.2. Népesség, foglalkoztatottság	6
2.2.3. Tájhasználat	7
2.3. A térség környezeti állapotának összefoglalása	11
2.4. Az erdők és az erdőgazdálkodás összefoglaló helyzetelemzése.....	15
2.4.1. Az erdők tulajdon- és kezelési viszonyai.....	15
2.4.2. Erdészeti igazgatás.....	17
2.4.3. Az erdők faállományviszonyai	19
2.4.4. Az erdők rendeltetése.....	20
2.4.5. Az erdők egészségi állapota.....	23
2.4.6. Erdő- és fagazdálkodás	24
2.4.7. Az erdők jóléti szolgáltatásai	25
3. AZ ŐRSÉG ERDÉSZETI FUNKCIÓTERVE	27
3.1. Az erdők társadalmi-gazdasági funkciói és az erdőfunkció tervezés.....	27
3.2. Az erdőfunkciók erdészeti térszerkezeti terve	37
3.2.1. Az Őrség erdeinek funkcióértékelése	37
3.2.1.1. Az erdők gazdasági funkciói.....	38
3.2.1.2. Az erdők védelmi funkciói	47
3.2.1.3. Az erdők élőhelyvédelmi funkciója	60
3.2.1.4. Az erdők üdülési funkciója	65
3.2.1.5. Az erdőfunkciók közötti konfliktusok feltárása	71
3.2.2. Erdőfunkció övezeti besorolás.....	73
3.2.2.1. Az erdőfunkció övezetek kialakításának irányelvei	73
3.2.2.2. Az Őrség erdőfunkció övezeteinek általános jellemzése.....	76
3.2.3. Az erdők eszmei és gazdasági értéke.....	78
3.2.3.1. Az Őrség erdeinek eszmei értéke.....	78
3.2.3.2. Az Őrség erdeinek gazdasági értéke.....	79
3.3. Az Őrség erdeinek övezeti szabályozási terve	81
3.3.1. Általános erdészeti jellegű szabályozási előírások	81

3.3.2.	Erdészeti ágazati szabályozási előírások	85
3.3.3.	Övezetenkénti erdőgazdálkodási, erdőkezelési szabályozási előírások ...	86
3.3.3.1.	Élőhelyvédelmi erdőfunkció övezeti szabályozás	86
3.3.3.2.	Védelmi erdőfunkció övezeti szabályozás.....	91
3.3.3.3.	Üdülési erdőfunkció övezeti szabályozás	92
3.3.3.4.	Gazdasági erdőfunkció övezeti szabályozás.....	93
3.3.4.	A szabályozás megvalósítását elősegítő intézkedések	94
3.3.4.1.	Általános intézkedési irányelvek	94
3.3.4.2.	Intézkedési program a nemzeti erdőprogram alapján.....	96
4.	KÖZJÓLÉTI – TURISZTIKAI FEJLESZTÉSI PROGRAM	104
4.1.	A turizmusról általában	104
4.2.	Erdei turisztikai formák.....	105
4.3.	Turizmus az Őrségben.....	107
4.4.	Erdészeti közjóléti-turisztikai tevékenység az Őrségben	108
4.4.1.	Közjóléti létesítmények	109
4.4.2.	Közjóléti-turisztikai feltárás	110
4.4.3.	Vizsgálatból levont következtetések.....	111
4.4.4.	Az erdőállományok közjóléti-turisztikai szempontú vizsgálata	112
4.5.	Fejlesztési program.....	114
4.5.1.	Az Őrség turizmusának fejlesztési irányelvei.....	114
4.5.2.	Az erdei turizmus fejlesztésének általános irányelvei	115
4.5.3.	Erdők közlekedési feltárási programja	117
4.5.4.	Közjóléti létesítmények fejlesztési programja.....	120
4.6.	A turizmus fejlesztését szolgáló erdészeti program végrehajtásának feltételrendszere	121
4.6.1.	Jogi szabályozás.....	121
4.6.2.	A közjóléti fejlesztési program megvalósításának szervezeti feltételei .	122
4.6.3.	Az erdők közjóléti-turisztikai fejlesztésének támogatási rendszere	124
4.7.	Közjóléti-turisztikai övezeti szabályozás	124
4.7.1.	Az üdülési erdőfunkció övezetbe történő besorolás	124
4.7.2.	Az üdülési erdőfunkció övezet szabályozási előírásai.....	125
5.	ERDŐTELEPÍTÉSI PROGRAM.....	128
5.1.	Erdőterület növelésről általánosságban.....	128
5.2.	Az erdőtelepítés természetvédelmi irányelvei	129
5.3.	Erdőtelepítésre alkalmas területek az Őrségben	131

FORRÁSMUNKÁK..... 133

JOGSZABÁLYOK..... 133

MELLÉKLETEK

TÉRKÉPMELLÉKLET

Órség erdőfejlesztési terve – Erdők funkcióövezeti térképe

M = 1 : 50 000

III-124

CD MELLÉKLET

Műleírás

Áttekintő térkép

Tematikus térképek

Erdőfunkció térképek

Erdők funkcióövezeti térképe

1. BEVEZETÉS

Őrség – Vas megye délnyugati sarkában találjuk ezt az erdőkkel, ligetekkel szabdalta gyönyörű tájat, ahová a honfoglaló magyarok a nyugati kapu védelmére őrlőkat telepítettek. Innen ered a táj elnevezése.

A ma Magyarország és Szlovénia határ menti területét érintő történelmi Őrség olyan tájegység, ahol a lakosság a honfoglalás óta folyamatosan egy helyben él. Az egykori királyi kiváltságlevelekben feltüntetett őrálló nemesek családnevei ma is azonosak az ezer évvel ezelőtt írottakkal. Méltán nevezzük e tájat az ország egyik legősibb magyar vidékének.

Az évszázadok során az itt élők a természettel harmóniában alakították ki a táj arculatát, paraszti szálalásos erdőgazdálkodásukkal, kisparcellás mezőgazdálkodásukkal, tájba simuló épületeikkel megteremtették a táj hosszú távon fenntartandó sokszínűségét.

Az Őrség 63 %-át erdők borítják, ebből adódóan meghatározó szerepet töltenek be. Ez a szerep a gazdasági érteken messze túlmutat, hiszen az erdők alapvetően meghatározzák a térség környezeti állapotát, tájképi megjelenését, újabban turisztikai vonzerejét.

A fentiekből adódik, hogy az Őrségben az erdő nem csupán gazdasági kérdés, hanem fontos társadalmi és ökológiai tényező is.

Az erdők sokrétű társadalmi és gazdasági szolgáltatásainak feltárása, hasznosítása és fejlesztése érdekében az MgSzH Központ Erdészeti Igazgatósága a Vas Megyei MgSzH Erdészeti Igazgatóságának kezdeményezésére elkészítette az Őrség Erdőfejlesztési Tervét.

A terv célja: a meglévő erdők gazdasági és társadalmi szolgáltatásainak felmérése és értékelése, az erdészeti területfelhasználást tükröző funkcióövezeti besorolás elkészítése, valamint a térség erdeinek hasznosításával, védelmével és fejlesztésével kapcsolatos követelmények, intézkedések övezetenkénti szabályozási előírásainak rögzítése. Ez az Erdészeti Funkcióterv.

Az Erdőfejlesztési Tervnek része továbbá az Erdőtelepítési Program és az Erdészeti Közjóléti Fejlesztési Program, amelynek célja az erdőterületek bővítési lehetőségeinek, valamint turisztikai fejlesztési igényeinek meghatározása.

A tervezési terület lényegesen nagyobb az ún. történelmi Őrségnél, amely IV. László adománylevele (1280) alapján 18 településből állt (ma ez 11 település közigazgatási területén található). A területi kijelölés alapját a többé-kevésbé egybefüggő erdőtömb, az Őrségi Nemzeti Park kiterjedése, valamint attól északra az országhatárig nyúló területek (Rába-völgy, Felső-Őrség) bevonása adta. Összességében 48 település közigazgatási területére terjed ki tervezési területünk, a lehatárolás a tervezési munka kezdeményezőjével együtt történt.

A tervezési munka alapjainak összeállításához felhasználtuk az Országos Erdészeti Adattárat, a digitális erdészeti térképeket, ortofotókat, topográfiai térképeket.

A tervezési munkába bevontuk a kezdeményező erdészeti hatóság szakembereit, az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, a Szombathelyi Erdészeti Zrt. és a Zalaerdő Erdészeti Zrt. munkatársait. A jelenlegi állapot, a fejlesztési irányok és igények megismerése érdekében felvettük a kapcsolatot a Vas megyei Területfejlesztési Tanáccsal, az érintett kistérségi társulásokkal. A készülő tervezési munkáról tájékoztattuk a megyei Közgyűlés Elnökét is.

Az adatfeldolgozáshoz és a kiértékeléshez az e célra kifejlesztett ERDOIM erdőértékelő programot, a térképi feldolgozáshoz és megjelenítéshez a korszerű térinformatikai eljárásokkal bíró DigiTerra Map programot alkalmaztuk.

Az erdők gazdasági értékelésének módszerét a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karának Erdővagyon-gazdálkodási Intézete dolgozta ki, a módszer az ERDOIM programba került beépítésre.

A terv felhasználási lehetőségei:

Az Őrség Erdőfejlesztési Tervének egyik fontos célja, hogy **adatokat és tájékoztatást adjon a közigazgatás és a területi tervezés számára** az erdőnek azokról a társadalmi, ökológiai és gazdasági szolgáltatásairól, amelyek befolyásolják a térség környezeti állapotát, turisztikai lehetőségeit, gazdasági potenciálját és elősegíthetik a megfogalmazott fejlesztési célok megvalósítását. Az Erdőfejlesztési Tervet fel lehet használni a különböző területfejlesztési és – rendezési tervek, így a kistérségi fejlesztési programok és a településrendezési tervek készítése során mint **erdészeti adatszolgáltatást és ágazati programjavaslatot**. Megismertet az erdészeti ágazatra vonatkozó szabályozási előírásokkal, lehetőséget ad az erdő társadalmi szolgáltatásainak az eddiginél nagyobb hasznosítására a településfejlesztésben, a turisztikai ajánlatok bővítésében, a racionális földhasznosításban.

Az erdészeti ágazat gazdálkodó szervezetei és területi hatósági szervei számára az Erdőfejlesztési Terv segítséget nyújt abban, hogy **a gazdálkodás, az erdészeti igazgatás, az erdőtervezés során figyelembe tudják venni a regionális és a települési szintű társadalmi igényeket** és az erdőgazdálkodás úgy folyjon a térségben, hogy a tulajdonosi érdekek mellett az össztársadalmi érdek is megfelelő módon érvényesülhessen.

2. AZ ŐRSÉG TERMÉSZETI ÉS TÁRSADALMI VISZONYAI

2.1. Természetföldrajzi és növényföldrajzi adottságok

Az Őrség területi lehatárolásának eredményeképpen tervezési területünk nagysága 69.741 ha, a tervezési terület az érintett települések teljes közigazgatási területére kiterjed.

A 42 db Vas megyei és 6 db Zala megyei település által lefedett terület északi, nyugati és déli határát az országhatár, míg keleti határát a Nádasd – Csöde – Szentgyörgyvölgy településvonulat adja. A tervezési terület többek között magába foglalja hazánk legnyugatibb terület részét, a Vendvidéket is.

Az Őrség természetföldrajzi besorolása a magyarországi kistájkataszter alapján:

Nagytaj: 3. Nyugat-Magyarországi-peremvidék

Középtaj: 3.1. Alpokalja

Kistaj: 3.1.31. Felső-Őrség

3.1.32. Vasi-Hegyhát

Középtaj: 3.2. Sopron – Vasi-síkság

Kistaj: 3.2.15. Rába-völgy

Középtaj: 3.3. Kemeneshát

Kistaj: 3.3.12. Felső-Kemeneshát

Középtaj: 3.4. Zalai-dombvidék

Kistaj: 3.4.11. Felső-Zala-völgy

3.4.12. Kerka-vidék (Hetés)

Domborzat

Geomorfológiailag a területet mély völgyek, lapos hegyhátak jellemzik. Megfigyelhető a hegyhátak hullámos lejtése: délről északra (a Rába felé) és nyugatról keletre. A felszín változatosságát a hegytetők, az alacsonyodó dombok és a nádasdi – szőcei sík területek adják. Míg a nyugati részekén (Vendvidék) gyakoriak a 300 – 400 m tengerszint feletti magasságú, hegyeknek nevezett dombok (Vörös-hegy 295 m, Kovács-hegy 313 m, Dobogó 277 m, Katalin-hegy 367 m, Szabó-hegy 329 m, János-hegy 354 m, Kakas-domb 347 m, Ezüst-hegy 360 m, Hegyes-hegy 383 m, stb.) és az így szaggatott dombvidék magashegységi tájképet idéz, addig a központi és a keleti részekén a dombok már alacsonyabbak, 200–300 m magasak és kevésbé uralkodó jellegűek. A Rába-völgy 195 – 205 m szintű pontjaitól a pleisztocén kavicsra, homokra, felső-pannóniai agyagra, vagy glaciális vályogra épült dombhátak láncolatából itt már lényegesen kevesebb hegytető emelkedik ki (pl. Mál-tető 288 m, Huszári erdő 283 m, Pityer-domb 269 m, Nádasd-Szőce plató 241 – 245 m, Lugosi plató 257 – 269 m, stb.).

A táj legalacsonyabban fekvő pontja a Zala-völgy, mely Felsőjánosfa határában 191 m-t mutat.

Éghajlatát tekintve a kiegyensúlyozottság jellemzi. Átmeneti táj lévén a Dunántúl és az Alpok között, éghajlati adottságait és ezen keresztül a vegetációstruktúrákat erősen az óceáni (atlantikus) hatások alakítják, hiányoznak a konti-

nentális éghajlatra jellemző szélsőségek. Jellemző az enyhe, nedves tél, a hűvösebb nyár, ritkák a tavaszi és őszi fagyok. Ennek ellenére későn tavaszodik. Az Alpok közelsége miatt az Őrség hazánk leghumidabb területe, az éves csapadékmennyiség 700 – 800 mm között van, míg az évi középhőmérséklet 9,0 – 9,5 °C. Ez az oka, hogy itt számos magashegységi növényfajt meg lehet találni.

Talaja a pliocén korszak üledékein alakult ki. Legelterjedtebb genetikai talajtípusa a pszeudoglejes barna erdőtalaj, mely a hegyhátak és nedves völgyek élőhelytípusainak kialakításában játszik fontos szerepet. A pangóvízes, mészmentes talajokon jellegzetes mészkerülő lágy- és fás szárú vegetációk alakultak ki. Kevésbé jellemzően még a következő talajtípusok fordulnak elő: agyagbemosódásos barna erdőtalaj, nyers öntéstalaj, kavicsos váztalaj, lejtőhordalék erdőtalaj.

Vízrajzilag az Őrség három vízgyűjtő területéhez tartozik: az északi irányú patakok a Rába vízgyűjtőjéhez, a Zala a Balatonhoz, míg a Kerka a Mura-Dráva vízrendszereihez tartozik. A vízfolyásoknak jelentős hatásuk van az ökológiai hálózat működtetésére, a vízi, a mocsári, a lápi növényzet kialakulására, fenntartására. A sok forrás és a kedvező domborzati viszonyok sajátos, sűrű vízhálózat létrejöttét eredményezik, melynek kedvező hatása a tőzegmohás átmeneti lápok, láp-erdők, lápi fenyvesek sokaságában nyilvánul meg.

Növényföldrajzilag az Őrség nyugati része (Vendvidék) a Nóri-Alpok flóraidékének Stájer flórajárásához tartozik, míg a központi és a keleti részek az Alpok alja átmeneti flóraidéke, a Vasi flórajáráshoz sorolandó. A florisztikai-növényföldrajzi besorolás, az átmeneti egységek jelenléte és találkozása a flóra és vegetáció szerkezetére meghatározó jellegű. Flórájában a nyugati (atlantikus), a déli (szubmediterrán) és a közép-európai elemek keveredése, a dealpin elemek nagy száma különös jelentőséggel bír. Potenciális vegetációját tekintve ritkábbak az üde lomboserdők (Cyclamini-Fagetum), elterjedtek viszont a lombelegyes erdei fenyvesek (Genisto-Pinetum) és azok származékai: bükkösök (Fagetosum), tölgyesek (Quercetosum), valamint az acidofil bükkösök (Galio r.-Fagetum) és mészkerülő gyertyános-tölgyesek (Luzulo-Quercetum). A kilúgozott savanyú talajon általában mészkerülő aljnövényzet dominál. Az erdőszegélyeket gyakran csarabosok (Luzulo-Callunetum) díszítik, a völgyekben a patak menti égerligetek (Carici brizoidi-Alnetum), kékperjés rétek (Junco-Molinietum), ill. magaskórós növényzet alkot jellegzetes cönózisokat. A lágyszárú vegetáció különösen az átmeneti lápok (Caricion fuscae) továbbá a mocsárrétek (Deschampsion), kaszálórétek (Arrhenatherion) és szőrfüvesek (Nardetalia) változatos és gazdag állományain keresztül alkot értékes növénytársulásokat.

Az Őrség vegetációjának értékelésénél tekintettel kell lenni arra, hogy ez a terület, bár ősidők óta erős kultúrhatás alatt áll (a római „Borostyánkő”-útvonal, majd a 16. sz.-i határörtelepítések), még mindig a megye legkiterjedtebb természeti területét alkotja.

Az Őrségi Nemzeti Park jellegzetes arculatát az Őrségi szerves, ill. a vendvidéki szórványtelepülések közé ékelődő élőhelytípusok, erdők, rétek, legelők, szántók tarkasága, azok szukcessziós folyamatai határozzák meg. Nagyon sok helyen a hagyományos gazdálkodási formáknak (mint bakhátas szántóművelés, rétgazdálkodás, állattenyésztés, kisbirtokosi szálaló-erdőgazdálkodás) már csak az utóhatása érvényesül, a vegetációszerkezet értékelésében mégis különös jelentőségük van (Kovács, 1999.).

2.2. A térség társadalmi-gazdasági helyzete

2.2.1. Térségi vonatkozások

A tervezési terület 695 km² kiterjedésű, 48 települést foglal magába. Magyarország legnyugatibb részét fedi le, határának kétharmada az országhatárral egyezik meg.

Vas megye részeként a Nyugat-Dunántúli statisztikai-tervezési régióhoz tartozik a térség, amely **„A kezdeményezések régiója”**.

A három országgal határos régió gazdag természeti kincseinek és erőforrásainak megőrzése környezeti és gazdasági érdek, kíméletes hasznosításuk a fenntartható fejlődés nagy lehetősége és feladata.

A tizenhárom elismert hazai kisebbség közül a horvátok, a romák, a németek és a szlovének is önálló közösséget alkotnak a régióban. A határ menti településeken a horvátok nagy számban élnek, nem egy esetben többséget alkotnak. Az ország szlovén kisebbségének több mint fele a Vendvidéken és Szentgotthárdon él.

A térségfejlesztésben kiemelkedő szerepük van a kistérségeknek, amelyek a vidékfejlesztés hatékony eszközei. A kistérségi területfejlesztési társulások pályázatokkal, azok koordinációjával hatékonyan elő tudják segíteni a fejlesztéseket, stratégiai és operatív programjaik megalapozzák a pénzügyi eszközök hatékony felhasználásának lehetőségét.

Tervezési területünk **Vas megyei része három többcélú kistérségi társuláshoz tartozik:**

- Szentgotthárd Város és Térsége Többcélú Kistérségi Társulás
Székhelye Szentgotthárd, 15 települést foglal magába
- Őrségi Többcélú Társulás
Székhelye Őriszentpéter, 22 település területére terjed ki
- Körmend és Kistérsége Többcélú Kistérségi Társulása
Székhelye Körmend, a 25 települést magába foglaló kistérség 5 települése tartozik tervezési területünkhöz.

A Zala megyébe átnyúló tervezési területünk öt települése a Lenti Kistérség Többcélú Társulásához (Lenti), míg egy települése (Csöde) a Zalaegerszeg és Térsége Többcélú Kistérségi Társuláshoz (Zalaegerszeg) tartozik.

Az Őrségre az úgynevezett „szeres” településszerkezet a jellemző, ez az országban csak itt található meg. Kialakulásuknak történelmi okai vannak. Egy-egy település a szerek összességéből áll (pl. Őriszentpéter és Szalafő 7-7 szerből).

A Rába-völgyben már a hagyományos településszerkezet alakult ki.

Az erdőgazdálkodás térségi vonatkozásai

A térségi kapcsolatok az erdők és erdőgazdálkodók tekintetében a sajátos hagyományokon alapuló erdőhasználat révén, továbbá a természetvédelem szempontjából bírnak jelentőséggel. Ezek mellett a rohamosan fejlődő ökoturizmusban is meghatározó jelentőségű az erdőgazdálkodás mikéntje.

A két megye erdészeti hatósági szervének illetékessége nem csak a megyehatárhoz, hanem az állami erdőket kezelő erdészeti részvénytársaságok területi lefedettségéhez is kötődik (Magyarszombatfa és Velemér zalai illetékességű).

Az állami erdők részaránya 48 %, ezeket döntően két erdészeti részvénytársaság kezeli. Gazdasági egységeik az erdészeti igazgatóságok (3 db).

Sok **önkormányzatnak** van kis kiterjedésű erdőterülete, együttes felszínük nem éri el a teljes erdőterület 0,3 %-át.

A **magánerdők** tekintetében jellemzően mind a mai napig fennmaradt az évszázadokon át kialakult erdőkezelési és tulajdonlási gyakorlat. A magántulajdonú erdők csupán 18 %-án folyik társult erdőgazdálkodás, a rendezetlen gazdálkodási viszonyú erdők részaránya meghaladja a 37 %-t. **A birtoktestek rendkívüli módon felaprózódtak**, az öröklések folytán tovább osztódnak az erdőterületek, illetve tovább emelkedik az osztatlan közös tulajdonú erdőterületek tulajdonosainak száma. Ezekben az erdőkben a jelenlegi erdőtörvények megfelelő erdőgazdálkodás nem folyik, ám az erdők iránti aggodalomra egyelőre nincs ok, hiszen a régmúlta visszatekintő paraszti szálalásos módon kezelt erdőterületek nem veszélyeztetettek.

2.2.2. Népeség, foglalkoztatottság

A tervezési terület **állandó lakosainak** száma a KSH 2007. évi adata szerint **26.419 fő**. Az Őrség tipikusan aprófalvas vidék, a falvak többsége (37 település) 500 fő alatti törpefalu. Számos település közigazgatási összevonáson esett át (pl. Bajánsenye, Szentgotthárd), így valójában a törpefalvas települések száma több a megadott értéknél.

A **népsűrűség 38 fő/km²**, ez nagyon alacsony érték, az országos átlag harmadát teszi ki.

Az elvándorlásnak, a népeség folyamatos idősödésének köszönhetően az állandó lakosok száma folyamatosan csökken. Ez alól **kivételt** képez Szentgotthárd és vonzáskörzete, továbbá a Rába-völgy nagyobb települései. A közelmúltban megtörtént társadalmi-gazdasági szerkezetváltás nem segíti elő a hagyományos őrési életforma továbbvitelét, fennmaradása egyre nagyobb veszélybe kerül. A mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás a térség foglalkoztatásában a rendszerváltást megelőző évtizedekben meghatározó szerepet töltött be. 1990-től drasztikusan csökkent a két ágazat munkaerő igénye, **egyre növekszik a mezőgazdasági munkanélküliség**. A korszerűsítésnek köszönhetően lényegesen keve-

sebb mezőgazdasági munkásra van szükség, továbbá a megművelt területek arányának jelentős csökkentése is elősegíti a munkanélküliség növekedését.

A mezőgazdaság mélyrepülése az Őrségben az elaprózott tulajdonszerkezetnek, a tökehiánynak és a rossz minőségű termőföldeknek egyaránt köszönhető.

A foglalkoztatási problémák részbeni megoldását elősegítette a szerencsésen letelepített **nagyvállalkozói feldolgozóipar** (Szentgotthárd, Körmend, Szombathely, Zalaegerszeg). Ez felszínre hozta a **munkaerő ingázás** kialakulását, amely az Őrségből kifelé erősödött és még szerteágazóbbá vált. **Kialakult az országhatáron túli munkavégzés lehetősége és gyakorlata.**

A helyben működő társas és egyéni vállalkozások sűrűsége alacsony – a megyei átlag hatoda! -, ez a térszerkezettel és az alacsony népsűrűséggel magyarázható. Ezek a vállalkozások kevés foglalkoztatottal rendelkeznek. Tevékenységi körük elsősorban az ipar és a szolgáltatás. Mindez nem jelenti azt, hogy a térség erős iparral rendelkezik, csupán a többi ágazat fejletlenségét mutatja.

2.2.3. Tájhasználat

Az Őrségi táj képét az itt élő emberek alakították, tartották fen az évszázadok során. Ez a vidék a dombok és patakok vájta völgyek, lomb- és fenyőerdők, üde zöld kaszálók, jégkorszaki maradványnövényeket őrző láprétek, kristálytisza vízzű források és patakok hazája. A családok önellátásra rendezkedtek be, kisparaszti gazdálkodást folytattak. A terület természeti adottságai, jellegzetességei miatt **elsősorban az állattenyésztés és az erdőgazdálkodás volt jelentős.** A növénytermesztés a hűvösebb, csapadékosabb éghajlat és a domborzat, illetve talajadottság miatt kisebb szereppel bírt. A kialakult tájhasználat tükrözi az itt élő emberek harmonikus együttélését a természettel.

A tájhasználat jelenlegi megoszlása az ingatlan-nyilvántartás szerint (ha)

Megye	Közigazgatási terület	Belterület	Mezőgazdasági terület	Erdő	Kivett és egyéb terület
Vas	61.886	4.750	22.125	32.665	2.346
Zala	7.855	462	3.131	4.019	243
Összesen:	69.741	5.212	25.256	36.684	2.589
Arány (%)	100	7	36	53	4

A mezőgazdasági területek megművelésének elhagyásával, az állattenyésztés visszaszorulásával, a történelmi Őrség és a Vendvidék népességfogyásának köszönhetően **egyre több mezőgazdasági terület felhagyottá válik**, ezeken a helyeken megindul az elcserjésedés, a beerdősülés. Ezt a folyamatot igyekszik fékezni a nemzeti parki védettségnek köszönhetően az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság (ÖNPI).

A jellemzően forráshiányos tevékenységnek csak akkor lesz igazán kézzelfogható eredménye, ha a természetvédelem a földtulajdonosoknak tud akkora rendsze-

res támogatást biztosítani, amellyel az alacsony termőképességű mezőgazdasági területek fenntartása jövedelmezővé válik. A jelenlegi földtulajdonosok többsége nem a mezőgazdaságból tartja fenn magát, ebből adódóan nem fűződik alapvető érdeke a mezőgazdasági műveléshez, no meg ideje vagy ereje sincs rá.

A tervezési terület területhasználatát az alábbi térségi területfelhasználási kategóriák szerint mutatjuk be:

- erdőgazdálkodási területek
- mezőgazdasági területek
- települési területek.

Erdőgazdálkodási területek

Az Őrség az **ország egyik legerdősültebb területe**, a történelmi Őrség erdőborítottsága 63 %, ez az érték tervezési területünk egészére vonatkoztatva 53 % (a folyóvölgyek termékeny területén mezőgazdasági művelés folyik).

A klimatikus- és talajviszonyok miatt a természetes vegetáció a terület egészén az erdő lenne. A potenciális erdőterületet a két évezrede itt lakó ember csökkentette: lakott területeket és mezőgazdasági művelésű részeket alakított ki. Az erdő visszاسzerző (felújuló) képessége az adottságok miatt azonban olyan erős, hogy a magára hagyott területen igen gyorsan fás vegetáció alakul ki. A jelenlegi erdők egy részének helyén korábban erdőirtást követő mezőgazdasági terület volt, amelyek legutoljára a XX. századi mezőgazdasági válság idején beerdősültek. A spontán beerdősödési folyamatban a pionír jellegű erdeifenyő a legerősebb, ennek következtében a jelenlegi erdők fele erdeifenyves. Az erdőborítottság jelenlegi mértékében az elmúlt évtizedekben végrehajtott erdőtelepítések is szerepet játszanak.

Az Őrség erdőgazdálkodásának jelentőségét az adja, hogy **hazánk területén** a szomszédos Vendvidékkel, Hetéssel és Göcsejjel együtt **az egyetlen összefüggő, őshonos erdeifenyves erdőtömböt alkotja**. Tervezési területünk lehatárolásának alapja ennek az erdőtömbnek a minél jobb lefedése.

Az ingatlannyilvántartási adatok szerint az erdő művelési ágú területek nagysága 36.684 ha, míg az erdészeti adatok szerint az erdőtervezett terület 37.989 ha. Az eltérés jellemzően abból szokott adódni, hogy az erdőterv erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló vagy erdészeti létesítményhez tartozó, nem erdő művelési ágú területet is tartalmaz. Eltérést okoz még a földhivatalba be nem jelentett sikeres erdőtelepítés, továbbá az erdő kritériumainak nem megfelelő erdő művelési ágú területek üzemtervből való kihagyása.

Az erdők részarányuknál fogva **a tájképet alapvetően meghatározzák**, vizuálisan még nagyobb arányúnak tűnnek. A döntően gyenge minőségű mezőgazdasági területek felhagyását követően ezeken a területeken megindult a **beerdősülés**. Az erdeifenyő mellett nagy területeken az akác követel helyet. Az akác nem őshonos fafaj, agresszív terjeszkedőképességű, ezért tájidegennek beállított fafaj. Védett természeti területeken a természetvédelem nem járul hozzá megtartásához, az erdészeti hatóság nem engedélyezi erdőtelepítésekben való alkalmazását. A szuk-

cessziós folyamatok azonban nem ismerik az előírásokat, az akác tényérése megindult.

Ez a földtulajdonosoknak is kedvére van, hiszen rövid idő alatt hozzá tudnak jutni különböző felhasználási lehetőségű faanyaghoz. A szabályozás és a földtulajdonosi szándék ellentétes, feloldására megoldást kell(ene) találni. Javaslatunk az Erdőtelepítési program munkarészben található.

A meglévő erdőkkel kapcsolatos részletes adatokat a 2.4. fejezet tartalmazza.

Mezőgazdasági területek

A történelem folyamán **nagybirtokrendszer nem alakult ki az Őrségben**, a mezőgazdasági termelés célja a térség önellátása volt. A piacra termelés feltételei csak késve és részben alakultak ki. Az itt élő családok aránylag nagy, átlagosan 10 – 15 ha-nyi földterülettel rendelkeztek (a rossz adottságok miatt legalább ennyire volt szükség egy család megélhetéséhez). A birtoknagyság összetételére az volt jellemző, hogy a családi birtok fele erdő, a másik fele szántó és rét. Így az erdő kedvezőtlen időjárási viszonyok esetén a családok tartalékként mindig biztosította a megélhetést.

A **föld minősége rendkívül gyenge**, átlagosan 10 aranykorona értékű, kötött agyagtalaj. Ezért a szántóföldi növénytermesztés az Őrségben soha nem nyújtott jövedelemtermelő lehetőséget, inkább az állattenyésztés volt a meghatározó, ezen belül is a szarvasmarhatartás. A térség gazdálkodói önmaguk, illetve családjuk önellátására rendezkedtek be.

A XIX. századtól alakult ki szerény értékesítési lehetőség, amely a szarvasmarhára korlátozódott. A második világháborút követően a paraszti családi gazdaságok fellendülését megtörte a politikai hatalom, amely az előbbieken említett birtoknagyságokból is következik. Az őrségi falvak gazdálkodói közül számos család került „kuláklístára”, és került a kitelepítés sorsára. A politikai változást követően a kitelepítettek egy része már nem tért vissza. Az őrségi falvakból történő elvándorlás valójában ezzel vette kezdetét.

1959-1960-1961 a tsz. szervezések időszaka volt. Kezdetben községenként, majd később – az egyesítések folytán – nagyobb szövetkezeti egységek jöttek létre.

A **nagyüzemi termelés pozitív támogatási rendszerrel**, a kedvezőtlen termőhelyi adottságok miatt szerény eredményességgel **működött**. Tevékenységükben az állattenyésztés (szarvasmarha) kapott fő hangsúlyt, de a növénytermesztés piacra történő termelése sem volt elhanyagolható. Elsősorban kalászos növények és kukorica termelése volt jellemző.

A szövetkezeti és szakszövetkezeti működés időszakában kellő integrációval működtek a háztáji gazdaságok. Az érintett térség munkaképes lakóinak mintegy 25 %-a szövetkezeti munkaviszonyban állt. A rendszerváltást követően a nagyüzemi mezőgazdaság az országos tendenciánál gyorsabb ütemben hullott szét. Ez abból fakadt, hogy a gazdaságosság alacsony szintje miatt valamennyi gazdaság tőkehiányos volt. **A támogatási rendszer megszűnése a termelést egyértelműen veszteségessé tette**. A csődhelyzetbe került szövetkezetek maradék vagyontárgyain elsősorban külföldi tulajdonú gazdasági társaságok indultak 1993-94-ben, kedvező bérleti feltételt biztosítva a földtulajdonosok részére. Ezek a gazdasági társaságok rövid, 2 – 3 éves tevékenység után szintén csődhelyzetbe kerültek. Jelen időszak-

ban termelési tevékenységük teljesen beszűkült, a szövetkezetektől átvállalt munkaerő-foglalkoztatásnak már nem tudnak teljes mértékben eleget tenni. A mezőgazdaságban foglalkoztatott szakképzett munkaerő nagy része munkanélkülivé vált.

Az elmúlt időszakban őstermelői minőségben számos család folytatott, illetve folytat mezőgazdasági termelést 1 – 2 ha-on, amely csupán a család önellátását szolgálja.

Az előzőekben ismertetett helyzet következménye, hogy **a szántóterületeknek átlagosan több mint 50 %-a parlagon hever.**

A lakosság folyamatos előregedésével az önellátásra berendezkedett „őstermelői kör” tevékenysége tovább szűkül, a vállalkozói csoportba tartozók folyamatos veszteséges tevékenysége pedig a termelés és értékesítés további csökkenését jelzi.

A szövetkezeti nagyüzemi gazdálkodás időszakában a növénytermelés struktúráját a kalászos gabona és a kukorica határozta meg. Az állattenyésztésben vezető szerep a szarvasmarhának jutott, de jelentős volt a baromfinevelés is. A szövetkezetek és az integrált háztáji (családi) gazdaságok termékeinek piaci értékesítési rendszere működött.

A rendszerváltást követően a térségben létrejött mezőgazdasági vállalkozások termelési lehetőségeit a műszaki fejlesztési lehetőség hiánya és a felvásárló és feldolgozó vertikum szétesése, a piac beszűkülése korlátozta. Így a térség mezőgazdasági tevékenységében, részben kényszerből, ismét a családi önellátás irányába mozdult. Az állatállomány létszáma drasztikusan lecsökkent, ma a szarvasmarha létszám zöme a háztáji gazdaságokban található, ezek létszáma is folyamatosan csökken. A folyamat következménye a legelők és kaszálók folyamatos felhagyása, ahol **pár éven belül elindul a cserjésedés, a beerdősülés.**

A felhagyott mezőgazdasági területek nagyságát az alábbi, ingatlannyilvántartási adatokból származó kimutatás még nem tartalmazza.

Mezőgazdasági területek megoszlása (ha)

Művelési ág	Vas megye	Zala megye	Együtt	Arány (%)
Szántó	16.060	1.915	17.975	71
Gyep-rét	3.926	570	4.496	18
Gyep-legelő	1.634	551	2.185	9
Szőlő-gyümölcsös	106	14	120	-
Zártkert	259	52	311	1
Egyéb	141	28	169	1
Összesen:	22.126	3.130	25.256	

Települési területek

Vas megye településhálózatának **legfőbb jellemzője aprófalvas jellege.**

Az Őrségre különleges településszerkezet, az úgynevezett „szeres” **településszerkezet** a jellemző, az országban ez csak itt található meg. A szerek egymástól távol lévő, elsősorban dombtetőkön megépült épületcsoportokat jelentenek, a házcsoportokat mezők, rétek, erdők választják el egymástól.

A szerek kialakulásának történelmi okai vannak. A határ védelmére a XI. században őrállókat telepítettek le, akik szolgálatuk fejében nemesi kiváltságokat kaptak és közvetlenül a király alá tartoztak. A szerek ezekből a hajdani őrszállásokból alakultak ki, egy-egy településen a szerek összességét kell érteni (pl. Őriszentpéter és Szalafő 7 – 7 szerből, Ispánk és Kisrákos 2 – 2 szerből áll).

A szeres településszerkezetből következik, hogy a községekhez nagyon sok belterületi út tartozik.

A teljes terület 7 %-át sorolja az ingatlannyilvántartás belterületbe.

Tervezési területünkön **Szentgotthárd és Őriszentpéter rendelkezik városi ranggal**, mindig is központi szereppel bírtak. Szentgotthárd elsősorban ipari kultúrájáról ismert település mind a mai napig meg tudta tartani az ipari elsődlegességét. A térségre jellemzően a város többé-kevésbé hat különálló településrészből áll, együttes belterület nagyságuk 733 ha.

Szentgotthárdon túlmenően Őriszentpéter, Kondorfa és Szentgyörgyvölgy rendelkezik 230 ha-nál nagyobb belterülettel. Ezek közül csupán Őriszentpéteren élnek 1.200 főnél többen. Ez kistérségi központiságából ered. Érdekesség, hogy kisebb belterületen (200 ha körül) Nádasdon (1.337 fő) és Csákánydoroszlón (1.803 fő) is több ember él (ezek a települések már nem tartoznak a történelmi Őrséghez).

2.3. A térség környezeti állapotának összefoglalása

Az egyedi adottságokkal rendelkező Őrség természeti és kulturális értékekben rendkívül gazdag, ez adja idegenforgalmi vonzerejét, rohamosan fejlődik az ökoturizmus. Ennek koordinálásában úttörőszerepet vállal az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, ez garanciát jelent a környezeti állapot hosszú távú fenntartására.

Környezeti terhelés elsősorban az ipari és a közúti közlekedési tevékenységből adódik, ehhez kapcsolódnak a lakossági fűtésből eredő kibocsátások.

Tervezési területünkön Szentgotthárd térségében beszélhetünk jelentős ipari tevékenységről, ez elsősorban feldolgozóipari tevékenység, ezek környezeti ártalma csekély.

A közúti közlekedésből eredő környezeti károk a nagy teherforgalmat lebonyolító főutak mellett jelentkeznek. Itt a 86. sz. főutat kell kiemelni, míg a 8. sz. főútlekedési út inkább a szezonálisan kialakuló hatalmas személygépkocsis tranzitforgalmával okoz környezeti terhelést.

A levegő minősége

Tervezési területünkön **jelentős légszennyezés nem tapasztalható**, a történelmi Őrség és a Vendvidék kimondottan tiszta levegőjű vidék, a növekvő turizmushoz kapcsolódó közlekedés nem jelent számottevő terhelést.

A NO_x és CO_x jelenléte a nagyobb települések kivételével minimális, ezek a közlekedésből és a lakossági tüzelésből származnak. A mezőgazdasági majorok és az állattartó telepek felszámolásával ezen vegyületek keletkezése csökkent.

A környezet állapotának egyik meghatározó része a növényzet, a faállomány, amely szinte minden vonatkozásban javítja a települések környezeti állapotát. Azonban itt kell negatív hatásként megemlíteni az egyre növekvő felhagyott mezőgazdasági területeken felterődni kezdő növényzet allergizáló hatását, amely a jövő ökoturizmusa szempontjából egyáltalán nem elhanyagolható kérdés. Minél több ideig műveletlen egy-egy mezőgazdasági terület, ott annál több allergén növény telepszik meg.

A növények – különösen a fák – tisztítják a levegőt a széndioxid megkötésével, a por kiszűrésével. Védik a talajt, a talajfelszínt, s ezzel szintén csökkentik a porterhelést. A fák mérséklék a zajt az utak mentén. Enyhítik a szélsőséges mikroklimát: csökkentik a nyári hőséget, növelik a páratartalmat, megfelelő elhelyezkedés esetén csökkentik lakott területeken a szél erejét.

A vizek minősége

Tervezési területünk vízjárta vidék, nagyon sok kisebb-nagyobb vízfolyás és forrás található itt. Az intenzív mezőgazdasági művelés visszaszorulásával **a vegyszerezésből adódó vízszennyezés gyakorlatilag megszűnt. Az alacsony népsűrűségnek, a folyamatosan épülő csatornahálózatnak köszönhetően a lakossági vízszennyezés alacsony mértékű** és visszaszorulóban van.

Fentiekből következően a **víztározók vízminősége jó**.

Vízminőségi szempontból gyakorlatilag **egyedüli problémaként a Rábán Ausztriából érkező vízszennyezések jelentkeznek** (börgyárok okozta súlyos szennyezések). Megoldása államközi szintre emelkedett, így bízni lehet minél előbbi megszűnésében vagy legalábbis mérséklődésében (technológiaváltás kell hozzá).

A közelmúltban egyre több forrás apadt el. Ez összefüggésbe hozható a rétegvizek mennyiségének csökkenésével (kevesebb a csapadék), továbbá a rendszeres karbantartás elmaradásával.

Vízvédelmi szempontból az erdők fontos szerepet töltenek be mint vízgazdálkodási, mint vízminőség-védelmi szempontból.

A talaj minősége

A talaj a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás legfontosabb termelőeszköze. Fontos cél a talaj termőképességének megőrzése és növelése, az erózió és a defláció elleni védelem.

A mezőgazdasági területekre általánosan jellemző a **szántóföldi művelésre alig alkalmas**, 10 aranykoronájú földek. Ezek **a talajok inkább rétgazdálkodásra és erdőként való hasznosításra alkalmasak**. Az erdő jelenléte az erózió és a defláció elleni védelemben is alapvető fontosságú. Az Őrségben nem engedhető meg, hogy az egyébként is gyenge termőképességű talajok még tovább romoljanak.

Lokális talajszennyezést okoznak az illegális hulladéklerakók, az erdőkbe kihordott hulladék. Tervezési területünkre ezek nem jellemzőek, a helyben élők ritkán helyezik el szabálytalanul a hulladékot. Az egyre növekvő turizmusnak sajnos ma még jellemzője az általános szemetelés, amely általában az erdőterületeken fordul elő. A környezeti rend állandó fenntartásával a szemetelési hajlam csökkenthető, ezért fontos a pihenőhelyek folyamatos tisztántartása, a keletkező hulladék rendszeres gyűjtése és elszállítása.

Az élővilág állapota

Az Őrség igen gazdag természeti értékekben. A természettel harmóniában élő lakosság megőrizte és fenntartotta a táj sokszínű változatosságát. Az Őrség hazánk különleges, folyók és patakok által formált erdős dombvidéke, ahol a szubalpin klímának köszönhetően gazdag élővilág alakult ki és maradt fenn.

Védett természeti értékek

A természeti értékek védelmét ma a 2002-ben alapított **Őrségi Nemzeti Park** látja el. Ezt megelőzően már az 1970-es évektől az Őrségi és a Szentgyörgyvölgyi Tájvédelmi Körzetek biztosították a védelmet.

Az Őrségi Nemzeti Parkot a 4/2002. (II.27.) KÖM rendelettel hívták életre 43.933,5 ha kiterjedésű területen. Célja az Őrség, a Vendvidék és a Vasi-hegyhát természeti és táji értékeinek védelme, az érintett területek erdeinek, gyepeinek, termőtalajának és más megújuló természeti erőforrásainak, gazdag élővilágának, tájképi és kultúrtörténeti emlékeinek, hagyományos gazdálkodási formáinak, jellegzetes településszerkezetének megőrzése (rendelet 2.§).

A 44 települést érintő nemzeti parkon belül a fokozottan védett terület nagysága 3.104 ha (pl.: Szakonyfalvi-erdőtömb, Hármashatár, Fekete-tó-őserdő és környéke, Szőce-patak völgye, stb.), 192,7 ha-on erdőrezervátum található, ebből a magterület nagysága 58,7 ha.

A növényfajok közül 111, az állatfajok közül pedig kb. 240 védett, illetve fokozottan védett.

A Ramsari területek nagysága 10.961 ha, ex lege végett 10 láp és 5 földvár.

Tervezési területünkön a nemzeti parkon kívül helyezkedik el az 1989-ben védetté nyilvánított **Nemesmedves Történelmi Emlékhely TT** (természetvédelmi terület). Területe 59 ha, magába foglalja az 1985-ben épített emlékművet és környezetét. A hagyomány szerint Nemesmedves volt az utolsó magyar település, ame-

lyet a második világháború folyamán 1945-ben elfoglaltak a szovjet csapatok, elűzve a német katonákat. Az emlékhely központi emlékműve egy szovjet T34-es tank, mellette az ország megyéit szimbolizáló kopjafák, őrségi szoknyás harangláb, hasított alumínium békeharang áll.

Az emlékhely szépen parkosított, közjóléti berendezésekkel jól ellátott.

A védett területek körét növelik a **NATURA 2000**-es védettségek is.

Tervezési területünket érintően az alábbi **helyi jelentőségű természetvédelmi területek** találhatók:

- Nádasd
- Rátót
- Szentgotthárd
- Csörnöc-patak menti égeres láprét
- Deák tölgyek
- Kastélypark
- Kolostorpark.

Az Őrség természetvédelmi feladatait az Őrségi Nemzeti Park Igazgatósága látja el (továbbiakban ÖNPI).

Védett természeti értékek és az erdők

A védelem tárgya vagy maga az erdei ökoszisztéma, vagy olyan védett érték (növény, állat, geológiai érték), melyet erdő vesz körül és az erdő a védett természeti érték megóvásában játszik szerepet.

Az Őrségi Nemzeti Park területének 63 %-a erdő, ezek jellemzően állami vagy magántulajdonban vannak. Az ÖNPI vagyonkezelésében tervezési területünket illetően 191,7 ha erdő van, ez sok kis kiterjedésű földrészletből tevődik össze. Országos tendenciaként itt is jelen van a védett erdőterületek kezelői jogának átvétele szándéka.

A természetvédelmi területeken lévő erdők elsődleges rendeltetése a védett erdők valamelyikébe sorolt. Tervezési területünkön ezek közül az erdőrezervátum, a fokozottan védett és a védett természeti területen lévő erdő jelenik meg elsődleges rendeltetésként.

A legértékesebb erdei ökoszisztémák az erdőrezervátumok, ezek kiemelt védelemben részesülnek. Cél a természetes vagy természetközeli állapotú erdei életközösség, az erdei ökológiai rendszer természetes folyamatainak megóvása, további célja mindezek biztosításával a megismerést célzó monitorozás és kutatás.

A védett erdőkben **az erdőgazdálkodás a természetvédelmi előírásoknak és elvárásoknak megfelelően történik.** A természetvédelem szempontjainak megfelelő előírások jelennek meg az erdőtervekben (pl. természetszerű erdőfelújítás). Sok korábbi örökölt probléma megoldása vár az erdészeti és természetvédelmi szakemberekre (pl. a nem őshonos erdőállományok sorsa a védett területeken).

2.4. Az erdők és az erdőgazdálkodás összefoglaló helyzetelemzése

A tervezési terület 380 km²-es, nagyrészt egybefüggő erdőtömbjének állapotleírását, a benne folyó erdőgazdálkodás rövid összefoglalását tartalmazza ez a fejezet.

Az évszázadokon át tartó tájhasználat az Őrségi erdők összetételét és szerkezetét lényegesen megváltoztatta. Ezeket a változásokat elsősorban a hazánkban csak az Őrségre jellemző kisparaszti gazdálkodás váltotta ki, de az erdei legeltetések, alomszedések és makkoltatások is hatással voltak az erdő állapotára. *Bartha Dénes: A tájhasználat hatása az Őrség erdeire és termőhelyeikre* c. tanulmánya a történeti ökológia segítségével részletesen elemzi a vegetációban beállt változásokat, amelynek legszembetűnőbb jele az erdeifenyő tájszintű térhódítása.

A természeti táj átalakulását kiváltó erdő- és talajhasználatok a parlagoltatás, a szántás, a trágyázás, az erdőirtás, az erdei legeltetés, az alomszedés, a makkoltatás, a gyantászás, a sarjztatás, a kisparaszti szálalás. Ezen évszázados tájhasználatok ökológiai következményei a pionír fafajok előretörése, ill. a klimax fafajok visszaszorulása, a területek és erdőállományok elfenyvesedése, a mészkérülő, ásványi talajfelszínt kedvelő fajok előrenyomulása ill. a humuszkedvelő fajok háttérbe szorulása.

Az erdők napjainkra kialakult állapotát az alábbiakban mutatjuk be.

2.4.1. Az erdők tulajdon- és kezelési viszonyai

Az Őrségben és a Vendvidéken az erdők jelentős része mindig is magántulajdonban volt, a szövetkezetekbe sem kerültek be. A magántulajdon mellett a múltban uradalmi erdőbirtokok voltak, ezek a II. világháborút követően jellemzően állami tulajdonba kerültek.

Tervezési területünkön ***jelenleg az erdők 47,8 %-a állami tulajdonban, 51,9 %-a pedig magántulajdonban van. A közösségi tulajdonú erdők részaránya 0,3 %.***

A magántulajdonú erdők nagyon felaprózódtak, ezen túl meghatározó az osztatlan közös tulajdon.

Az állami tulajdonú erdők 96,7 %-a az állami erdőgazdaságok vagyonkezelésében van (Szombathelyi Erdészeti Zrt., Zalaerdő Erdészeti Zrt., továbbá 25,2 ha nagyságban a HM Verga Zrt. is kezel erdőt tervezési területünkön). Ezek mellett a Lajta-Hanság Rt. és az ÖNPI kezel száz hektáros nagyságrendű erdőterületet.

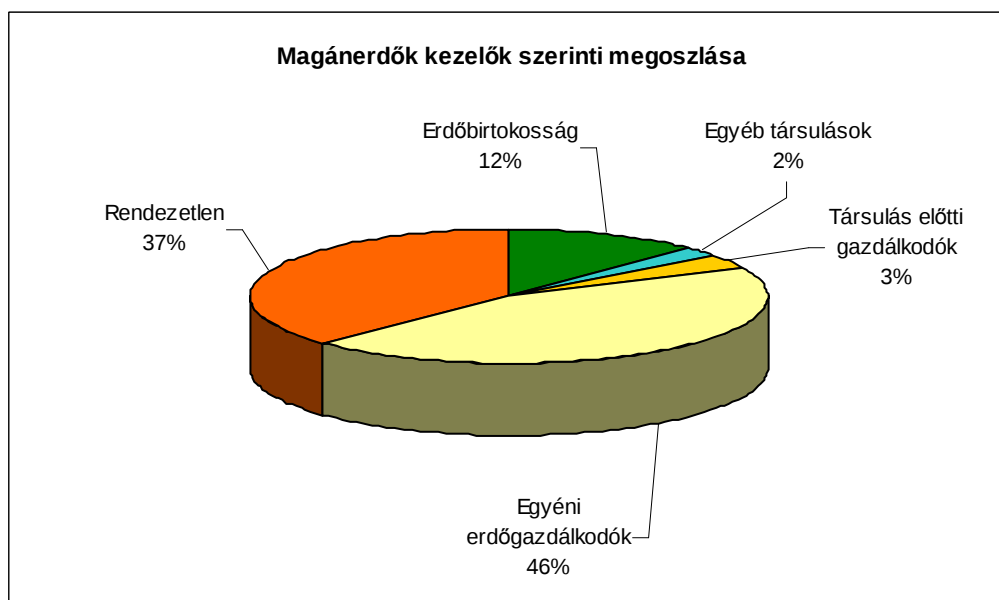
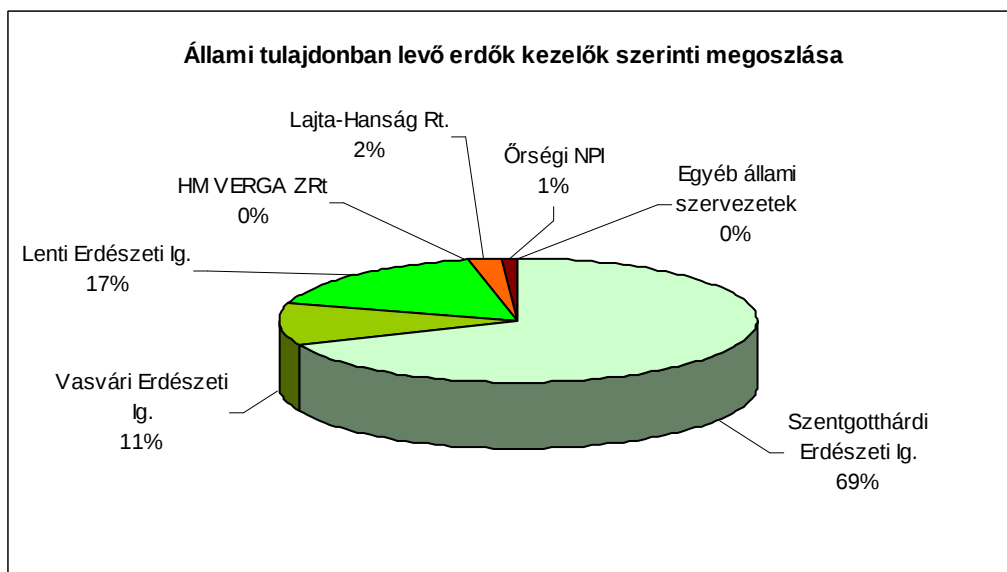
Számos önkormányzat kezel kis kiterjedésű erdőterületet ***(közösségi tulajdon)***, közülük a legnagyobb területtel Csákánydoroszló Önkormányzata rendelkezik (22,2 ha).

A magántulajdonú erdők kezelői megoszlása hűen tükrözi a történelmi viszonyokat. Az ide tartozó erdőknek csupán 18 %-át kezelik társulásos formában, e mellett a bejelentett egyéni erdőkezelőkhöz a magánerdők 45 %-a tartozik. A maradék 37 % a rendezetlen gazdálkodási viszonyú magánerdőkhez tartozik, vagyis ezeknek az erdőknek nincs bejegyzett erdőgazdálkodója. Ezekben az erdőkben nem történik erdőtörvény szerinti erdőgazdálkodás. Ennek ellenére a

nem történik erdőtörvény szerinti erdőgazdálkodás. Ennek ellenére a történelmi alapokon nyugvó paraszti erdőgazdálkodás (jellemzően szálalóvágás) napjainkban is folyik ezekben az erdőkben. Ezzel a törvény szerinti illegális tevékenységgel kapcsolatban mindaddig nincs is különösebb erdővédelmi probléma, ameddig ez a hagyományokon alapulóan csakis a saját igény kielégítésére szolgál. A veszély a régi tulajdonosi kör előregedésében és elhalásában, az öröklésekkel fellépő további birtokaprózódásban és tulajdonos gyarapodásban van, ugyanis a belépő új tulajdonosok jellemzően már nem élnek helyben, nincsenek rákényszerülve a természettel harmonizáló életvitelre, nincsenek meg a hagyományos őrségi gazdálkodáshoz való ismereteik. Ez a folyamat már a közeljövőre nézve súlyos erdőkiélési veszélyeket hordoz magában (fokozott fahasználat erdőfelújítás nélkül), ezért a rendezetlen gazdálkodási viszonyú magánerdők erdőkezelői státusza minél előbb rendezendő.

ERDŐK KEZELŐK SZERINTI MEGOSZLÁSA (hektárban kifejezve)

	<u>Vas megye</u>	<u>Zala megye</u>	<u>Összesen</u>
1. Állami tulajdon			18.167,0
A. Állami erdőgazdaságok vagyonkezelésében			
- Szombathelyi Erdészeti Zrt.			
- Szentgotthárdi Erdészeti Ig.	12.417,1	--	
- Vasvári Erdészeti Ig.	2.039,7	--	
- Zalaerdő Erdészeti Zrt.			
- Lenti Erdészeti Ig.	--	3.080,8	
- HM VERGA Zrt.	25,2	--	
B. Lajta-Hanság Rt. vagyonkezelésében	404,8	--	
C. Őrségi NP Ig. vagyonkezelésében	171,7	20,0	
D. Egyéb állami szervezetek vagyonkez.	7,7	--	
2. Községi (önkormányzati) tulajdon	117,8	--	117,8
3. Magántulajdon			19.704,4
- Erdőbirtokossági kezelés	1.873,5	607,7	
- Egyéb társulások kezelésében	370,3	68,2	
- Társulás előtti gazdálkodók kez.	622,4	--	
- Egyéni erdőkezelő (magán)	8.103,8	736,1	
- Rendezetlen gazd. viszonyú erdő	5.965,7	1.356,7	
Összes erdőtervezett terület:	32.119,7	5.869,5	37.989,2

2.4.2. Erdészeti igazgatás

Elsőfokú erdészeti hatóság

Tervezési területünkön a megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatalok (továbbiakban MGSZH) Erdészeti Igazgatóságai látják el az elsőfokú erdészeti hatósági feladatokat. Ellenőrzik az erdőtörvény és más erdészeti jogszabályok betartását, eljárásaikba más hatóságokat vonnak be, szabályozzák az erdőgazdálkodási tevékenységet, szerkesztik és karbantartják az illetékességi területükre vonatkozó digitális erdészeti térképtárat és az erdőállomány adattárat, gondoskodnak az erdők üzemtervekkel való ellátásáról (körzeti erdőtervek és erdőgazdálkodói üzemtervek). Működtetik a nemzeti és uniós forrásokon alapuló erdészeti támogatási rendszert, amely az erdőfenntartási alap megszüntetésével és az erdő-

szeti szakigazgatás átalakításával jelentős változáson esett át. Jelenleg az „útkeresés” időszakát élik a drasztikus létszámcsökkentésen átesett Erdészeti Igazgatóságok.

A felsoroltakon túlmenően részt vesznek a térségi koncepciók, programok szakági előkészítésében és végrehajtásában is.

Tervezési területünk az egyes területi igazgatóságok között az alábbi módon oszlik meg:

Vas Megyei MGSZH Erdészeti Igazgatóság, Szombathely

Az Igazgatóság működési területére esik Magyarszombatfa és Velemér kivételével a Vas megyei területrészt.

Zala Megyei MGSZH Erdészeti Igazgatóság, Zalaegerszeg

Az Igazgatóság a Zala megyei területrészt és a fent említett két Vas megyei település erdészeti igazgatási feladatait látja el.

A tervezéssel érintett terület a következő erdőtervezési körzeteket érinti:

(Vas megye)

Körmendi körzet	4 település
Felső-Őrségi Körzet	21 település
Alsó-Őrségi Körzet	15 település

(Zala megye)

Szentgyörgyvölgyi körzet*	8 település
---------------------------	-------------

(A *-gal jelölt erdőtervezési körzethez tartozik a két Vas megyei település - Magyarszombatfa, Velemér) is.

Másodfokú erdészeti hatóság

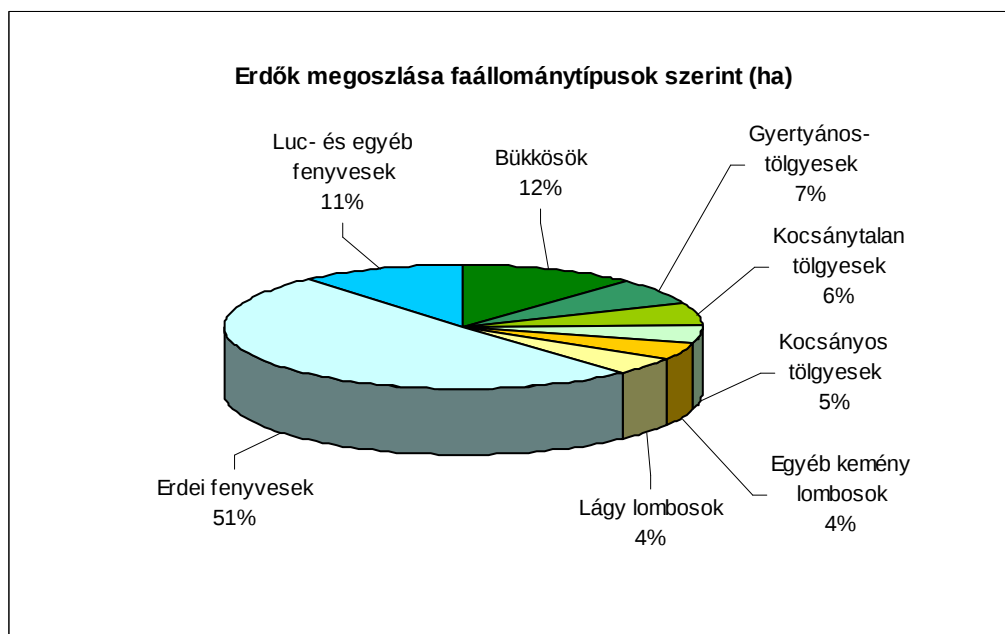
A másodfokú erdészeti hatósági feladatokat az MGSZH Központ Erdészeti Igazgatósága látja el. Irányítja, felügyeli, koordinálja, segíti a területi Erdészeti Igazgatóságok által ellátott tevékenységeket. Működteti az Erdővédelmi Mérő Megfigyelő Rendszert és az Erdőtűz Információs Rendszert, ellátja a térségi fejlesztés erdészettel összefüggő tervezési és fejlesztési feladatait, közreműködik az országos területrendezési terv felülvizsgálatában. A szakminisztérium (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium) felé biztosítja a folyamatos adatszolgáltatást, országos jelentéseket készít. Közreműködik a nemzeti rendeletek előkészítésében, ellátja a minisztérium által meghatározott tervezési, elemzési és döntés előkészítési feladatokat. Közreműködik az erdőgazdálkodási tevékenység hosszú távú fejlesztési irányelveinek kidolgozásában. Biztosítja a külföldi szakmai kapcsolatokat, együttműködik és koordinálja a nemzetközi jogszabályok hazánkra vonatkozó erdészeti feladatainak ellátását. Közreműködik a Delegálási szerződés előkészítésében, megszervezi az ellenőrzések lebonyolítását.

2.4.3. Az erdők faállományviszonyai

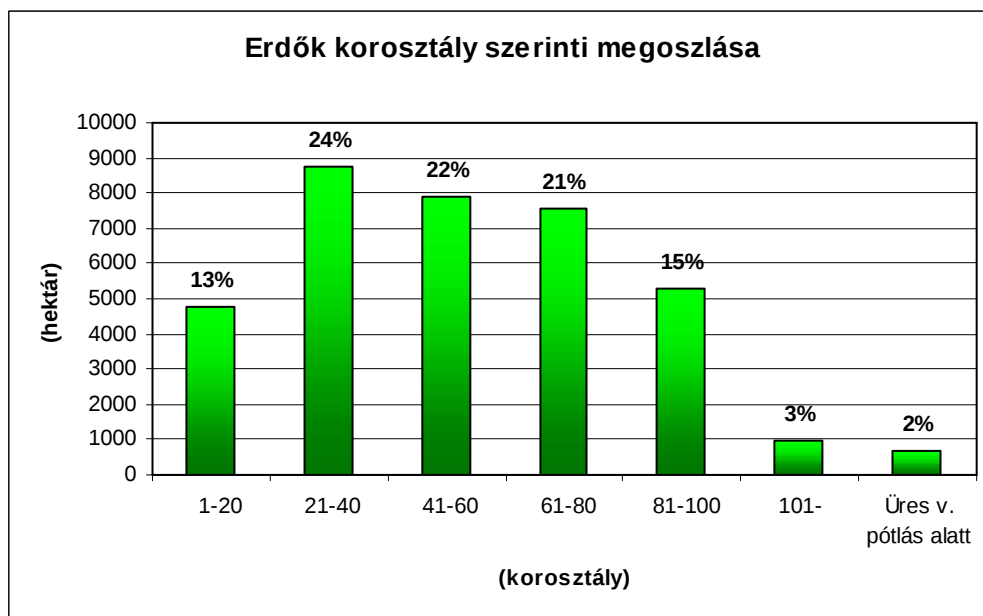
Tervezési területünkön a változatos domborzati és gazdálkodási viszonyok változatos erdőállományok kialakulásához vezettek.

A terület fa- és cserjefajokban igen gazdag. Összességében a térség faállományait az ismertett történelmi múlt nyomán **a természetes úton újuló erdőifenyvesek jellemzik.** Ezek mellett a bükkösök és a lucfenyvesek közel egyenlő területarányal jelennek meg. A természetes növénytakaró elemeiként megtalálhatók a gyertyános-tölgyesek és tölgyesek is. Az egyéb kemény lombos faállományok részaránya kevés. Érdekes, hogy ezen belül a természetvédelem által erőteljesen támogatott akácos faállományok csupán 570 ha-os felszínen jelennek meg, ez a faállománnyal borított területek 1,6 %-a! A térséget járva ez nagyobb arányúnak tűnik, hiszen az elegyként előforduló akácot ez a szám nem tartalmazza.

A sok folyó- és patakvölgy ellenére a lágylombos faállományok területi részaránya csupán 4,4 %. Ezek háromnegyedét a mézgás égeresek teszik ki. A nemes nyarasok területe csupán 60 ha, ez is mutatja, hogy a mély fekvésű területeken is a természetes növénytakaró a jellemző, ennek hosszú távú fennmaradására a természetvédelmi védettség garancia.

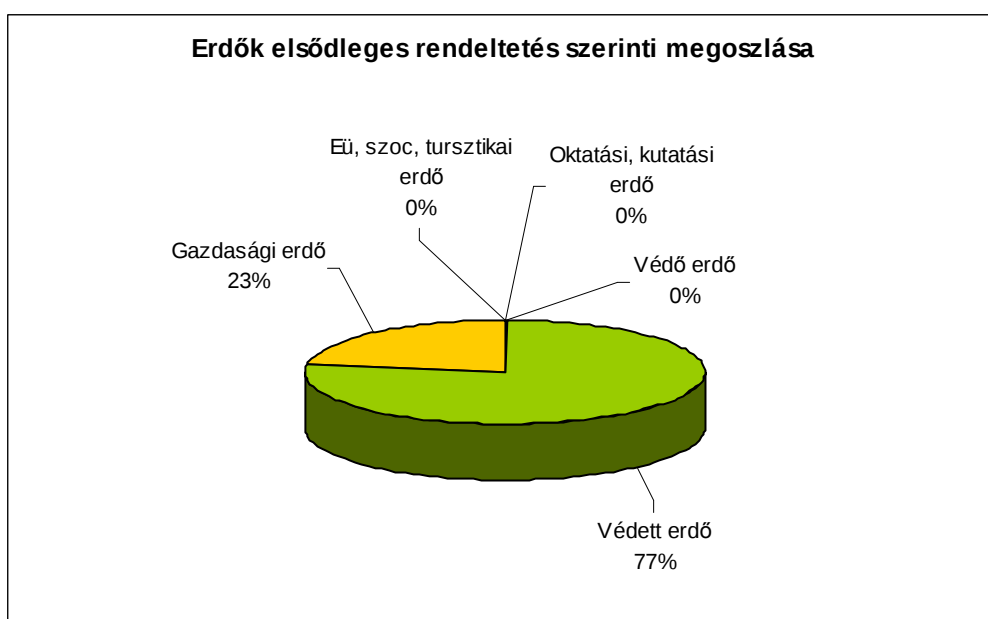
Az erdők korosztály megoszlása egyenletes, jól tükrözi a faállományviszonyokat, a természetességet. A korosztályok egyenletessége kifejezi a szálaló módon kezelt erdők többkorúságát. A legfiatalabb korosztály adataiból nem lehet következtetni a tarvágások mértékére. A fenyők túlsúlyának, az erdőgazdálkodás mikéntjének köszönhetően a 100 év feletti állományalkotó fafajok részaránya igen kevés.

2.4.4. Az erdők rendeltetése

Magyarországon az erdőtervezett erdőkben a kötelező érvényű erdőtervek szerint végzett tartamos erdőgazdálkodás folyik. Ennek egyik fő szabályozója az elsődleges rendeltetés, amely a nevéből adódóan alapvetően meghatározza az erdőgazdálkodási tevékenység mikéntjét. Az elsődleges rendeltetés mellett az erdők további rendeltetése is meghatározhatók, a rendeltetésekre egyidejűleg kell tekintettel lenni. A rendeltetések sorrendje csak elvi, megállapodás szerinti sorrendiséget jelent, nem érték-sorrendet!

Az erdő rendeltetését/rendeltetéseit az illetékes szakhatóságok hozzájárulásával az erdészeti hatóság állapítja meg és a határozatot az erdőtervben rögzíti erdőrészletenként. **Minden faállománnyal borított erdőrészletnek van rendeltetése.**

A védett területeknek prioritása van az elsődleges rendeltetés meghatározásánál. Tervezési területünk erdeinek meghatározó része védett, ezt fejezi ki a védett erdők több mint háromnegyedes részaránya. A természetvédelmi területeken kívül a gazdasági célú erdők dominálnak. Ezek mellett a védelmi, az egészségügyi-szociális, turisztikai és az oktatás-kutatási elsődleges rendeltetésű erdők részaránya elenyésző.

Elsődleges rendeltetés megoszlása helység szerint

Helység	Védelmi erdők			Gazdasági erdők			Eü., szoc., turisztikai	Oktatás- kutatás	Egyéb	Mind- összesen
	Védő	Védett	Összesen	Faanyag	Egyéb	Összesen				
Alsószőlőnk		522.3	522.3						15.2	537.5
Apátistvánfalva		777.6	777.6						17.4	795.0
Bajánsenye	2.1	767.2	769.3	7.2		7.2			25.5	802.0
Csákánydoroszló	5.3	105.7	111.0	637.8		637.8	20.7		113.5	883.0
Csöde	4.6	89.2	93.8	706.7		706.7			26.4	826.9
Csörötnek		1173.6	1173.6						81.5	1255.1
Daraboshegy		248.1	248.1						15.2	263.4
Felsőjánosfa		57.8	57.8						1.8	59.6
Felsőmarác		554.7	554.7	7.4		7.4			52.7	614.8
Felsőszenterzsébet		189.7	189.7	374.0		374.0			19.4	583.1
Felsőszőlőnk		1556.9	1556.9						38.9	1595.8
Gasztony		15.9	15.9	449.2		449.2			31.9	497.0
Halogy	16.7	152.5	169.2	24.4		24.4			5.5	199.1
Hegyhátszentjakab		397.2	397.2						11.2	408.4
Hegyhátszentmárton		902.0	902.0						34.2	936.2
Ispánk		344.9	344.9						19.9	364.8
Ivác		755.4	755.4						104.7	860.1
Kemestaródfa	7.3		7.3	217.8		217.8			15.7	240.8
Kercaszomor	3.4	576.7	580.1	89.8		89.8			36.2	706.1
Kerkafalva	3.7		3.7	1074.8		1074.8		12.7	160.8	1251.9
Kerkáskápolna		260.9	260.9	1.9		1.9			16.2	279.0
Kétvölgy		361.5	361.5						9.2	370.7
Kisrákos		510.7	510.7						35.9	546.6
Kondorfa		1131.6	1131.6						36.9	1168.5
Magyarföld		453.6	453.6	130.3		130.3			31.4	615.3
Magyarlak		370.3	370.3						15.2	385.5
Magyarszombatfa		787.9	787.9	146.2		146.2			45.5	979.5
Nádasd	35.9	619.6	655.5	1225.4	3.9	1229.3			89.2	1974.0
Nagyrákos		895.3	895.3						56.4	951.7
Nemesmedves	2.6	29.3	31.9	343.2		343.2			41.6	416.7
Orfalu		501.8	501.8						15.3	517.1
Órimagyarósd		684.3	684.3						6.5	690.8
Őriszentpéter	2.2	1856.7	1858.9						119.4	1978.3
Pankasz		459.6	459.6						21.1	480.7
Rábagyarmat		998.6	998.6						61.5	1060.1
Ramocsa				47.3		47.3			0.5	47.8
Rátót	0.9	8.6	9.5	184.6		184.6			10.6	204.7
Rönök	34.6	1.5	36.1	820.0		820.0			51.7	907.8
Szaknyér	1.4	69.0	70.4						0.8	71.2
Szakonyfalu		843.4	843.4						48.0	891.4
Szalafő		1737.0	1737.0						123.2	1860.2
Szatta		375.7	375.7						22.3	398.0
Szentgotthárd		567.5	567.5	6.4		6.4			38.7	612.6
Szentgyörgyvölgy	9.7	467.3	477.0	485.7		485.7			35.2	997.9
Szgotthárd-Farkasfa		1167.4	1167.4						47.4	1214.8
Szgotthárd-Jakabháza	3.8		3.8	171.8		171.8			5.4	181.0
Szgotthárd-Mújfalu	1.8	437.0	438.8						13.3	452.1
Szgotthárd-Rfűzes	0.7		0.7	764.4		764.4		8.2	27.7	801.0
Szgotthárd-Rtőtfalu		494.1	494.1						20.6	514.7
Szőce		1078.2	1078.2	43.3		43.3			83.3	1204.8
Vasszentmihály	8.7	2.1	10.8	222.4		222.4			25.8	259.0
Velemér	4.2	546.0	550.3	4.5		4.5			12.2	567.0
Viszák		648.1	648.1						60.1	708.2
Összesen:	149.6	27552.0	27701.6	8186.5	3.9	8190.4	20.7	20.9	2055.6	37989.2

A faállománnyal borított erdőrészek 69 %-nak másodlagos rendeltetése is van, ezzel az erdészeti hatóság az erdők többféle funkciójának kifejezését igyekszik elérni. Az erdők többféle funkciójának meghatározását célszerű az összes erdő-részletre elkészíteni, ehhez nyújt segítséget az erdőfunkció értékelés.

A másodlagos rendeltetéssel is rendelkező erdőrészek megoszlása a másodlagos rendeltetés alapján:

- védő erdő	4,1 %
- védett erdő	0,2 %
- gazdasági erdő	94,0 %
- eü.-szoc., turisztikai erdő	1,0 %
- oktatási-kutatási erdő	0,7 %

A védőerdők között a talajvédelmi erdők dominálnak, ezt a domborzat és a talaj-típus indokolja. A gazdasági erdők részaránya mutatja, hogy a vidéken az erdők gazdasági szerepe nagy. Védett természeti területeken a védeltségi előírások betartása mellett folytatható az erdőgazdálkodási tevékenység. Az egészségügyi-szociális, turisztikai rendeltetésű erdők rendeltetés szerinti részaránya (mindkét rendeltetést figyelembe véve), nagyon alacsony, nem fejezi ki a valóban turisztikai célokra is használt erdők valós részarányát.

2.4.5. Az erdők egészségi állapota

Az erdő a legfejlettebb ökoszisztéma, az élő és élettelen tényezők bonyolult egymásrahatása alapján „működik”. Ha ebbe a rendszerbe a természeti folyamatokkal ellentétesen hatóan az ember tartósan beavatkozik, akkor a rendszer működésében zavarok keletkezhetnek. Így például az erdőre hatással van a légkör széndioxid dúsulása és annak következményei, a légszennyezés, az átlagos csapadékviszonyok tartós megváltozása, egy-egy térség talajvizet is érintő vízrendezése, stb. Ezeket a tartós változásokat csak azok az erdők képesek többé-kevésbé hosszú távon elviselni, amelyek természetesek vagy természetszerűek, magas biodiverzitásúak. Tűrésnek kell tekinteni az átalakulást is, ám azok általában nem szolgálják az ember erdővel szemben támasztott elvárásait (pl.: egy fafaj háttérbe szorulása vagy térnyerése, fatömegproduktum elmaradása, elvárt funkció teljesítésében elmaradás vagy adott funkció megszűnése, stb.).

A fentiekből következően a mesterségesen létrehozott erdők, a mezőgazdasági művelés felhagyása után a legyengített termőhelyen kialakuló erdők érzékenyebbek a változó környezeti hatásokkal szemben, szélsőséges esetben bekövetkezik a faállomány pusztulása, helyette olyan fás szárú növényzet jelenik meg, amely az ember számára nem felel meg.

Az Őrség az erdőtenyészet számára kiváló, **az Őrségi erdők egészségi állapota alapvetően jó, ám az ezredforduló környéki csapadékszegény időszak következményei itt is jelentkeztek/jelentkeznek.** A magasabb vízigényű fafajok – lucfenyő, bükk – ellenálló képessége az elhúzódó csapadékhiány miatt legyengül, ennek következtében az erdő életközösségében mindig is ott lévő rovar- és gomba kártevők „erőre kapnak”, túlszaporodnak, nagy egybefüggő területeken képesek gazdanövényeiket elpusztítani. Ezek riasztó méreteket a nagy, egybefüggő terüle-

tű, egy fafajú erdőállományokban okoznak (a károsított fafajon kívül nincs másik fafaj, tehát a teljes faállomány elpusztul, az egymás közelében lévő azonos fafajú egyedek kiváló lehetőséget nyújtanak a károsítók tömegszaporodásához).

Az Őrség vonatkozásában a közelmúltban a legyengült **lucfenyvesek tömeges szűkárósítása** lépett fel, ennek következménye a kiterjedt lucfenyőpusztulás. Tervezési területünkön ez 4.000 ha erdőterületet veszélyeztet.

A zalai bükkösökben öt-hat évvel ezelőtt jelentkezett a **bükkpusztulás**, amely a határtermőhelyek legyengült bükkös állományaiban a zöld karcsú díszbogár és a bőbitás bükkfaszú szokatlanul nagy méreteket öltő tömegszaporulata okozott. Ez a veszély az őrségi elegyetlen bükkösöket is veszélyeztetheti, ám korántsem olyan kiterjedésben mint az a lucfenyvesek esetében tapasztalható (400 ha elegyetlen bükkös van tervezési területünkön, ezek nagyobb része megfelelő termőhelyen áll).

Az említett pusztulások elleni emberi beavatkozások eredményei kétségesek. A pusztulás csak a hűvösebb, csapadékosabb évek, továbbá az elegyetlen faállományok visszaszorulása fogja megállítani.

Az erdők egészségi állapotát az Erdészeti Igazgatóságok mintaterületeken folyamatosan figyelemmel kísérik. Az ebből származó jelentések és előrejelzések alapján lehetőség van az erdei kártevők elleni védekezés időbeni megszervezésére és végrehajtására.

2.4.6. Erdő- és fagazdálkodás

Az erdőkben már hosszú idők óta szakszerű és tartamosságra törekvő erdőgazdálkodás folyik. A korábbi nagybirtokok erdőféltő szeretetét örökölték az államosítás után az erdőgazdaságok. Gazdálkodásukat egyre több bírálattal éri azért, mert tervezési területünkön a gyenge termőhely miatt a tarvágásos erdőfelújítást részesítették/részesítik előnyben, s ezzel elősegítik a jellemzően erdeifenyő monokultúrák kialakulását. Ezt a gyakorlatot a természetvédelmi védettség, továbbá az átalakuló gazdálkodói szemlélet háttérbe szorítja, napjaink és a jövő erdőgazdálkodására már a természeti körülményeket sokkal jobban figyelembe vevő termésszerűség a jellemző. Az erdőgazdálkodási mód változtatását az egyre növekvő turizmus is kikényszeríti az által, hogy az erdőt járó turista nagyon gyakran a sajtónyilvánossághoz fordul „az erdészek már megint kivágták az erdőt” cikkek megjelentetésével, s így tovább rontják az erdészek egyébként sem kedvező társadalmi megítélését.

A régmúlta visszatekintő őrségi kisparaszti erdőgazdálkodás mindig is a termésszerűséget helyezte előtérbe, a tulajdonosoknak alapvető érdekük fűződött/fűződik ahhoz, hogy az éves faanyagszükségletüket minimális ráfordítással ki tudják termelni erdeikből aközben, hogy a tartamosságra is nagy súlyt fektettek. Ez ún. szálalásos erdőgazdálkodással érhető el, ahol soha nem keletkezik felújítási terület, nem kell facsemetét ültetni és nevelni, nem kell a jó makktermésre éveket várni. A többkorú erdők sokkal gazdagabb fafajösszetételűek, sokkal biodiverzebbek a vágásos üzemmódban kezelt erdőknél.

A magántulajdonban végbemenő tulajdonosi kör váltás sürgeti a rendezetlen gazdálkodási viszonyú erdők minél előbbi rendezését, az erdőterv szerinti gazdálkodás bevezetését (az új tulajdonosi kör szemléletét nem a tartamosság, a mértékletesség, a csakis saját igényre törekvés jellemzi).

Az erdészeti hatóság előtti ügyfél a bejegyzett erdőgazdálkodó és nem az erdőtulajdonos. Az erdőgazdálkodót az erdőtulajdonosok bízzák meg az erdeiekkel kapcsolatos ügyek intézésével. A nyugat-magyarországi régióban a magántulajdonú erdők 95 %-a osztatlan közös tulajdonban van, a tulajdonosok köre az öröklés szabályai miatt folyamatosan bővül. Ez a tény a mai jogszabálykörnyezetben lehetetlenné teszi egy-egy erdő művelési ágú földrészlettel kapcsolatos közös álláspont kialakítását (pl.: erdőgazdálkodó választás, megosztás).

Az osztatlan közös tulajdon egyben tartása vagy megszüntetése (birtokkoncentráció) tekintetében az erdészeti szakmában nincs kialakult álláspont. Az mindenesetre kijelenthető, hogy újabb és erőltetett földosztás az erdőben nem érdeke senkinek sem. Számos, és nem elsősorban pénzügyi eszköz van az állam kezében a birtokmegosztással párhuzamosan a birtokkoncentráció elősegítésére (pl.: erdő-törvény korszerűsítése, földrészleten belüli birtokkoncentráció elősegítése anyagi ösztönzéssel, örökösödési jog átalakítása, fiatal gazdák támogatási rendszerének kialakítása az erdőben, a megosztási folyamatban a 100 % tulajdonosi hozzájárulás kiváltása az állam részéről, stb.).

2.4.7. Az erdők jóléti szolgáltatásai

Az erdők gazdasági célja mellett **egyre inkább fölértékelődik az erdők közjóléti, természet- és környezetvédelmi szerepe,** amely többnyire csak közvetve, áttételesen érzékelhető „háttérszolgáltatásnak” tűnik, de jelentőségét egyre inkább felismeri, fejlesztését egyre jobban megköveteli a társadalom.

Az erdők bizonyos környezet- és természetvédelmi, szociális- üdülési funkciói akkor is működnek, ha ezért különösebb erőfeszítést nem tesz az erdőgazdálkodó, de a társadalmi igények növekedése egyre inkább megköveteli az erdők jóléti funkcióinak tudatos fejlesztését.

Tervezési területünk nagy része védett természeti terület, ez döntően magas erdősültségéből, a múlt mértékletes tájhasználatából, kultúrtörténeti adottságaiból ered. Ennek megfelelően az erdők természet- és környezetvédelmi szerepe továbbra is meghatározó.

Magyarországon az erdők üdülési-turisztikai feltárása, berendezése már a múlt században megkezdődött. Az erdészeti szervek parkerdőket, pihenőhelyeket létesítettek, erdei iskolákat működtetnek, támogatják a turisztikai célú önkormányzati és természetvédelmi fejlesztéseket. Az erdőben számos túraút kerül kijelölésre (sokszor az erdőgazdálkodó tudta és beleegyezése nélkül), egyre több tanösvény, tornapálya létesül.

Tervezési területünk nyugati határmentiségéből adódóan **a rendszerváltozásig gyakorlatilag turizmus elől elzárt terület volt,** az itt élő embereket az ország ve-

zetése „magára hagyta”, fejlesztési támogatás csak minimális mértékben történt. **A rendszerváltozást követően az Őrség turisztikai szerepe fokozatosan előtérbe kerül,** egyre több ember kíváncsi az „itt rejlő titkokra”, felértékelődött határmentisége, a szomszédos országok közeli területeinek megismerési szándéka, a természetközeli táj és élet tanulmányozási igénye, az aktív pihenési lehetőség iránti vágy.

Tervezési területünkön mára már sűrűnek mondható túraúthálózat (305 km, 4,4 fm/hektár sűrűség) található, az alacsony rendű közutak kiváló kerékpározási lehetőséget biztosítanak. Az erdőgazdaságok a kedvelt kiránduló- és pihenőhelyeken parkerdőket, pihenőhelyeket alakítottak ki és tartanak fenn. Az önkormányzatok erdőt érintően elsősorban a kultúrtörténeti emlékeket, vonatkozásokat mutatnak be tájékoztató táblákon, ezek mellett kis pihenőhelyeket is kialakítanak.

Külön kiemelendő az ÖNPI turisztikai szerepe, hiszen az Őrségben egyedülként szervezi és koordinálja az ökoturizmust. Számtalan tájékoztató füzzettel, ismertető anyaggal, programmal látja el az Őrségbe érkező érdeklődőket. Napjainkig nyolc tanösvényt alakított ki, turisztikai centrumokat, erdei iskolákat tart fenn. Irányításával és segítségével magas színvonalú tájékoztató- és irányító táblarendszert alakítottak ki a térségben.

Az 4. fejezetben részletesen bemutatjuk az erdőt érintő jóléti tevékenységet.

Az erdők természetszerű kezelésével azok jóléti funkciói is jelentősen emelhetők. A védett természeti területen erdők vonatkozásában meg kell találni a természetvédelem és a jóléti tevékenység egyensúlyát. A fokozottan védett területek, az erdőrezervátumok látogathatósága korlátozott vagy kizárt, a védett területeken is vannak erdei turizmust befolyásoló előírások. Ezt a szabályozó tevékenységet az ÖNPI rendeletek segítségével és betartatásával, tájékoztatással, környezeti neveléssel látja el.

Az erdő- és vadgazdálkodási tevékenységnek is vannak jóléti szolgáltatást korlátozó (pl. fakitermelés, erdőfelújítás) vagy kizáró (pl. vadaskert) hatásai. Ezt az erdőgazdálkodó általában a túrautak mellett figyelmeztető táblákon tudatja a kirándulóval.

Az erdők jóléti szolgáltatásainak biztosítása az erdőgazdálkodók számára nem jár anyagi haszonnal, sőt többletfeladatot, esetenként gazdálkodási korlátozást, s így többletköltséget jelent. Ezeket az erdőgazdálkodók többnyire saját bevételeikből fedezik, szerencsés esetben ezekhez pályázati úton nyernek támogatást. A tökehiányos erdőgazdálkodóktól, a magán erdőkezelőktől nem várható el ilyen önerős finanszírozás. Jó színvonalú jóléti tevékenységet csakis folyamatos támogatás esetében lehet elvárni az erdőkezelőktől, ennek biztosításában az önkormányzatoknak, kistérségi társulásoknak meghatározó szerepe van.

3. AZ ŐRSÉG ERDÉSZETI FUNKCIÓTERVE

3.1. Az erdők társadalmi-gazdasági funkciói és az erdőfunkció tervezés

Az erdőknek a társadalom számára nyújtott sokrétű hasznát, szolgáltatásait az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. Törvény (Erdőtörvény) a következőképpen foglalja össze:

„Az erdő a termőtalaj, a légkör és a klíma védelmében, a vizek mennyiségének és minőségének szabályozásában betöltött meghatározó szerepe mellett

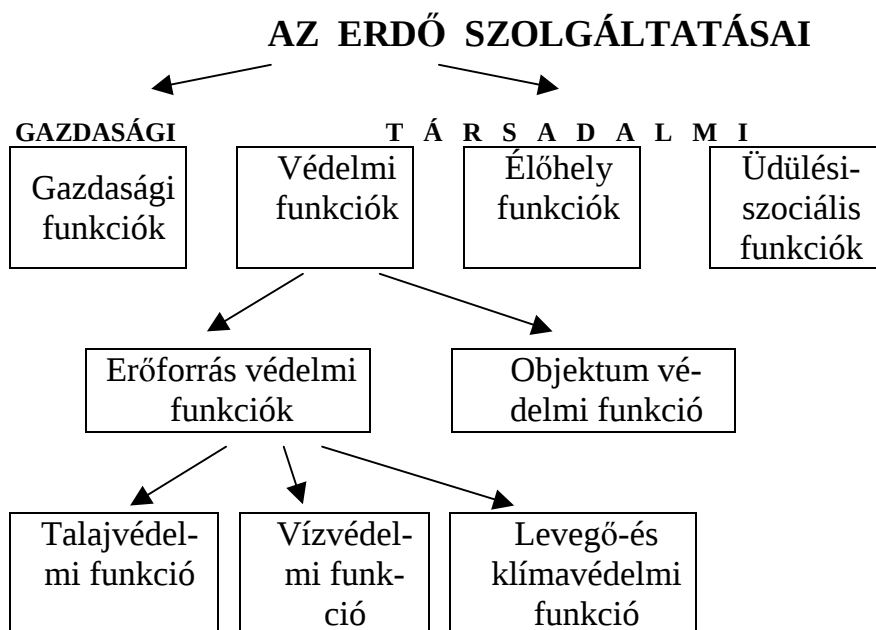
- meghatározza a táj jellegét, szebbé teszi a környezetet,
- testi, lelki felüdülést ad,
- őrzi az élővilág fajgazdagságát,
- megújítható természeti erőforrásként a környezeti állapot folyamatos javítása mellett nyersanyagot, energiahordozót és élelmet termel.”

A felsorolt **funkciók**, szolgáltatások egy része kézzelfogható, anyagi jellegű hozam, egy részük viszont immateriális jellegű, eszmei produktum, melynek jelentősége, haszna sok esetben meghaladja az erdő materiális értékét.

Az erdő funkciói alatt az erdők anyagi szolgáltatásainak és immateriális társadalmi közcélú szolgáltatásainak összességét értjük.

Az erdőfunkciók típusai

Az erdők nagyon sokféle szolgáltatást nyújtanak a környezet és a társadalom számára, ezek csoportosításából alakult ki az alábbi, nemzetközi munkabizottság által kidolgozott és elfogadásra javasolt hierarchia:

Az erdő **gazdasági funkcióit** a megtermelt faanyag mennyisége, minősége, valamint az egyéb gazdasági hozamok (vadászat, melléktermékek) összessége fejezi ki.

Az erdő **társadalmi funkcióit** a jóléti szolgáltatások (védő-, kondicionáló és rekreációs hatások) összessége adja.

Ezek a funkciók együttesen, egyidőben jelentkeznek, kifejezve az erdők többcélú hasznát, multifunkcionális szerepét. Az erdőfunkció terv – eltérően az erdőrésztlet elsődleges rendeltetésétől, amely csak egy, vagy legfeljebb három rendeltetést (funkciót) tüntet fel – az összes lényeges funkció szempontjából vizsgálja és értékeli az erdőt.

Az erdő társadalmi és gazdasági funkcióinak értékét – azaz gazdasági és társadalmi szolgáltatásainak mértékét egyrészt az erdő állomány-összetételétől függő jóléti hatásokat produkáló képessége - az erdőállomány érték, másrészt az erdő alatti termőhely potenciális értékétől és az elhelyezkedésétől, azaz a környezeti veszélyforrásoktól, vagy védendő objektumtól való távolságától függő védelmi, ökológiai vagy üdülési igényt tükröző erdőfunkció érték együttesen határozzák meg.

Az erdőállomány érték

Az **erdők funkciók szerinti erdőállomány értéke** az erdő társadalmi és gazdasági szolgáltatásainak nagysága, "teljesítménye", amely az erdőállomány összetételétől, jóléti hatásokat produkáló képességétől függ.

Az erdő által nyújtott társadalmi szolgáltatások típusát és mértékét az Erdőállomány Adattárból célszerűen kiválasztott termőhelyi és erdőállomány adatok értékelésével határozzuk meg erdőrésztletenként. Az adatokat az értékelés céljára kidolgozott ERDOIM számítógépes program automatikusan konvertálja az Adattárból.

Az értékeléshez kiválasztott alapadatok:

Erdőállomány értéket befolyásoló alapadatok	Erdőállomány érték						
	GA _{áll}	TA _{áll}	VI _{áll}	LE _{áll}	OBJ _{áll}	ÉV _{áll}	ÜD _{áll}
genetikai talajtípus		•					
termőréteg vastagság		•					
terület lejtfoka		•					•
terület tengerszint feletti magassága		•				•	•
fafaj, elegyarány	•					•	•
fafajsorok száma		•				•	•
koronaszintek száma						•	•
erdő kora	•	•	•	•	•	•	•
záródása	•	•	•	•	•		•
cserjeszint mértéke			•	•	•		•
fatermőképesség	•						
fatermési osztály	•						
termelési cél	•						

A felsorolt alapadatokhoz kísérleti úton, tesztelésekkel meghatározott pontértékeket és szorzókat hozzárendelve az ERDOIM erdőértékelő szoftver matematikai algoritmusok segítségével kiszámolja a hét funkciócsoport egy hektárra vonatkoztatott fajlagos pontértékét, majd ezek összegezésével az erdőrésztlet gazdasági, védelmi, élőhely illetve üdülési erdőállomány értékét pontértékben kifejezve. A pontértékeket 0-5 kategóriába sorolva az alábbi minősítési sorrendet alakítottuk ki:

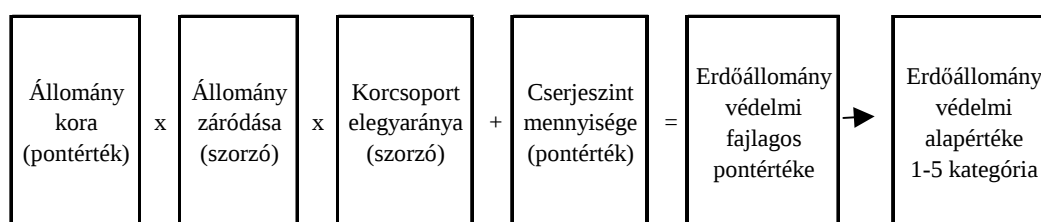
5	kiváló	2	gyenge
4	jó	1	csekély
3	közepes	0	nem érvényesíthető

Az **erdőállományok gazdasági értékét** ($GA_{\text{áll}}$) alapvetően a termőhelyi adottságok és az erdőgazdálkodás eredményeként létrejött faalapanyag mennyisége és minősége határozza meg.

Az erdők gazdasági értékének meghatározásához a Soproni Egyetem Erdészeti Politikai és Ökonómiai Tanszéke által készített eljárást, illetve az arra épülő általunk kidolgozott számítógépes programot használtuk fel. Ez egyszerűsített értékelő módszer, amely nagyobb térségek átfogó értékelésére szolgál. Az erdőrésztletenkénti pillanatnyi érték a faanyag minőségétől, a piaci helyzettől, telekártól, stb. függ, amelynek meghatározására ez a módszer nem alkalmas.

Az **erdőállományok vízvédelmi** ($VI_{\text{áll}}$), **levegő- és klímavédelmi** ($LE_{\text{áll}}$), valamint **objektumvédelmi** ($OBJ_{\text{áll}}$) értékét mindegyik esetben alapvetően a lombkorona és a cserjeszint asszimilációs felületének együttes nagysága határozza meg. Minél idősebb, zártabb, dúsabb cserjeszintű az erdő, annál nagyobb a vízháztartást szabályozó, víztisztító, levegő- és zajszűrő, CO_2 megkötő és oxigéntermelő, klímajavító, szél és egyéb káros tényezők elleni védőhatása.

Az erdőállomány vízvédelmi, levegő- és klímavédelmi valamint objektumvédelmi alapértékeit kiszámító algoritmus modellje:

A három erdőállomány alapérték megegyezik, csak a funkcióérték tényezőkkel való beszorzás után válhatnak eltérő eszmei értékűekké.

A vízvédelmi valamint levegő- és klímavédelmi erdőállomány alapérték az erdő olyan alapszolgáltatása, amely minden erdőrésztlet esetében jelentkezik, az erdőállomány objektumvédelmi értékével csak abban az esetben számolunk, ha védendő objektum van a közelben.

Az **erdőállományok talajvédő értékét** (TA_{all}), teljesítményét a védendő talaj eróziós deflációs veszélyeztetettségén kívül a fafajösszetétel (avarminőség, bomlási időtartam), az elegyesség, színtezettség, záródás és az erdő kora határozza meg.

A legmagasabb talajvédelmi teljesítményt az erózióra hajlamos termőhelyen álló idős, zárt lombzatú, vastag avarrétegű erdők nyújtják.

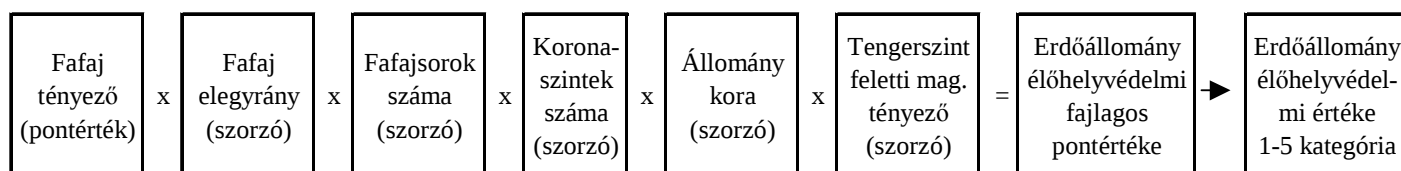
Az erdőállomány komplex talajvédő értékelésének algoritmusai:

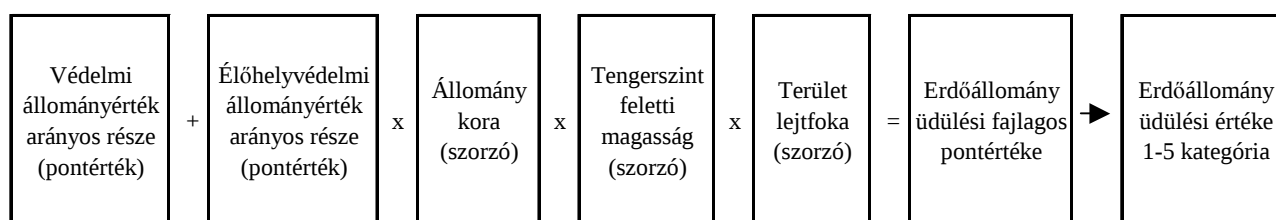
Az **erdőállomány élőhelyvédelmi értékét** ($ÉV_{all}$) az határozza meg, mennyire természetszerű az erdő, milyen mértékű a biodiverzitása, mennyire gazdag élőhelyet biztosít az ott élő növény- és állatvilág számára. Az élőhelyvédelmi állományérték független a védettségi besorolástól.

A legmagasabb értékeket az elegyes, többszintű, honos fafajokból álló idős erdőállományok érik el.

Az élőhelyvédelmi állományértéket a következő algoritmus szerint határozzuk meg:

Az **erdőállomány üdülési értékét** ($ÜD_{all}$) az erdőlátogató számos fiziológiai és pszichikai befolyásoló tényező alapján érzékeli, amelyek között sok a szubjektív elem. Általánosságban az a következtetés vonható le, hogy az idős, természetszerű, gazdag biodiverzitású erdőkben érzik legjobban magukat az emberek. Az *erdőállomány üdülési értékét kimutató algoritmus* képletébe ezért beépítettük a korra és biodiverzitásra jellemző védelmi és az élőhelyvédelmi erdőállományértékek arányos részét is:

Az erdőállomány értékelés társadalmi szolgáltatáscsoportonkénti pontértékeit és kategóriáit a digitalizált állományadatokról az ERDOIM értékelő szoftver automatikusan számítja ki.

Az erdőfunkció érték

Az erdőfunkciók iránti igény fajtáját és mértékét az határozza meg, hogy az adott erdőterület hol helyezkedik el – milyen távolságra van környezetterhelést okozó avagy védelmet igénylő létesítménytől – illetve az dönti el, hogy azon a helyen, ahol az erdő áll, mennyire igényel védelmet a talaj, a víz, az élővilág vagy milyen mértékben jelentkezik ott az üdülés, turizmus igénye.

Az erdők elsődleges rendeltetés szerinti besorolása hasonló alapokon nyugszik. Ez indokolja, hogy az értékelés első „futtatása” során az erdők elsődleges rendeltetése a funkcióérték meghatározásának alapja és csak a második – az „import” származik az erdőfunkciókat módosító tényezők értékeléséből.

Az erdőfunkció értékelésnél – mivel a másodlagos rendeltetés feltüntetése az üzemtervekben még nem teljes körű – csak az elsődleges rendeltetést vettük figyelembe. Tapasztalatunk szerint az esetek többségében a funkcióértékelés a másodlagos rendeltetésnek is megfelelő funkcióértékeket ad az erdőknek, tehát ahol még nem készült el a másodlagos rendeltetés besorolás, a funkcióértékelés segítséget adhat az erdőtervezésben a másodlagos rendeltetés meghatározásához.

Az igényfelmérés alapadatait az Országos Erdőállomány Adattár, széleskörű ágazatközi felmérés, hatósági előírások, védőtávolságok összegyűjtése szolgáltatják.

Az igények fontossági sorrendjét funkció csoportonként az erdőállomány értékhez hasonlóan 1-5 kategóriás rendszerbe foglaltuk. Az egyes tényezők arányosított szorzószámokat kaptak, amelyeket az eszmei érték kiszámításához használtunk fel.

Gazdasági funkció iránti igény (GA_{fun}) esetében az elvárás a termőhely potenciális fatermőképességének minél maximálisabb mértékű kihasználása. A termőhelyi potenciálon alapuló fatermőképességet az erdőtervi adatok segítségével állapítja meg a program (célállomány fatermőképessége).

A gazdasági funkciót ezen kívül a vadeltartó képesség és az egyéb erdei melléktermékek szolgáltatásának lehetősége is befolyásolja, ezekkel azonban a jelenlegi értékelés még nem foglalkozik.

Talajvédelmi funkció iránti igény (TA_{fun}) értékelésénél az erdő talajának eróziós és deflációs veszélyeztetettsége alapján osztályozzuk az erdőket. A veszélyeztetettséget az erdőtervi alapadatok felhasználásával számítógépes úton határozza meg az erre a célra kidolgozott program (ERDOIM).

A többi erdőfunkció esetében az erdő funkciói iránti igény helyszíni adatfelvétel, különféle ágazati térképek, szabványok és adatszolgáltatások segítségével határozható meg.

A **vízvédelmi funkció iránti igény** (VI_{fun}) meghatározásának alapja, hogy milyen közelségben van védelmet igénylő ivóvízmű, felszíni vagy felszín alatti vízkészlet.

A **levegő és klímavédelmi funkció** (Le_{fun}) esetében az emissziós forrástól való távolság és a kibocsátás mennyisége, szennyezési veszélye, valamint a tiszta levegőt igénylő humán környezet elhelyezkedése határozza meg a védőfunkció iránti igény mértékét.

Az erdő **objektumvédelmi funkcióját** (OBJ_{fun}) a védelmet igénylő objektumtól, létesítménytől való távolsága és az objektumvédelem iránti igény jelentősége, fontossága szabja meg.

Az **élőhely funkció** ($Év_{fun}$) mértékét védett természeti területek esetében a védettség foka, jellege, nem védett területeken az erdőállomány természetközelsége, biodiverzitása határozza meg.

Az **üdülési-szociális funkció iránti igényeket** ($ÜD_{fun}$) az erdő turisztikai elérhetősége, fekvése, az erdő turisztikai feltártsága, látogatottsága és természeti, kulturális, tájképi vonzereje, attraktivitásai együttesen határozzák meg.

Az adatok feldolgozásához kifejlesztett számítógéppel támogatott módszer - **ERDOIM program** - első lépésben az Országos Erdőállomány Adattárban rögzített elsődleges rendeltetések alapján elvégzi az erdőrészletenkénti erdőfunkció igény alapbesorolást. Második lépés a funkciók iránti igényt meghatározó további tényezők térképi rögzítése, térinformatikai feldolgozása, majd a számítógépes rendszerbe való importálás után a végleges funkciók és funkciókategória értékek táblázatos és térképi feldolgozása.

A funkció besorolás és értékelés eredményeképpen minden erdőrészlet funkciótipusonként 0-tól 5 kategóriáig terjedő besorolást és az igény mértékétől függő szorzószámokat kapott. Ez a besorolás a számítógép képernyőjén, kinyomtatott táblázaton vagy funkciótipusonként elkészíthető funkció-térképeken jeleníthető meg.

Az erdőfunkciók közötti és az erdőfunkció-erdőállomány érték közötti konfliktusok

A szabályozási terv elkészítését megelőzően elvégeztük az erdő funkcióival kapcsolatos konfliktusok, megoldásra váró problémák feltárását. A konfliktusok egy része abból adódik, hogy a magas funkcióérték iránti igény gyenge minőségű, alacsony állományértékkel párosul (pl. fokozottan védett területen lévő akácos).

Abban az esetben, ha az erdőrészlet valamelyik funkciója iránt magas az igény, az elvárás, (4-es vagy 5-ös kategória) de a funkcióhoz tartozó állományérték két- vagy több kategóriával alacsonyabb, **funkcióigény – erdőállomány érték közötti konfliktusról** van szó. A konfliktust az okozza, hogy a faállomány nem képes megfelelő mértékben szolgáltatni az elvárt funkciót. Ezekben az esetekben meg kell vizsgálni, feloldható-e a konfliktus valamilyen erdészeti intézkedéssel, szabályozással. Fontos tényező az erdő kora, hiszen sok esetben a faállomány azért nem tudja a kívánt funkciót ellátni, mert túl fiatal. Ilyenkor külön intézkedésre nincs szükség, az idő megoldja a problémát.

Ha idősebb az erdő, megfelelő állományneveléssel, szükség esetén akár fafajcserével kell biztosítani a kívánt funkció szolgáltatását (pl. fokozottan védett területen akácos, nemes nyáras lecserélése).

A konfliktusok feloldására tett általános javaslatokat az „**Erdőfunkció szabályozási előírások**” fejezet fogja tartalmazni.

A funkcióértékek és az állományértékek közötti konfliktusok kimutatását szolgálják azok a mátrixok, amelyekben funkciótípusonként elkülöníthetők a magas funkcióértékű, de alacsony állományértékű erdőterületek (sötét rasterrel jelölt cellák). Példa a konfliktusok kimutatására:

Élőhely		Funkciókategória						
		0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0			3.0	32.2	57.6	1.1	93.8
	1	3.9		208.0	2431.9	8329.8	906.1	11879.7
	2			52.7	542.1	2332.9	294.5	3222.3
	3			123.2	850.4	2823.3	421.5	4218.5
	4			99.9	1220.5	3786.1	714.1	5820.8
	5			117.8	2081.4	6827.0	1672.3	10698.6
	Össz	3.9		604.6	7158.6	24156.9	4009.7	35933.6

A konfliktusok másik típusában **funkciók közötti konfliktusokról** van szó. Ezekben az esetekben az értékelt erdőrészletnél több funkció típus is magas funkcióértéket ért el és ezek a funkciók egymást zavarják (pl.: természetvédelem és üdülés egyaránt az 5-ös kategóriába esik). Meg kell határozni a prioritási sorrendet a funkciók között és övezeti besorolást kell végezni.

Konfliktust okoz az is, ha valamelyik funkció valamely okból nem, vagy csak korlátozott mértékben tud érvényesülni (pl. üdülési funkció bekerített vadaskertben).

Az erdőállomány minősége és a funkció igény közötti konfliktusokat és a funkciók közti konfliktusok elemzését a 3.2. fejezet ismerteti funkció típusonként.

Ezeket a konfliktusokat az ERDOIM értékelő program automatikusan megkeresi és a **4A** táblázatba gyűjti. A táblázat a tervdokumentációhoz mellékelt CD-n található meg. A táblázat a számítógép képernyőjén megtekinthető vagy pedig ki nyomtatható.

Az eszmei és a gazdasági érték kiszámítása

A társadalmi funkciókra vonatkozó erdőállomány értéket az értékelő program pontértékben adja meg, a funkcióértéket pedig szorzószámmal. A gazdasági funkció erdőállomány értéke forint értékben kerül kiszámításra.

Az erdőállomány és erdőfunkció értékek pont- illetve forintértékeinek 0-5 kategóriába való besorolásával az erdők funkciócsoportonkénti értéksorrendjének meghatározására nyílik lehetőség.

ERDŐÁLLOMÁNY MINŐSÉGÉTŐL, ÖSSZETÉTELETŐL FÜGGŐ ERDŐÁLLOMÁNY ÉRTÉK PONTSZÁM	X	ERDŐRÉSZLET ELHELYEZKEDÉSÉTŐL FÜGGŐ ERDŐFUNKCIÓ ÉRTÉK SZORZÓ	=	ERDŐRÉSZLET ESZMEI ÉRTÉKE PONTSZÁM
---	---	---	---	---

A vizsgált erdőfunkció mértékét, hatását – azaz az **erdőfunkció eszmei értékét** a vizsgált erdőterületen egyrészt az határozza meg, hogy az adott helyen mekkora az elvárt funkció iránti igény, másrészt az, hogy az ott álló erdő ezt az elvárást milyen mértékben képes teljesíteni. Ennek számszerű meghatározása úgy történik, hogy az erdőállomány érték pontértéket megszorozzuk az erdőfunkció értékhez tartozó szorzószámmal, és így megkapjuk az **erdőfunkció eszmei értékét** pontértékben kifejezve.

Az erdő **gazdasági funkciójának értékét** a termőhely potenciális fatermőképessége (talajérték) és a jelenlegi faállomány költségértéke vagy fajlagos állományértéke alapján a program forint értékben számítja ki a Nyugat-Magyarországi Egyetem által kidolgozott egyszerűsített számítási módszer szerint.

Az erdőfunkciók eszmei és gazdasági értéke tehát az erdő gazdasági és társadalmi szolgáltatásainak az erdőállomány minőségétől és elhelyezkedésétől függő - pontértékben, kategória besorolásban vagy pénzértékben meghatározott számszerűsített értéke.

Az erdőállomány által nyújtott szolgáltatásokat és azok mértékét az erdőállomány adatbázisból célszerűen kiválasztott termőhelyi és faállomány adatok értékelésével határoztuk meg erdőrészletenként az ERDOIM erdőértékelő program segítségével. Az erdő elhelyezkedéséből adódó - a funkciókat befolyásoló tényezőket (légszennyező létesítmény közelsége, védett terület, üdülőtérlet, vízmű védőterülete, stb.) helyszíni vizsgálatok, térképek és egyéb adatgyűjtés útján állapítottuk meg.

Az erdők funkcióövezeti besorolása

Legtöbb esetben az egyik funkció megelőzi a többi, fontosabbá válik valamilyen szempontból az adott területen – ez a vezérfunkció határozza meg az erdő **övezeti besorolását**, amely az erdők fő kezelési irányelveinek meghatározásánál valamint az erdészeti térségfejlesztési tervezésnél kap hangsúlyos szerepet és lehetővé teszi az erdők funkcionális beillesztését a terület- illetve településrendezési tervezési rendszerbe.

Az erdőfunkció övezet fogalmát írja le az Erdőtörvény végrehajtására kiadott 29/1997. (IV.30.) FM rendelet 21. § (2) pontja: „A körzeti erdőterv készítése során indokolt esetben egyes összefüggő nagyobb erdőterület erdőrészeire azonos további rendeltetés állapítható meg, amennyiben azokban az eltérő elsődleges rendeltetés mellett azonos erdőgazdálkodási szempontokat is érvényesíteni kell”

Az erdőfunkció terv

Az erdészeti funkciótervezés célja, hogy

- felmérje a vizsgált térségben az erdők gazdasági és társadalmi szolgáltatásai iránti igényt,
- értékelje a térség erdőállományait abból a szempontból, hogy mennyire képesek ezeknek az igényeknek megfelelni,
- elvégezze az erdők funkcionális övezetekbe való besorolását,
- feltárja azokat a problémákat, konfliktusokat, amelyek az erdők funkcióinak érvényesülését akadályozzák,
- kidolgozza azokat a szabályozási előírásokat, amelyekkel az erdők hasznos funkciói megőrizhetők és növelhetők,
- segítséget adjon a kistérségi fejlesztési pályázatok összeállításához, az EU és egyéb támogatásokhoz
- kiszámíthatóvá és pénzértékben is kifejezhetővé tegye az erdők gazdasági és immateriális – eszmei értékeinek lehetőleg minél szélesebb körét,
- korszerű, GIS-alapú erdészeti tervezési módszer alakuljon ki, amely beilleszkedik az Európai Unió és a magyar területi tervezés rendszerébe.

Az erdőfunkció terv nagyobb térségek meglévő erdeinek gazdasági és társadalmi szolgáltatásait, erdőfunkcióit meghatározó, értékelő, e funkciók övezetenkénti szabályozását előíró szöveges és térképi tervdokumentum, amely biztosítja az erdő, mint természeti erőforrás hosszú távú hasznosítását és védelmét, az erdők közcélú szolgáltatásainak optimális kihasználását és beillesztését a térségek területfelhasználási rendszerébe.

Az erdőfunkció terv nagyobb térségekre készül, területi alapegysége az erdőrészt. Jelen terv tervezési területe az Őrség kiterjesztett területe, a tervezésbe vont erdőrészek száma 13 265 db.

Az erdőfunkció terv munkarészei:

1. Erdőfunkciók erdészeti térszerkezeti terve

A meglévő erdők gazdasági és társadalmi szolgáltatásai iránti igényt, a szolgáltatások mértékét, területfelhasználását, az összes funkció értékelése alapján elvégzett övezeti besorolást és az erdészeti területfelhasználás jellemzését tartalmazó értékelés, térszerkezeti terv és térképi ábrázolás.

Összefoglaló térképe az **erdők funkcióövezeti térképe**.

2. Erdőfunkciók övezeti szabályozási terve

Az erdők funkciói iránti igények és az erdőállományok funkciószolgáltató „teljesítményének” összevetése alapján a térség erdeinek területfelhasználásával, gazdálkodásával, gazdasági és jóléti szolgáltatásainak védelmével és fejlesztésével kapcsolatos követelmények, intézkedések funkcióövezetenkénti előírása, az ágazati és ágazatközi konfliktusok feltárása és megoldási javaslata.

Az elnevezések a térségi tervezés nevezéktanának felelnek meg, amely az erdészeti gyakorlat számára még szokatlan. Ha az erdészeti ágazati fejlesztést be akarjuk illeszteni az általános térségi fejlesztés körébe, célszerű, ha azt az elnevezések is tükrözik.

Az erdőfunkció terv az alábbi táblázatokban foglalja össze az értékelés során kiszámított adatokat:

1 A	Az erdők funkció- és állományérték kategóriák szerinti övezeti kimutatása erdőrészletenként
2 A, 2 B	Funkcióövezetek összesítő kimutatása gazdálkodónkénti és településhatáronként
3 A	Az erdők gazdasági és társadalmi funkcióinak helységhatáros kimutatása
3 B	Az erdők gazdasági és társadalmi állományérték kategóriáinak helységhatáros kimutatása
4 A	Konfliktus területek
5 A	Erdők gazdasági és eszmei értékének kimutatása erdőrészletenként
6 A, 6 B	Erdők gazdasági és eszmei értékének összesítő kimutatása gazdálkodónkénti és településhatáronként.

A táblázatok az ERDOIM program segítségével elkészíthetők és szükség szerint kinyomtathatók.

3.2. Az erdőfunkciók erdészeti térszerkezeti terve

3.2.1. Az Őrség erdeinek funkcióértékelése

A tervezési területen lévő erdők gazdasági és társadalmi funkcióinak értékét az határozza meg, hogy azok hol helyezkednek el és ott milyen mértékben jelentkeznek az erdő funkciói iránti igény, továbbá az, hogy ezek az erdők mennyire képesek a tőlük elvárt szolgáltatásokat biztosítani.

Az erdők funkcióinak elemzése és értékelése során ezekre a kérdésekre kapunk választ az előzőekben ismertetett módszerek segítségével.

Az erdőfunkciók értékelésének összesített eredményét mutatja az alábbi két táblázat:

ErdoimV5 system v: 5.3
© LongSoft EC.

Készült: 2008.11.05. 10:58:40

Az erdők gazdasági és társadalmi állományérték kategóriáinak kimutatása

Az adatbázis neve: **Őrség**

Kód: **3B**

Kategória	Gazdasági	Természeti erőforrásvédelem			Objektum	Élőhely	Üdülés
		Talaj	Víz	Levegő			
5	3 999.4	196.4	10 615.6	10 615.6	10 615.6	10 698.6	9 574.3
4	6 957.2	17 607.9	10 592.5	10 592.5	10 592.5	5 820.8	3 321.3
3	22 742.3	16 099.3	6 726.2	6 726.2	6 726.2	4 218.5	4 033.4
2	734.0	1 757.9	4 926.2	4 926.2	4 926.2	3 222.3	6 077.3
1	1 406.5	178.4	2 751.4	2 751.4	2 751.4	11 879.7	12 683.3
0	94.3	93.8	321.8	321.8	321.8	93.8	244.1
Összes terület:							35933.6

ErdoimV5 system v: 5.3
© LongSoft EC.

Készült: 2008.12.08. 11:04:57

Az erdők gazdasági és társadalmi funkcióinak kimutatása

Az adatbázis neve: **Őrség**

Kód: **3A**

Kategória	Gazdasági	Természeti erőforrásvédelem			Objektum	Élőhely	Üdülés
		Talaj	Víz	Levegő			
5	7 918.4	150.6	1 012.3	19.8	74.7	4 009.6	918.1
4	12 375.4	10.1	45.3	177.9	909.7	24 156.9	464.6
3	12 205.1	957.1	66.5	662.8	1 802.1	7 158.6	223.8
2	107.1	33 577.0	34 809.5	2 156.8	0.0	604.6	29 784.2
1	2 668.4	1 238.9	0.0	32 916.4	33 147.1	0.0	3 479.9
0	659.3	0.0	0.0	0.0	0.0	3.9	1 063.1
Összes terület:							35933.6

Az azonos szerkezetű táblázatok közül az első az erdők pillanatnyi teljesítőképességét (mennyire képesek az elvárt szolgáltatásokat biztosítani), míg a második az erdő funkciói iránti igényt mutatja. Az azonos cellában (táblázatok megegyező adatai helye) látható területek összehasonlításból lehet következtetni arra, hogy az erdő jelenlegi állapotában mennyire tudja biztosítani az elvárt funkció mértékét. Kis területkülönbség esetén jól, nagy területkülönbség esetén rosszul vagy egyáltalán nem, ilyenkor beavatkozásra van szükség.

A részletes értékelést a következő fejezetek tartalmazzák, funkció-csoportonként ismertetésre kerül az egyes funkciók iránti igények értékelése, majd a meglévő erdők állományértékelése következik a vizsgált funkciók vonatkozásában, végül a vizsgált erdőfunkció értékelése kerül sorra, feltárva az esetleges problémákat, konfliktusokat. (Az ismertetés sorrendje nem erdőfunkció sorrendet jelent.)

3.2.1.1. Az erdők gazdasági funkciói

Jelenlegi helyzet

Faállományviszonyok

Tervezési területünkön összesen 37989,2 hektár erdőgazdálkodási célú terület található. Ebből 35933,6 hektár a faállománnyal borított terület, a többi 2055,6 hektáros terület faállomány nélküli egyéb terület (tisztás, út, nyiladék, stb.).

A magyarság letelepedése előtt ez a terület jóformán lakatlan volt, s **hatalmas erdőségek borították**. Ez is bizonyítja, hogy a térség termőhelyi adottságai kiválóak az erdőtenyészet számára, az erdők honos fa- és cserjefajokban gazdagok, az erdőállományok fatermőképessége a terület 78 %-án jó, a többin közepes.

A jelenlegi erdőállományok összetételét a termőhelyi adottságok és a korábbi évtizedek, évszázadok sajátos földhasználata és erdőgazdálkodása alakította ki. Az egykori térképek alapján néhány száz évvel korábban jóval kiterjedtebbek voltak a szántók, a legelők. A piaci keresletek változásai, a kimerült szántók felhagyása, a legelőkön elmaradó legeltetés, a réteken elmaradó kaszálás következtében elindult az esetenként több száz évig is eltartó szukcesszió, ennek eredménye a terület újra erdősülése. Az idős erdőkben még sok helyen fel lehet fedezni a bakhátas szántóművelés nyomait, bizonyítva, hogy a területet egykoron szántóként művelték. A rétek területe az elmúlt időszakban a felére csökkent a spontán beerdősülés és az erdőtelepítés következtében.

A XIX. század végéig az erdőket jobbára lombos fafajok, így a tölgy, a bükk, a gyertyán és a nyír alkották és csak kisebb részt szerepeltek fenyőfélék. A kizsákmányoló erdőgazdálkodás, a faszénégetés hatására a századfordulóra eltűntek a legendás bükkösök, helyüket a spontán felnövő erdeifenyvesek foglalták el. A felhagyott szántókat és legelőket a csarab nyomában szintén az erdeifenyő hódította meg. A területen az erdőt alkotó fafajok összetétele az emberi tevékenység hatására jelentősen megváltozott. Ekkor kapta az Őrség a „Gyántásország” csúfnevet is. Az erdőkben a túlzott szálalás, az erdőkiélés egyéb módzatai, úgymint az erdei legeltetés, az alomszedés, mind-mind hozzájárultak az erdei talajok le-

pusztulásához. Ennek azonnali velejárója volt a talaj erős savanyosodása, majd a nyíres-csarabos fenyérek, nyomukban az erdeifenyő megjelenése.

Az emberi beavatkozás mindkét esetben megváltoztatta a természetes folyamatokat, a természetes szukcessziós változásokat egy mesterségesen fenntartott stádiumban tartotta, így az adott állapotra jellemző, esetenként botanikailag igen értékes növénytársulások létrejöttét segítette elő. Az ilyen tevékenységek megszűnése után azonban a terület megindul a természetes szukcessziós úton, s így eltűnhetnek azok az értékek, amelyek az ember által fenntartott állapothoz kötődtek. Ezen kétirányú folyamat különböző szakaszait jól tanulmányozhatjuk a területen.

A táj őshonos fafajai a fenyők közül a luc-, jegenye- és erdeifenyő (az első két fenyőfaj csak az Őrség vendvidéki részén őshonos). A vörösfenyő őshonossága vitás.

Lombfák közül őshonos a bükk, gyertyán, kocsánytalan tölgy, kocsányos tölgy, hegyi juhar, korai juhar, cseresznye, mézgás éger, szelídgesztenye, kislevelű hárs, fehér fűz, magas kőris, nyír, mezei szil, vénic szil, rezgő nyár.

A tájrészlet őshonos állományai rendes körülmények közt elegyes, többszintű erdők.

A kultúrerdők területe – ha az erdei és lucfenyőt nem soroljuk ide – csekély.

A tervezési terület természetvédelmi védettségének köszönhetően a **gazdasági elsődleges rendeltetésű erők részaránya csupán 22,8 %** (8.190,4 ha). Ez a védett területek prioritásából adódik, ami nem jelenti azt, hogy a többi erdőben nem folyhat bizonyos korlátozások mellett erdő- és fagazdálkodás. Ez alól kivételt képeznek a fokozottan védett természeti területen és az erdőrezervátumokban álló erdők, ahol teljes erdőgazdálkodási tilalom van.

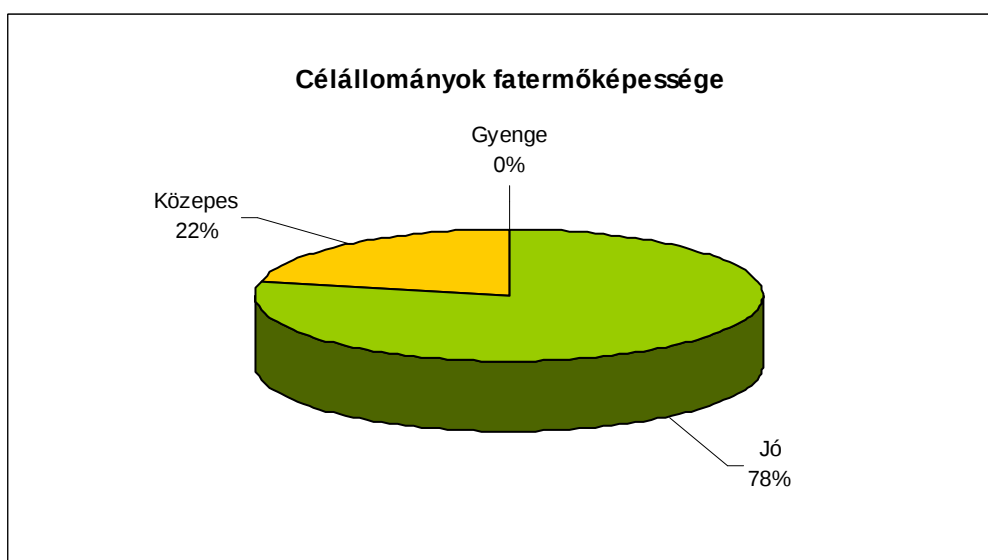
A gazdasági elsődleges rendeltetésű erdők megoszlása:

- faanyagtermelő erdő	8.182,4 ha
- faültetvény	4,1 ha
- szaporítóanyag termelés	3,9 ha

A Csákánydoroszló és Gasztony községhatárokon lévő vadaskert nem jelenik meg az elsődleges rendeltetések között, besorolása jelenleg faanyagtermelő erdő.

A faállománnyal borított erdőrészek 69 %-ban másodlagos rendeltetés is megállapításra került, erre elsősorban a védett területek prioritása miatt van szükség. A megállapított másodlagos rendeltetés körében a gazdasági rendeltetésű erdők részaránya 94 %.

A klimatikus és termőhelyi viszonyoknak köszönhetően **a faállományok fatermőképessége összességében jó**, megoszlását az alábbi diagram mutatja.

A kimutatás nem a meglévő állományok fatermőképességét mutatja, hanem a termőhelynek legjobban megfelelő célállományra vonatkozik.

A tervezési terület **előfakészlete** 10.325 ezer m³, ez 287 m³/ha átlagos fatömeget jelent. Az 1 ha-ra vonatkozó **folyónövedék** 7,4 m³/év, azaz évente az összes erdőben 266.850 m³ fatömeg keletkezik. A tényleges éves fatömeggyarapodást a fakivágások mennyiségének levonásával kapjuk.

Fakitermelés csak az erdészeti hatóság engedélyével történhet, ezek az engedélyek bejegyzett erdőgazdálkodó hiányában nem adhatók ki, tehát azokban az erdőrészekben, ahol nincs nyilvántartott erdőgazdálkodó, fakivágás a jogszabályok szerint nem történhetne. Ez a gyakorlatban nincs így, régi hagyományokon alapuló fakivágást (paraszi szálalás formájában) engedély nélkül is végeznek, az elaprózódott tulajdonosi szerkezetnek köszönhetően a tevékenység szankcionálása a jelenlegi jogszabályi keretek mellett gyakorlatilag kivitelezhetetlen. Szerencsére erdővédelmi szempontból ez az Őrségben jelenleg nem okoz problémát, ám a jövő az ország más területein tapasztalható mértéktelen fakivágás és károkozás miatt itt is veszélyeket hordoz magában.

A korábbiakban a magas erdősültségből adódó fatömegproduktumnak köszönhetően számos fűrészüzem létesült. A Szombathelyi Erdőgazdaság létrehozta a Nyugat-Magyarországi Fagazdasági Kombinátot, ahol vertikum szemlélettel biztosították a hatalmas mennyiségű fatömeget. Ez Vas megyét teljes mértékben lefedte, esetenként a szomszédos megyékre is kiterjedt a központi utasításos faanyagbeszállítási kötelezettség.

A rendszerváltozást követően a fakombinát is átalakult, piaci árakon tudja beszerezni a faanyagot. Az erdőgazdálkodók a szabad piacon értékesítik faanyagukat, amelyek között jelentős tételt tesz ki az osztrák papírfá export. Az utóbbi 6-8 évben az építőiparban jelentős mértékű körbetartozás alakult ki, ennek köszönhetően **az Őrségi kis és közepes fűrészüzemek jelentős része bezárt**. Az utóbbi években kialakult erőműi faanyag beszállítás sem kedvez a fűrészüzemek fennmaradásának.

Erdőgazdálkodói oldalról viszont kedvező a **faanyag iránti kereslet ugrásszerű megnövekedése**. Míg a korábbi években a megtermelt tűzifa értékesítése eseten-

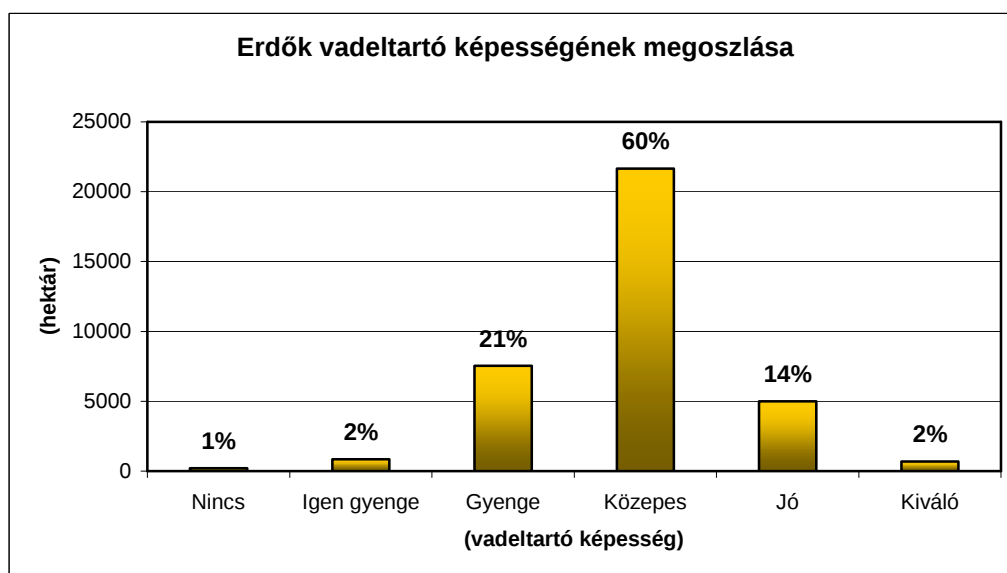
ként gondot okozott, addig ma a lakosság tűzifa igényének kielégítése válik időszakonként nehézkessé. Ebből a szempontból is fokozódik az erdővédelem jelentősége, a rendezetlen gazdálkodási viszonyú magánerdők arányának csökkentés-igénye.

Vadgazdálkodás

A vadgazdálkodás viszonylag **jelentős gazdasági és eszmei tényező a térségben**. Az erdőkben a vadászható vadfajok zöme megtalálható. A meghatározó vadfaj a gímszarvas, melynek minősége országos szinten is kiemelkedő értékű, legfontosabb szakmai cél a zalai gímszarvas minőségének fenntartása. Igen nagy a vad-disznó állománya, az őz állomány mennyiségi és vadgazdálkodási jelentősége lényegesen kisebb.

A terület magas erdősültségéből adódóan az apróvad vadászati és gazdálkodási szerepe kicsi.

Tervezési területünk erdőre vonatkoztatott vadeltartó képességének megoszlását az alábbi diagram mutatja.

A területen jelenleg 17 vadászatra jogosult végzi a vadgazdálkodási üzemterv szerinti gazdálkodást.

A vadgazdálkodás legfontosabb és legsarkalatosabb problémája a vadkár kérdése. A megnövekedett vadkárokat azonban nem lehet kizárólag a vadállomány növekedésével magyarázni. A vadkárak alakulásában ugyanis nagy szerepet játszik az élőhely minőségi változása, a táplálékbázis csökkenése, és a zavartság is.

Az élőhely csökkenés vonatkozásában jelentős a megszorodott kerítések szerepe, mind az erdőben, mind pedig a mezőgazdasági területeken. Az erdőben a fiatal fenyvesekben a károsítás elsősorban a hántáskár, a fiatal lombos állományok esetében pedig a rügyek, a fiatal hajtások lerágása okoz növekedés kiesést, időeltolódást. Ez a szálaló üzemmódban kezelt állományokban okozhat érzékeny problémát, hiszen ezeknél a vadkárelhárító kerítés építésének nincs értelme, viszont a folyamatos vadkár megakadályozza a természetes folyamatokra alapozott erdőfelújítást.

A mezőgazdasági területeken napjainkban már villanypásztor nélkül nem lehet jelentős vadkár nélkül gazdálkodni. A sok meglévő kerítés, villanypásztor jelentősen rontja az őrségi tájképet. Korábban még a lakott területeken sem lehetett kerítést találni, ma pedig már mindenhol kerítésbe ütközik a vidéket járó turista, ami a meghirdetett őrségi ökoturizmusnak jelentős gátja lehet a közeljövőben.

A táplálékbázis szempontjából negatív hatású a parlagterületek megemelkedett aránya.

A vadállomány élőhelyének zavartsága tekintetében pedig az erdőben végzett folyamatos munkákat, a turizmust, valamint a lovagoltatást említhetjük meg.

Az erdők gazdasági jellegű szolgáltatásainak sorába tartoznak azok a **melléktermékek** is, amelyek elsősorban a lakosság számára nyújtanak kiegészítő jövedelmet. Itt elsősorban a gombázás és a gyógynövény gyűjtés említendő meg. Korábban ebbe a körbe tartozott a gyantaszás, az alomgyűjtés, az erdei legeltetés is, ezek ma már az erdőben tiltottak. A díszítési célra gyűjtött fenyőgally álló fáról nem gyűjthető.

Gazdasági funkció értékelés

Az erdő gazdasági funkciója a faanyagtermelést és egyéb anyagi jellegű szolgáltatásait (vadgazdálkodás, mellékhaszonvételek) foglalja magába. A funkció iránti elvárás a társadalom és az erdőtulajdonos részéről egyaránt a termőhelyi potenciált legjobban hasznosító, jó minőséget és nagy fatömeget adó faállományok létrehozása.

A gazdasági funkció értékeléséhez „a Nemzeti Földalap vagyonyilvántartásának, vagyonkezelésének és hasznosításának részletes szabályairól” szóló 254/2002. (XII.13.) Kormányrendeletben rögzített egyszerűsített erdővagyon értékelést használtuk fel, melyet a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar Erdővagyon-Gazdálkodási Intézete készített. A rendeletet 2007-ben hatályon kívül helyezte a 254/2007.(X.4.) Korm. rendelet. Ettől függetlenül az erdővagyon értékelés módszerét megtartottuk, az értékek aktualizálását az ERTI Ökonómiai Osztályának segítségével végeztük el.

A módszer lényege, hogy az erdőállomány adatainak felhasználásával (fafaj, kor, záródás, átmérő, fatermési osztály, fatömeg, célállománytípus és fatermőképesség) az ERDOIM program erdőrészekként kiszámítja a jelenlegi és az adott termőhelyen potenciálisan legtöbbet nyújtó célállománytípus fatermőképesség szerinti termőhelyi értékét és az erdőállomány faanyagának értékét. Ezt a gazdasági funkcióértéket a program pénzértékben és 0-5 kategóriába sorolva adja meg.

Az erdő gazdasági szolgáltatásaihoz tartozik a vadgazdálkodás és az erdei mellékhaszonvételek köre is. Ezekkel egyelőre a funkcióértékelés nem számolt.

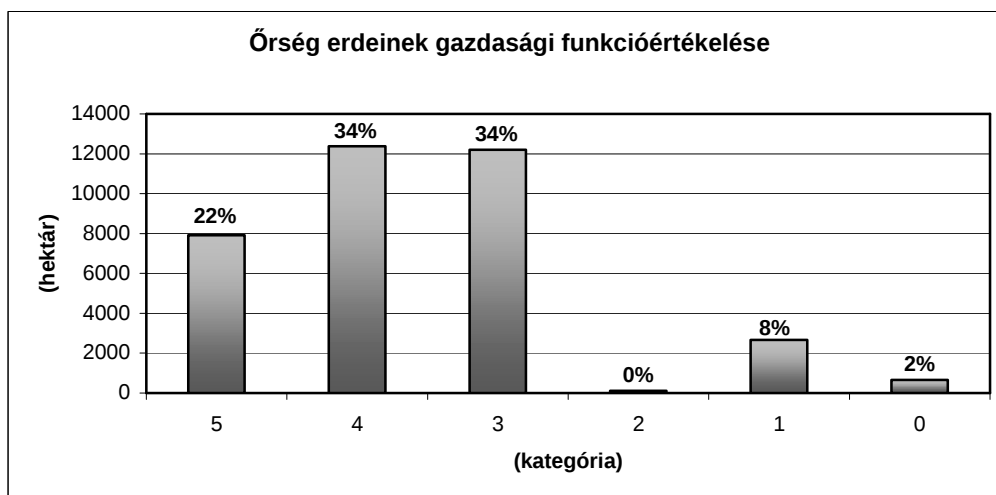
Gazdasági funkcióérték – a gazdasági funkció iránti igény értékelése

Az erdőgazdálkodás során arra kell törekedni, hogy az adott termőhelyre a potenciálisan legtöbbet nyújtó célállománytípus kerüljön. Az erdőgazdasági üzemtervek ezeket a célállománytípusokat feltüntetik a várható fatermőképességükkel együtt. Ez fejezi ki az erdő gazdasági funkciója iránti igényt az adott erdőrészletben.

Az erdő gazdasági funkciója iránti igényt tehát az erdőrészlet potenciális – a célállománytípus alapján számított termőhelyi értéke és fatermőképessége határozza meg. Ezt az értéket az ERDOIM program 0-5 kategóriába sorolva minősíti.

A térség erdeinek gazdasági funkcióértéke a célállománytípus termőhelyi értéke alapján

Kategória	Erdőterület	
	hektár	%
5 kiváló	7.918,4	22
4 jó	12.375,3	34
3 közepes	12.205,1	34
2 alacsony	107,1	0
1 csekély	2.668,4	8
0 nem érvényesíthető	659,3	2
	35.933,6	100

Az adatokból egyértelműen látszik, hogy a térség az erdőtenyészet számára igen kedvező, hiszen potenciális gazdasági értéke igen jó, az erdők 90 %-át a közepes vagy az annál magasabb minősítésbe sorolja a funkcióértékelés.

Településenként vizsgálva a kiváló kategóriába tartozó legnagyobb egybefüggő erdőfoltok Csöde és Kerkafalva közös határa mentén, Felsőszenterzsébeten, Rábagyarmaton és Magyarlakon találhatók, ám elszórva a teljes tervezési területen előfordulnak.

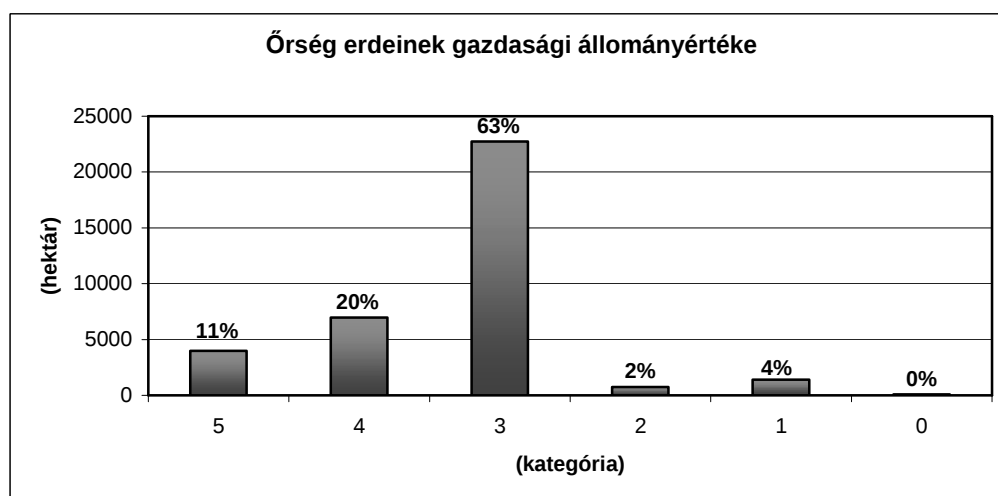
A csekély gazdasági funkcióértékű kategóriákba sorolódnak a fokozottan védett természeti területen lévő erdők, míg a nem érvényesíthető kategóriába az erdőrezervátumokban lévő erdőterületek, továbbá a Rába melletti Ramsari területek tartoznak.

Gazdasági állományérték

A potenciális gazdasági teljesítőképességet mutató gazdasági funkcióérték mellett fontos megvizsgálni azt is, hogy a jelenlegi erdőállományok hogyan tudják hasznosítani a termőhelyi adottságokat, milyen a jelenlegi gazdasági állományérték besorolásuk.

A térség erdeinek gazdasági állományértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 kiváló	3.999,4	11
4 jó	6.957,2	20
3 közepes	22.742,3	63
2 alacsony	734,0	2
1 csekély	1.406,4	4
0 nem érvényesíthető	94,3	0
	35.933,6	100

Az erdők 31 %-a jobb a közepes gazdasági állományértéknél, a közepes kategóriába tartozó erdők részaránya kiugróan magas. Ha ezeket a mutatókat összehasonlítjuk a potenciális gazdasági erdőfunkció értékekkel, akkor láthatjuk, hogy a kiváló és jó kategóriába gyakorlatilag fele annyi erdőterület tartozik, az onnan kimaradó terület pedig a közepes kategóriában jelenik meg többletként. Ez azt mutatja, hogy a jelenlegi erdőállományok nem használják ki megfelelően a termőhely és klíma adta lehetőségeket. Ez a lombos erdők visszaszorulásának, az erdeifenyvesek térnyerésének köszönhető. Az Őrségben ugyanazt a termőhelyet az őshonos lombos faállományok jobban tudják hasznosítani, nagyobb az ökológiai és ökonómiai értékük, mint a jelenleg ott lévő erdeifenyveseké.

Ebből adódóan a kiváló és jó gazdasági állományértékű erdők egybefüggő területei egyrészt ugyanott sűrűsödnek, mint a gazdasági funkcióértéknél, másrészt a fokozottan védett természeti területen, illetve az erdőrezervátumok területén is megtalálhatók.

A csekély és a nem érvényesíthető gazdasági állományértékű kategóriákba eső erdőrészek a teljes tervezési területen belül elszórva jelentkeznek. Ezekbe a kategóriákba a termőhelynek nem megfelelő fafajokból álló, továbbá a folyamatban lévő, általában még pótlendő erdőfelújítások, továbbá valamilyen gazdálkodási hibával bíró erdőrészek tartoznak.

A gazdasági funkcióérték és az állományérték konfliktusai

Az erdők potenciális gazdasági funkcióértékét és jelenlegi állományértékét kategóriánként feltüntető alábbi mátrix a jelenlegi erdők értékelési alapja. A hektár adatokat tartalmazó táblázat megmutatja, hogy az erdők jelenleg mennyire használják ki a termőhely adta lehetőségeket és mekkora az az erdőterület, ahol a magas potenciális fatermőképességű termőhelyeken alacsony állományértékű erdők állnak.

Gazdasági konfliktustáblázat

Gazd-i		Funkciókategória						Össz
		0	1	2	3	4	5	
Állomány	0	1.1	92.7			0.5		94.3
	1	43.5	89.6	102.1	1167.8	3.4		1406.4
	2	40.4	82.6	2.3	563.4	45.4		734.0
	3	394.3	1711.5	2.7	10308.0	8582.6	1743.1	22742.3
	4	92.3	314.2		153.1	3125.1	3272.4	6957.2
	5	87.7	377.8		12.7	618.4	2902.8	3999.4
	Össz	659.3	2668.4	107.1	12205.1	12375.4	7918.4	35933.6

A mátrix sötétre színezett adatmezőinek vizsgálatával kapjuk meg a kérdésre a választ. A magas gazdasági funkcióértékű (4 és 5 funkciókategória) 20.294 ha-os erdőterületből mindössze 1.792 ha-on van jelenleg közepes vagy annál rosszabb gazdasági állományértékű (3-2-1-0 állományérték kategória) erdő. Ezek valamilyen okból nem használják ki az egyébként jó minőségű termőhelyet.

Ez az ok többféle lehet (rossz fafajmegválasztás, erdőgazdálkodási hiba, károsítás, stb.), részletes elemzésére a körzeti erdőtervezés során kerülhet sor. A beavatkozás mikéntjét a következő erdőtervezés során kell meghatározni, amely akár részleges vagy teljes állománycsere is lehet.

A 4 A táblázatból ezek az erdők erdőrészenként kigyűjthetők.

Az erdők gazdasági funkciójának jövőképe

A jelen és jövő erdőgazdálkodásában egyre inkább a természetszerű, tartamos, több célú erdőgazdálkodás válik általánossá. Megindult, illetve fenntartandó a folyamatos erdőborítást biztosító fahasználatok alkalmazása, ezek várhatóan a következő évtizedekben egyre nagyobb arányt fognak képviselni (szálalás, szálaló vágás, készletgondozó fahasználat).

Tervezési területünkön meghatározó a természetvédelmi védettség, ezeken a területeken követelmény a természetszerű erdőgazdálkodás. A hagyományos paraszti szálalással kezelt erdők nagyszerűen teljesítik ezt az elvárást, a többi erdőben a jövőben a tarvágásos erdőfelújítást minél inkább vissza kell szorítani. Ez a követelmény az elegyetlen fenyvesek, akácosok, gyertyánosok esetében csak a fafajcserés erdőfelújítás elvégzését követően, a második-harmadik vágásfordulóban vezethető be, ám a jellemzően őshonos lombos fafajokból álló erdők kezeléséből, felújításából már a közeljövőben számítható a tarvágásos erdőfelújítás.

Az erdőkezelőknek (állami és magán) meg kell érteniük, hogy itt az erdők többcélú használatát biztosítani kell, az erdő nem csak a faanyagtermelés „műhelye”. Az erdő léte és folyamatos fenntartása, az erdő által óvott értékek (biológiai, kultúrtörténeti, geológiai, talajfelszíni formák), a turistautak, a parkerdők és kirándulóerdők olykor nagyobb társadalmi értéket képviselnek, mint az ott megtermelhető faanyag. A nyereségérdekeltségű erdőgazdálkodók megértési folyamatát segíti, ha pályázatok útján az állam támogatja a faanyagtermelésen kívüli tevékenységeket, kompenzálja a fatömegkiesés miatti veszteségeket, vagy az állami erdőgazdálkodóktól az erdő többcélú használatának figyelembe vételével követeli meg a nyereséget.

A magánerdőkben a fent leírt elvárások teljesítése csak társult erdőgazdálkodási formában képzelhető el. Ennek első lépése a jogszabályszerű erdőgazdálkodás beindítása a rendezetlen kezelői viszonyú erdőkben. Ez az évszázadokon át kialakult erdőkezelési hagyományok miatt nehézkesen fog megvalósulni, megoldási lehetőséget a birtokkoncentrációk jelenthetnek. Ehhez viszont meg kell állítani a jelenlegi örökösödési szabályok miatti birtokaprózódást.

Az erdők gazdasági szolgáltatásai nem érvényesíthetők azokban az erdőrészekben, ahol a faanyagtermelés egy másik funkciót alapvetően zavarja, vagy lehetetlenné tenné. Elsősorban az élőhelyvédelmi funkciójú, fokozott védelem alá helyezett erdők tartoznak ide (erdőrezervátum, fokozottan védett természeti területek egy része, Rába ártér Ramsari területei). Ezekben az erdőkben a gazdasági funkcióról le kell mondani.

A nem gazdasági elsődleges rendeltetésű erdőkben (védett erdők, védő erdők) az erdők társadalmi funkciójának biztosítása érdekében az erdőgazdálkodás során a gazdasági funkció bizonyos korlátozására lehet szükség. Ez legtöbb esetben a szakszerű természetszerű erdőgazdálkodási módszerek alkalmazásával teljesül is és csak egyes esetekben van szükség komolyabb beavatkozásra, vagy éppen a gazdálkodás korlátozására. A szükséges előírásokat az erdőtervekben kell rögzíteni.

Az ERDOIM program „Gazdasági érték” kategóriát mutató képernyő ablakára kattintva megjelenő legördülő táblázat végén látható „Gazdasági funkció érvényesítése korlátozott” sor kijelölése utal ezekre a korlátozásokra. Egyes esetekben, így pl. az erdőrezervátumok területén erdőgazdálkodás nem folytatható. Ilyen esetekben a legördülő táblázatban a „Gazdasági funkció nem érvényesíthető” sor került kijelölésre.

Az aktuális körzeti erdőterv az elkövetkező évtizedekben az alábbi évi átlagos fahasználati lehetőségeket tartalmazza:

<u>Időszak</u>	<u>Terület ha/év</u>	<u>Fatömeg ezer m³/év</u>
0 – 9 éven belül	574	158
10 – 19 éven belül	417	116
20 – 29 éven belül	603	188

Jelenleg 1.369 ha-on van ún. túltartott erdő (itt nem történt meg a vágáskor eléréskor az erdőállomány letermelése), ezekben összesen 344 ezer m³ faanyag van. Ez jellemzően gazdálkodási korlátozás eredménye (élőhelyvédelem, hiányzó erdőgazdálkodó), a természetvédelmi korlátozás a jövőben sem fog megszűnni.

A vadgazdálkodás terén alkalmazni kell azokat a megoldásokat, amelyek elérik azt, hogy az erdei és mezőgazdasági vadkárok vadkárelhárító kerítések nélkül is az elviselhető mértékig csökkenjenek. Ez csakis a vadlétszám és a terület természetes vadeltartó képességének egyensúlyával oldható meg.

Az erdővédelem gazdasági érdekeltségű fenntartására, megszervezésére a jövőben is szükség van, itt a biotikus, az abiotikus és az emberi hatásokkal egyaránt számolni kell.

3.2.1.2. Az erdők védelmi funkciói

A védelmi funkciók az erdő környezetre gyakorolt azon hatásai, amelyek a természeti erőforrások (levegő, víz, talaj) és az ember által alkotott objektumok (tárgyak) védelmét, kondicionálását szolgálják és pozitív módon hatnak a természeti és humán környezetre.

Ezeket a hatásokat minden erdőrészlet – bár különböző mértékben – kifejti.

LEVEGŐ- ÉS KLÍMAVÉDELMI FUNKCIÓ

Jelenlegi helyzet

A levegő minősége

Az Őrség a kiváló levegőtisztasági térségek egyike. Ezt köszönheti térbeni elhelyezkedésének, nagy kiterjedésű erdőségeinek, a nehézipar hiányának, autópályamentességének, kevés lakosságának, a nagyvárosok hiányának.

A közlekedési pályák tekintetében a 8. sz. és a 86. sz. főközlekedési utak forgalma okoz jelentősebb levegőszennyezést és közlekedési zajt. Ezeket a káros hatásokat az erdők, védőzöld sávok kiválóan mérséklék, ezért is nagyon lényeges, hogy a két főközlekedési út kiváltására tervezett autópályák mentén az erdő nélküli területeken 100 – 100 m széles véderdősávok létesüljenek.

A Szentgotthárdon és környezetében letelepített feldolgozóipari tevékenységek koncentrációja következtében ezen a területen jelentkezik koncentráltabb levegőszennyezés, ám ezek sem jelentősek.

Ausztria az államhatártól 2 km-re Heiligenkreuzban fel kíván építeni egy hulladékegető művet. Az uralkodó szélirányt figyelembe véve ennek imissziós hatása erősen jelentkezne Szentgotthárdon és környékén, valamint a Rába-völgyben és a Felső-Őrség nyugati részén. Ezért jogosan tiltakozik az égetőmű építése ellen Szentgotthárd, ez napjainkra állami szintre emelkedett.

Tervezési területünkön a Vas Megyei MgSzH Erdészeti Igazgatóságának munkatársaival feltártuk mindazon létesítményt, amely levegőszennyezést okoz. Ezek között egy olyan sem található, amely jelentős lenne. A felmérés szerint 25 különféle ipari létesítmény, kisebb üzem, raktár, homokbánya, 8 még működő állattartó telep, 2 regionális szennyvíztisztító telep. Ezek mellett rögzítésre került 77 belterület és külterületi lakott hely, továbbá 15 külterületi üdülési létesítmény, hiszen ezeknek is van imissziós kibocsátása.

Az Őrségben deflációból származó porszennyezés nincs.

Klíma minősége

Az Őrség átmeneti táj az Alpok és a Dunántúl között, hiányoznak a kontinentális éghajlatra jellemző szélsőségek, viszont érvényesülnek az atlantikus hatások. Ez a klíma vonatkozásában kiegyensúlyozottságot eredményez.

Az erdő mezoklimatikus vonatkozásban „rásegít” erre a kiegyensúlyozottságra. Összességében az Őrség klíma minősége kiváló.

A fás növényzet klímajavító funkciója az ember környezetére és a mezőgazdasági növényzetre közvetlenül, a széndioxid megkötő hatás miatt pedig globális hatásként érvényesül.

Levegő- és klímavédelmi funkció értékelés

Az erdő levegő- és klímavédelmi funkcióit a faállomány lombtömegének tisztító és szűrő hatása, mikro- és mezoklíma javító, páratartalmat megőrző, széndioxid megkötő és oxigéntermelő szerepe szolgáltatja.

Levegő- és klímavédelmi funkcióérték

A levegő- és klímavédelmi funkcióval minden erdőállomány mint alapszolgáltatással rendelkezik, amelynek mértéke az erdő lombtömegével egyenes arányban növekszik. Ehhez az alapértékhez kapcsolódik az a további érték, amelyet azok az erdők szolgáltatnak, amelyek valamilyen szennyező létesítmény közelében helyezkednek el. A védelmi funkcióérték iránti igényt ebben az esetben a létesítmény jellege, a szennyezés mértéke és az erdőnek a létesítménytől való távolsága határozza meg. Ilyen létesítmények az ipari, kommunális létesítmények, utak, vasútvonalak, bányák, települések közvetlen környezete, stb. Magas funkcióértéke van azoknak az erdőknek is, amelyek védelmet igénylő intézmények, gyógy- vagy üdülőhelyek körül helyezkednek el.

A létesítmények helyét, típusát feltáró felmérés alapján térinformatikai eljárással készült el a térség erdeinek levegő- és klímavédelmi funkcióértékelése. Az erdő-részletenkénti funkciókategória besorolás és értékkategóriák az ERDOIM-ben megjeleníthető legördülő „lepirellón” tekinthetők meg (lásd következő oldal). A

létesítmények nagy részénél a védőfunkció iránti igény nem az egész erdőrészlet területére vonatkozik, hanem annak csak a létesítményhez megadott védőtávolságba eső részére. A terület-kimutatásokban és a térképi ábrázolásnál azonban technikai okokból az erdőrészletet teljes területtel szerepeltetjük. A védőtávolságokat létesítménycsoportonként szintén a legördülő funkciótáblázat „leporellója” tartalmazza.

Ez vonatkozik a vízvédelmi, objektumvédelmi és a talajvédelmi funkcióra is.

Az erdők levegő- és klímavédelmi funkcióját befolyásoló tényezők

<i>Fu</i>	<i>Megnevezés</i>	<i>Vedotav</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Kt</i>	<i>Sz</i>	<i>Prioritas</i>
701	Nincs levegő- és klímavédelmi módosító tényező			1	1	3
702	Gazdasági létesítmény jelentős imisszió veszéllyel	1000 m	0-300 m	5	3	8
703	Gazdasági létesítmény jelentős imisszió veszéllyel	1000 m	301-500 m	4	2	20
704	Gazdasági létesítmény jelentős imisszió veszéllyel	1000 m	501-1000 m	3	1,5	24
705	Gazdasági létesítmény nagy imisszió veszéllyel	500 m	0-100 m	4	2	21
706	Gazdasági létesítmény nagy imisszió veszéllyel	500 m	101-300 m	3	1,5	25
707	Gazdasági létesítmény nagy imisszió veszéllyel	500 m	301-500 m	2	1,2	3
708	Gazdasági létesítmény közepes imisszió veszéllyel	300 m	0-100 m	3	1,5	26
709	Gazdasági létesítmény közepes imisszió veszéllyel	300 m	101-300 m	2	1,2	4
710	Gazdasági terület kis imisszió veszéllyel	100 m	0-100 m	2	1,2	5
711	Kommunális létesítmény 10000 lakos feletti terhelés	1000 m	0-100 m	5	3	7
712	Kommunális létesítmény 10000 lakos feletti terhelés	1000 m	101-500 m	4	2	22
713	Kommunális létesítmény 10000 lakos feletti terhelés	1000 m	501-1000 m	3	1,5	27
714	Kommunális létesítmény 10000 lakos alatti terhelés	500 m	0-100 m	4	2	23
715	Kommunális létesítmény 10000 lakos alatti terhelés	500 m	101-500 m	3	1,5	28
716	Kommunális létesítmény helyi terhelésű	300 m	0-100 m	3	1,5	29
717	Kommunális létesítmény helyi terhelésű	300 m	101-300 m	2	1,2	6
718	Kommunális létesítmény kis terhelésű	100 m	0-100 m	2	1,2	8
719	Közforgalmi vasútvonal	50-50 m	50-50 m	3	1,5	30
720	Autópálya, autópálya I. rendű főút		100-100 m	4	2	31
721	II. rendű főút, nagyforgalmú városi út		50-50 m	3	1,5	31
722	Repülőtér		1000 m	4	2	32
723	Külszíni bányaterület (szén, bauxit)	300 m	0-100 m	5	3	9
724	Külszíni bányaterület (szén, bauxit)	300 m	101-300 m	4	2	24
725	Közet, ásvány, homok, agyagbánya	100 m	0-100 m	3	1,5	32
726	Rekultivációs terület (bányahányó, meddő, technikai rekultiváció)			4	2	33
727	Szennyvíz-, hígtrágya öntözési terület		0-300 m	4	2	34
728	Egyéb káros hatású létesítmény		0-50 m	2	1,2	7
730	Nagyvárosias lakóterület környezete	1000 m		4	2	28
731	Kis- és kertvárosias lakóterület környezete	300 m		3	1,5	33
732	Falusias lakóterület környezete	100 m		2	1,2	9
733	Országos jelentőségű üdülőhely környezete	500 m		4	2	27
734	Üdülőházas és hétvégi házas üdülőterület környezete	300 m		3	1,5	35
735	Országos jelentőségű egészségügyi terület gyógyhely	500 m		4	2	25
736	Egyéb egészségügyi létesítmény környezete	300 m		3	1,5	36
737	Nagy területű sportlétesítmény környezete	100 m		3	1,5	37
738	Országosan kiemelten védett levegő tisztaságvédelmi terület			4	2	26
739	Helyi védett levegő tisztaságvédelmi terület			3	1,5	34
740	Településvédelmi erdő, településrendezési terv szerinti véderdő			4	2	31
741	Településvédelmi és belterületi erdő		ÜTkód:117	4	2	30
742	Gyógyerdő		ÜTkód:301	4	2	29
743	Mezővédő erdő		ÜTkód:111	4	2	35
744	Műtárgyvédelmi erdő (kivétel vízi létesítmény)		ÜTkód:119	3	1,5	38
749	Levegő- és klímavédelmi funkciót korlátozó tényező			1	1	1

Jelmagyarázat:

Fu	Funkció kódja
Megnevezés	Funkciót befolyásoló tényező megnevezése
Vedotav	Szükséges védőtávolság mértéke
Egyéb	A tényező védőtávolságának igény szerinti mértéke
Kt	Funkció iránti igény kategória besorolása (funkcióérték)
Sz	Funkció iránti igényt kifejező szorzó
Prioritas	A funkciótenyezők közötti fontossági sorrendet kifejező sor-szám (funkcióértékenként újra indulhat)

A térség erdeinek levegő- és klímavédelmi funkcióértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 nagyon magas	19,8	0
4 magas	177,9	0
3 közepes	662,8	2
2 átlagos	2.156,8	6
1 megfelelő	32.916,3	92
0 nem érvényesíthető	0,0	0
	35.933,6	100

A táblázat mutatja, hogy a szennyező létesítmények közvetlen környezetében elhelyezkedő erdők aránya csekély. Jelentőségük viszont nagy, hiszen már a létesítmények közvetlen környezetében kifejtik védőfunkciójukat (5 és 4 kategóriák). Az erdők zöménél a levegő- és klímavédelmi funkció iránti igényt a faállomány lombtömegének „alapszolgáltatása” kielégíti, amely szakszerű erdőgazdálkodással biztosítható. Ezt az erdők szinte kivétel nélkül biztosítani tudják, így a táblázat „megfelelő” kategóriába sorolt erdei is. A fentiekből adódóan a nem érvényesíthető kategóriába nem sorolódik erdő.

Levegő- és klímavédelmi állományérték

Az erdő levegő- és klímavédő hatásának mértékét, „teljesítményét” a lombtömeg mennyisége határozza meg, amely alapvetően a fa korától, az állomány záródásától és a cserjeszint mértékétől függ. Ezeket az adatokat az erdőállomány adattár tartalmazza, amelyből az ERDOIM értékelő program erdőrészetenként számolja ki az állományérték pontszámát és kategória besorolását. Ennek eredménye az alábbi táblázat, amely azt mutatja meg, hogy a meglévő erdők milyen mértékű levegő- és klímavédő funkciót töltenek be jelenleg.

A térség erdeinek levegő- és klímavédelmi állományértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 kiváló	10.615,5	29
4 jó	10.592,5	29
3 közepes	6.726,2	19
2 megfelelő	4.926,2	14
1 alacsony	2.751,4	8
0 érvényesítése korlátozott	321,8	1
	35.933,6	100

Az állományok levegő- és klímavédő hatása nagyon jó, 58 % a jó és kiváló kategóriába tartozik. Ez azt jelenti, hogy a térség erdei a jelenleginél jóval nagyobb környezeti terhelés esetén is megfelelő védelmet tudnának biztosítani környezetüknek. Az 1 és 0 kategóriába a felújítás alatt álló illetve a 10-12 évnél fiatalabb erdőrészek tartoznak.

A levegő- és klímavédelmi funkcióértékek és az állományértékek összehasonlítása

A többi funkcióhoz hasonlóan itt is szükséges megvizsgálni, hogy a térség erdei milyen mértékben teljesítik jelenleg a levegő- és klímavédelmi funkció iránti társadalmi elvárásokat.

Levegő		Funkciókategória						
		0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0	298.7	19.1	4.1				321.8
	1	2512.1	177.6	56.5	5.3			2751.4
	2	4365.4	388.4	146.2	25.2	0.9		4926.2
	3	6047.9	477.2	171.7	29.3	0.1		6726.2
	4	9704.1	618.4	183.0	69.4	17.6		10592.5
	5	9988.2	476.1	101.2	48.8	1.2		10615.6
	Össz	32916.4	2156.8	662.8	177.9	19.8		35933.6

A fenti táblázat sötétre színezett adatmezőivel megmutatja, hogy igen csekély azoknak az erdőknek a mennyisége (31,5 ha), ahol a jelenlegi faállomány nem felel meg valamilyen létesítmény miatt jelentkező elvárásoknak. Ezek egy része olyan fiatal erdősfelújítás, ahol a védőfunkció az alacsony kor miatt még nem tud érvényesülni, ám ez a probléma az erdő növekedésével párhuzamosan néhány év múlva megszűnik. Annak érdekében, hogy a funkció iránti igényt a létesítmények környezetében az ott lévő erdők folyamatosan biztosítani tudják, fel kell számolni a tarvágásos erdőfelújítást, törekedni kell a folyamatos erdőborítás fenntartására.

Összességében megállapítható, hogy a térség erdei levegő- és klímavédelmi funkciójukat megfelelően ellátják.

Jövőkép

A Föld népességének gyarapodásával az emberiség fejlődéséhez alkalmazott technológiák, a jóléti társadalmak gyarapodása a környezeti terhelés folyamatos növekedését okozza. Ezek globális hatásai a Föld egészére kiterjed, helyi hatásai eltérőek.

A helyi hatások vonatkozásában az Őrség napjainkban még viszonylag kedvező helyzetben van, ám az autópályák építése, a kommunális szennyező anyagok gyarapodása, a turizmus fejlődése itt is a terhelések növekedését fogják okozni. A mezőgazdasági termelés visszaszorulásával ugyan csökken az imissziós kibocsátás, ám az ezzel párhuzamosan előre törő allergén növények fokozzák a légkör pollenkoncentrációját.

A fentiekkel szemben az erdőnek szinte csak pozitív hatása van a környezetre. A jövőben a levegő- és klímavédelmi erdőállomány érték növekedésére lehet számítani az idős erdők és a természet szerű erdők növekvő arányának köszönhetően.

Levegő- és klímavédelmi szempontból nagyon fontos követelmény az épülő autópályák, nagyobb ipari létesítmények védőfásításainak gyors és szakszerű elvégzése, továbbá a meglévő erdők ilyen irányú igénybevételének minimalizálása.

VÍZVÉDELMI FUNKCIÓ

Jelenlegi helyzet

Az Őrség három vízgyűjtő területhez tartozik: Rába, Balaton, Mura-Dráva vízgyűjtő rendszerek. Ebből adódóan a teljes területen alapvető fontosságú a vízminőség védelme.

Az erdőknek a felszíni vízminőség-védelemben van nagy jelentősége, amely a vízszűrő és víztisztító képességének köszönhető. Legfontosabb hatásai: vízfolyás mérséklése, erózió mértékének csökkentése, vízbe jutó szerves anyagmenyiségek csökkentése.

Tervezési területünkön a kisvízfolyások hálózata sűrű, az erdők itt fejtik ki leginkább a vizek tisztaságának megőrzését. A hirtelen lezúduló esők alkalmával az erdőknek köszönhetően csekély mértékű hordalék jut a vízerekbe, a patakokba.

A lomb és az avar felfogja a csapadékvizet és lelassítja a felületi elfolyást, megakadályozza az eróziót is (ez utóbbi talajvédelmi funkció).

Az erdő víztisztaságot őrző hatása érvényesül a vízfelületek, a vízfolyások parti sávjában is, ahol a fás növényzet a közvetlen bemosódást akadályozza meg.

Az erdők a felszíni és a felszín alatti vízbázisok védelmét is szolgálják, hiszen megszűrlik a talajba szivárgó vizet és megakadályozzák a víznyerő helyek, források közvetlen környezetében a szennyező anyagok odajutását. A fentiek alapján az összes erdő rendelkezik kisebb-nagyobb mértékben vízvédelmi funkcióval, ezt az alábbi funkcióértékelés is bizonyítja.

Tervezési területünkön 12 víztározót és tavat, 4 működő foglalt forrást, hetvennél több kisebb és nagyobb vízfolyást rögzítettünk.

A védett természeti terület nagy kiterjedésének és elsődlegességének köszönhetően csupán egy-két erdőrészlet elsődleges rendeltetésében jelenik meg a vízvéd-

lem és a partvédelem (3,5 ha), másodlagos rendeltetésként ez a területi kiterjedés közelíti a 70 ha-t. A valóságban lényegesen nagyobb kiterjedésű erdőterület tölti be a part és gátvédelmi funkciókat elsősorban a Rába, a Zala és a Kerka mentén.

Vízvédelmi funkció értékelés

Az erdő vízvédelmi funkciója az erdő, a fás növényzet kedvező hatása a felszíni és a felszín alatti vizekre, a vízgazdálkodásra, az ivóvíz minőségére.

Vízvédelmi funkcióérték

A vízvédelmi funkció iránti igényt az határozza meg, hogy a vizsgált erdőrészlet milyen közel van a védelmet igénylő vízfelületről, vízfolyástól, ivóvíznyerő helytől, avagy milyen védett felszín alatti vízbázis védőövezetében helyezkedik el.

A vízvédelmi funkció iránti igényt meghatározó tényezők:

- felszíni és felszín alatti vízbázisok külső védőövezete
- felszín alatti vízbázis hidrológiai védőövezete A és B zóna
- ásványvíz, gyógyvíz kutak körüli 100 m-es védőzóna
- tavak, víztározók, vízfolyások 50 m-es parti sávja
- foglalt források környezete
- fokozottan érzékeny üzemelő vízbázis vagy vízkészletek területén lévő települések területe.

Az erdők vízvédelmi funkcióját befolyásoló tényezők

<i>Fu</i>	<i>Megnevezés</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Kt</i>	<i>Sz</i>	<i>Prioritas</i>
651	Nincs vízvédelmi módosító tényező		2	1	1
652	Felszíni vízbázis külső védőövezete – ivóvíztározó, tó		5	3	1
653	Felszíni vízbázis külső védőövezete – folyó, egyéb vízfolyás		4	2	2
654	Felszín alatti vízbázis külső védőövezete nem létező kat.?	300 m	5	3	3
655	Felszín alatti vízbázis hidrogeológiai védőövezete „A” zóna		4	1,5	4
656	Felszín alatti vízbázis hidrogeológiai védőövezete „B” zóna		3	1,2	3
657	Ásványvíz, gyógykutak védőövezete	100 m	4	1,5	5
658	Tavak, víztározók parti sávja	50 m	4	1,5	6
659	Vízfolyások, fömüvi csatornák parti sávja	50 m	5	3	4
660	Folyók hullámtere		4	1,2	7
661	Foglalt állandó források környezete		3	1,2	2
662	Felszíni vízminőségvédelmi övezet		4	2	3
665	Fokozottan érzékeny, üzemelő vízbázis területén lévő település		3	1,5	1
666	Fokozottan érzékeny vízkészletek területén lévő település		3	1,2	1
670	Vízvédelmi erdő	ÜTkód:115	5	2	2
671	Gát-, partvédő erdő	ÜTkód:116	4	2	1
672	Műtárgyvédelmi erdő (vízügyi műtárgy esetén)	Üt119	4	2	1
690	Vízvédelmi funkciót korlátozó tényező		1	1	2

A térség erdeinek vízvédelmi funkcióértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 magas	1.012,3	3
4 jó	45,3	0
3 közepes	66,5	0
2 átlagos	34.809,5	97
1 megfelelő	0,0	0
0 nem érvényesíthető	0,0	0
	35.933,6	100

A vízvédelmi funkció iránti „magas” és „jó” igény a vízfelületek és vízfolyások mentén elhelyezkedő erdőkre vonatkozik.

Az erdőterület túlnyomó része „átlagos” vízgazdálkodást szabályozó és „átlagos” vízminőség-védelmi funkciót, vízvédelmi „alapszolgáltatást” nyújt.

Vízvédelmi állományérték

A meglévő erdők vízvédelmi hatásának nagysága számos olyan tényezőtől függ, amelyek csak hosszadalmas kutatások eredményeként számszerűsíthetők. Bizonyos azonban, hogy a lombkorona és a cserjeszint asszimilációs felületének együttes nagysága a meghatározó tényező. Minél zártabb, dúsabb lombosított és sűrűbb cserjeszintű az erdő, annál nagyobb a vízháztartást szabályozó, víztisztító hatása. Ezen alapul az erdőállományok értékelésére szolgáló számítás, amelyhez az alapadatokat az erdőállomány adattár biztosítja.

A térség erdeinek vízvédelmi állományértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 kiemelt jelentőségű	10.615,5	29
4 nagy jelentőségű	10.592,5	29
3 átlag feletti mértékű	6.726,2	19
2 átlagos mértékű	4.926,2	14
1 megfelelő	2.751,4	8
0 érvényesítése korlátozott	321,8	1
	35.933,6	100

Az erdők 23 %-a tartozik az „átlagos” vagy az alatti vízvédelmi állományértékbe. Ezek elsősorban a fiatal és középkorú, elegyetlen, cserjeszint nélküli fenyvesek, akácosok, nemes nyárasok, továbbá a tarvágást követő teljes talajelőkészítéssel érintett területek.

Vízvédelmi funkcióérték – állományérték konfliktusok

A tervezési terület jelentős vízvédelmi jelentőséggel bír, ezért nagyon fontos, hogy az erdőállományok jól tudják szolgálni azokat a funkciókat, amelyeket a vízminőség-védelem megkíván.

Víz		Funkciókategória						Össz
		0	1	2	3	4	5	
Állomány	0			321.2			0.7	321.8
	1			2654.9			96.5	2751.4
	2			4715.8	3.1	27.1	180.2	4926.2
	3			6461.9	16.1	9.8	238.4	6726.2
	4			10231.0	10.9	5.7	344.8	10592.5
	5			10424.6	36.4	2.7	151.8	10615.6
	Össz			34809.5	66.5	45.3	1012.3	35933.6

A táblázat sötét színű adatmezői azt mutatják meg, hogy mennyi erdő nem képes jelenleg az elvárt magasabb vízvédelmi igényeknek eleget tenni. Ez az Őrség esetében 542,9 ha, ami az erdők 1,5 %-a. Ezek többségükben néhány éves erdőfelújítások, amelyeknél a vízvédelmi szolgáltatások a korral együtt növekedni fognak. Azokban az erdőrészekben, amelyek iránt magas a vízvédelmi funkcióigény, kerülni kell a tarvágásos erdőfelújítást, az ültetvényszerű erdőgazdálkodást, biztosítani kell a folyamatos erdőborítást.

Jövőkép

A vízminőség-védelem a Földön egyre jobban előtérbe kerül, ez elsősorban a rohamosan apadó ivóvíz-bázisok, továbbá a szélsőségesse váló csapadéktevékenységek miatt következett be. Ebben a tekintetben az erdők vízminőség-védelmi szerepe folyamatosan felértékelődik, ez a jövőben fokozódni fog.

Az Őrség erdei ezt az elvárást ma is kiválóan teljesítik, a jövőben a természetszerű erdőgazdálkodás kiteljesedésével fokozható. Lényeges szempont, hogy az erdőterületek nem csökkenhetnek.

TALAJVÉDELMI FUNKCIÓ**Jelenlegi helyzet**

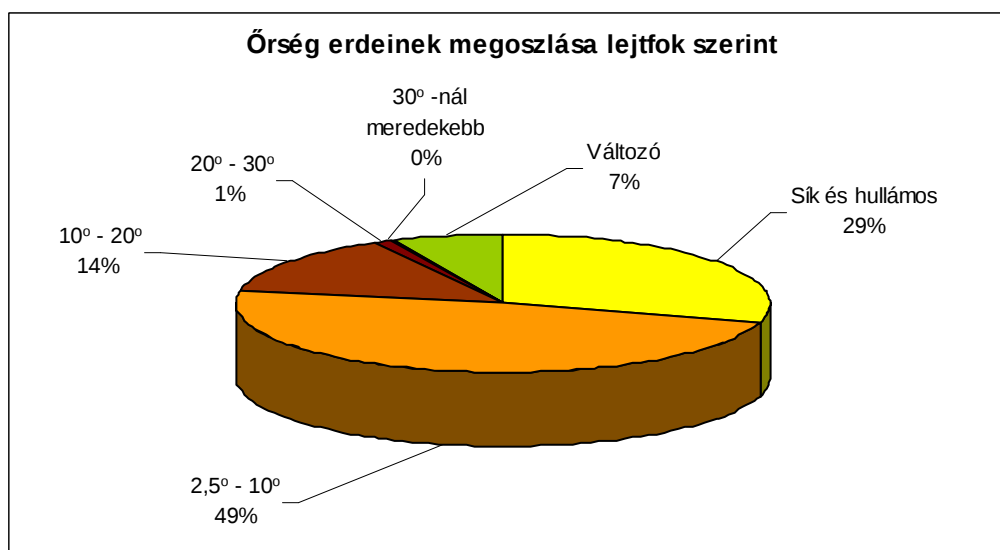
A talaj a mező- és erdőgazdálkodás legfontosabb termelőeszköze. Fontos cél a talaj termőképességének megőrzése és növelése, pusztulásának megakadályozása.

Tervezési területünk változatos felszínű, sík terület, folyók völgye, alacsonyabb és magasabb, ám jellemzően lapos domb- és hegyhát egyaránt megtalálható. A legelterjedtebb talajtípus a pszeudoglejes barna erdőtalaj, termőképessége alacsony, további romlásuk nem engedhető meg. Ezek a talajok rétgazdálkodásra és erdőként való hasznosításra alkalmasak. A termőhelyi alkalmasságon túlmenően éppen ezek a művelési ágak biztosítják az erózió és a defláció elleni védelmet is.

A mezőgazdasági területeken az 1 hektárra eső talajelmozdulás a gyepterületeken a legkisebb, a meredek ültetvényterületeken a legnagyobb, de a szántóterületek egy részén is meghaladja a még elfogadható 15 to/ha/év értéket. Az erdők eseté-

ben ez az érték minimális annak ellenére, hogy az erdők egy része a mezőgazdaság számára kevésbé alkalmas meredek oldalakon helyezkedik el. A jól záródott erdő alatt nem jön létre, vagy csak minimális mértékű az erózió, a defláció. A domboldalakon álló erdők a felettük lévő mezőgazdasági területekről lemosódó hordalék és vegyi anyagok jelentős részét felfogják, kiszűrik. Lassítják a csapadék lefolyását, a csapadékot a talajba szivároztatják. Az erdők védik a szélről a talajt, megakadályozzák a porképződést.

Az Őrség erdeinek megoszlása lejtők szerint

Az Őrség a magas erdősültség és a kevés szántóföldi művelés miatt nem erózió-veszélyes terület. A meredekebb felszíneket szinte kizárólag erdő borítja, a szántóföldek a folyóvölgyekben, a sík területeken helyezkednek el. Ma már nem jellemző, hogy a magaslatokra települt szerek közelében, a lankás domboldalakon szántóföldi művelés van. Az itt található régi gyümölcsösök gyepesek, ezek helyére teljes talajelőkészítést igénylő új ültetvény telepítés ma már nagyon ritkán fordul elő.

Talajvédelmi funkció értékelés

Az erdő talajvédelmi funkciója az erdők talajpusztulást, eróziós és deflációs károkat csökkentő, illetve megakadályozó hatását jelenti.

Talajvédelmi funkcióérték

A talajvédelmi funkció értékelése az erdő talajának eróziós és deflációs veszélyeztetettsége alapján történt. Minél nagyobb az erdőtalaj erózió és defláció iránti hajlama, érzékenysége, annál nagyobb a veszélyeztetettsége, annál fontosabb, hogy a felette lévő erdőállomány megfelelő talajvédelmi funkciót szolgáltasson. A veszélyeztetettséget az erdőállomány adattár termőhelyi viszonyokra vonatkozó adatainak (genetikai talajtípus, lejtés, termőréteg vastagság, stb.) felhasználásával határozta meg az ERDOIM értékelő program.

**A térség erdeinek talajvédelmi funkcióértéke
(eróziós-deflációs veszélyeztetettség)**

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 igen nagy	150,5	0
4 nagy	10,1	0
3 közepes	957,1	3
2 mérsékelt	33.577,0	93
1 nem számottevő	1.238,9	4
0 nem érvényesíthető	0,0	0
	35.933,6	100

A táblázatból egyértelműen kiolvasható, hogy a térség erdővel borított felszíneinek eróziós-deflációs veszélyeztetettsége mérsékelt. Miután magas az erdősültség, továbbá az erdők éppen a veszélyeztetett felszíneken állnak, nyugodtan kijelenthetjük, hogy ez az arány a tervezési terület egészére is jellemző. Az ötös és négyes kategóriába sorolt erdők elsősorban a mélyen bevágódott, meredek kisvízfolyások mentén találhatók, előfordulásuk mozaikos.

Talajvédelmi állományérték

Az erdőállományok talajvédő hatását a védendő talaj eróziós-deflációs veszélyeztetettségét kimutató talajvédelmi funkcióérték mellett az erdőrésztlet fafajösszetétele (avarminőség, bomlási időtartam), az elegyesség, a szintezettség, a záródás és az erdő kora határozza meg.

A legmagasabb talajvédő hatást az erózióra hajlamos termőhelyen álló idős, zárt lombosú, vastag avarrétegű erdők nyújtják.

Az értékeléshez szükséges adatokat ebben az esetben is az erdőállomány adattár adatai szolgáltatták.

A térség meglévő erdeinek talajvédelmi állományértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 igen magas	196,4	1
4 magas	17.607,8	49
3 közepes	16.099,3	45
2 mérsékelt	1.757,9	5
1 nem számottevő	178,4	0
0 talajvédő funkció nincs, vagy korlátozott	93,8	0
	35.933,6	100

A meglévő erdők 50 %-a a közepesnél nagyobb védőhatást gyakorol a talajára. A közepes kategória magas részaránya talajvédelmi szempontból még elfogadható, aránya a természetszerű erdőgazdálkodás széles körű kiterjesztésével a magas kategória javára csökkenni fog.

Az alacsonyabb kategóriába (2-1-0) sorolt erdők részaránya 5 %. Ide a nem megfelelő záródású fiatal erdők, továbbá a tarvágás utáni üres vágásterületek tartoznak.

Az erdőterületek talajainak eróziós-deflációs veszélyeztetettsége és a meglévő erdők talajvédő hatása közötti konfliktusok

A veszélyeztetettség és a védőhatás összevetése matrix segítségével történt, amelyből megállapítható, hogy hány hektár az olyan erdő, ahol a nagymértékű veszélyeztetettség ellenére nincs megfelelő védőhatású erdőállomány.

Talaj		Funkciókategória						
		0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0		6.3	85.4	2.1			93.8
	1		97.5	72.1			8.7	178.4
	2		686.3	1021.2	16.4		34.0	1757.9
	3		448.7	15372.3	184.3		93.9	16099.3
	4			17026.1	568.5	2.2	11.1	17607.9
	5				185.7	7.8	2.8	196.4
	Össz		1238.9	33577.0	957.1	10.1	150.5	35933.6

A kérdésre a választ a sötét mezőjű területadatok adják meg, e szerint jelenleg csupán 136,6 ha (0,4 %) olyan erdő van, ahol a magas veszélyeztetettségű helyen nincs megfelelő védőhatású erdőállomány. Ezek üres vágásterületek, vagy folyamatban lévő erdőfelújítások, a sikeres erdősítést követően ezek az erdők is egyre jobban be fogják tölteni talajvédő hatásukat. A konfliktus mátrix vizsgálata ráirányítja arra a figyelmet, hogy a magas eróziós-deflációs veszélyeztetettségű területeken talajvédelmi okokból a tarvágásos erdőfelújítás nem engedélyezhető. Ez a gyakorlatban alapvetően így történik, az adatok is ezt tükrözik, ám a teljességre törekvés érdekében az összes érintett erdőrészlet esetében ezt kell alkalmazni.

Jövőkép

A meglévő erdők kezelése és felújítása során a jövőben egyre inkább az állandó erdőborítást biztosító módszerek és a talajvédelmet jobban szolgáló természetközeli erdőkezelési módok alkalmazása fog előtérbe kerülni. Ezek a módszerek kedvezőek a talajvédelmi funkció biztosítása és fokozása szempontjából. A mezőgazdasági területek felhagyását követően az Őrségben igen hamar beindul a cserjésedési, beerdősülési folyamat, ez szintén elősegíti a talajvédelmet.

OBJEKTUMVÉDELMI FUNKCIÓ

Jelenlegi helyzet

Erdős környezetben, erdővel, fásítással körülvéve sok olyan ember által alkotott létesítmény helyezkedik el, amelyeket a fás növényzet megvéd a káros szelektől, a viharoktól, hófúvástól, kedvező mikro- és mezoklímát teremt. Fontos esztétikai szerepe is lehet, eltakarja a kedvezőtlen látványú létesítményeket vagy éppen szép környezetet alkot körülöttük.

Az adatgyűjtések, a felmérések során rögzítettük azokat a létesítményeket, melyek védelme, eltakarása erdészeti feladatot jelenthet, továbbá elvégeztük az ERDOIM programmal való értékelésüket.

Az Őrségben erdős környezetben kevés ilyen objektum található.

Az objektumvédelmi funkció értékelése

Az objektumvédelmi funkció az erdő, a fás növényzet azon szolgáltatása, amely megvédi az ember által létrehozott építményeket – üzemeket, lakóépületeket, utakat, gátakat, stb. – a káros környezeti hatásoktól (szél, csapadék, stb.), katasztrófáktól (földmozgások, viharok, hófúvás), de ide soroljuk azokat a létesítményeket (bányák, ipari és kommunális létesítmények), amelyek-től meg kell védeni az emberi környezetet, vagy eltakarásukra van szükség.

A védőtávolság értelemszerűen nem nagy, 50-100 méter, vagyis az e védőtávolságon belül eső erdők objektumvédelmi funkcióját értékelte a program.

Az erdők objektumvédelmi funkcióértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 kiemelt jelentőségű	74,7	0
4 nagy jelentőségű	909,7	3
3 közepes jelentőségű	1802,1	5
2 mérsékelt jelentőségű	0,0	0
1 nincs vagy érvényesítése korlátozott	33147,1	92
0 nem érvényesíthető	0,0	0
	35.933,6	100

Az Őrségi táj viszonylagos érintetlenségét mutatja, hogy a területen kevés olyan erdő van, amely védendő objektumok közvetlen közelében helyezkedik el, az erdők 92%-ban nincs szükség az erdők objektumvédelmi funkciójára. Ahol viszont az objektumvédelmi igény jelentkezik, ott az erdőknek kiemelt fontosságuk lehet. Tervezési területünkön a „kiemelt jelentőségű” kategóriába tartozó erdők a folyók gátjait, a nagyobb víztározók meredek oldalait és fontos műtárgyait, továbbá gazdasági és kommunális létesítmények közvetlen környezetét védik.

Objektumvédelmi állományérték

Hasonlóan a levegő- és klímavédelmi állományértékhez, az értékelés alapja itt is az erdőállomány korától, záródásától és cserjeszintjétől függő lombtömeg mennyisége. Az egyes értékkategóriákba való besorolás is azonos, így az egyes kategóriákba azonos erdőterületek esnek (lásd.: Levegővédelmi állományérték táblázat). Természetesen objektumvédelmi hatásuk csak abban az esetben „aktivizálódik” ha valóban valamilyen objektum közelében helyezkednek el.

Jövőkép

Az ipari és kommunális létesítmények, objektumok védelmére célszerű a jövőben nagyobb mértékben felhasználni az erdők, fásítások védőfunkcióját. Különösen a „zöldmezős” beruházásoknál indokolt már a tervezésnél erre figyelemmel lenni és a településrendezési tervekben előírt zöldfelületek létesítéséről gondoskodni. Az objektumok körüli meglévő erdők szakszerű erdőkezelés mellett hosszú távon képesek védelmi funkciójukat szolgáltatni.

Az Őrségben ilyen jellegű beruházások nem várhatók, így védőfásítások elvégzésére nincs szükség.

3.2.1.3. Az erdők élőhelyvédelmi funkciója**Jelenlegi helyzet**

Az erdők a legfejlettebb biológiai ökoszisztémák, a biológiai sokféleség megőrzésének egyik legfontosabb helyszínei. Az erdők kedvező élőhelyet nyújtanak a védett és a nem védett élővilágnak.

Az Őrség erdei igen gazdagok változatos élőhelyekben. Ezek nagy része ma már védelem alatt áll.

A társadalom élőhelyvédelmi funkció iránti igényét a természetvédelmi védettség alá helyezés, azon belül a védettség szintje fejezi ki. A térségnek jelenleg 63 %-a természetvédelmi védettség alatt áll.

Tervezési területünkön a védett erdők az összes erdőterület 77 %-át teszik ki, tehát az Őrségben az erdők élőhelyvédelmi funkciója iránt mutatkozik a legnagyobb igény.

A védett erdők megoszlása az erdők elsődleges rendeltetése szerint

Védettség foka	Terület (ha)	Arány (%)
Fokozottan védett természeti területen lévő erdő	2590,5	9,4
Védett természeti területen lévő erdő	24834,8	90,1
Erdőrezervátum	125,2	0,5
Történelmi emlékhely	1,5	--
Összesen:	27552,0	100

A védettségi fok mellett az erdők élőhelyvédelmi funkciójának másik meghatározó tényezője az erdei ökoszisztémák biodiverzitásának mértéke, vagyis az őshonos fajok aránya, száma, változatossága, az életközösségek sokfélesége.

Magyarországon az erdőtervek 101 féle faállománytípust különböztetnek meg, ebből az Őrségben kisebb-nagyobb mértékben 77 féle található meg, megoszlásukat a 2.4.3. fejezetben mutattuk be. Ha a faállománytípusok közül kiemeljük a természetszerűeket, akkor az alábbi eredményre jutunk.

Az Őrség természetszerű lombos faállománytípus-csoportjai

Faállománytípus-csoport	Terület (ha)	Arány az összes erdőhöz viszonyítva (%)
Bükkösök	4274	11,9
Gyertyános tölgyesek	2413	6,7
Kocsánytalan tölgyesek	2189	6,1
Kocsányos tölgyesek	1737	4,8
Cseresek	39	0,1
Mézgás égeresek	1249	3,5
Hazai lágylombosok (MÉ nélkül)	236	0,7
Összesen:	12137	33,8

Az Őrségben és a Vendvidéken az erdeifenyőt és a lucfenyőt őshonos fajokként ismerhetjük el, azaz faállománytípusai szintén természetszerűek. Ezek részaránya az összes erdőn belül közelíti a 65 %-ot, tehát kijelenthető, hogy tervezési területünkön döntően természetszerű faállománytípusok találhatók.

A legnagyobb területi részaránnyal a következő fajok rendelkeznek, az ismertetés sorrend szerinti: erdeifenyő, lucfenyő, kocsánytalan tölgy, bükk, gyertyán, kocsányos tölgy.

Az élőhelyvédelmi funkció értékelése

Az élőhelyvédelmi funkció az erdők élővilágának létét biztosító élőhelyek védelmében, az élővilág biodiverzitásának megőrzésében és gazdagításában, ezen belül a védett természeti értékek megóvásában játszott szerep.

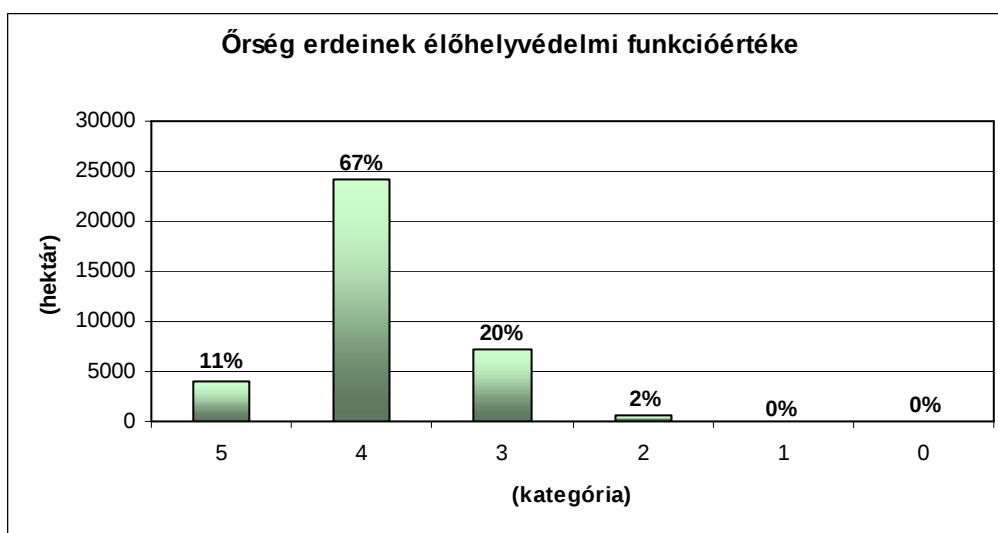
Élőhelyvédelmi funkcióérték

A funkció minősítésének alapját a természetvédelmi védettségi szint képezi. Magas minősítést kapnak a fokozott védelem alatt álló területek erdei, az erdőrezervátumok, valamint az összes védett természeti terület erdeje.

Az élőhelyvédelmi funkció iránti társadalmi igényt ezeknek a védettségi szinteknek 0-5 kategóriába sorolása fejezi ki.

A térség erdeinek élőhelyvédelmi funkcióértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 kiemelkedően magas	4.009,7	11
4 nagy jelentőségű	24.156,8	67
3 jelentős	7.158,6	20
2 átlagos mértékű	604,6	2
1 csekély	0,0	0
0 nem érvényesíthető	3,9	0
	35.933,6	100

A „kiemelkedően magas” kategóriába a fokozottan védett természeti területen lévő erdők, az erdőrezervátumok magterületei, a Ramsari területek (Rába-völgy) erdei kerültek. A nemzeti parki területeken, a tájvédelmi körzetekben, az egyéb természetvédelmi területeken álló erdők, továbbá az erdőrezervátumok védőterületei a négyes kategóriába, míg az ökológiai folyosók és a NATURA 2000 területek a „jelentős” kategóriába sorolódtak.

Az erdők élőhelyvédelmi funkcióját meghatározó tényezők

<i>Fu</i>	<i>Megnevezés</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Kt</i>	<i>Sz</i>	<i>Prioritas</i>
801	Nincs élőhelyvédelmi módosító tényező		2	1	1
802	Bioszféra rezervátum, Ramsari terület		5	3	3
803	Erdőrezervátum – magterület		5	5	2
804	Erdőrezervátum – védőterület		4	2	3
805	Fokozottan védett terület		5	3	5
806	Nemzeti Park – I. zóna		5	3	7
807	Nemzeti Park – II. zóna		4	2	4
808	Nemzeti Park – III. zóna		4	1,5	7
809	Tájvédelmi körzet		4	2	6
810	Természetvédelmi terület – országos védettségű		4	2	5
811	Természetvédelmi terület – helyi védettségű		4	1,5	8
812	Ökológiai folyosó		3	1,5	2
813	Természeti terület		3	1,5	1

814	Nagy biodiverzitású természetközeli erdő	ÉVáll:5v.4	3	1,5	3
815	Natura 2000 terület		3	1,2	4
830	Fokozottan védett természeti területen lévő erdő	Üt.kód:121	5	3	4
831	Védett természeti területen lévő erdő	Üt.kód:122	4	2	1
832	Erdei génrezervátum	Üt.kód:123	5	4	6
834	Erdőrezervátum	Üt.kód:125	4	2	2
835	Ültetvényerdő, faültetvény	Ü.k:211.12	1	0,5	4
890	Élőhelyvédelmi funkció érvényesülése akadályozott		0	0,01	1
891	Élőhelyvédelmi funkció korlátozott 0-300 m távolságig		1	1	2
892	Élőhelyvédelmi funkció korlátozott 0-100 m távolságig		1	1	3
893	Élőhelyvédelmi funkció korlátozott a területen		1	1	1

Élőhelyvédelmi állományérték

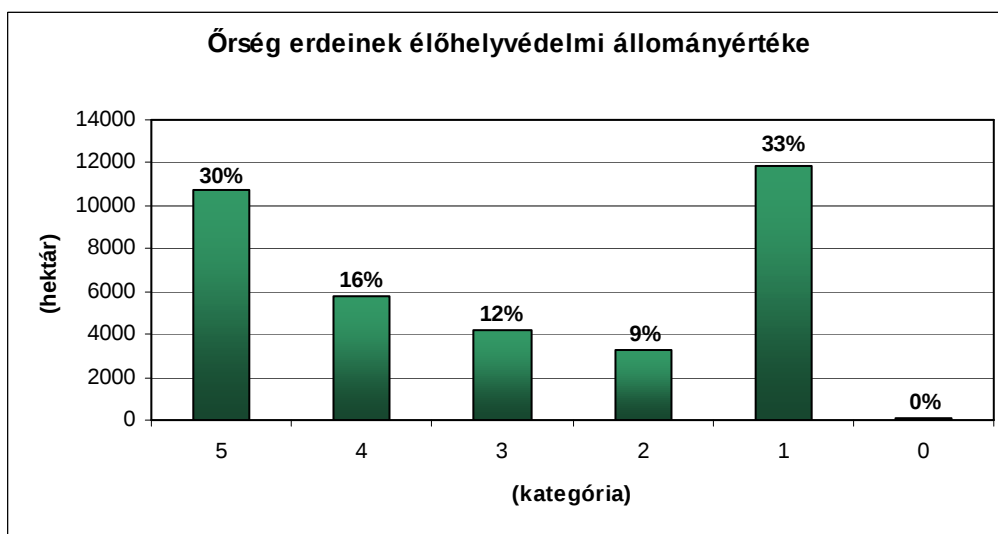
Az élőhelyvédelmi funkció iránti elvárást az erdők biodiverzitásuktól függően különböző mértékben tudják teljesíteni. A biodiverzitás a következő erdőállomány alapadatokkal jellemezhető: faállomány fafajai, elegyessége, a koronaszintek száma, az erdő kormegoszlása.

A legmagasabb biodiverzitási értéket az elegyes, többszintű, honos fafajokból álló idős erdőállományok érik el.

Az ERDOIM értékelő program segítségével elvégzett állományértékelés az alábbi eredményt mutatja:

A térség erdeinek élőhelyvédelmi állományértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 igen nagy	10.698,6	30
4 nagy	5.820,8	16
3 közepes	4.218,5	12
2 mérsékelt	3.222,3	9
1 nem számottevő	11.879,7	33
0 nem érvényesül	93,8	0
	35.933,6	100

Az erdők 48 %-a jelentős biodiverzitással bír (5 és 4 kategóriák), azaz maga az erdőállomány is értékes élőhely, nemcsak arra szolgál, hogy egyéb védett értékeket óvjon, védelmezzen.

Az Őrség erdeinek egyharmada nem rendelkezik számottevő mértékű biodiverzitással. Ebbe a nagy részarányú kategóriába elsősorban a fiatal és a középkorú elegyetlen fenyvesek tartoznak.

Az erdők élőhelyvédelmi funkciója iránti elvárás és az élőhelyvédelmi állományérték konfliktusai

Az Őrségi Nemzeti Park 63 %-a erdő, ám a terület védettségét nemcsak az erdők indokolják, hanem a táj egyedi jellege, természeti és kultúrtörténeti értékei, a kialakult településformák sajátosságai, mindezek hosszú távú megőrzése, nagy területű egyben tartása.

A védetté nyilvánítás szempontrendszere hűen tükröződik az alábbi konfliktusmátrixban is, ugyanis a természetvédelem alatt álló erdőterületek (4 és 5 funkciókategóriák) 44 %-án olyan erdőállományok vannak (sötét színű adatmezők), amelyek élőhelyvédelmi szempontból gyenge minőségűek, továbbá jelentős biodiverzitással sem rendelkeznek. Ezek a fiatal és középkorú elegyetlen fenyvesek, az elegyetlen fiatal akácosok, a záródáshiányos erdőállományok. Ezeket általában fokozatosan, természetyszerű, gazdag biodiverzitású állományokká kell átalakítani, de miután területi kiterjedésük igen nagy (12344 ha), továbbá a térségben a fenyők őshonossága elfogadott, itt az Őrségben ezt az eljárást nem kell szoros értelemben véve végrehajtani, 20-30 éven belüli átalakításuk kivitelezése gazdaságilag kivitelezhetetlen.

A jövőben nem szabad megengedni, hogy a védett területeken elegyetlen fenyvesek jöjjenek létre. A rontott erdők fafajcserés átalakításához, a záródáshiányos erdők rehabilitációját meg lehet kezdeni.

Az erdők élőhelyvédelmi funkcióigényének és állományértékének konfliktusai

Élőhely		Funkciókategória						
		0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0			3.0	32.2	57.6	1.1	93.8
	1	3.9		208.0	2431.9	8329.8	906.1	11879.7
	2			52.7	542.1	2332.9	294.5	3222.3
	3			123.2	850.4	2823.3	421.5	4218.5
	4			99.9	1220.5	3786.1	714.1	5820.8
	5			117.8	2081.4	6827.0	1672.3	10698.6
	Össz	3.9		604.6	7158.6	24156.9	4009.7	35933.6

Az élőhelyvédelmi szempontból problémás erdőrészeket a **4A** táblázat ismerteti.

Jövőkép

Az Őrségben az erdők élőhelyvédelmi funkciója kiemelt jelentőséggel bír, ez a jövőben sem fog változni. Az erdőrezervátumok, a fokozottan védett természetvédelmi területeken lévő erdők kiemelt védelmét a jövőben is biztosítani kell.

Hosszú távon fontos az erdei ökológiai rendszer természetes folyamatainak megővése, továbbá ezek minél alaposabb megismerését szolgáló monitorozás és kutatás.

A védett erdőkben az erdőgazdálkodás csakis a természetvédelmi elvárásoknak és előírásoknak megfelelően történhet. A természetvédelem szempontjainak megfelelő előírások megjelenése a körzeti erdőtervekben jogszabályilag biztosított, a gyakorlatban alkalmazásra kerül.

Hatékony és jó színvonalú élőhelyvédelem az erdőkben az erdőgazdálkodó és a természetvédelmi szakemberek együttműködése révén tud megvalósulni. Ez az együttműködés egyre jobb, tendenciája a jövőre nézve biztató. Lényege az, hogy mindkét fél ismerje meg a másik törekvéseit, célkitűzéseit és ez alapján hozzák meg döntéseiket.

Ugyanúgy nem támogatható az összes védett erdő kezelői jogának természetvédelmi átvétele (szervezet-, eszközrendszer- és szakember hiány, nemzetgazdasági árbevétel kiesés), mint ahogyan az sem, hogy védett területen tarvágásos erdőfelújítás, elegyetlen monokultúrák létrehozása történjen.

Az ÖNPI a nem erdő művelési ágú védett területeket jelenlegi művelési ágában kívánja megőrizni, a felhagyott mezőgazdasági területek erdősítését nem támogatja, az elcserjésedési és beerdősülési folyamatot meg kívánja akadályozni. Ez utóbbit csak a földtulajdonosok bevonásával, támogatások juttatásával lehet biztosítani.

3.2.1.4. Az erdők üdülési funkciója

Jelenlegi helyzet

Az Őrség földrajzi helyzetének, természeti és kultúrtörténeti adottságainak, szerény gazdasági teljesítőképességének, nyugati határszéli elhelyezkedéséből adódó politikai elzártságának köszönhetően a rendszerváltásig ismeretlen, látogathatóság elől elzárt térség volt. A rendszerváltást követően gyökeresen változott a helyzet, az ismeretlen megismerése, a szabad látogathatóság egyre több embert vonz erre a vidékre. A helyben élők az idegenforgalomban, a turisztikai szolgáltatások kibővítésében látják jövőjük gazdasági biztosítékát. A nagy kiterjedésű védett területek hosszú távú megőrzése érdekében az egyre növekvő érdeklődést az ökoturisztika keretén belül kell kezelni. A tevékenység irányítója és fő szervezője az ÖNPI, ehhez ma már a helyi önkormányzatok is csatlakoztak. Turizmussal kapcsolatos alapvető koncepciójuk az, hogy az Őrségbe érkező érdeklődőket kiszállítsák autóikból és ösztönözzék őket más közlekedési formák igénybevételével – gyalogos, kerékpáros, lovas – a térség megismerésére. A közlekedési vonalak terepen és térképeken jelöltek csakúgy, mint a felkeresendő látnivalók.

Ezzel a szervezéssel és rendszerrel érhető el a védett területek valódi megővése, azaz az ökoturizmus irányított kialakítása. Az ÖNPI számos kiadvánnyal, tanös-

vénnyel, bemutatóhely kialakítással, terepi jelöléssel, szervezéssel, programajánlattal várja és fogadja az Őrségbe érkezőket, ebbe az önkormányzatok és a helyi vendéglátók is egyre jobban bekapcsolódnak.

A fentiek mellett érdekes a Szombathelyi Erdészeti Zrt. közjóléti-turisztikai megjelenése. Erdőt érintően a látogatott helyszíneken (elsősorban tavak, víztározók környezetében) már régóta folytatnak színvonalas közjóléti tevékenységet, ám ezek ismertetése, reklámozása elmarad, a helyismerettel nem rendelkező turisták alig találkoznak erdőgazdasági információkkal. Ettől függetlenül eljutnak ezekbe a parkerdőkbe, kirándulóerdőkbe, hiszen a megjelenő szóróanyagokban, a térképeken ezek a helyek kirándulási célpontként megtalálhatók.

Tervezési területünk vonatkozásában az országos erdészeti közjóléti nyilvántartási rendszerben 2008-ban az alábbi közjóléti objektumok szerepelnek:

<i>Közjóléti objektum</i>	<i>Hely</i>	<i>Fenntartó, kezelő</i>
Hársas-tói parkerdő (városi pe.)	Szentgotthárd	Önkormányzat
'56-os emlékerdő	Szentgotthárd	Önkormányzat
Belterületi parkok	Őriszentpéter	Önkormányzat
Erzsébet királyné kertje	Nádasd	Vasvári Erd. Ig.
Himfai parkerdő	Felsőmarác	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Bárkás-tói parkerdő	Őriszentpéter	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Haricsai parkerdő	Kercaszomor	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Vadása-tói kirándulóhely	Hegyhátszentjakab	Önkormányzat
Miród-forrás (Rákos kút)	Kemenestaródfa	Önkormányzat
Haricsai forrás	Kercaszomor	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Nádasdi autóspihenő	Nádasd	Vasvári Erd.Ig.
Cisztercita kunyhó	Csörötnek	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Erdészek az Őrségért Emlékoszlop	Csörötnek	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Palotai István emlékmű	Szentgyörgyvölgy	Lenti Erd.Ig.
Sigray emlékoszlop	Ivác	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Őrségi Tőzegmohás láp bemutató	Szőce	ÖNPI
Szálaló erdő bemutató	Szentgyörgyvölgy	Lenti Erd.Ig.
Pityer-szer	Szalafő	ÖNPI
Kastélypark	Csákánydoroszló	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Eltűnt Lugosi falvak Emlékoszlópa	Ivác	Önkormányzat
Aradi park	Rátót	Önkormányzat
Emlékpark	Nemesmedves	Önkormányzat
Aradi Vértanúk Kopjafája	Ivác	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Szent Imre templom	Rönök	Egyház
Krisna-fa	Őriszentpéter	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Pusztatemető	Kercaszomor	Szentgotthárdi Erd.Ig.

A fentiekben túlmenően erdőt érintően az ÖNPI nyolc tanösvényt, míg a Szentgotthárdi Önkormányzat egy tanösvényt létesített és tart fenn. A tanösvények együttes hossza több mint 25 km.

Az ÖNPI által üzemeltetett látogatócentrumok, oktatóközpontok, bemutatóhelyek erdőterületen kívül vannak, ezért itteni részletes felsorolásuktól eltekintünk. Az ÖNPI turistatérképén turisztikai vonzerőként 78 helyszín szerepel (pl. harangláb, panorámás kilátóhely, emlékmű, múzeum, bemutató, stb.).

Tervezési területünkön jelentős turistaút-hálózat van, együttes hosszuk megközelíti a 305 km-t. Ezek gerincét a Nyugat-dunántúli Kék Túraútvonal adja. Az államhatáron vagy annak közelében húzódik a Vasfüggöny túraút (Nyugati zöld). Az Őrségben önálló kerékpárút csupán az őriszentpéteri vasútállomás és Baksaszer, valamint a 8. sz. főút mellett Gasztony-Rátót-Vasszentmihály között épült ki. Ezekon túlmenően az alacsony rendű- és forgalmú közutakat kerékpározható nyomvonalként jelölik a turistatérképeken és a közutak melletti irányító-táblákon.

Az ismertetett gyalogos és kerékpáros nyomvonalak jelentős része erdőt is érint, ezért teljes hosszukat rögzítettük.

Egészségügyi-szociális, turisztikai elsődleges rendeltetésbe 20,7 hektár erdőt soroltak be az erdőtervek. Ennek okát a korábbi fejezetekben bemutattuk. Másodlagos rendeltetesként 236,8 hektár erdőben van jelen ez a rendeltetésfajta, amely gyakorlatilag parkerdőt jelent. Ez a területmennyiség lényegesen kevesebb a turisztikai célra valóban igénybevett erdőterülettől.

Az erdők szociális-üdülési funkciójának értékelése

Az üdülési-szociális funkciót az erdő turisztikai elérhetősége, fekvése, turisztikai feltártsága, látogatottsága és természeti, kulturális, tájképi vonzereje, attraktivitásai együttesen produkálják.

Üdülési funkcióérték

Az Őrség erdeinek üdülési funkcióértékelésénél elsősorban a látogatottság, a feltártság, a turisztikai vonzerő lett meghatározó tényezőként figyelembe véve. Az erdők üdülési funkcióját azonban számos egyéb tényező is befolyásolja, ezeket az alábbi táblázat mutatja a funkciókategória besorolásukkal együtt.

Az erdők üdülési funkcióját meghatározó tényezők

<i>Fu</i>	<i>Megnevezés</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Kt</i>	<i>Sz</i>	<i>Prioritas</i>
901	Átlagos tájképet mutató erdő		2	1	1
910	Elhelyezkedése a turizmusra nincs hatással		2	1	3
911	Üdülőkörzet területére esik		3	1,2	12
912	Főváros közigazgatási területén lévő erdő		5	4	3
913	Főváros agglomerációjában lévő erdő		4	2	4
914	Város belterületi erdeje		5	3	7
915	Város belterületi határa menti 1000 m-es sáv		3	2	9
916	Országos gyógyhely, üdülőhely körüli 1000 m-es sáv		4	3	3
917	Gyógyintézet körüli 100 m-es sáv		3	1,5	11
918	Városi sportlétesítmény körüli 1000 m-es sáv		4	1,2	12
930	Feltáratlan, tömbszerű erdő		2	1	2
931	Nagy forgalmú, berendezett kirándulóközpont 300 m-es körzete		5	4	1
932	Nagy forgalmú, berendezett parkerdő, gyógyerdő		5	3	2
933	Látogatott, berendezett kirándulóhely, autópihenő 100 m-es körzete		4	2	1

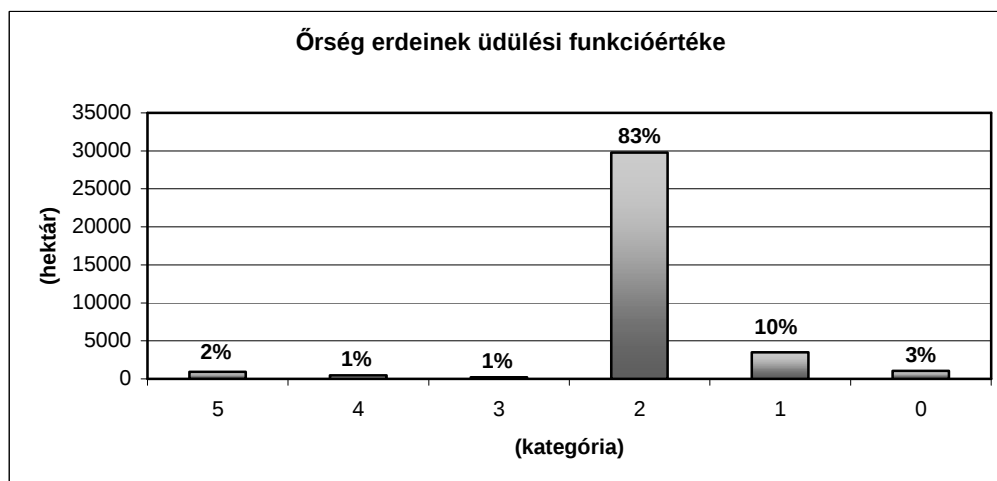
934	Turistautakkal, pihenőhellyel feltárt kirándulóerdő		3	1,5	1
935	Kerékpárút – országos jelentőségű (100-100 m-es sáv)		4	1,5	6
936	Kerékpárút – térségi jelentőségű (20-20 m-es sáv)		4	1,2	7
940	Turisztikai szempontból érdektelen erdőfolt, ültetvényszerű erdő		1	0,5	4
941	Országos karaktervédelmi övezetbe tartozó erdő		3	1,5	8
942	Kiemelkedő értékű természeti, kultúrtörténelmi érték és 100 m		5	3	4
943	Műemléki jelentőségű terület 100 m-es körzete, műemlékvéd.		4	2	8
944	Látogatható régészeti terület és 100 m-es körzete		4	1,5	9
945	Természetvédelmi bemutató, tanösvény, erdei iskola 100 m-e		4	2	2
946	Látványos geológiai és egyéb természeti érték, forrás körny.		3	1,5	5
947	Kilátásvédelmi övezet, kilátás- és látványvédelemre kijelölt		3	1,2	6
948	Tó, horgászvíz körüli 100 m-es sáv, folyó hullámtere		3	1,5	2
949	Látványos facsoport, idős, értékes fa, erdőrészlet		3	1,5	3
950	Különleges szépségű tájkép, változatos, tájképi elemek		3	1,5	4
951	Külterületi üdülési létesítmény, szálláshely 100 m-es körzete		3	1,5	10
971	Gyógyerdő, elsődleges rendeltetésbe sorolt erdő	ÜTkód:301	5	2	6
972	Parkerdő elsődleges rendeltetésbe sorolt erdő	ÜTkód:302	5	2	5
973	Erdészeti emlékhely	ÜTkód:303	4	1,5	7
974	Történelmi emlékhely	ÜTkód:126	4	1,5	5
975	Tájképvédelmi erdő	ÜTkód:118	4	1,5	11
976	Tanerdő	ÜTkód:401	3	1,2	6
977	Vadspark (ha látogatható)	ÜTkód:403	4	1,5	10
978	Ültetvény erdő	ÜTkód:212	0	0,01	1
979	Faültetvény	ÜTkód:213	1	1	1
990	Elhelyezkedése miatt turizmus elől elzárt erdő		0	0,01	1
991	Turizmusra korlátozottan használható 300 m-es körzete		1	1	2
992	Turizmusra korlátozottan használható 100 m-es körben		1	1	3
993	Turizmusra korlátozottan használható erdő		1	1	1

Jelmagyarázat:

Fu	Funkció kódja
Megnevezés	Funkciót befolyásoló tényező megnevezése
Egyéb	Üzemtervi kód
Kt	Funkció iránti igény kategória besorolása (funkcióérték)
Sz	Funkció iránti igényt kifejező szorzó
Prioritas	A funkció tényezők közötti fontossági sorrendet kifejező sorszám (funkcióértékenként újra indulhat)

A térség erdeinek üdülési funkcióértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 igen magas	918,1	2
4 magas	464,6	1
3 közepes mértékű	223,8	1
2 mérsékelt	29.784,1	83
1 nem számottevő	3.479,9	10
0 funkció nem érvényesíthető	1.063,1	3
	35.933,6	100

Az „igen magas” és a „magas” kategóriákba a feltárt, berendezett erdőket, illetve a nagy látogatottsággal bíró létesítmények környezetében lévő erdőket soroltuk be. Ezekbe a kategóriákba tartoznak a kultúrtörténeti értékek, emlékművek, műemlékek környezetében lévő erdők, de ide tartoznak a tanösvények, bemutatóhelyek erdős környezetei is.

A „mérsékelt” kategória 83 %-os aránya a nagy erdőtömbök feltáratlanságából adódik. Ez látszólagos ellentmondásban van a sűrűnek tekinthető turistaúthálózattal, ám ha figyelembe vesszük az abból számított 1 %-os feltártsági mutatót, továbbá azt, hogy a közjóléti nyomvonalak mellett csupán 20-50 m széles sávnak van üdülési funkciója, akkor ez az üdülési funkciókategória-arány jó.

A nullás kategóriába a turizmus elől elzárt területeken (erdőrezervátum, Ramsari területek, vadaskert), míg az egyes kategóriába alapvetően a fokozottan védett területeken lévő erdők tartoznak.

Üdülési állományérték

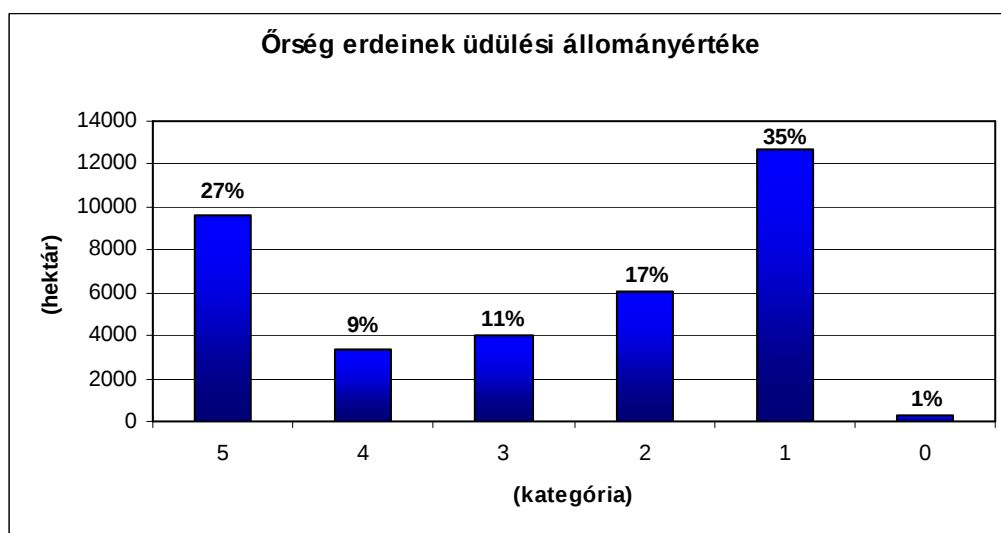
Az értékelés következő fázisa azt vizsgálta, hogy az üdülési funkció iránti igényt a térség erdőállományai milyen mértékben tudják kiszolgálni, mekkora az erdőállományok „üdülési” funkcióteljesítménye.

Az erdőállomány üdülési értékét az erdőlátogató számos pszichikai és fiziológiai élmény együttes hatásaként érzékeli. Általánosságban elmondható, hogy az emberek az idős, természetyszerű, gazdag biodiverzitású erdőben érzik legjobban magukat.

Az értékeléshez az erdőállomány adattárból mindazok az adatok felhasználásra kerültek, amelyek a levegő-, víz- és objektumvédelmi, valamint az élőhelyvédelmi állományértékelés alapjául is szolgáltak. Ezekhez további értékelő tényezőket kapcsolunk, mint az erdő kora, a terület meredeksége, stb.

A térség erdeinek üdülési állományértéke

Kategória	Erdőterület	
	(ha)	(%)
5 magas	9.574,3	27
4 jó	332,3	9
3 közepes	4.033,4	11
2 mérsékelt	6.077,3	17
1 csekély	12.683,2	35
0 funkció nem érvényesíthető	244,1	1
	35.933,6	100

Az erdők 47 %-ának közepes vagy annál magasabb az üdülési állományértéke. A „mérsékelt” és a „csekély” kategóriába eső erdők aránya 52 %. Erdei kirándulásra ezek az erdők is általában megfelelnek, csak különösebb látványosság nincs bennük. A mérsékelt és csekély állományértékű erdők általában elegyetlen akácok, erdeifenyvesek. Az üdülési funkció nem érvényesül a puszta vágások, néhány éves erdőtelepítések, erdőfelújítások területén, ez azonban a későbbiekben pozitív módon változni fog, illetve más területeken fog jelentkezni.

Végso következtetésként levonható, hogy a térség erdei üdülési szempontból általában kedvezőek, elegendő mennyiségű az üdülésre alkalmas, feltárássra érdemes erdőterület. Ezek térben nem egyenlően oszlanak meg, ám ez üdülési szempontból nem okoz problémát, azokat a területeket kell használni, amelyek alkalmasabbak erre a funkcióra.

Az üdülési funkció iránti igény és az erdőállományok üdülési „funkció teljesítménye” közötti konfliktusok

Az Őrség üdülési vonzerejét a korábbi zártságából adódó ismeretlenség, egyedi tájképe és kultúrája adja. Természetvédelmi védettségének köszönhetően az erdő idegenforgalmi, turisztikai szerepe háttérbe szorul. Ebből adódóan az erdőknek jelenleg csupán 3 %-a szolgál üdülési funkciókat, a többi erdő viszont alapvetően

meghatározza a tájképet, a mezoklimát, kirándulási lehetőségeket nyújt, tehát azoknak is van üdülési szerepe.

Az erdei üdülésre elsősorban szolgáló erdők kijelölésének fő szempontja területi elhelyezkedésük volt, az erdőállományok minősége, erdei üdülésre való alkalmassága kevésbé lett figyelembe véve. Ebből adódóan az 5. és 4. funkciókategóriákba tartozó erdők 62 %-ának üdülési állományértéke a közepes kategóriánál rosszabb (ezeket a területeket mutatják az alábbi konfliktusmátrix sötét mezői).

Üdülési funkcióértékek és állományértékek konfliktusmátrixa

Üdülés		Funkciókategória						
		0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0	13.7	10.5	195.7		5.4	18.9	244.1
	1	423.1	807.0	10930.5	72.8	156.1	293.7	12683.3
	2	179.6	498.9	5108.3	19.4	111.0	160.0	6077.3
	3	184.6	330.6	3318.2	22.9	59.8	117.3	4033.4
	4	50.1	407.0	2760.7	0.4	38.0	65.2	3321.3
	5	211.9	1426.0	7470.8	108.3	94.3	263.0	9574.3
	Össz	1063.1	3479.9	29784.2	223.8	464.6	918.1	35933.6

További üdülési konfliktushelyzetet mutatnak a nullás funkciókategóriába sorolt erdőrészek is. Az ide sorolt erdők turisztikai használata tiltott (rezervátumok, vadaskert).

Jövőkép

Az Őrség iránti turisztikai érdeklődés folyamatosan erősödik, természetvédelmi védettsége viszont a korlátozás nélküli használatnak gátat szab. Erre a meglévő természeti és kultúrtörténeti értékek megőrzése miatt van szükség.

Hasonló adottságokkal rendelkezett az Őrség és Vendvidék ma Szlovéniához tartozó részei is, ám ott a „fejlesztések” nagy változásokat, az értékek elvesztését okozták. A magyarországi értékek fennmaradása a rendszerváltásig az elzártságának, azt követően pedig alapvetően a védettségnek köszönhető. A megőrzésben nagy szerepe van az ÖNPI-nak. Az önkormányzatok jövőbeni fejlődésüket a turisztikai programkínálatok létrehozásában és fejlesztésében látják. Mára már kialakult az ÖNPI és az önkormányzatok között az egymást segítő kapcsolat, amely mindkét fél érdekeit elismeri és ennek mentén történnek a fejlesztések. Az ÖNPI vezérletével folyamatosan bővül az ökoturisztikai kínálat, ám eközben az értékek alapvetően megőrződnek.

Az Őrség erdei mindehhez a háttérrel, a keretet biztosítják. Erdő nélkül az üdülési igény nem jelentkezne, természeti értékek nem lennének. Ebben a rendszerben kell megtalálni az erdőt érintően a turisztikai lehetőségek bővítésének lehetséges formáit. Ez a fejlesztés az erdőállományok turisztikai alkalmasságának javítását és az erdők turisztikai feltárásának bővítését egyaránt magába foglalja. Ennek részletes ismertetését a 4. fejezet tartalmazza (*Őrség erdészeti közjóléti-turisztikai programja*).

3.2.1.5. Az erdőfunkciók közötti konfliktusok feltárása

A különböző funkciótypusok egy része nem zavarja egymást, vannak azonban olyan erdőfunkciók, amelyek ellentétes igényeket támasztanak az erdővel illetve az erdő különböző szolgáltatásaival szemben. Például magas élőhelyvédelmi funkció iránti igény ütközik a magas üdülési funkcióigénnyel. Csak a 4 és 5 funkciókategória értékű erdőket vettük számításba, ugyanis itt válhat „élessé” a különböző funkcióigények együttes megjelenése.

Az egyeztetést igénylő funkcióütközéseket mutatja az alábbi **mátrix**, ahol a problémát előidézhető funkciópárok és az általuk elfoglalt területek láthatók.

Erdőfunkciók közötti konfliktusok

Funkció		Gazdasági												
		5	4											
TA	5	42.8	37.7	Talaj										
	4		1.2	5	4									
VÍ	5	212.0	269.8	4.6	Víz									
	4	3.2	31.5	3.3	5		4							
LE	5	1.8	16.1											
	4	44.7	67.8	5.3	16.5		5		4		Levegő			
OBJ	5	25.4	23.9	7.6	25.7		12.6	19.8	16.6	Objektum				
	4	214.6	210.8	23.7	20.2		32.7		5.8	5	4			
ÉV	5	215.3	299.3	40.4	1.0	213.3	6.7		1.4	8.5	244.8	Élőhely		
	4	4653.7	9141.1	54.7	9.0	598.1	37.6	19.8	146.1	59.7	365.0	5	4	
ÜD	5	289.0	272.3	0.9	90.3 <td>29.4</td> <th colspan="2">7.3<td colspan="2">567.9</td><td>65.7</td><td>618.9</td></th>		29.4	7.3 <td colspan="2">567.9</td> <td>65.7</td> <td>618.9</td>		567.9		65.7	618.9	
	4	138.5	163.8	43.9 <th colspan="2">5.7<td colspan="2">5.9</td><td>39.8</td><td>255.3</td><th colspan="2"></th></th>		5.7 <td colspan="2">5.9</td> <td>39.8</td> <td>255.3</td> <th colspan="2"></th>		5.9		39.8	255.3			

Azok a funkcióütközések, amelyek jelentős konfliktust okozhatnak és feltétlenül erdészeti felülvizsgálatot igényelnek, sötét raszterrel lettek kiemelve.

Összességében megállapítható, hogy a mindenképpen vizsgálatra váró konfliktus területek mennyisége 2957,6 hektár, az összes erdőterület 8,2 %-a.

A funkciók közötti ütközések 33 %-át az üdülési és az élőhelyvédelmi funkciók közötti konfliktusok adják. Ez nagyon jól mutatja az erdők iránti mutatkozó két funkció egyidejű és területazonos megjelenését. Ezekben az esetekben az élőhelyvédelem igényeinek szem előtt tartásával kell biztosítani az üdülési funkció érvényesülését, nem lehet cél az üdülési igény elnyomása. Ez alól kivételt képeznek az erdőrezervátumok, fokozottan védett területek, a Ramsari területek, ám ezek nem is sorolódnak üdülési szempontból a magas funkcióértékű kategóriákba.

A funkcióütközések a **4A** táblázatban találhatók meg erdőrészletenként, ezeket az erdőrészleteket egyedenként indokolt megvizsgálni és ha szükséges, intézkedni a funkcióütközések megszüntetése érdekében.

Konfliktust jeleznek azok az erdőrészletek is, ahol valamelyik erdőfunkció érvényesülése akadályozva van és emiatt nulla funkciókategória értéket kaptak. Egyedileg meg kell vizsgálni, hogy szükség van-e valamilyen intézkedésre, vagy el kell fogadni ezt az állapotot.

Ugyancsak probléma lehet, ha valamelyik funkció működése korlátozott. Ezek a korlátozások többnyire nem zavarják alapvetően az erdőrészlet többcélú hasznosítását, csak bizonyos erdészeti munkákat érintenek. Itt is egyedi felülvizsgálatra és elbírálásra van szükség, amit célszerű az aktuálissá váló erdőtervezési munkák során elvégezni.

3.2.2. Erdőfunkció övezeti besorolás

3.2.2.1. Az erdőfunkció övezetek kialakításának irányelvei

Az erdők gazdasági és társadalmi, jóléti szolgáltatásai együttesen, egyidőben jelentkeznek egy adott erdőrészlet területén. Fontosságuk, érvényesülésük mértéke azonban különböző. El kell dönteni, hogy közülük melyik az a „vezérfunkció”, amelynek érvényesítése a legfontosabb a területfejlesztés, az ott élő lakosság, a környezeti állapot javítása, stb. szempontjából.

Ennek érdekében a magas (4 és 5) funkciókategóriákba sorolt erdőrészletek további értékelésben vesznek részt. A vizsgált térségre meghatározott prioritási sorrend alapján a számítógépes program segítségével választjuk ki azt a fő-, vagy vezérfunkciót, amely megadja az értékelt erdőrészlet övezeti besorolását.

Az erdőfunkció övezet olyan funkcionálisan összefüggő erdőterület egység, amelyen belül az erdőrészletek zömének valamelyik funkciója a többi funkcióhoz képest kiemelt jelentőséggel bír és amely közel azonos erdőgazdálkodási és területkezelési, -hasznosítási szabályozást igényel.

Természetesen egy-egy övezeten belül a többi funkció is érvényesül, kielégítve az erdők többcélú szolgáltatásai iránti társadalmi igényt.

Az erdőfunkció övezeti besorolása az erdő összes lényeges funkcióját együtt értékelő erdőfunkció értékelés eredményeként, a térség igényeitől függő prioritások figyelembe vételével úgy jön létre, hogy az erdőrészleteket nem egymástól függetlenül, hanem összefüggő területi egységeket alkotva sorolja be.

Az erdők elsődleges rendeltetés szerinti besorolása nem ilyen komplex módon történik, nincs lehetőség az összes elvárt igény figyelembevételére, azok nem jeleníthetők meg az erdőrészlethez kötődően.

A térség erdeinek funkcióövezetekbe való besorolása

A besorolás első lépése a 4 és 5 funkcióérték kategóriába sorolt erdőrészletek elkülönítése funkciótypusonként. Ezek vesznek részt a továbbiakban az övezetek kialakításában. A többi – alacsonyabb funkcióértékű erdőrészlet – a „gazdasági” övezetbe fog kerülni. A 4 és 5 funkciókategóriájú gazdasági erdők, amennyiben más funkcióknál nem kaptak magas (4 vagy 5 kategória) értéket, szintén a gazdasági övezetbe lettek sorolva.

Az övezetkialakítás szempontjából figyelembevett erdőfunkciók (ha)			
Funkciótípus	5 kategória	4 kategória	Összesen
Levegővédelem	20	178	198
Vízvédelem	1012	45	1057
Talajvédelem	151	10	161
Objektumvédelem	75	910	985
Védelem együtt	1258	1143	2401
Élőhelyvédelem	4010	24157	28167
Üdülés	918	465	1383

Látható, hogy az élőhelyvédelmi funkció a meghatározó övezetképző tényező az Őrségben.

A besorolás második lépése a funkciótípusok prioritási sorrendjének meghatározása. Az egyes funkciócsoportok között prioritási sorrendet kell kialakítani annak érdekében, hogy ha az erdőrészlet több funkció esetében hasonló kategóriaértékeket kapott, el lehessen dönteni, hogy melyik funkcióövezetbe kerüljön.

A továbbiakban a levegő-, víz-, talaj- és objektumvédelmi funkciók együttesen a „védelem” funkciótípusba lettek összevonva.

A térség jellegétől, a fejlesztési igényektől és lehetőségektől a prioritási sorrend térségenként eltérő. Az Őrségben az élőhelyvédelemre és a turizmusra, azok összehangolására helyeződik a hangsúly. Az előzőek alapján a következő prioritási sorrendet állítottuk fel.

Funkciók prioritási sorrendje az Őrségben

Sorrend	Funkció	Kategória	Övezeti besorolás
1.	Élőhelyvédelem	5	Élőhelyvédelmi
2.	Üdülés	5	Üdülési
3.	Élőhelyvédelem	4	Élőhelyvédelmi
4.	Üdülés	4	Üdülési
5.	Védelem	5	Védelmi
6.	Védelem	4	Védelmi
7.	Gazdasági	1-5	Gazdasági

Minden olyan erdő, amely védelmi, élőhelyvédelmi, üdülési funkciókategóriája hármas vagy annál alacsonyabb kategóriába esik, a gazdasági övezetbe sorolódik.

Az ERDOIM értékelő program segítségével végrehajtott besorolás eredményeként elkészített **funkcióövezeti alaptérképen** az egyes funkcióövezetek mozaikszerűen jelennek meg.

A következő tervezési lépés az övezetek tömbösítése, nagyobb, összefüggő területekké való összevonása. Ezt a terv térségi jellege, más térségi típusú rendezései, fejlesztési tervekhez való illeszthetősége teszi szükségessé. A talajvédelmi okok-

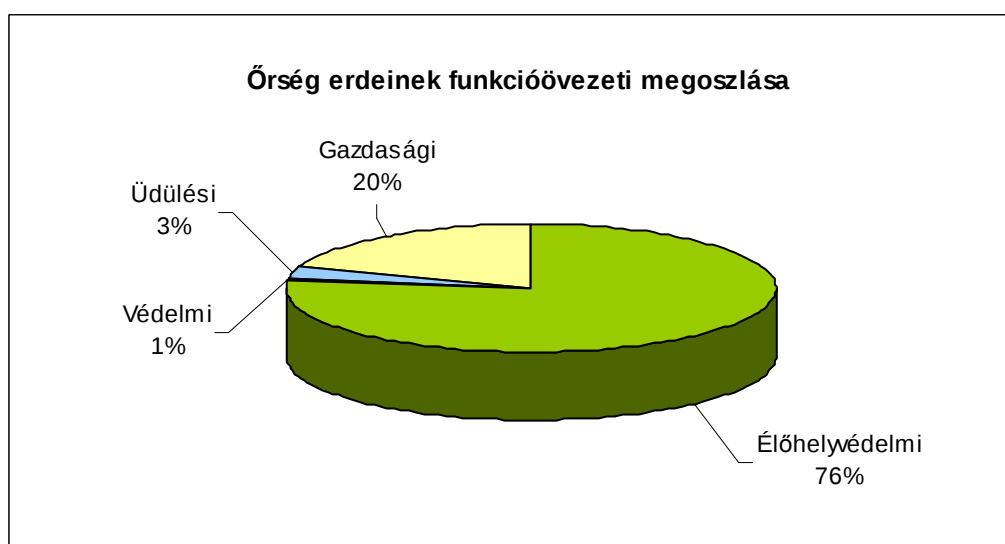
ból védelmi övezetbe sorolt erdők esetében a nagyfokú mozaikosság miatt a tömbösítés általában nem indokolt.

A tömbösítés során kerülhet sor a **tervezett fejlesztéseknek** az övezeti tervben való átvezetésére, ezek – mivel még csak tervek – a funkcióértékelésben nem szerepeltek.

Nem vettük figyelembe azokat a tervezett létesítményeket, amelyek nem rendelkeznek jóváhagyott kiviteli tervvel. A még nem végleges tervek és elképzelések majd az erdőfunkció terv időszakonkénti felülvizsgálata során kerülhetnek be az erdőfunkció övezeti rendszerbe.

Az Őrség erdeinek funkcióövezeti besorolása

<i>Erdőfunkció övezet</i>	<i>Erdőterület (ha)</i>	<i>Arány (%)</i>
Élőhelyvédelmi	27547,6	76
Védelmi	341,6	1
Üdülési	1021,9	3
Gazdasági	7022,5	20
Összesen:	35933,6	100

Az ERDOIM funkcióértékelő program erdőrészletenként meghatározta a funkcióövezeti besorolást. Ezt a DigiTerra Map erdészeti térinformatikai program segítségével digitális térképen megjelenítettük, majd kijelöltük és megvizsgáltuk azokat az erdőrészleteket, amelyek esetében az adott övezet tömbösítése érdekében az övezeti besorolás megváltoztatására lenne szükség. Ilyen igény csupán üdülési övezet tömbösítése esetén merült fel. Ezen erdőrészletek üdülési funkciókategória értékét átállítottuk ötösrre, majd ezt követően újra lefuttattuk az ERDOIM programot annak érdekében, hogy az értékelésekben jelenjenek meg a manuális javítások eredményei, továbbá ezen javítások nehogy felülírjanak valamilyen prioritási sorrendet.

Ezt követően készült el az **Őrség erdőfejlesztési tervének övezeti térképe**, amely erdőrészlet-határos egyszerűsített erdészeti alaptérképen ábrázolja az egyes övezetek elhelyezkedését.

Az Őrség erdőfunkció övezeti térképének értékelése:

- érvényesül az élőhelyvédelmi funkcióövezet elsőbbsége
- a turisztikailag frekvenciált területek az üdülési funkcióövezetbe kerültek, helyenkénti szaggatottságát a fokozottan védett területek elsőlegessége okozza.
- a védelmi funkcióövezetek a gazdasági funkcióövezet között jelennek meg, jól követik a mélyen bevágódott vízfolyásokat, a folyók gátjait, a jelentősebb gazdasági és kommunális létesítményeket
- a gazdasági funkcióövezetek a védett területeken kívül alakultak ki.

3.2.2.2. Az Őrség erdőfunkció övezeteinek általános jellemzése

ÉLŐHELYVÉDELMI ERDŐFUNKCIÓ ÖVEZET

Összes területe 27548 ha, az erdők 76 %-a.

Az övezetbe azok az erdőterületek tartoznak, amelyek természetvédelmi védettség alatt állnak, továbbá ide tartoznak a Rába-völgyében lévő Ramsari területek is.

A természetvédelmi törvény (1996. évi LIII. törvény) 32. §-a előírja a védett természeti területen lévő erdők védett elsőleges rendeltetésbe sorolását. Az élőhelyvédelmi övezet kialakításának alapja ez az előírás, amely kiegészül az összes védett terület figyelembe vételével. A kiértékelés során feldolgoztuk az ökológiai folyosókat, a NATURA 2000 területeket is, ám ezeknek nincs övezetmeghatározó szerepük (hármaskategóriába tartoznak). Ettől függetlenül az ERDOIM-ben az ezekkel érintett erdőrészletek rögzítésre kerültek, megtekinthetők.

VÉDELMI ERDŐFUNKCIÓ ÖVEZET

Összes területe 342 ha, az erdő 1 %-a.

A védelmi erdőfunkció övezetbe a magas vízvédelmi, talajvédelmi és objektumvédelmi funkciójú erdők kerültek. Az övezet csekély aránya nem jelenti azt, hogy csak ilyen kis területen van szükség az erdő védőfunkcióira, sőt ezekre a „szolgáltatásokra” az összes erdő esetében szükség van. Az 1 %-os részarány a védett erdők elsőlegességének köszönhető.

A szennyező ipari és mezőgazdasági létesítmények hiánya miatt levegőtisztaság- és klímavédelmi fő funkciójú védelmi övezeti egységbe tartozó erdő nincs.

A védelmi övezet jellegéből adódóan általában mozaikos szerkezetű. Ez az Őrség tekintetében is így van. Egybefüggő sávszerű területei a védett területeken kívül, a vízfolyások és víztározók mellett alakult ki, tömbszerűen a jelentősebb gazdasági és kommunális létesítmények mellett található.

ÜDÜLÉSI ERDŐFUNKCIÓ ÖVEZET

Összes területe 1022 ha, az erdők 3 %-a.

Az övezet kialakításának fő célja az, hogy kijelölje az erdei turizmusra, felüdülésre igénybe vehető erdőterületeket, ezeken a helyeken koncentrálja az erdő, a természet iránt érdeklődőket, biztosítsa a szabadidős tevékenységeket.

Egybefüggő területeit a látogatott helyszíneken és azok környezetében, továbbá valamilyen kultúrtörténeti vagy természeti érték környezetében alakítottuk ki. Ehhez alapul vettük az egészségügyi-szociális, turisztikai elsődleges és másodlagos rendeltetésbe sorolt erdőket, az országos erdészeti közjóléti nyilvántartásba szereplő közjóléti objektumokat, az ÖNPI által kialakított illetve a közvetlen kialakítás előtt álló látogatói centrumokat, ökoturisztikai témaparkokat, turisztikai vonzástényezőket.

Védett területeken az üdülési és élőhelyvédelmi funkcióövezetek átfedésbe kerültek. Itt a prioritási sorrend szerinti besorolás érvényesült azzal a kiegészítéssel, hogy a fokozottan védett területek, az erdőrezervátumok, a Ramsari területek kivételével a többi védett területen az ötös üdülési funkciókategóriájú erdő kapott elsőbbséget, azaz itt az üdülési erdőfunkció övezet alakult ki. Ezekben az erdőkben a természetvédelmi elvárások betartásával érvényesíthető az üdülési funkció.

Az üdülési erdőfunkció övezet növelésére a jövőben nem kell számítani, ám a szolgáltatás színvonalát ezeken a helyszíneken szükséges emelni.

Természetesen az üdülési övezetbe nem tartozó erdőterületeken is biztosítani kell az erdők üdülési, turisztikai szerepét (kivéve az üdülés elől elzárt területeket). Ezek elsősorban az ökoturisztikai nyomvonalak, kisebb pihenőhelyek kialakításában valósulhatnak meg. E témakörrel a 4. fejezetben foglalkozunk részletesebben.

GAZDASÁGI ERDŐFUNKCIÓ ÖVEZET

Összes területe 7023 ha, az erdők 20 %-a.

A termőhelyi és klimatikus adottságok, az erdők és az erdőgazdálkodás történelmi múltja, az erdők jó minősége egyaránt azt mutatja, hogy az Őrségben jelentős az erdők gazdasági funkciója.

Amennyiben az Őrség erdei nem lennének védettek, úgy a gazdasági erdőfunkció övezet részaránya közelítené a 90 %-ot. Így azonban ez az övezet a védett területeken kívül helyezkedik el, ahol a védelmi és üdülési erdőfunkció övezetek mozaikjai szakítják meg egységességét.

Az Őrségben az erdők jelentős gazdasági potenciállal bírnak védett területen belül és kívül egyaránt. Az erdőből származó jövedelemráta ugyan alacsony, de az erdővagyonnal való tartamos gazdálkodás a jövő generációi számára is jelentős gazdasági hasznot hoz, nem is beszélve az immateriális hasznokról, melyek értéke jóval magasabb a gazdasági értéknél.

A vadgazdálkodás, mint az erdő gazdasági funkciója a jelenlegi értékelésben nem vett részt, de a vizsgálat során egyértelműen kiderült, hogy a térség erdei jó vadélőhelyek és a vadgazdálkodás, vadászat jelentős gazdasági potenciállal bír.

A gazdasági erdőfunkció övezetek között a jövőben az értékes vadászati, vadgazdálkodási célú erdőrészeket is indokolt szerepeltetni. Ennek adatbázisát a vadgazdálkodási üzemtervek tartalmazzák, az EDOIM program módosítására lenne szükség.

3.2.3. Az erdők eszmei és gazdasági értéke

Az erdők gazdasági hasznának és a társadalom számára nyújtott nem anyagi szolgáltatásainak mérhetősége, értékének pénzben való meghatározása már régóta foglalkoztatja az erdész szakembereket. Az erdők értékelésének jelentősége a rendszerváltozás után, a piacgazdaságra való áttérést követően növekedett meg. A gazdasági érték meghatározására számos módszer áll rendelkezésre, az erdők társadalmi szolgáltatásainak értékelésére általánosan alkalmazott értékelési módszert a közelmúltban Tervező Irodánk dolgozott ki. Az erdőfunkció tervezés során elvégzett erdőértékelés adatai lehetőséget nyújtottak ahhoz, hogy az erdők eszmei-immateriális értékét és egyszerűsített gazdasági értékét erdőrészlet mélységben meghatározzuk.

3.2.3.1. Az Őrség erdeinek eszmei értéke

Az erdők eszmei értéke szinte felbecsülhetetlen, a napi gyakorlatban azonban szükség van arra, hogy az erdő társadalmi szolgáltatásait mérhető, számszerűsíthető, összehasonlítható formában megjelenítsük, sőt ezeket a szolgáltatásokat pénzértékben is kifejezzük.

Az alábbiakban ismertetett módszer ezt a célt szolgálja.

Az erdők eszmei értékének számítási módszere

A térség funkciótervének elkészítése során minden erdőrészletre kiszámoltuk a funkciócsoportonkénti fajlagos állományértéket (pont/hektár). Ezeket a pontértékeket besorozva az egyes funkcióértékhez tartozó funkciószorzókkal megkapjuk a funkciónkénti fajlagos eszmei értékeket és ezeket összegezzük.

A fajlagos értéket az erdőrészlet területével szorozva az **erdőrészlet eszmei pontértékét** kapjuk meg.

Ezek az értékek az ERDOIM program képernyőjén erdőrészletenként megjeleníthetők az „Erdőrészlet adatok áttekintése” képernyő „Értékelés” menüpontjára kattintva.

Az eszmei érték pénzértékben való kifejezésének számítási módszere

Az eszmei érték pénzértékben való meghatározása fontos igénye az erdészeti ágazatnak. Az erdők jelenleg nyilvántartott nemzetgazdasági értéke csak a gazdasági értéket tartalmazza, amely a többi ágazathoz viszonyítva meglehetősen alacsony. Ebből eredően az erdő nemzetgazdasági jelentőségének megítélése sok esetben hátrányt szenved.

Az erdők társadalmi szolgáltatásainak *immateriális értékének forintosításával* az erdők és az erdészeti ágazat nemzetgazdasági értékét reálisabban, valódi teljesítményének megfelelően lehet kimutatni.

Az erdővagyon társadalmi értékének elismertetése *kedvezőbb lehetőséget nyújthat a társadalmi újraelosztás során az erdészeti ágazat részesedési arányának, az állami támogatás mértékének megállapításában.*

Az erdők jóléti funkcióinak pénzügyileg is kimutatott eszmei értékének hangoztatása kedvező megítélésre számíthat az Európai Unió támogatási igények alátámasztásánál.

Az értékszámítás alapja az erdők eszmei pontértéke, amelyet az egy pontértékre eső fajlagos forintértékkel megszorozva megkapjuk az adott erdőrészlet egy hektárra vonatkozó forint értékét, majd a terület figyelembevételével az erdőrészlet pénzben kifejezett immateriális értékét.

Az egy pontra eső fajlagos forintérték kiszámításának elméleti alapja az a megfontolás, hogy a társadalomnak az erdő minimálisan annyit biztosan megér, amennyibe számára az új erdő telepítése kerül, vagyis egy hektár befejezett erdősítés minimális társadalmi értéke megegyezik a befejezett erdősítés ráfordítási költségével. Az egy pontra eső forintértéket pedig úgy kapjuk meg, hogy a befejezett erdősítések átlagos eszmei pontszámával elosztjuk ezt a ráfordítási költséget. Az erdő minél idősebb lesz, társadalmi szolgáltatásai annál gazdagabbak, eszmei pontértéke pedig „automatikusan” mind nagyobb lesz. Számításunkban az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) a mezőgazdasági területek erdősítéséhez nyújtandó támogatásban [88/2007. (VIII.17.) FVM rendelet] biztosított, erdőtelepítések befejezésig járó, célállomány típusok szerint differenciált támogatási összegét vettük alapul, mint társadalmi ráfordítás minimumot. Az ebből számított pont/Ft fajlagos értékkel megszorozva az erdőrészlet eszmei pontértékét kaptuk meg a Ft-ban kifejezett eszmei értéket.

Az erdőrészletenkénti eszmei forintértékeket az ERDOIM 5A táblázata tartalmazza, településhatáros összesítése pedig a 6B „Erdők gazdasági és eszmei értékének településhatáros kimutatása” című táblázatban tekinthető meg (lásd Mellékletek között).

Az Őrség erdeinek eszmei-immateriális értéke 60 milliárd 403 millió 775 ezer Ft. Ez azt mutatja, hogy egy hektár őrési erdő átlagos eszmei értéke 1,7 millió Ft.

3.2.3.2. Az Őrség erdeinek gazdasági értéke

A piacgazdaságra való áttérés, a jelentős tulajdonváltozás, a nemzeti vagyon meghatározása iránti igény egyaránt megköveteli az erdővagyon értékének kiszámítását.

Az erdők gazdasági értékszámításának rendkívül gazdag irodalma van. Irodánk olyan módszert választott ki, amely részletességében és alapadat tartalmában illeszkedik az erdőfunkció tervezési módszertanához, számítógépes eljárással végezhető és lehetővé teszi az erdők eszmei értékével való összehasonlítást.

Több értékelési eljárás kipróbálása után a fenti igényeknek megfelelő módszernek a **Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar Erdővagyon-gazdálkodási Intézete** által kidolgozott „Az erdővagyon egyszerűsített ingatlan értékbecslése” bizonyult. Ezt a módszert alkalmazta a Nemzeti Földalap va-

gyonnyilvántartásának, vagyonkezelésének és hasznosításának részletes szabályairól szóló 254/2002. (XII.13.) Kormányrendelet.

Az erdők gazdasági értékének számítási módja

Az erdővagyon értéke az erdei termőhely (föld) és az erdőállomány értékéből tevődik össze. A földérték a potenciális termőképességet fejezi ki, kiszámítása a célállománytípus és annak fatermőképessége alapján történik.

Az erdőállomány értéket fiatalabb korban a befejezett erdő értéke, idősebb korban pedig az erdőállomány fatérfogata és mellmagassági átmérője alapján kell meghatározni.

A földérték és az erdőállomány érték együttes összege adja meg az erdőrészlet gazdasági értékét.

Erdővagyon-gazdálkodási Intézet Erdőértékszámítási Továbbképzés számára kiadott 2000. évi értékszámítási mellékletek adatainak aktualizálásával végeztük az értékelést.

Elkészítettük a számítási eljárás számítógépes programját, amely az erdőállomány adatbázis adataiból kiszámítja a gazdasági értéket és azt beépítettük az **ERDOIM** programba, amely erdőrészletenként megadja az erdőrészletenkénti gazdasági funkcióértéket 0-5 kategóriába sorolva és a jelenlegi faállomány gazdasági értékét forint értékben kifejezve.

A jelenlegi faállomány erdőrészletenkénti gazdasági értékét az **5A** táblázat tartalmazza.

A településhatáros gazdasági érték összesítés a **6B** táblázatból olvasható ki.

Az alkalmazott módszer az erdőknek csak a faanyaghozam alapján való gazdasági értékelését tartalmazza. A módszer továbbfejlesztése során az erdők egyéb anyagi hasznait is számításba lehet venni, így a vadgazdálkodási és a mellékhaszon vételi értékeket is.

Az Őrség erdeinek gazdasági értéke 27 milliárd 981 millió 650 ezer Ft, ebből adódóan egy hektár őrési erdő átlagos gazdasági értéke 780 ezer Ft.

Összegezve megállapítható, hogy az Őrség erdeinek eszmei és gazdasági értéke 88 milliárd 385 millió 424 ezer Ft, amely közel 2,5 millió Ft/hektár átlagos erdőértéket jelent.

3.3. Az Őrség erdeinek övezeti szabályozási terve

A szabályozás célja, hogy a vizsgált térségben elősegítse a társadalom erdővel szemben támasztott igényeinek érvényesítését oly módon, hogy az erdő ökológiai és gazdasági adottságai hosszú távon megőrizhetők legyenek.

A szabályozás során arra kell törekedni, hogy a közérdek és az erdőtulajdonosi érdek elfogadható összhangja alakuljon ki.

Az erdészeti funkcióterv szabályozási előírásai nem helyettesítik a körzeti erdőtervben és az üzemtervekben rögzített erdőgazdálkodási előírásokat, hanem a társadalmi igények vonatkozásában kiegészítik azokat.

Az övezeti szabályozási tervet úgy kell elkészíteni, hogy az beilleszthető legyen a területfejlesztési programokba, valamint a területrendezési és a településrendezési tervek szabályozási munkarészeibe. Ezzel elősegíthető az erdészeti ágazat igényeinek, előírásainak kellő mértékű ágazatközi érvényesítése. Az erdészeti szabályozásnak tehát be kell illeszkednie a területfejlesztési és területrendezési tervezési hierarchiába.

Ezt csak úgy lehet megoldani, ha az erdőgazdasági tevékenység és az erdészeti nyilvántartás alapegységét képező erdőrészletnél nagyobb, közel azonos funkciójú területi egységekben gondolkodunk, amelyek mérete megfelel a térségi tervezés által megkívánt léptéknek. E funkcionális egységekre kell elkészíteni azt a szabályozást, amely illeszkedik úgy a magyar, mint az Európai Unió területi tervezési rendszeréhez. Ezt a funkcionális egységet **erdőfunkció övezetnek** nevezzük, ez képezi az övezeti szabályozás területi egységét.

Az övezeti szabályozás a hatósági és egyéb tervezési, kezelési előírásokon keresztül jut el a gyakorlati megvalósításhoz.

3.3.1. Általános erdészeti jellegű szabályozási előírások

A szabályozás a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeit meghatározó 18/1998. (VI.25.) sz. KTM rendelet, illetve az azt módosító 1/2003. (IX.9.) sz. TNM rendelet alapján, valamint az Országos Területrendezési Tervről (továbbiakban OTTrT) szóló 2003. évi XXVI. törvény, illetve az azt módosító 2008. évi L. törvény figyelembevételével készült.

Az erdészeti szabályozási terv az alábbi törvényi, rendeleti és egyéb szabályozási előírásokon alapul:

- az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény és az annak alapján készült körzeti erdőtervek előírásai
- ágazati jogszabályok és a térségben tevékenykedő ágazatok és szakhatóságok szakmai előírásai
- Vas Megye Területfejlesztési Koncepciója és Programja
- kistérségi területfejlesztési koncepciók és programok.

Az OTTrT módosítás az Őrség erdős részeit a kiemelt erdőgazdálkodási térség területfelhasználási kategóriába sorolta. Az ez által lefedett területnek legalább 75 %-át a területrendezési tervekben erdőgazdasági térség kategóriába kell sorolni, a

fennmaradó részén – a városi ranggal rendelkező települések kivételével – városias települési térség nem jelölhető ki [6.§ (1)a].

7.§ (1) Az erdőgazdálkodási térség Országos Erdőállomány Adattár szerinti erdőterületét a településszerkezeti terv legalább 95 %-ban csak erdőterület területfelhasználási egységbe sorolhatja.

Az Őrség erdőterületei a kiváló termőhelyi adottságú erdőterületek övezetébe tartoznak. Az övezet definíciója: olyan övezet, amelybe az őshonos fafajokból álló erdőtársulások fenntartására leginkább alkalmas és az erdő hármas funkcióját – környezetvédelmi, gazdasági, társadalmi – egymással összhangban a legmagasabb szinten biztosítani képes erdőterületek tartoznak. [2.§ 13.]

16.§ (1) Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezetében beépítésre szánt terület csak kivételesen, egyéb lehetőség hiányában, a külön jogszabályban meghatározott területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki.

(2) Az övezetben külszíni bányatelek megállapítása, illetve bányászati tevékenység engedélyezése a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó szabályok szerint lehetséges.

A megyei és kistérségi területfejlesztési koncepciók kiemelik az erdő és az erdőgazdálkodás jelentőségét, az erdők természetvédelmi-, élőhely megőrzési szerepét, az erdőkre épülő ökoturisztikai fejlesztések lehetőségét. Hangsúlyos szerepet kap az erdő védelme.

A településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII.20.) Kormányrendelet (OTÉK) előírásai szerint a településszerkezeti tervekben határozzák meg a védett, védelemre tervezett és a védő területeket, a tájrendezési, környezetalakítási feladatokat és a települési területfelhasználási egységeket. A beépítésre nem szánt területek között szerepelnek a zöldterületek és az erdőterületek – védelmi erdő, gazdasági erdő, egészségügyi-szociális és turisztikai erdő, oktatási-kutatási erdő bontásban.

Az erdőterületekre vonatkozó szabályozási előírások:

9. §: *A helyi építési szabályzatban, a szabályozási tervben gondoskodni kell ... a zöldterületekből és **erdőkből** álló egységes zöldfelületi rendszer kialakításáról...*

28. § (3): *A védelmi rendeltetésű erdőterületen épületet elhelyezni nem lehet.*

(4): *A 100.000 m²-t (10 ha) meghaladó területnagyságú telken*

1. *gazdasági és oktatási-kutatási rendeltetésű erdőterületen 0,5 %-os beépítettséggel.*

2. *egészségügyi-szociális, turisztikai rendeltetésű erdőterületen 5 %-os beépítettséggel*

az erdő rendeltetésének megfelelő építmények helyezhetők el.

38. § (7): *A védőterületet (pl. **védérdőt**) ... a védelmet igénylő ... a saját területén (építési telken, építési területén) belül köteles kialakítani és fenntartani.*

Szakágazati szabályozási előírások

A térségben számos ágazat folytat tevékenységet, nagyszámú hatóság engedélyez, vagy gyakorol felügyeletet. Ezek mindegyike rendelkezik olyan törvényekkel, rendeletekkel, szabványokkal, szabályzatokkal, előírásokkal, amelyek valamilyen szinten befolyásolják az erdők funkcióit.

Ezeknek az előírásoknak nagy szerepük volt az erdőfunkció övezetek kialakításánál (védőtávolságok) és kiemelt jelentőségük van az erdészeti övezetenkénti szabályozási tervben. Közülük a természetvédelmet emeljük ki.

A Természetvédelmi Törvény és az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságának (ÖNPI) előírásai

Az ágazati szabályozások között kiemelt szerepe van a természetvédelmi előírásoknak, amelyeknek erdészeti vonatkozásait a Természetvédelmi Törvény (Tvt) és a 2004-ben a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Természetvédelmi Hivatala által összeállított **„A természetvédelem erdészeti szakmai koncepciója és távlati fejlesztési feladatai”** című dokumentáció alapján állítottuk össze.

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt) hatálya kiterjed valamennyi természeti értékre és területre, tájra – így az erdőkre is. A védett természeti területeken álló erdőkben a Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség, mint szakhatóság gondoskodik a törvény betartásáról. A nem védett természeti területekre a Tvt általános tájvédelmi és élővilágvédelmi előírásai vonatkoznak.

A védett természeti területeken álló erdők természetvédelmi kezelését az Őrségben az ÖNPI látja el.

A védett területen álló erdők kezelését az FVM a KvVM egyetértésével jóváhagyott körzeti erdőtervekben szabályozza.

A Vas megyei MGSZH Erdészeti Igazgatósága az erdőtervezés során a természetvédelmi hatóság előírásait, észrevételeit érvényesíti az erdőtervben. Az éves fakitermelési, erdőnevelési és erdőtervezési terveket az erdészeti hatóság a természetvédelmi hatóság egyetértésével hagyja jóvá.

Az Őrségi Nemzeti Park, a Nemesmedves Történelmi Emlékhely TT, a helyi védettségű területeken lévő erdők az erdőtervekben a **védelmi rendeltetésbe**, a „**védett erdők**” közé tartoznak.

A védett természeti területekre a természetvédelmi hatóságoknak el kell készíteni a természetvédelmi kezelési terveket. Ezek elkészültéig erdők esetében a körzeti erdőtervek a 30/2001. számú KÖM rendelet értelmében egyúttal természetvédelmi kezelési tervnek is tekinthetők.

Nemzetközi oltalom, nemzetközi egyezmények figyelembevétele a szabályozásnál **Natura 2000 területek** erdei: Európai Unió csatlakozásunkkal kapcsolatosan a legfontosabb természetvédelmi követelmény az Unió természetvédelmi hálózatahoz, a NATURA 2000 hálózathoz történő csatlakozás. Mind a Madárvédelmi Irányelv, mind az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján kijelölt területek érintenek erdőterületeket is.

A hálózat elemei részben a már meglévő természetvédelmi oltalom alatt álló területeken, részben értékek, elsősorban állat- és növényfajok - védelmével, élőhelyek megőrzésével kell számolnunk, amelyek európai jelentőségűek. E fajok illetve élőhelyek specialitásainak figyelembevételével lehet az általános védett vagy nem védett területekre vonatkozó – kezelési, gazdálkodási eljárásokat a NATURA 2000 területeken alkalmazni. Különleges figyelmet igényelnek az Élőhelyvédelmi Irányelv hatálya alá tartozó európai jelentőségű erdőtársulások védelmi feladatai.

A **Ramsari Egyezmény** hatálya alá tartozó nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyek területén is helyezkednek el erdők. Ezekben az erdőkben a védett természeti területen lévő erdőkre vonatkozó jogszabályi előírásokon túl a Ramsari Egyezmény előírásait is be kell tartani, és ezt a természetvédelmi kezelés részeként meg kell jeleníteni.

Az erdőfunkció tervezés szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró természetvédelmi előírások a teljesség igénye nélkül:

- a védett természeti területeken lévő erdőkben az erdőgazdálkodás során a természetes folyamatokat érvényesítő erdőkezelési eljárások alkalmazására kell törekedni,
- az erdők felújítását lehetőség szerint természetes úton kell végrehajtani őshonos fafajok elegyes alkalmazásával,
- a fokozottan védett területeken minden erdőkezelési tevékenységet a természetvédelem érdekeinek kell alárendelni, teljes erdőgazdálkodási korlátozás is lehet,
- erdőrezervátumokban erdőgazdálkodási tevékenység nem folytatható,
- a nem őshonos fafajokból álló erdőkben megfelelő erdészeti módszerekkel törekedni kell a természetközeli állapot kialakítására,
- erdőtelepítés során védett természeti területen kizárólag a térségében honos fafajok, természeti területen elsősorban honos fafajok alkalmazhatók.

Egyéb tájvédelmi előírások:

A Nemzeti Park területén – erdő művelési ágú területek kivételével – bármely fa kivágásához a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges.

A természeti értékek, tájképi szépségek megismertetése érdekében a természetvédelmi és a gazdálkodási érdekekkel összehangolt látogathatóságot a tulajdoni viszonyoktól függetlenül biztosítani kell. Törekedni kell a gyalogos-, kerékpáros-, lovas turizmus előtérbe helyezésére, egyes helyeken a gépjárműforgalom korlátozására.

A természetvédelmi szabályozás további részletes ismertetését a 3.3.3.1. fejezet tartalmazza.

3.3.2. Erdészeti ágazati szabályozási előírások

Az Erdőtörvény és a körzeti erdőtervek előírásai

Az erdészeti övezeti szabályozás legfőbb irányelveit, előírásait az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény (Erdőtörvény) és a végrehajtására kiadott 29/1997. (IV.30.) FM rendelet határozza meg, amely az erdővel és az erdőgazdálkodással kapcsolatos legfőbb rendelkezéseket jogszabályi szinten rögzíti.

Az Erdőtörvény alapvető szemléletét tükrözi a következő idézet:

„Az erdő fenntartása és védelme az egész társadalom érdeke, jóléti szolgáltatásai minden embert megilletnek, ezért az erdővel csak a közérdekkel összhangban szabályozott módon lehet gazdálkodni”.

Az erdőkben folyó erdőgazdálkodási tevékenység tervszerűségét a körzeti erdőtervek, az erdőgazdálkodási üzemtervek és az éves erdőgazdálkodási tervek biztosítják (Evt. 23. §). A 88/2000. (XI.10.) FVM rendelet tartalmazza a körzeti erdőterv és az üzemterv készítésének részletes szabályait.

Az erdészeti hatóság által elfogadott erdőfejlesztési terv szabályozási előírásait a körzeti erdőtervben és az üzemtervekben kell érvényesíteni.

A szabályozás fontos eleme, hogy az erdő művelése törvényi kötelezettség attól függetlenül, hogy az gazdaságosan folytatható-e vagy sem.

Erdészeti szakmai ajánlások, állásfoglalások

Az övezeti szabályozás irányelveinek kialakításában nagy szerepet szántunk a PRO SILVA EUROPA Európai Erdészek Egyesülete által összeállított erdészeti alapelveknek.

A PRO SILVA alapelvek a természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodást szorgalmazzák az ökoszisztémák megőrzése, a biológiai sokféleség növelése, az erdő összes értékének védelme érdekében.

A cél erdőtömbben gondolkodó, nem egyenletes állományszerkezetre törekvő készletgondozó erdőgazdálkodás fokozatos bevezetésével:

- az erdei ökoszisztémák tartamos megőrzése,
- a talaj és a klíma védelme,
- faanyag és más termékek termelése,
- rekreációs, közjóléti, kulturális lehetőségek nyújtása.

A felsorolt célok összecsengenek az erdőfunkció tervek célkitűzéseivel.

A Magyar Tudományos Akadémia Erdőgazdálkodási Albizottságának a természet-közeli erdőgazdálkodás fokozatos alkalmazásáról szóló állásfoglalása szintén beépül az erdőfunkciók szabályozási tervébe.

A Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram célkitűzései és célprogramjai alapvető meghatározói a jövő erdőgazdálkodásának. Ezek figyelembevételére feltétlenül szükség van az erdőgazdálkodás jövőbeni szabályozási előírásainak meghatáro-

zásához. Ugyancsak fontos az Európai Unió erdészeti stratégiájának figyelembevétele.

Mindezeket a programokat, célkitűzéseket figyelembevettük a szabályozás összeállításánál, de meg kell jegyezni, hogy ezek a szakmai elvek folyamatos változásban, fejlődésben vannak, az erdészeti gyakorlatban az ökológiai szemlélet erősödésével és az Európai Unió támogatásával jelentős paradigma váltás indult el, ezért vált szükségessé egy új erdőtörvény kidolgozása, továbbá ezt tükrözik a megújuló támogatási rendeletek is.

3.3.3. Övezetenkénti erdőgazdálkodási, erdőkezelési szabályozási előírások

3.3.3.1. Élőhelyvédelmi erdőfunkció övezeti szabályozás

Az erdőfunkció tervezés során a védett természeti területeken lévő erdőket az **élőhelyvédelmi erdőfunkció övezetbe** soroltuk és ezt mint prioritást tekintettük a többi funkció számára.

Az alábbi védettségi fokok alá tartozó erdők tartoznak az élőhelyvédelmi erdőfunkció övezetbe:

- erdőrezervátum magterület és védőzóna
- fokozottan védett területek
- nemzeti park teljes területe
- természetvédelmi terület – országos és helyi védettségű
- Ramsari terület

Az élőhelyvédelmi szabályozás kiterjed a nem védett természeti területekre is, függetlenül attól, hogy nem tartoznak az élőhelyvédelmi övezetbe.

A funkcióövezetbe tartozó erdők részletes kezelési előírásait a Tvt.-ben előírt természetvédelmi kezelési terv tartalmazza. Ennek elkészültéig a 30/2001. számú KÖM rendelet 7.§(2) bekezdés értelmében a védett erdőre készült körzeti erdőterv tekinthető természetvédelmi kezelési tervnek.

A következőkben az erdőkre vonatkozó természetvédelmi szabályozási igényeket a KVM Természetvédelmi Hivatal „A természetvédelem erdészeti szakmai koncepciója” és az Őrségi Nemzeti Park előírásai alapján védettségi kategóriák szerint ismertetjük.

VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK

Védett természeti terület az 1996. évi LIII. tv. a természet védelméről vagy más jogszabály által védetté vagy fokozottan védetté nyilvánított – kiemelt természeti oltalomban részesülő – földterület. A védett természeti terület a védelem kiterjedtségének, céljának, hazai és nemzetközi jelentőségének megfelelően lehet nemzeti park (NP), tájvédelmi körzet (TK), természetvédelmi terület (TT), természeti emlék (TE). Kezelésük országos és helyi szintű. Ide tartoznak az ex lege védett természeti értékek is.

A védett természeti területeken levő erdőkben a természetvédelmi (erdő)kezelést a konkrét természetvédelmi célokkal kell összhangba hozni. A választott módszerek függnek a védettségi kategóriától, a védelem okától, a védett természeti értékek megóvásának követelményétől. A folytatható erdészeti tevékenységeket a Tvt. 33. § (2). és (8). bekezdései és a területre vonatkozó kezelési tervek szabályozzák.

Erdőrezervátum illetve bioszféra rezervátum védőzónájának védett természeti területe a védett természeti területen lévő erdőkre vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, valamint az előforduló konkrét védett értékektől függő kezelési irányelvek figyelembevételével természetvédelmi (erdő)kezelés folytatható. A kezelés során figyelembe kell venni, hogy a védőzóna rendeltetése elsősorban a magterület védelme a védőzónában biztosítani kell a folyamatos erdőborítást. A magterületen erdőgazdálkodási tevékenység nem folytatható.

Védett természeti területen lévő nemzeti parki területek

Az Őrségi Nemzeti Parkban a kezelhetőség és a bemutató jelleg, a nyilvános látogathatóság kerül előtérbe. A kezelés során a természetes folyamatok minél nagyobb mértékű érvényesülésére kell törekedni. A bemutató területek kezelése attól függ, hogy milyen természeti értéket, állapotot kíván az adott terület bemutatni. Ennek megfelelően a természetes folyamatok bemutatására szolgáló kezeletlen területektől, a speciális kezelések eredményeinek bemutatását célzó területekig eltérő előírások tehetők a területen. A kezeléseknél figyelembe kell venni, hogy a látogatás folyamatos zavarást jelent a területen.

Védett természeti területen lévő erdők a tájvédelmi körzetekben és természetvédelmi területeken

E területeken a védett természeti területen lévő erdőkre vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, valamint az előforduló konkrét védett értékektől függő kezelési irányelvek alkalmazásával természetvédelmi (erdő)kezelés folytatható.

A tájkép védelme érdekében törekedni kell a folyamatos erdőborítás biztosítására.

Fokozottan védett természeti területek

Fokozottan védett természeti területen levő erdőben erdőgazdálkodási beavatkozás csak a természetvédelmi kezelés részeként, a kezelési tervben foglaltakkal összhangban végezhető [Tvt. 33.§ (1)], lényege a természetvédelmi célú erdőfenntartás. Az egyéb megengedett tevékenységekre vonatkozóan (beleértve a területre történő belépést is) a Tvt. 40.§ (1) és (2) bekezdésének előírásai érvényesek.

Egyedül a terület vadvédelmi kerítéssel történő elkerítése engedhető meg.

Erdőrezervátum magterület

Az erdőrezervátumok magterületei képviselik hazánk jellemző erdőtársulásait, régióit. A fokozottan védett természeti területen lévő erdőkre vonatkozó törvényi előírásban megfogalmazott természetvédelmi kezelés itt speciális, szűkített értelmezést kap.

Tilos minden emberi beavatkozás, teljes korlátozás érvényesül. Ezek a területek a természetes erdődinamikai folyamatok szabad érvényesülésének és megfigyelésének helyszínei. A tudományos kutatás csak az állapot megváltoztatása és mesterséges beavatkozás nélkül, a megfigyelés módszereivel folyhat. A terület zavaratlanságát biztosítani kell, a területre csak a kutatók léphetnek be.

Védett természeti területen lévő NATURA 2000 területek

Az EU Élőhelyvédelmi és Madárvédelmi Irányelvei alapján kijelölt európai jelentőségű területek. Kijelölésük adott társulás vagy faj védelmét szolgálja. Minden esetben az adott társulás(ok) illetve faj(o) védelmének követelménye határozza meg a konkrét kezeléseket. Mindezek figyelembe vételével e területeken a védett természeti területen lévő erdőkre és a NATURA 2000 területekre vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, valamint az előforduló konkrét védett értékektől függő kezelési irányelvek alkalmazásával természetvédelmi (erdő)kezelés folytatható. A NATURA 2000 területek kezelésének természetvédelmi alapelve az eddigi gazdálkodási forma megőrzése.

NEM VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK

A természeti területeken a természetközeli erdőgazdálkodás általános szakmai (erdészeti és természetvédelmi) követelmény. A konkrét módszerek megválasztásánál az esetleg előforduló védett természeti érték megóvásának érdeke további korlátozást jelenthet. A természeti területen levő nem védett erdők kezelésére vonatkozóan a természetvédelmi törvény II. fejezetének általános természetvédelmi előírásait, valamint az erdőtörvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

A természeti területen álló természetvédelmi szempontból fontos erdők kezelési céljai a következőkben kerülnek felsorolásra.

Tájképvédelmi erdők: Nem védett természeti területen álló, de a természetvédelmi hatóság szakhatósági állásfoglalása alapján kijelölendő erdők. Célja a nem védett természeti területen lévő erdők között található a természetes táj megőrzése szempontjából fontos erdők védelme. Elsősorban olyan kiemelkedő domborzati formákon vagy messziről látható helyeken található erdők tartozhatnak ide, melyekben a nem megfelelő módon kivitelezett gazdálkodási tevékenységek messziről látható tájsebeket okoznak. A definíciónak megfelelően ezekben az erdőkben folytatott természetközeli gazdálkodás során elsősorban a nagy területű, messziről látható véghasználatokat kell elkerülni, és lehetőség szerint törekedni kell a folyamatos erdőborítás fenntartására.

Védett természeti területek védő övezetének erdei: Szükség esetén a védett természeti területek természeti állapotának megőrzése érdekében jelölhetők ki terü-

letek a védett területeken kívül. Elsősorban a kis kiterjedésű, különleges értéket tartalmazó védett természeti területek esetén célszerű a kijelölés. Célja, hogy csökkentse a védett természeti területeket érő külső hatásokat. Kiterjedése és a kezelés módja függ a védendő érték jellegétől és a veszélyeztető hatás jellegétől is. A védőövezet erdeiben hatósági-szakhatósági eszközökkel érvényesíteni kell a természetvédelmi törvény 30.§-ában foglalt előírásokat.

Természeti területek erdei: Idetartoznak a természetvédelmi oltalom alatt nem álló, természeti területen lévő természetszerű erdők. A természeti területeken a természetközeli erdőgazdálkodás általános szakmai (erdészeti és természetvédelmi) követelmény. Itt a természet védelméről szóló törvény II. fejezetében és az erdőről és az erdő védelméről szóló törvényben megszabott korlátok között fenntartható, természetközeli erdőgazdálkodás folytatható. A konkrét módszerek megválasztásánál az esetleg előforduló védett természeti érték megóvásának érdekében további korlátozást jelenthet. A konkrét előírások során figyelembe kell venni, hogy a fokozottan védett fajok élőhelyeit kivéve a tájvédelmi rendelet igen szűk mozgásteret ad a természetvédelemnek.

Ökológiai és zöld folyosók erdei: Az ökológiai hálózat egyes elemeit összekötő folyosók. Gyakorlatilag a természeti területek kategóriájába tartozó természetközeli állapotú erdők tartoznak ide. Területükön a természeti területekre vonatkozó előírásokat kell megtartani. A fajok vándorlásának elősegítése érdekében a folyamatos erdőborítás fenntartására kell törekedni.

Nem védett természeti területen lévő NATURA 2000 területek erdei: Az Európai Unió Élőhelyvédelmi és Madárvédelmi Irányelvei alapján jogszabállyal kijelölt, adott társulás vagy faj védelmét szolgáló európai jelentőségű területek. Minden esetben az adott társulás(ok) illetve faj(ok) védelmének követelménye határozza meg a konkrét kezeléseket. Mindezek figyelembevételével e területeken a vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, valamint az előforduló konkrét védett értékektől függő kezelési irányelvek alkalmazásával természetközeli erdőgazdálkodás folytatható.

Az élőhelyvédelmi erdőfunkció övezetbe sorolt erdők kezelésének főbb szakmai szabályozási irányelveinek összefoglalása:

Erdőrezervátum magterületen: semmiféle gazdasági tevékenység nem végezhető, emberi beavatkozás csak tudományos céllal történhet.

Erdőrezervátum védőterületen: a magterület védelmét természetszerű, tartamos erdőgazdálkodással kell biztosítani.

Fokozottan védett területeken: Alapkövetelmény a védett érték megóvása, megőrzése. Ez erdőgazdálkodási korlátozásokkal vagy többlet feladatokkal jár, a szakszerű tartamos, természetszerű erdőgazdálkodási tevékenység azonban a legtöbb esetben biztosítani képes a természetvédelmi igények teljesítését. Tarvágás nem végezhető, a fokozatos felújítások végvágása nem haladhatja meg a 3-5 hektárt. A szomszédos erdőrészekben a végvágást csak akkor szabad folytatni, ha az újulat magassága elérte az 1 m-t, illetve ha a felújítás megfelel a befejezett erdőfelújítás kritériumainak.

Erdőfelújítás csak tájjellegű ökotípussal végezhető.

A Tájvédelmi Körzetek és a Természetvédelmi Területek **nem fokozottan védett** erdeiben a természetközeli erdőgazdálkodás elveinek gyakorlása megfelel a természetvédelem által támasztott követelményeknek. A fokozatos felújító vágásokon alapuló erdőfelújítás, a megemelt vágáskor, az elegyfajok kímélete, a téli fahasználat, a kíméletes fakitermelési módok alkalmazása, stb. azok az erdőkezelési módszerek, amelyekkel ezek a követelmények kielégíthetők.

Az élőhelyvédelmi erdőfunkció övezetbe került erdők kívánatos állományképe: őshonos fafajokból álló elegyes, többszintű vegyes korösszetételű természetszerű erdőtípus, amely azon kívül, hogy védett természeti értékek élőhelye, maga is gazdag biodiverzitású természeti érték.

A védett területek erdei az értékelés szerint 44 %-ban nem felelnek meg ezeknek az elvárásoknak (lásd.: Funkcióérték-állományérték konfliktus táblázatot). Az erdőrezervátum magterületek kivételével a védett erdőkben sem mellőzhetők az erdészeti beavatkozások (felújítás, erdőnevelés, stb.), de ezeket a természetvédelmi előírásoknak megfelelő módon kell végrehajtani.

Az élőhelyvédelmi erdőfunkció övezetbe nem sorolt erdőkben folytatott erdőgazdálkodás természetvédelmi – élőhelyvédelmi célokat szolgáló irányelvei:

A termőhelyi viszonyoknak megfelelő fafajokból álló, ökológiailag stabil, gazdaságilag jövedelmező és társadalmilag elfogadott erdőkkel rendelkező erdők kialakítására kell törekedni.

Fafajpolitikai szempontból a klímának és a termőhelynek megfelelő őshonos fafajokat és azok felújításait kell előtérbe helyezni. A vágáskorok emelésére, a szálalásos üzemmódra történő áttérésre van szükség.

Óvni kell az erdőn kívüli rétek, legelők fáit, a helyenként még megtalálható szálban álló idős faegyedeket, hagyásfákat. Ezek kivágása csak a természetvédelmi hatóság engedélyével lehetséges.

Biztosítani kell a védett madarak fészkelőhelyéül szolgáló egyes nagyméretű fák, facsoportok fennmaradását.

A magas vadlétszám vadeltartó képesség szintjére való csökkentésével lehetővé kell tenni a természetes felújítás zavartalan alkalmazását.

3.3.3.2. Védelmi erdőfunkció övezeti szabályozás

A védelmi funkciók körébe a levegő- és klímavédelmi, a vízvédelmi, a talajvédelmi és az objektumvédelmi funkciókat soroltuk. Ezek 5 ill. 4 kategóriákba eső erdőrészei alkotják a védelmi funkcióövezetet, amennyiben ott nincs jelen az ugyanilyen funkciókategóriájú élőhelyvédelmi- vagy üdülési funkció.

A védelmi övezet **talajvédelmi funkciójú** részegységeiben a szabályozás alapvető célja az erdők alatti talaj minél nagyobb erózió-defláció elleni védelme. Ennek érdekében az erdőgazdálkodás során az alábbi szabályozási előírásokat kell figyelembe venni a térségben:

- A talajvédelmi elsődleges rendeltetésbe sorolt erdőkben tarvágást csak kivételes esetben (fafajcsere) szabad engedélyezni.
- Az erdőgazdálkodás során arra kell törekedni, hogy a talajfelszín a lehető legrövidebb ideig maradjon fedetlenül.
- A talajvédelmi célú védelmi övezetben a célállomány őshonos fafajokból álló, elegyes faállománytípus legyen.
- Az állománynevelés és a fahasználatok során csak talajkímélő technológiákat szabad alkalmazni.
- Erdőfelújításnál fokozatos felújítási módok, 25 %-nál meredekebb területen készletgondozó gazdálkodás vagy csoportos szálalás ajánlatos.
- A veszélyeztetett talajon álló gyenge védőhatású erdőt erdőrészletenként értékelni kell az erdőtervezés során és ahol szükséges, állományszerkezet átalakítással, esetleg talajkímélő módon elvégzett fafajcserével kell a szükséges talajvédő hatást biztosítani.

A védelmi funkcióövezetbe **klíma- és levegővédelmi, vízvédelmi és objektumvédelmi funkció** iránti igény miatt besorolt részterületek esetében a szabályozás alapkövetelménye: minél dúsabb, nagyobb, egészségesebb koronájú, nagy vertikális záródású erdőállomány létrehozása, ezáltal minél nagyobb szűrő-védő hatás elérése. Ennek alapján az ide sorolt erdők szabályozási előírásai:

- A kívánatos erdőkép elegyes, többszintű, természetközeli erdő legyen.
- Az erdők felújítását lehetőség szerint természetes úton kell végezni, különös gondot kell fordítani az erdőszegélyek kialakítására.
- Az utak és más létesítmények körüli erdők esetében az esztétikai követelményeket is figyelembe kell venni (virágzó cserjék, színes lombú fafajok, létesítmények eltakarása).
- A mezővédő erdősávok, ligetek kezelése során tekintettel kell lenni a vad és a madárvilág élőhelyvédelmi igényeire.
- A tavak, vízfolyások menti 50-50 méteres sávban elhelyezkedő erdők kezelésének fő követelménye a tartamosság és a maximális szűrőhatás, ami megfelelő fafajmegválasztással, állományszerkezettel és cserjeszegéllyel érhető el. A hirtelen lezúduló csapadékkal meginduló hordalékot ezek a vízfolyásokat kísérő erdők, fásítások tudják leghatékonyabban megfogni és ezzel a vízminőség védelmét szolgálni.

3.3.3.3. Üdülési erdőfunkció övezeti szabályozás

Az üdülési fő funkciót ellátó erdők kívánatos erdőképe olyan esztétikailag vonzó, természetszerű elegyes, vegyes korú idős erdő, amelynek látványa és a benne való tartózkodás gazdag pszichikai élményt és kedvező fiziológiai hatásai révén komfortérzést nyújt a látogatónak. Ennek elérése érdekében a következő szabályozási irányelvek betartására van szükség:

- Az erdők kezelése természetközeli gazdálkodási módszerekkel történjen.
- A parkerdőkben fontos szempont a változatosság, ami a nagyobb elegyeségben, vegyeskorúságban, nyíltabb és zárt állományrészek változatosságában nyilvánul meg. Ezeket az igényeket az erdőfelújítástól kezdve az erdőnevelés teljes folyamata során figyelembe kell venni.
- Az üdülési funkcióövezetbe eső erdők vágáskorát a biológiai vágáskorhoz kell közelíteni. A faanyagtermelés másodlagos, az erdők tartamos fenntartását szolgálja.
- Az erdőnevelés során gondot kell fordítani az állományszegélyek és sétautak, tisztások menti állományrészek esztétikus kialakítására, kilátópontok megnyitására, idős fák egyedi védelmére.
- Gondoskodni kell a látogatott erdők közjóléti feltárásáról, berendezéséről és folyamatos fenntartásáról.

Az üdülési erdőfunkció övezetbe sorolt erdőknél a besorolás indoka vagy az adott erdő üdülésre való alkalmassága, vagy pedig az erdőterület kedvező elhelyezkedése. Így olyan erdőrészek is bekerültek az övezetbe, amelyek az üdülésturisztikai igényeknek egyelőre nem felelnek meg.

A tervezési térség összes erdejére vonatkozó üdülési vonatkozású szabályozási javaslatok:

- Természetszerű erdők arányának növelése, egészséges, kedvező látványt nyújtó erdőkép kialakítása.
- Elegyfafajok kímélete, idős, ám egészséges faegyedek meghagyása az utak mentén, pihenőhelyek, vízfolyások környezetében.

Az igények növekedésétől függően szükségessé válhat az üdülési funkcióövezet bővítése, újabb parkerdők feltárása. Ilyen célra elsősorban a gazdag biodiverzitású idős erdők jöhetnek számításba.

Minden parkerdő-tömbre el kell készíteni a parkerdő fejlesztési tervet, amely feltétele az erdészeti szakhatósági engedélyezésnek, pályázatok elnyerésének. A tervben külön munkarész foglalkozzon az erdőállomány kezeléssel és a távlati erdőkép kialakításával.

A meglévő ill. kijelölt parkerdők közjóléti létesítményekkel való berendezését fel kell újítani, illetve bővíteni szükséges.

3.3.3.4. Gazdasági erdőfunkció övezeti szabályozás

Azokban az erdőkben, amelyek nem tartoznak valamelyik védelmi, élőhelyvédelmi vagy üdülési övezetbe és a termőhelyi potenciál megfelelő, az erdőgazdálkodás célja a faanyagtermelés. A gazdasági funkció mellett természetesen érvényesül az erdő többi funkciója is, de prioritása itt a faanyagtermelésnek van.

A termelési funkcióövezetbe tartozó állományok tervezett erdőképe megfelel a szakszerű hagyományos erdőgazdálkodás általi igénynek, amely lehetőség szerint természetszerű, az adott termőhelynek megfelelő fafajösszetételű, az erdőtervi előírások szerint kezelt, gazdasági hasznót hozó erdő. Lehetőség van nem honos fafajok kisebb arányú alkalmazására is.

A gazdasági funkciójú erdők speciális típusai az ültetvényszerű erdők és a zárt vadaskertek, ahol az erdő többi funkciója nem érvényesíthető.

A gazdasági erdőfunkció övezetbe tartozó erdők legnagyobb részében az erdő gazdasági és társadalmi szolgáltatásai a jelenlegi szakszerű erdőgazdálkodási gyakorlat mellett biztosított, azonban szükség van néhány ökológiai jellegű szabályozás hangsúlyozására, amelyek közül a leglényegesebbek a következők:

- szakszerű, tartamos, természetszerű erdőgazdálkodás folytatása,
- az erdei ökoszisztémák megőrzése, az ökológiai folyamatok minél nagyobb arányú érvényesítése,
- az erdőgazdálkodási tevékenység során a talaj, a klíma, a vizek, a táj, az élővilág általános védelme, rekreációs lehetőségek biztosítása.

Törekedni kell a termőhely potenciális fatermőképességének kihasználására és ahol indokolt, fafajcserével kell visszaállítani az optimális faállománytípust.

A PRO SILVA szerinti erdőgazdálkodási alapelvek a gazdasági funkcióval kapcsolatosan:

- a talaj termőképességének fenntartása,
- az erdei ökoszisztémák és a faanyagtermelés folyamatosságának biztosítása,
- a természetes anyag- és energiaforgalom fenntartása.

A gazdasági funkcióval szoros kapcsolatban van a **vadászat, vadgazdálkodás**, amely egyrészt fontos gazdasági potenciálja a térségnek, másrészt a túlzott vadlétszám okozta vadkár tekintetében az erdők gazdasági funkcióját csökkentő tényező. Az erdészeti szabályozás mellett nem nélkülözhető a vadgazdálkodás megfelelő szabályozása sem. Ennek legfontosabb irányelvei:

- a térségben a nagyvad létszámának csökkentése a természetes vadeltartó képesség mértékéig,
- élőhely fejlesztési programok beindítása szükséges a vadászterületeken,
- a vadászturizmus fejlesztése, bekapcsolása a vidékfejlesztés tevékenységi körébe,
- a szakszerű vadgazdálkodás általános gyakorlattá válása, a vadállomány minőségének fokozása, a vadorzás visszaszorítása,
- a vadkár csökkentése, a vadkár elleni védekezés módszereinek fejlesztése.

3.3.4. A szabályozás megvalósítását elősegítő intézkedések

3.3.4.1. Általános intézkedési irányelvek

Az erdőt olyan módon és ütemben kell hasznosítani, hogy a gazdálkodási lehetőségek és az erdő jóléti szolgáltatásai a jövő nemzedékei számára is fennmaradjanak még pedig úgy, hogy az erdő megőrizze biológiai sokféleségét, természetközelségét, termő-, felújuló- és életképességét, továbbá megfeleljen a társadalmi igényekkel összhangban levő védelmi és gazdasági követelményeknek, betöltse természet- és környezetvédelmi, egészségügyi-szociális, kulturális, turisztikai, valamint oktatási és kutatási célokat szolgáló szerepét. Ez csak átgondolt, a többi ágazattal koordinált szabályozással, jogi, szakmai, szervezeti, finanszírozási intézkedésekkel valósítható meg.

Az intézkedések jogi megalapozása

Az egyik legfontosabb intézkedési kör a erdők fenntartásában, fejlesztésében való társadalmi szerepvállaláshoz, és a társadalmi hozzájárulás kifizetéséhez szükséges jogi alapok megteremtése. Az 1996. évi LIV. törvény (Evt.) általánosságban megfelelő jogi alapokat nyújt a tervezett célkitűzések megvalósításához. Számos helyi előírás, szabály kidolgozására van azonban szükség az Őrség speciális problémáinak megoldásához és az egyes ágazati jogszabályok megfelelő összehangolása is fontos feladat.

El kell készíteni az övezeti szabályozás jogi előírásait, melyeknek harmonizálniuk kell a meglévő jogszabályokkal.

Finanszírozási intézkedések irányelvei

A közcélú feladatok iránti egyre erősödő társadalmi elvárás megköveteli, hogy az erdőtulajdonosok az erdőgazdálkodás során jelentős közcélú feladatot lássanak el (védelmi és közjóléti funkciók, szolgáltatások). A közcélú feladatok társadalmi (költségvetési) finanszírozásának szükségessége miatt jelenleg döntően a piaci viszonyoknak is kiszolgáltatott erdőgazdálkodók viselik az e feladatok teljesítéséből származó terhek zömét is.

Az erdők immateriális szolgáltatásai közcélúak, ezért finanszírozásukról az erdővagyon értékének és az erdő funkcióinak megtartása érdekében a társadalomnak kell gondoskodnia.

Az erdőfejlesztési terv megvalósulásának kulcskérdése a finanszírozás, a költségkeretek biztosítása.

Az erdőgazdálkodók tevékenységük folytatásának elősegítésére jelenleg többféle támogatási formában részesülhetnek, ezek közé tartozik az erdészeti közcélú feladatok ellátásának - így az erdőszerkezet-átalakításnak - továbbá az erdők többcélú hasznosításával kapcsolatos feladatok ellátásának támogatása. A támogatások alapja egyrészt az Európai Vidékfejlesztési Alap (EMVA), másrészt nemzeti forráson alapuló csekély összegű (de minimis) támogatások. Az ezzel kapcsolatos jogszabályok egy része már megjelent (de minimis), az EMVA-hoz kötődő kiadás előtt áll.

Az erdő-környezetvédelmi támogatási rendszer jelenleg előkészítés alatt áll. A *támogatás formája*: normatív alapokon nyugvó vissza nem térítendő támogatás, amely pályázat útján igényelhető. A támogatási lehetőség jelenleg szűkös.

Támogatási összegek állnak rendelkezésre különböző környezet- és természetvédelmi támogatási forrásokból is a védett természeti területeken álló erdők átalakítására, természetvédelmi célú különleges kezelésére. Megoldatlan azonban ma még a különböző közcélokból megvalósuló gazdálkodási korlátozások miatti jövedelem kiesés kompenzálása az erdőtulajdonos részére.

A támogatásokkal az erdészeti politika a többcélú, tartamos erdőgazdálkodást, az erdők környezeti, gazdasági és szociális szolgáltatásainak hosszú távú megőrzését, fejlesztését, valamint a fenntartható gazdálkodáshoz fűződő társadalmi-tulajdonosi, illetve a gazdasági érdekek közötti összhang megteremtését kívánja elérni azáltal, hogy támogatja az erdők többcélú – gazdasági, védelmi és társadalmi – fejlesztését szolgáló beruházásokat, valamint hozzájárul a környezetvédelmi és természetvédelmi korlátozások melletti gazdálkodás fenntartásához.

A természetszerű erdőgazdálkodás kialakítása és a vízminőség védelem, esztétikai igények, az ökoturizmus igényei, a természetvédelmi követelmények kielégítése sok esetben jelentős költségtöbbletet, gazdasági kiesést, anyagi veszteséget okoz az erdőtulajdonosnak. Ennek kompenzálása jogos igény, amely az állami és a magánerdő kezelőjének, tulajdonosának részéről egyaránt jelentkezik.

A jövőben olyan EU-konform, hosszú távon működő finanszírozási rendszerre lesz szükség, amely a gazdaságtalan erdők fenntartását, az erdők társadalmi szolgáltatásainak többletköltségeit és az erdőgazdálkodók jövedelemkiesésének kompenzálását egyaránt biztosítja.

Szakmai, szervezeti intézkedésekkel kapcsolatos irányelvek

A meglévő erdők védőhatásának és ökoturisztikai szolgáltatásainak fokozása csak szakmailag jól megalapozott, erős erdészeti szervezettel vihető végbe. A megvalósításban jelentős szerepet kell kapnia a magánerdő tulajdonosoknak, akiknél ugyancsak alapvető igény a szakmailag jól megalapozott társult erdőgazdálkodás. A rendezetlen gazdálkodási viszonyú erdőkben minél előbb meg kell alapítani a társult erdőgazdálkodást, jogszerű erdőgazdálkodást kell folytatni.

Az erdőfejlesztés tudományos megalapozása

A különböző ágazati kutatások, monitoring rendszerek munkáját össze kell hangolni.

Tudományos kutatást igényel az erdők, fásítások hordalékmegkötő szerepe, hatásuk vizsgálata a kisvízfolyások vízminőségére.

A természetközeli erdőgazdálkodás és erdőkezelés módszereinek kutatása, alkalmazása, továbbá a természetes beerdősülés folyamata, irányításának lehetősége az Őrségben igen fontos kutatási téma.

Biztosítani kell az erdők immateriális értékét tartalmazó térinformatikai adatbázishoz való közösségi hozzáférést.

3.3.4.2. Intézkedési program a nemzeti erdőprogram alapján

Az erdészeti ágazat elkészítette az ország Nemzeti Erdőstratégiáját, amely az erdővel kapcsolatos feladatok megoldásának hosszú távú, alapelveket megfogalmazó, holisztikus megközelítésben készülő nemzeti szintű dokumentuma. Ez alapján készült el a Nemzeti Erdőprogram, amely megalapozza azon gyakorlatban működő társadalmi és politikai kereteket, amelyek segítségével az erdők fenntartása, kezelése és fenntartható fejlődése biztosítható. A Nemzeti Erdőprogram 2006-2015. évi megvalósulásának tervét a 1110/2004. (X. 27.) Korm. határozat 3. pontja tartalmazza.

A Program olyan cselekvési célprogramokat tartalmaz, amelyek lehetővé teszik az erdő-örökség (erdőkincs) biológiai-ökológiai-természeti és gazdasági értékének védelmét és fenntartását. Kiemelt fontosságot tulajdonít a vízbázis védelmének, amelyben az erdők pótolhatatlan szerepet játszanak. A Nemzeti Erdőprogram az állami és a magánerdők közjóléti, gazdasági és védelmi célú hasznosítására egyaránt kitér.

Mindezek figyelembevételével összeállítottuk az Őrség erdészeti intézkedési programját, amely a Nemzeti Erdőprogramra épül, annak célprogramjaihoz kapcsolódik, kiemeli a térségre vonatkozó speciális intézkedéseket.

1. Célprogram: Az állami erdőgazdálkodás fejlesztése

Cél: Az állami erdővagyon megőrzése, értékeinek fejlesztése, a közcélok fokozottabb érvényesítése, az állami erdőgazdálkodás hosszú távú működőképességének biztosítása

Jogi intézkedések

Erdőfunkció övezetek szerinti differenciált erdőgazdálkodás jogszabályi háttérnek megteremtése (Erdőtörvény és végrehajtási rendeletének módosítása, kiegészítése).

Feladatfinanszírozás jogi alapjainak megteremtése.

Agrártámogatási rendelet módosítása, adórendeletek módosítása (társasági, iparüzési adó, stb.).

A feladat végrehajtását erdészeti szakmai bizottság felállításával kell biztosítani, amely az őrési vonatkozások figyelembevételével hangolja össze az erdészeti és a többi jogszabályt.

Pénzügyi finanszírozás – támogatási intézkedések

Költségvetési szerepvállalás szükséges az állami erdőgazdálkodás hosszú távú működőképességének megőrzése érdekében: Feladatfinanszírozás, a differenciált erdőgazdálkodás pénzügyi alapjainak megteremtése, költségvetés biztosítása pályázati alapon.

Természetvédelmi korlátozások miatti többletköltségek kompenzálását biztosítani kell az állami erdőkezelő szervek részére is.

Szervezeti intézkedések

A meglévő erdők védőhatásának fokozása csak szakmailag jól megalapozott, erős erdészeti szervezettel vihető végbe.

Olyan tulajdonosi-gazdálkodói intézményi szerkezet kialakítása szükséges, amely hosszú távon biztosítja az állami erdővagyon megőrzését, fejlesztését, és az azt kezelő szervezet működőképességét.

Az Őrség állami erdeiben gazdálkodó erdészeti egységek ezt jelenleg tudják biztosítani, ám erdőgazdálkodásukat a „tájgondozó erdészet” irányába kell átalakítaniuk. Ez a folyamat az elmúlt két évben elindult a természetszerű erdőgazdálkodás egyre szélesebb körű bevezetésével.

Önkormányzati, erdőgazdasági és természetvédelmi támogatással tájgondozó egyesületet, közalapítványt kell létrehozni, amely konkrét szervező és szolgáltató tevékenységet tölt be az erdőtől elvárt funkciók összehangolása terén.

Szükséges a védett erdőterületek kezelési viszonyainak végleges rendezése. Két törekvés van jelenleg: az egyik az erdészeti ágazaté, amelynek célja a védett erdők állami erdőgazdálkodóknál való tartása, a másik a természetvédelmi szervezeteké, amely szerint az egész erdészeti ágazat helye a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumban lenne. Az erdészeti ágazat bizonyítottan képes arra, hogy a védett és nem védett erdőket egyaránt az ökológiai igényeknek megfelelően, a biológiai sokféleséget megőrizve fenntartható módon kezelje.

2. Célprogram: A magán-erdőgazdálkodás fejlesztése

Cél: A tulajdon- és birtokszerkezet javítása a magánerdőben. A magánerdő gazdálkodás működési feltételeinek és jövedelmezőségének javítása, szerepének erősítése a vidékfejlesztésben.

Jogi intézkedések

A még rendezetlen gazdálkodási viszonyú erdők helyzetét rendezni szükséges, általánossá kell tenni a társult erdőgazdálkodást.

Az állandó erdőborítású üzemmódra való átállás, illetve a gazdaságtalan erdők természetközeli állapotba való visszavezetésének jogi alapjait meg kell teremteni (Etv. módosítás).

A birtokösszevonási célú földvásárlásokat és cseréket jogi eszközökkel is támogatni kell, csak így van lehetőség a rendezetlen gazdálkodási viszonyú erdők mértékének csökkentésére.

A megrendült vagyonbiztonság helyreállítását az erdőben okozott károk szigorúbb szankcionálásával, a büntetési jogszabályok szigorításával kell elősegíteni.

Az erdészeti hatóság a megfelelő türelmi idő lejárta után elrendelheti az elhanyagolt, kezeletlen erdők tulajdonos költségére történő rendbetételt vagy új erdőkezelő kijelölését. Ez az erdők fennmaradása érdekében szükséges intézkedés, így természetvédelmi érdek is. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ezek az intézkedések hosszú távon nem oldják meg megnyugtató módon az ilyen erdők fennmaradását.

Pénzügyi finanszírozás – támogatási intézkedések javaslatai

A magánerdészet (integrátor) szervezőmunkája által növelt működőképes erdőterület alapján számított normatív jellegű támogatások fenntartására szükség van.

A mezőgazdasági családi gazdálkodók egyéni erdőgazdálkodás iránti törekvésének és EU-konform társulásainak támogatását biztosítani kell.

Az erdővel nem rendelkező, erdőgazdálkodási szolgáltatást nyújtó vállalkozói kör műszaki fejlesztési igényeit támogatni kell.

Biztosítani kell a birtokkoncentrációval járó kedvezményeket, a szakirányítási, forgóeszköz feltöltési és többlet géptámogatásokat, az erdészeti beszerző-, értékesítő és szolgáltató szövetkezetek többlet géptámogatásait.

Szervezeti intézkedések

A magánerdők tulajdonosai számára jól szervezett szaktanácsadói rendszer létrehozására van szükség. A társult gazdálkodási egységek szakember ellátottságát állami támogatást is igénybevéve biztosítani szükséges. Elő kell segíteni regionális kivitelező vállalkozói szervezetek létrejöttét (integrátorok és magánerdészeti üzemek).

A magán- és közösségi tulajdonú erdők őrzési feladatát ellátó szervezet minél előbbi felállítására szükség van.

3. Célprogram: Vidék- és területfejlesztés, erdőtelepítés és fásítás

Cél: Mezőgazdasági művelésből kikerülő területek erdősítése, a vidék természeti környezetét javító külterületi és belterületi fásítások támogatása.

Vidék- és településfejlesztés

A magánerdő gazdálkodást a Kistérségi Fejlesztési Tanácsok és önkormányzatok feladatkörében prioritásként kell kezelni.

A településrendezési tervek külterületi szabályozási fejezetében kötelező munkarészt kell tenni az erdőkkel, fásításokkal kapcsolatos tervezési, kezelési, védelmi feladatok kidolgozását és gondoskodni kell a végrehajtás szakhatósági ellenőrzéséről.

A belterületi erdőkkel kapcsolatos hatósági feladatokat a helyi önkormányzatok hatáskörébe indokolt utalni, de gondoskodni kell a szükséges ellenőrzésről, szaktanácsadásról.

Intézkedést igényel a településkörnyéki erdőgazdálkodási módszerek kidolgozása, a belterületi fásítás és erdőtelepítés egyszerűsített eljárási renddel való nevesítése.

A jelentős mértékben többcélú hasznosítást igénylő magánerdőkkel rendelkező településekben különösen indokolt lenne a „faluerdész” intézmény létrehozása. A faluerdész szakember a szaktanácsadás mellett elősegítené a településrendezési tervek szakági végrehajtását, biztosítaná a kapcsolattartást az önkormányzatok és az erdészeti szakág között – segítve az erdőfelügyelők munkáját.

Erdőtelepítés, fásítás

Az Őrségben a védett mezőgazdasági területeken nem végezhető erdőtelepítés, az azon kívüli jó minőségű mezőgazdasági területeket pedig meg kell tartani jelenlegi művelési ágában.

4. Célpogram: Ember-erdő viszonyának javítása

Cél: az erdő közjóléti funkciójának kiterjesztése, az egészségmegőrzés javítása és a társadalom kulturális értékeinek megőrzése.

A látogatott erdőkben a múltban és a közelmúltban jelentős közjóléti fejlesztés történt, amelynek során feltárt és berendezett parkerdő, kirándulóhely, erdei pihenő, tanösvény létesült. Létesítésüket és fenntartásukat az erdészeti üzemi egységek és újabban az ÖNPI végzi részben saját forrásból, részben állami támogatásból. Az egyre szűkülő anyagi lehetőségek miatt az erdészeti közjóléti létesítmények kezelési intenzitása csökken, a létesítmények egy része megsemmisül, egy része pedig elhasználódott állapotba kerül.

Az erdők üdülési- közjóléti fejlesztésével kapcsolatban szükséges intézkedések:

Elkészült az erdei közjóléti létesítmények felmérése és értékelése. Számos fejlesztési program készült: az idegenforgalom, az ökoturizmus igényeihez kapcsolódó új létesítmények programja, a természetvédelmi bemutató övezetek, ökoturisztikai témaparkok és információs centrumok fejlesztési programja, stb.). A programok megvalósítására az önkormányzatokkal, a kistérségi társulásokkal, a regionális fejlesztési ügynökséggel, az ÖNPI-gal, az idegenforgalmi szervezetekkel egyeztetett ütemtervet és közös fejlesztési tervet célszerű készíteni.

A fenntartásra, fejlesztésre javasolt parkerdők, kirándulóhelyek számára „gazdát” kell találni (önkormányzat, erdészet, ÖNPI, idegenforgalmi szervezet, vállalkozás, stb.) és ki kell dolgozni ennek szervezeti, finanszírozási rendszerét.

Előnyben kell részesíteni az önkormányzati kezdeményezéseket, segíteni kell az e témában készült pályázatokat.

Kiemelt módon támogatni szükséges a magántulajdonba került parkerdők, kirándulóhelyek fejlesztését és fenntartását. Közjóléti funkciók kompenzációs/finanszírozási forrásainak jogi megfogalmazása indokolt speciálisan a magán-erdőben.

Az intenzíven feltárt és berendezett parkerdőkben olyan erdőgazdálkodást kell folytatni, amely biztosítja az erdők tartamosságát és a változatos, az esztétikai élményt nyújtó erdőképet. Szükség van a közjóléti erdők speciális erdőművelési módjainak jogi – igazgatási-szabályozási megfogalmazására.

Társadalmi összefogással gondoskodni kell az erdőket elöntő szemét eltávolításáról, a látogatott erdők rendben tartásáról.

Pénzügyi finanszírozás – támogatási intézkedések javaslati

Meg kell oldani a pénzhiány miatt elhanyagolt parkerdők, erdészeti közjóléti létesítmények felújítását, kezelését, reális igényeknek megfelelő fejlesztését, a létesítmények idegenforgalomba, falusi turizmusba való bevonását.

A jelenlegi állami fenntartási keret emelésére van szükség ahhoz, hogy e létesítményeket helyrehozzák és folyamatosan fenntartsák. A szűkös ágazati támogatáson kívül indokolt lenne az idegenforgalomból befolyt összegek egy részét erre a célra fordítani, hiszen az erdőnek ez a funkciója egyértelműen az idegenforgalmat, ökoturizmust szolgálja.

Szemléletformálás -oktatás- nevelés

Az együttműködés erősítésére van szükség az erdészeti, a természetvédelmi, az önkormányzati és a civil turista szervezetek között (fórumok szervezése, tevékenység összehangolása).

A védett területek erdeiben lévő értékek bemutatása és az odalátogató kirándulónépesség fogadása az ÖNPI-gal való együttműködéssel valósuljon meg. Számos programot maga az ÖNPI szervez, ez esetben viszont az erdőgazdálkodó tájékoztatása szükséges, azaz ki kell alakítani a megfelelő összhangot az erdészeti ágazat és a természetvédelem ökoturisztikai fejlesztési programjai között.

5. Célprogram: Természetvédelem az erdőben

Az Őrség erdeinek meghatározó része valamilyen szintű természetvédelmi védettség alatt áll. Az erdőgazdálkodás és a természetvédelem tehát azonos területen, de esetenként eltérő érdekek alapján kezeli vagy felügyeli az erdőket. A két tevékenység összehangolásának érdekében a következő intézkedéseket tartjuk szükségesnek:

Jogi intézkedések

A védett természeti területeken folytatott erdőkezelési és erdőgazdálkodási tevékenység támogatásához szükséges jogszabályi háttér megteremtése (erdészeti, természetvédelmi jogszabályok, költségvetési törvény összehangolása).

A természetvédelmi kezelési tervek és körzeti erdőtervek összehangolt elkészítéséhez szükséges jogszabályi alapok megteremtése.

A természetes folyamatokra alapozott természetközeli erdőkezelés és erdőgazdálkodás jogszabályi feltételeinek megteremtése.

A természeti értékek, a biológiai sokféleség és természetes folyamatok fennmaradását veszélyeztető nagyvadállomány hatékony csökkentéséhez szükséges jogi alapok megteremtése.

Szervezeti intézkedések

Az állami tulajdonban lévő védett erdőterületek természetvédelmi kezelését ellátó vagyonkezelési forma, erdőkezelő szervezeti rendszer –jelenlegi erdészeti- stabilizálása, tevékenységének természetvédelmi célú módosítása.

Intézkedések az erdők természetességének és biodiverzitásának fokozása érdekében

Az erdők és az ültetvényyszerű faállományok, valamint azok nyilvántartási, támogatási rendszerének elkülönítése, megjelenítése az erdészeti, természetvédelmi jogszabályokban, differenciált támogatási rendszer kidolgozása.

A természetes folyamatokra alapozott természetközeli erdőkezelés és erdőgazdálkodás módszereinek fejlesztése, finanszírozási, elszámolási feltételeinek, lehetőségének megteremtése, differenciált támogatási rendszer kidolgozása.

Az erdők biológiai sokféleségének és természetességének mérésére szolgáló monitorozó rendszer létrehozásához és működtetéséhez szükséges pénzügyi források biztosítása.

Pénzügyi finanszírozás – támogatási intézkedések

Az Őrségben a természetvédelem igényeit és az erdőgazdálkodók érdekeit össze kell hangolni.

A védett erdőterületeken folytatott kezelési és erdőgazdálkodási tevékenység támogatásához, a természetvédelmi korlátozásokból adódó veszteségek kompenzációjához szükséges EU-s és hazai források megteremtése és folyamatos biztosítása.

A gazdálkodási tevékenység korlátozásából eredő kártérítések kompenzálásához szükséges anyagi (pénz)eszközök biztosítása, a természetvédelmi korlátozásokból fakadó jövedelemcsökkenés kompenzálása az 1996. évi LIII. tv. 72.§-ának gyakorlati érvényesítésével.

6. Célprogram: Modern erdővédelem

Cél: az erdők egészségi állapotának folyamatos megfigyelése (erdővédelmi monitoring), a monitoring finanszírozás további biztosítása és bővítése.

Intézkedési javaslatok:

- Az erdőben előforduló károk megelőzése és mérséklése érdekében új erdőgazdálkodási és erdővédelmi módszerek, eljárások kidolgozása.
- A károk elhárításának és felszámolási rendszerének javítása.
- A gazdálkodók ráfordításait kiegészítő támogatások biztosítása.
- Az erdő elemei ellen elkövetett szabálysértés vagy bűncselekmény szankcionálásának szigorítása.

7. Célprogram: Fenntartható vadgazdálkodás

Alapvetően fontos intézkedés az Őrségben a vadállomány szabályozása, a fenntartható vadlétszám beállítása.

További fontos intézkedések a vadkár megelőzése, elhárítása és becslésének módszertani javítása, valamint gazdasági és ökológiai következményeinek feltárása. Túltartott vadlétszám esetén hatósági jogosítványok alkalmazása a vadászatra jogosulttal szemben.

A veszteségforrások – kár és elmaradt haszon – csökkentése érdekében az 1996. évi LV. törvény módosításával a vadászati jog gyakorlása vonatkozásában a tulajdon és használat egységének javítása.

A földtulajdon részét képező vagyoni értékű vadászati jog alapján erdő esetében a tulajdonos vagy gazdálkodó és a vadgazdálkodó együttműködésének fokozása. Fel kellene számolni az Őrségi tájat egyre jobban uraló vadkárelhárítási kerítés-rendszert.

A vad élőhelyének javításával kapcsolatos intézkedések

Természeti folyamatokra alapozott erdőkezelési eljárások bevezetése a gazdálkodásba és támogatása.

A vadászatra jogosult részére jogszabályi lehetőség biztosítása a Nemzeti Földalapból történő földvásárlásra, vagy földbérletre a vad élőhelyének javítása céljából (vadföld, csenderes létesítése).

Komplex vadélőhely-védelmi monitoring rendszer felállítása. Feladata: folyamatosan vizsgálni a vad élőhelyére, környezetére gyakorolt hatását.

8. Célprogram: Racionális fahasznosítás

Az Őrség erdeiben megtermelt faanyag gazdaságos hasznosítása érdekében a következő intézkedésekre van szükség:

A hazai hengeresfa alapanyag primer feldolgozására szolgáló gépek, technológiák beruházásainak, gépbeszerzéseinek támogatása a mezőgazdasági gépvásárlások támogatási rendszerében.

A környezetbarát, megújuló és hazai energiahordozó felhasználást biztosító beruházások szektorsemleges támogatása, a környezetbarát faanyagból készített termékek mentesítése a környezeti termékdíj fizetése alól.

A minőségi hengeresfa feldolgozás korszerűsítésére, a sarangolt faanyag ipari feldolgozásának bővítésére, a sarangolt faanyag energetikai hasznosítására van szükség. Ennek keretében támogatni indokolt a helyi faipari tevékenységet, a fa helyiipari házilagos feldolgozását is.

9. Célprogram: Az erdészeti igazgatás fejlesztése

A megnövekedett feladatú erdészeti igazgatás működőképességének biztosítása (létszám és költségek), az EU-s és nemzeti támogatás felhasználásához szükséges szervezeti változtatás végrehajtása.

Közreműködés a többcélú erdőgazdálkodás kereteinek biztosításában (magán-erdőgazdálkodás működésének segítése, állami erdők fenntartható gazdálkodásának és közcélú erdőgazdálkodásának elősegítése).

Közreműködés a vidékfejlesztési célok kialakításában és megvalósításában.

A közcélú pályázati rendszer működtetése során prioritás biztosítása az Őrség ökoturisztikai programjainak megvalósításához.

Erdőgazdálkodással kapcsolatos ismeretterjesztés és tájékoztatás.

10. Célprogram: Innováció, kutatás az erdőgazdálkodásban

Ki kell dolgozni az Őrségi elegyetlen erdeifenyvesek átalakítását szolgáló erdészeti program tudományos- kutatási háttérét.

Az erdészeti kutatásba fokozottabb mértékben be kell vonni az Őrséget közvetlenül érintő témákat (erdőgazdálkodás-természetvédelem-ökoturizmus, természetes beerdősülés, erdei rovarkárók, stb.).

A kutatások támogatásába régiós támogatási források bevonása is indokolt.

Ágazatközi közös kutatási témák megpályázása, monitoring rendszerek munkájának összehangolása.

11. Célprogram: Hatékony kommunikáció az erdőről

Az erdőfejlesztés megvalósításának fontos feltétele a közvélemény bizalmának erősítése az erdőgazdálkodók és a faipar iránt.

Javasolt intézkedések ennek érdekében:

- Interaktív kommunikációs fórumok szervezése, médiamegjelenés, kiadványok, erdei terepi programok.
- Társadalmi, politikai és szakmai szervezetek együttműködésének erősítése (ágazatközi kommunikáció).

4. KÖZJÓLÉTI – TURISZTIKAI FEJLESZTÉSI PROGRAM

4.1. A turizmusról általában

A turizmus magában foglalja a személyek lakó- és munkahelyen kívüli minden szabad helyváltoztatását, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat (WTO, 1989).

A szakirodalom számos turisztikai terméket különít el – pl. egészségturizmus, konferenciaturizmus, víziturizmus, bevásárló turizmus, stb. -, ezek közül mi a fejlesztési terv témájához kapcsolódóan a **természet-alapú turizmust** mutatjuk be részletesen azzal a megjegyzéssel, hogy a térségben ezen túlmenően még sok más turisztikai termék is jelen van.

Napjainkra, amikor a természetes környezetet egyre nagyobb károsító terhelések érik, megnövekszik a jelentősége a természetet kímélő, annak megismerését célzó turisztikai tevékenységeknek. A természetjárás, kerékpározás, horgászat, természeti tárgyak fényképezése, terepi lovaglás úgy szolgálják a szabadidő kellemes eltöltését, hogy közben elősegítik a természeti elemek megismerését és környezetünk megóvására nevelnek. Ezek a tevékenységek a turizmusnak a környezetet nem károsító szelíd ágazatát erősítik.

Mostanra kialakult a turizmus egy speciális változata: a „szelíd” turizmus. Nevezik még **természet-alapú**, lágy, zöld, **ökoturizmusnak** is. A szelíd turizmust igénylő embert a hamisítatlan tájképi-vidéki struktúrák érdeklik, a szabadidő eltöltésében egyértelműen a természettel megtalálható harmóniára törekszik. A szelíd és kemény (tömeg) turizmus fogalma sokszor keveredik. Robert Jungk alapján összehasonlítva a kétféle turizmust, a következő fogalmi különbségeket definiálhatjuk:

„Szelíd turizmus”		„Kemény turizmus”
Elősegíti az egyéni, a családi és baráti körön belüli együttes utazást	helyett	tömegturisztika
Elősegíti a „sok szabadidőt” az üdülés során	helyett	gyors közlekedési eszközök
Elősegíti az egyéni élményszerzést, az „aktivitást”	helyett	látnivalók, „kipipálása”, általános passzivitás
Elősegíti az örömszerű tanulás folyamatát	helyett	abszolút fogyasztói magatartás

Egyértelmű, hogy az Őrségben a „szelíd” turizmusnak van létjogosultsága, amely környezetkímélő módon végezhető, a tájat, az élő környezetet nem károsítja.

A következőkben a turizmusnak azokat a formáit tekintjük át, amelyek erdőben vagy erdei környezetben zajlanak le.

A természet-alapú turizmus

A természet-alapú turizmus tágabb fogalomként a turizmus minden formája, amelyben „az utazót főleg a természeti szépségek megfigyelése, megcsodálása motiválja”.

A természet alapú turizmus az ágazat széles területét fogja át. A turisztikai kínálat alapja a természet és annak elemei: az állat- és növényvilág, a természetes élőhelyek, a víz jelenléte és a tájképi adottságok.

Ökoturizmus

Az ökoturizmus nemzetközileg elfogadott meghatározása:

„Az ökológiai turizmus vagy ökoturizmus a környezetért felelősséget vállaló utazás és látogatás a viszonylag zavartalan természeti területeken, azok természeti, valamint jelen és múltbeli kulturális értékeinek élvezete és értékelése céljából, úgy, hogy kíméli azokat a látogatás hatásainak mérséklésével, valamint a helyi népesség társadalmi, gazdasági előnyökhöz való juttatásával.”

Az ökoturizmus a „természeti területekre való céltudatos utazás a természeti és kulturális környezet megismerése érdekében oly módon, ami nem változtatja meg a célterület ökoszisztémáját és egyben biztosítja azt, hogy a helyi lakosság számára a természeti erőforrások megőrzése anyagilag is hasznos legyen”. (The Ecotourism Society, 1991).

Az ökoturizmus fogalmába tartozik a **természet-alapú turizmus** minden olyan fajtája, amelyben az utazó elsősorban a természetet, valamint a természetes környezethez kapcsolódó kultúrákat szeretné megfigyelni és meg tapasztalni.

Az ökoturizmus egyaránt jelent egy gyűjtőfogalmat és egy szemléletet. Mint gyűjtőfogalom a turizmus olyan különböző formáit jelenti, amelyek a természeti-biológiai erőforrások fenntartható használatán alapulnak, mint pl. a nemzeti parkok látogatása, a madárles, a horgászat, a vadászat, a lovaglás, a kempingezés, a természetjárás, a nem motorizált vízi sportok, a kerékpározás, a sielés, stb.

4.2. Erdei turisztikai formák

Az erdei turizmus az ökoturizmus egyik meghatározott kínálatot biztosító és vendégkört vonzó ága, amely az erdők közjóléti turisztikai szolgáltatásain alapul és amelynek működésében és fejlesztésében jelentős szerepet vállal az erdőgazdálkodás és egyre inkább a természetvédelem.

Az erdők egyrészt mint **kirándulási célhelyek** bírnak jelentőséggel, másrészt tájképfőmáló, klímajavító és védő szolgáltatásaikkal **háttérrel** biztosítanak a többi üdülési-turisztikai tevékenység számára.

A turisták érdekeit szolgálja az erdők berendezése és az ott található egyéb látnivalók. A látogatók komfortérzetét növeli a feltártság (turistautak, parkoló az erdő szélén), az irányító táblák, a kerékpározható- és lovagolható utak, a parkerdők,

kiépített pihenők, autóspihenők, tanösvények, bemutató területek, ismertető táblák a látnivalókról, stb.

A vonzerőt fokozzák az erdőben található egyéb látnivalók, melyeket akár a természet, akár az emberkéz alkotta. Ilyenek a sziklák, barlangok, geológiai érdekességek, a hegycsúcsok, kilátóhelyek, a tavak, patakok, a történelmi emlékhelyek (kápolna, templom, vár, kastély, rom).

Gyalogos természetjárás

A turizmus többé-kevésbé szervezett formája, amely elsősorban az ökoturizmushoz kapcsolódik, versenyszerű formáiban (teljesítménytúrák, tájékozódási futóversenyek) a sport jelleg dominál. Viszonylag csekély infrastruktúrát igényel (jelzett turistaút hálózat, turistaszállások). Szorosan összefonódik az erdei turizmussal is, annak létesítményeit használja.

A kalandturizmus, túrlőtúrák, stb. többnyire szintén erdőkben, erdős környezetben zajlanak.

Kerékpáros turizmus

Az ökoturizmus mobil, a természeti környezetben való tartózkodást és a táj megismerését szolgáló ága a kerékpáros turizmus. Az erdős környezetben vezető kerékpározható utak, a turisztikai szolgáltatásokat nyújtó erdei megállóhelyek szorosan kapcsolódhatnak az erdei turizmushoz.

Lovas turizmus

A szabadidő egészséges eltöltésének aktív mozgást igénylő, a természeti környezetben gyakorolható formája a lovaglás.

A lovaglás az aktív turizmus egyik legtermészetközelibb formája, a turisztikai programokban javasolt fejlesztése indokolt.

Vadászturizmus

A vadászturizmus az aktív természet alapú turizmus sajátos ága, amelynek a turizmusban betöltött szerepe speciális, igénybevétele sok-sok feltételhez kötött, szűk befogadóképességű, „ad hoc” nem vehető igénybe, nem tömegturisztikai kategória és nem is tehető azzá. Ennek ellenére számolni kell vele, mert jelentős jövedelemforrás lehet és a természethez kötött turizmus fontos része.

A vadászat célja elsősorban sport, s csak másodsorban élelemszerzés vagy a védelem.

A vadászturizmus idény-jellegű, időszakait a vadászható vadfajok vadászati ideinei határozzák meg.

4.3. Turizmus az Őrségben

Az Őrségben a turizmus kialakulása az 1960-as években kezdődött. Ekkor kezdtek felfedezni az értelmiségiek az Őrség egyedülálló értékeit. Számos feltáró és értékmegőrző munka vette kezdetét, amely főleg az épített értékekre és a néprajzi örökségekre összpontosult (szeres településforma, boronaházak, Árpád-kori templomok). Ezek mára az ország egyik legismertebb iskolai kirándulóhelyeivé váltak.

A rendszerváltozásig a határ közelsége és annak őrzési módja erdősen gátolta az Őrség látogathatóságát, azt követően viszont robbanásszerűen megnövekedett az Őrség iránti érdeklődés. Az Őrséget felosztó országhatárok azok mindhárom oldalán a mai napig érzékelhető fékező hatást gyakorolnak a valamikor egybefüggő térség fejlődésére.

Ma, amikor a városi emberek egyre erőteljesebben igénylik pusztán a nyugalmat, mind inkább felértékelődik az Őrség, ezért is alapvetően fontos a térség jelenlegi állapotának hosszú távú megőrzése, az ökoturizmus feltételeinek maradéktalan biztosítása.

Az 1994-ben kezdődött Phare ICC program („Természetesen Őrség”) a térség egyik kitörési pontjaként nevezte a turizmust.

A természeti és kultúrtörténeti értékek, a tájkép megőrzését szolgálja a 2002-ben alapított Őrségi Nemzeti Park. A nemzeti parkok jelenléte a világon mindenhol emeli a turisztikai kínálat értékét, még akkor is, ha a vendégeknek és a szolgáltatóknak sok korlátozást kell tiszteletben tartaniuk. Ezek megértése és elfogadása azokban a térségekben tud érvényesülni, ahol a helyben élők felismerik azt, hogy a természetvédelmi korlátozások tulajdonképpen a saját jövőjük záloga.

A védett területeket kezelő ÖNPI mára igen színvonalas tájékoztató- és bemutató rendszert alakított ki az Őrségben, amely nagyszerűen szolgálja az ide látogatókat.

Szintén 2002-ben indult a Phare CBC Magyarország-Szlovénia Kisprojekt, amelyben az önkormányzatok és a térség meghatározó gazdálkodói vettek részt a turisztikai programkínálat szélesítése érdekében. Ez 2007-ben tovább bővült Horvátország belépésével, így ma a turisztikai beruházások támogatása a Szlovénia-Magyarország-Horvátország Szomszédsági Program révén, továbbá az Európai Unió és a Magyar Köztársaság társfinanszírozásával valósul meg.

Az Őrségbe látogató vendégek döntő többsége magyar, akik a fővárosból illetve a vidéki nagyvárosokból érkeznek. Egyre nő a visszatérő vendégek száma. A külföldiek is egyre növekvő érdeklődést mutatnak az Őrség iránt.

Az Őrségbe látogatók célja, motivációja:

- pihenés csendes helyen
- az Őrség megismerése
- átutazás Ausztria, Szlovénia, Olaszország felé
- természetjárás
- kultúrtörténeti értékek és hagyományok megismerése (szeres településforma, építészet, kézművesség, ünnepek, rendezvények).

Az előző felsoroláshoz kapcsolódik Szentgotthárd és vonzáskörzetéhez kötődően:

- bevásárlóturizmus (mértéke a 90-es évek végétől folyamatosan csökken)
- vállalkozási tevékenységekhez kötődő hivatásturizmus, konferenciaturizmus
- termálturizmus (új lehetőség, jelenleg az indulás időszakát éli)
- Rábát érintő víziturizmus.

A turisztikai érdeklődés a következő mikroközpontok köré csoportosul:

- Őriszentpéter és környéke (Szalafő, Pankasz)
- Magyarszombatfa-Velemér
- Vadása-tó és környéke
- Szentgotthárd és környéke
- Hársas-tó
- Apátistvánfalva és környéke (Kétvölgy, Orfalu).

A tartózkodási idő tekintetében még meghatározó az egy napos ittlét, ám a szállásférőhelyek folyamatos gyarapodásával erősödik a hétvégekhez, illetve ünnepekhez kötődő pár napos itt tartózkodás. A hosszabb időt itt töltő vendégek aránya kevés.

Az Őrségben a turizmus erősen szezonális, az április-október közötti időszakra korlátozódik. Az ősztől-tavaszig terjedő holtidényben csak a hosszabb ünnepeken (karácsony-szilveszter, húsvét) érezhető felporzás.

4.4. Erdészeti közjóléti-turisztikai tevékenység az Őrségben

Az előző fejezetben az Őrségi turizmus általános jellemzőit mutattuk be, a következőkben az erdőterületet érintő turisztikai tevékenységek részletes vizsgálatát tárgyaljuk.

Az erdők közjóléti hasznosítása az erdészeti szóhasználatban az erdők turisztikai célú feltárását, berendezését jelenti.

Az erdők közjóléti szerepe valójában az erdők összes közcélú funkcióját (védelmi, üdülési, sport, stb.) magába foglalja, ezért célszerűnek tartjuk a turisztikai célú tevékenység megnevezésében a **közjóléti-turisztikai tevékenység** szóösszetételt használni.

4.4.1. Közjóléti létesítmények

Közjóléti létesítmény: erdőben vagy erdős környezetben közjóléti berendezések elhelyezésével kialakított, korlátozás nélkül, térítésmentesen használható helyszín. A látogatók rekreációját, szabadidejük eltöltését, ismereteik gyarapítását szolgálja.

Az állami erdők kezelői az űrségi turizmus megindulásától kezdődően foglalkoznak közjóléti-turisztikai tevékenységgel. Ezek elsősorban a tavak és víztározók környezetében, illetve egyéb okból látogatott, a kezelésükben lévő erdőkben közjóléti létesítmények létrehozásával valósultak meg. Színvonalas parkerdőket, kirándulóhelyeket, pihenőhelyeket, bemutatóhelyeket, emlékhelyeket alakítottak ki és tartottak/tartanak fenn.

Ezen közjóléti létesítmények beruházásait, fenntartásait a nyolcvanas-kilencvenes években az erdészeti ágazat az erdőfenntartási alap terhére megfelelő módon tudta támogatni. Az ezredfordulót követően a támogatási lehetőségek folyamatosan szűkültek, majd 2008. január 1-től az alap megszűntével ez a támogatási forma teljesen megszűnt.

A folyamatból adódóan az erdőgazdaságoknak egyre nagyobb önrészt kellett vállalniuk a közjóléti létesítmények változatlan színvonalú fenntartásában. Ez a nehezedő gazdasági környezetben egyre nagyobb terhet tett/tesz a nyereségorientált erdőgazdaságokra, akik csak korlátozott mértékben fordíthatnak pénzeszközöket a közcélú feladatok ellátására. Az országban a bemutatott folyamatnak köszönhető, hogy az erdőgazdaságok által fenntartott közjóléti létesítmények berendezései a fenntartás elmaradása miatt folyamatosan romlanak, a tönkrement eszközök cseréje csak késve vagy egyáltalán nem kerül pótlásra. Itt kapcsolódtak be a helyi önkormányzatok a közjóléti-turisztikai tevékenységbe a fenntartás átvállalásával (pl. az űrségben a Hársas-tó, a Vadása-tó környezte), illetve új közjóléti létesítmények létrehozásával.

A leírt folyamatok közepette a Szombathelyi Erdészeti Zrt. Szentgotthárdi- és Vasvári Erdészeti Igazgatóságai példamutató módon tartják fenn és fejlesztik az igényekhez igazítottan a kezelésükben lévő parkerdőket, emlékhelyeket.

Az ÖNPI megalakulását követően (2002. év) erdőterületet is érintően létesítette **tanösvényeit, bemutatóhelyeit**, ezek nagyon jó színvonalon töltik be funkciójukat.

Az erdészeti igazgatás a **közjóléti létesítményekről országos nyilvántartást** vezet. Tervezési területünket érintően ebben a nyilvántartási rendszerben 2008-ban az alábbi közjóléti létesítmények szerepelnek. A nyilvántartásban elsősorban az állami támogatás segítségével kiépített, erdőben lévő létesítmények szerepelnek, ezt egészítik ki az egyéb forrásból megvalósultak köre, amelyekből egy-két létesítmény kimaradása valószínűsíthető. Ilyen például a három szomszédos ország együttműködésével létesített Hármashatár emlékmű és környezete.

<i>Közjóléti objektum</i>	<i>Hely</i>	<i>Fenntartó, kezelő</i>
Hársas-tói parkerdő (városi pe.)	Szentgotthárd	Önkormányzat
'56-os emlékerdő	Szentgotthárd	Önkormányzat
Belterületi parkok	Őriszentpéter	Önkormányzat
Erzsébet királyné kertje	Nádasd	Vasvári Erd. Ig.
Himfai parkerdő	Felsőmarác	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Bárkás-tói parkerdő	Őriszentpéter	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Haricsai parkerdő	Kercaszomor	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Vadása-tói kirándulóhely	Hegyhátszentjakab	Önkormányzat
Miród-forrás (Rákos kút)	Kemenestaródfa	Önkormányzat
Haricsai forrás	Kercaszomor	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Nádasdi autóspihenő	Nádasd	Vasvári Erd.Ig.
Cisztercita kunyhó	Csörötnek	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Erdészek az Őrségért Emlékoszlop	Csörötnek	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Palotai István emlékmű	Szentgyörgyvölgy	Lenti Erd.Ig.
Sigray emlékoszlop	Ivác	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Őrségi Tőzegmohás láp bemutató	Szőce	ÖNPI
Szálaló erdő bemutató	Szentgyörgyvölgy	Lenti Erd.Ig., ÖNPI
Pityerszer	Szalafő	ÖNPI
Kastélypark	Csákánydoroszló	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Eltűnt Lugosi falvak Emlékoszló	Ivác	Önkormányzat
Aradi park	Rátót	Önkormányzat
Emlékpark	Nemesmedves	Önkormányzat
Aradi Vértanúk Kopjafája	Ivác	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Szent Imre templom	Rönök	Egyház
Krisna-fa	Őriszentpéter	Szentgotthárdi Erd.Ig.
Pusztatemető	Kercaszomor	Szentgotthárdi Erd.Ig.

4.4.2. Közjóléti-turisztikai feltárás

Az Őrségben az erdők közjóléti-turisztikai célú feltárása igen szerteágazó. Tervezési területünkön jelentős **turistaút-hálózat** van, együttes hosszuk megközelíti a 305 km-t. Ezek gerincét a Nyugat-dunántúli Kék Túraútvonal adja. Az államhatáron vagy annak közelében húzódik a Vasfüggöny Túraút (Nyugati zöld). Ezek köre a határ átjárhatóságának szabaddá válásával bővül, elsősorban az Őrállók útja hálózat felállításával.

A közjóléti-turisztikai feltárás **speciális formája a tanösvény**, amely a környezet megismerését tájékoztató táblák és –füzetek segítségével igyekszik teljesebbé tenni. Az Őrségben jelenleg több mint 25 km tanösvény várja az érdeklődőket. Ezek létesítésében és a tájékoztató füzetek kiadásában élen jár az ÖNPI, hiszen nyolc tanösvény van jelenleg gondozásukban: Rezgönyár tanösvény (400 m), Töllös tanösvény (2,1 km), Sárgaliliom tanösvény (7,5 km), Fűrge cselle tanösvény (2,1 km), Szomoróczi tanösvény (1,3 km), Szala menti tanösvény (3,7 km), Felsőszéri tanösvény (1,1 km), Körtike tanösvény (6,3 km). Ezeken túlmenően a

Szentgotthárdi Önkormányzat a Hársas-tó keleti oldalán létesített egy 600 m-es tanösvényt. A tanösvények sok esetben jelzett turistautakon haladnak, ezért teljes hosszukkal nem vehetők figyelembe a közjóléti feltártság számításánál.

Erdőt érintően **a közjóléti feltárás további formái a kerékpározható és lovas túraútvonalak**. A kerékpárosok részére az Őrségben jelenleg jelzett formában – terepi és térképi – az alacsonyrendű közutak állnak rendelkezésre, teljes mértékben hiányzik az erdészeti feltáróutak kerékpáros igénybevétele.

A térségben található egy-két lovasudvar, ám környezetükben annak ellenére nincs kijelölt lovastúra útvonal, hogy általában ugyanazon a nyomvonalon haladnak a tereplovaglások alkalmával.

Egy terület feltárása kapcsán még az erdészeti gyakorlatban is valamilyen gépjárműves közlekedési lehetőség biztosítása jut általában eszébe az embereknek. **Az erdőterületet érintő közjóléti-turisztikai feltárás kapcsán** viszont számos ok miatt (vagyonvédelem, gazdálkodás, balesetveszély, környezetvédelem, stb.) **nem jöhet szóba erdészeti magánutakon a gépjárműves közlekedést biztosító lehetőségek feltárása és biztosítása**. Itt kell megemlíteni a települések rendezési terveiben egyre gyakrabban előforduló tervezett településközi összekötő utakat, amelyek egy része meglévő erdészeti magánutak nyomvonalán halad. Ezek csak az ingatlanrendezést, valamint a közúti paraméterek szerinti kiépítést követően tölthetők be tervezett funkciójukat, azaz közútként történő hasznosításukat.

4.4.3. Vizsgálatból levont következtetések

Az Őrség látogatott erdeiben magas az erdészeti közjóléti létesítmények iránti igény. Országos tapasztalat, hogy a lakosság és a kirándulók a kultúra egyik mutatójának tekintik az érthető tájékoztatási és irányítási rendszert, a létesítmények tisztaságát. Ahol ezek rendben vannak, ott számottevően kevesebb a rongálás, a szándékos károkozás és a szemetelés (jelen van a rend „visszatartó ereje”).

Figyelembe véve a védett területek nagyságrendjét és az azokkal kapcsolatos előírásokat, kijelenthető, hogy az Őrségben az elmúlt évtizedek erdészeti közjóléti-turisztikai tevékenységeinek köszönhetően **a közjóléti létesítményekkel való el látottság szinte teljesnek mondható**, a fejlesztéseknek ezért alapvetően nem új létesítmények létesítését, új helyszínek bevonását, hanem a meglévők bővítését, szolgáltatási színvonaluk emelését kell szolgálniuk. **Legfontosabb feladat a meglévő létesítmények megfelelő színvonalú karbantartása.**

A közjóléti-turisztikai feltárás viszont bővítendő. Itt elsősorban az erdészeti feltáró utak kerékpáros- és lovas turizmusba történő bevonását kell megteremteni.

Az állami erdőgazdálkodók egyre jobban felismerik, hogy az erdész szakma társadalmi elismertségét csak a közjóléti szolgáltatásokon keresztül lehet megszerezni. Így van ez tervezési területünkön is, hiszen az erdőgazdaságok a kezelésükben lévő (kezelésükben maradt) parkerdőkben, emlékhelyeken jó színvonalú közjóléti tevékenységet folytatnak. Ezt a folyamatot az erdészeti igazgatás a ren-

delkezésre álló eszközökkel (K2-2, K3) a lehetőség megszűntetéséig jól támogatja.

A **magán erdőgazdálkodók** az Őrségben nem folytattak és nem folytatnak erdészeti közjóléti-turisztikai tevékenységet. A területükön áthaladó turistautak megtűrése (bár ezek helyenkénti lezárása azért tapasztalható) nem nevezhető közjóléti tevékenységnek. A tevékenység hiánya az őrségi ember zárkózottságán túlmenően az apró birtokrendszernek, a nagy számú osztatlan közös tulajdonnak, a szervezetlen erdőgazdálkodásnak, a tőkehiánynak köszönhető. Ilyen körülmények között nem is várható el a közjóléti tevékenység.

Egyre erősödik a **közösségek közjóléti tevékenysége** is.

Az önkormányzatok, az egyházak létezésének lényegéből fakad a lehetőségek kihasználására való készség, késztetés. Így az erdőterületük arányánál lényegesen magasabb arányt képviselnek a közjóléti létesítmények kezelői, fenntartói között.

Az **ÖNPI** megalakulásától kezdve nagy részt vállal a nemzeti park területén az ökoturisztikai fejlesztésekből. Ez elsősorban a tájékoztató- és információs rendszer kialakításában és üzemeltetésében, bemutatóhelyek létesítésében és fenntartásában, a tanösvények létesítésében, a vezetékes túrák szervezésében és végrehajtásában, az Őrséghez kötődő rendezvények szervezésében és lebonyolításában mutatkozik meg.

Az Őrségben **egyre jobb a három fő közjóléti-turisztikai szereplő** – erdőgazdaság, önkormányzatok, ÖNPI – **közötti munkakapcsolat**, ennek köszönhető a jó színvonalú közjóléti-turisztikai tevékenység, melynek egyértelmű nyertesei a térséget felkereső látogatók, illetve a természeti- és kultúrtörténeti értékek (hosszú távú fennmaradási esélyük révén).

4.4.4. Az erdőállományok közjóléti-turisztikai szempontú vizsgálata

Az erdők turisztikai vonzerejét jelentős mértékben befolyásolja az erdők mennyisége és minősége. Az erdőlátogatók többségének véleménye szerint kirándulás céljára a természetes képet mutató idős, elegyes erdők a legalkalmasabbak. Az erdő elhelyezkedése, kiterjedése, közjóléti feltártsága és berendezése mellett fontos tényező tehát az erdőállományok összetétele, változatossága, állapota, a benne folyó erdőgazdálkodás jellege.

Tervezési területünk 53 %-os erdősültsége, nagy egybefüggő erdőtömbjei, változatos és természetes faállománytípusai közjóléti szempontból is igen kedvezőek. Az erdőtenyészet számára kiválóan alkalmas Őrség fa- és cserjefajokban igen gazdag.

Erdőterület megoszlása az Őrségben fafajcsoportok szerint

<i>Fafajcsoport</i>	<i>Részarány (%)</i>
Bükk	9,4
Gyertyán	9,2
Tölgyek	19,5
Egyéb kemény lombosok	2,9
Éger	4,0
Egyéb lágy lombosok	1,8
Erdei fenyő	41,3
Lucfenyő	10,9
Egyéb fenyők	1,0
Összesen:	100,0

A fajtamegoszlásból kitűnik, hogy tervezési területünkön a lombos- és a fenyő fajok részaránya közel azonos, sokféle faj fordul elő. Turisztikai szempontból fontos tényező az erdők biodiverzitásának mértéke, ezt az erdők elsősorban elegyességükkel és őshonosságukkal tudják biztosítani.

Az Őrségben honosnak tekinthető erdőfenyő részaránya kiugróan magas. Ez a lombos fajokkal való elegyességen túlmenően a tarvágásos üzemmódból adódó erdőfelújítási gyakorlatnak köszönhető, melynek során a gyenge termőhelyeken a múltban az elegyetlen erdőfenyvesek létrehozása általános volt. Ezek a fenyő monokultúrák közjóléti szempontból sem jók, sőt fokozott tűzveszélyességük révén a kirándulók veszélyt jelentenek a fiatal és középkorú fenyvesekre.

Az egyéb kemény lombosok 75 %-át az akácok teszik ki. Ezek egy része a közelmúltban elvégzett erdőtelepítések révén jöttek létre, elegyetlen mivoltuk miatt turisztikai szempontból nem kedvezőek.

A magántulajdonú erdők részaránya az Őrségben 51,9 %. Ez előző fejezetben ismertetett jellemzőik miatt ezekben az erdőkben a közjóléti-turisztikai tevékenység a tulajdonviszonya miatt korlátozott.

A védett területek prioritásának köszönhetően az erdők elsődleges rendeltetés szerinti megoszlása messze nem tükrözi az erdők turisztikai használatának mértékét. A 20,7 ha-os mennyiség százalékban ki sem fejezhető. Az erdőfunkció tervezés során elvégeztük az Őrség erdeinek üdülési erdőállomány és üdülési erdőfunkció értékelését, valamint a turizmus szempontjából frekvenciát helyeken az erdők üdülési erdőfunkció övezetbe történő besorolását. A besorolás eredményeként az erdők 3 %-a került az üdülési erdőfunkció övezetbe. Ezek alapvetően a jelenleg is intenzíven látogatott parkerdők és pihenőhelyek, továbbá a faanyag-termelést elsődlegesen szolgáló erdőket érintő térségi jelentőségű turistautak, tervezett kerékpározható és lovas túraútvonalak környezetében alakultak ki.

Az üdülési-turisztikai funkció részletes értékelésével a 3. fejezet több helyen is foglalkozik.

Az üdülési erdőfunkció övezet jelentős növelésére a jövőben nem kell számítani, az erdő üdülési-turisztikai szolgáltatásait azonban a többi funkcióövezetben is fejleszteni szükséges, főleg a turistautak és a turisztikai vonzerők környezetében. Ezeket a fejlesztéseket úgy kell megoldani, hogy azok övezeti besorolásából adódó fő funkcióját ne akadályozza, ne zavarja.

4.5. Fejlesztési program

4.5.1. Az Őrség turizmusának fejlesztési irányelvei

A turizmus ma a világgazdaság egyik leggyorsabban növvő ágazata, becslések szerint hamarosan a világgazdaság vezető ágazata lesz.

Felértékelődött a szép, nyugodt természeti környezet idegenforgalmi, üdülési szerepe. A falusi turizmus, az ökoturizmus különböző fajtái, a vadászat számára kiváló lehetőségeket nyújt az Őrség.

Vas Megye Területfejlesztési koncepciója és Programja 2007-ben került elfogadásra. Ebben az Őrség vonatkozásában kiemelten szerepel a szelíd turizmus. A koncepció **tájegységi ökoturisztikai programcsomagokat** tartalmaz, amelyek a megyére jellemző táji sokszínűség bemutatását is magukba foglalják.

A program célja:

- a vidék természeti értékeire, helyi specialitások értékesítésére épülő turisztikai termékfejlesztés
- a vendégjszakák számának növelése a községekben
- áttételes hatásként a helyi foglalkoztatás bővítése.

A program leírása:

A természeti, táji adottságok turisztikai lehetőségeinek kiaknázása kifejezetten az ökoturisztikai elemeket jelenti, mégpedig a megyére jellemző táji sokszínűség bemutatását célozva, mely tájegységi programcsomagokra bontva a kultúrtájak örökségének bemutatathatóságát is magában foglalja. Az Őrség, a Vendvidék, a Hegyhát, a Rába vidéke, vagy a Kőszegi-hegység sajátos természeti jelleggel bír, amelyekre jelentős attrakciót lehet fejleszteni a különböző célcsoportú vendégkörnek szóló aktív turizmus (pl.: lovas-, vízi-, kerékpáros, horgász-) fejlesztésével.

Vidéken, ezen belül a természeti értékekben gazdag területeken (Őrségi Nemzeti Park területe, tájvédelmi körzetek) jelentős fejlődési lehetőséget kínál a turizmus. Ezekben a térségekben alapvetően helyi mezőgazdasági és kézműves termékeket termelnek és ápolják a kulturális hagyományokat. A turizmus szempontjából ezért ideális terepet nyújtanak az ökoturizmus, az aktív turizmus és nem utolsósorban a mezőgazdasági termékeket, illetve a hagyományos termelést bemutató agroturizmus számára. Ezért javasolt a fent jelzett turisztikai termékek fejlesztése. E termékek együttesen nyújtják a kikapcsolódáshoz, sportoláshoz, szórakozáshoz, a helyi értékek megismeréséhez kapcsolódó szolgáltatásokat (vonzerőt) és a megfelelő minőségű szálláshelyet, vendéglátóhelyet, természeti és épített környezetet. Ahhoz, hogy egy térség turisztikai szempontból vonzó legyen, e

termékeknek és szolgáltatásoknak együttesen kell rendelkezésre állniuk, ezért javasolt a kapcsolódó tevékenységek térségi alapú integrált (azaz több projektet összefogó) fejlesztése.

Kiemelt feladat az ökoturisztikai programcsomagokon belül a turisztikai szálláshelyek minőségi fejlesztése, a turisztikai vonzerők elérhetőségének javítása, a tájékoztató és az információs, informatikai rendszerek fejlesztése.

Vidéken elsősorban a helyben lakó magánszemélyek, mezőgazdasági vállalkozók vendéglátási, szállásszolgáltatási tevékenységének támogatása a cél, amely a helyi erőforrásokat és a gazdaságos működtetést tekintve kisméretű szálláshelyfejlesztést indokol.

Az értékek fenntarthatóságának biztosításához szükséges maximális látogatói korlátok meghatározása és a szükséges megközelíthetőségi (tömegközlekedéssel is), parkolási, higiéniai infrastruktúrák biztosítása.

A program preferálja a turisztikai potenciállal rendelkező vidéki és a hátrányos helyzetű térségekben megvalósuló fejlesztéseket (LEADER térségeket).

Fő célterület a sajátos és egyedi értékekkel rendelkező Őrség, a Hegyhát és Köszeg környéke, de nem kizárható a megye többi tájegysége sem.

Támogatandó tevékenységek az Őrség vonatkozásában:

Nyugat-dunántúli Operatív Program által

- ökoturisztikai, rekreációs célokat szolgáló jelentős vonzerők
- természeti, kulturális értékek bemutatását szolgáló látogatóközpontok, oktatóbázisok
- turisztikai célú kerékpárutak építése
- fedett lovardák építése

Új Magyarországi Vidékfejlesztési Program által

- falusi szálláshelyek fejlesztése
- agroturisztikai szolgáltatások
- természeti értékek bemutatása és a hozzáférhetőséget lehetővé tevő fejlesztések
- mezőgazdasági termékek értékesítését ösztönző helyi rendezvények.

4.5.2. Az erdei turizmus fejlesztésének általános irányelvei

Az **erdei turizmus** összefoglaló neve mindazon turisztikai formáknak, melyek nagyrészt erdőhöz, erdei környezethez kötődnek. Ezért az erdőket alkalmassá kell tenni a feladat ellátására, vagyis a turisták számára úgy kell feltárni és berendezni, hogy az lehetővé tegye az üdülési, pihenési szerepének betöltését.

Bár az erdők önmagukban is turisztikai vonzerőt jelentenek a lakosság és az üdülönépesség számára, az igények és az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az erdők arra alkalmas részét tájba illő, rusztikus megjelenésű, fából és helyi anyagokból készült berendezések kihelyezésével komfortosabbá kell tenni. Az erdők turisztikai feltárása, berendezése során arra kell törekedni, hogy az erdei ökoszisztémákat a lehető legkevesebb zavarás, sérülés érje. Csak olyan fejlesztést szabad végezni, amely nem okoz kárt a természetben, az erdőkben.

Rendkívül fontos az erdőlátogatók irányítása és tájékoztatása, amit megfelelő turistaút hálózat kialakításával és célszerűen elhelyezett táblákkal, útjelzésekkel kell biztosítani. A kirándulókat úgy kell irányítani, hogy elkerüljék a védett értékeket.

Lényeges feladat a parkerdők, kirándulóerdők fogadási szakaszainak, „kapuinak” kialakításával a látogatók „tömegturizmust” igénylő részének e területekre koncentrálnia, megkímélve ezáltal az erdők „csendes” övezeteit.

Nagy hangsúlyt kell helyezni a természet, az erdő, az erdőgazdálkodás megismertetésére, a környezeti nevelés elősegítésére.

Fontos fejlesztési feladat az erdőben lévő természeti és kulturális értékek, látványosságok bemutatása.

Az erdei turizmust be kell építeni az őrségi turisztikai kínálati skálába és lehetőség szerint össze kell kapcsolni más turisztikai tevékenységekkel.

Az erdők közjóléti-turisztikai fejlesztési programjának illeszkednie kell a turisztikai régió fejlesztési koncepciójához.

Az erdei turizmus fejlesztési programját úgy kell összeállítani, hogy összhangban legyen a térség nagy részét érintő Őrségi Nemzeti Park ökoturisztikai fejlesztési programjával. Erdőterületen az ökoturisztikai létesítmények közös fejlesztése is indokolt lehet.

Az erdők turizmusra való alkalmasságának kritériumai

Az erdei turizmus színhelye az erdő, az erdei üdülési, turisztikai tevékenység erdőhöz, erdei környezethez kötődik. Ezért az erdőket alkalmassá kell tenni e feladat betöltésére, vagyis a turisták számára úgy kell feltárni és berendezni, hogy az lehetővé tegye az üdülési, pihenési szerepének betöltését. Ennek eszközei a szép alakú fák és más látványosságok megőrzése, védelme, vonzó erdőképek fenntartása a változatos erdőszerkezetek megőrzése és kialakítása révén. A kirándulók ideális erdőképe egyénileg eltérő ugyan, de az egészséges, természetes, gazdag biodiverzitású idős erdő mindegyikük számára vonzó.

Az erdők kezelése, rendben tartása nagyban hozzájárul a kedvező kirándulási környezet kialakításához. Kiváló üdülési szolgáltatásokat azok az erdők nyújtanak, amelyek esztétikai látványa vonzó, változatosak, természetes benyomást keltenek. Ilyen erdőkép keletkezik a szakszerű természetszerű erdőgazdálkodás során és abban az esetben, ha az erdőrésztben a termőhelynek megfelelő fafajokból álló erdőtípus helyezkedik el. Ezen belül az „egyfajú” bükköstől a sok elegyfajból álló fenyőelegyes-tölgyesig bármelyik erdőtípus megfelelő állományképet nyújthat az üdülési funkció számára.

A közjóléti funkció a fent javasolt természetközeli erdőgazdálkodás alkalmazásával általában automatikusan megvalósul.

Az erdei ökoszisztéma a táj leglényegesebb eleme. Az ökoszisztémák fenntartása adja az alapját az erdők többfunkciós használatának, ami az erdőben előforduló életformák életképességén és kölcsönhatásaik épségén alapulnak. Ezért a turisztikai rendeltetésű erdők szempontjából is az ökoszisztémák megőrzése – és amennyiben szükséges helyreállítása – az egyik legfontosabb feladat. Az erdei öko-

szisztémák védelméhez hozzátartozik az erdei rétek, tisztások, völgyek, vizek, ki-látópontok megőrzése is.

4.5.3. Erdők közlekedési feltárási programja

Az erdőterületet üdülés és sportolás céljából gyalogosan saját felelősségére bárki igénybe veheti, melyet az erdőgazdálkodó tűrni köteles. (Kivételeket „Az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény szabályozza).

Az erdőgazdálkodó hozzájárulásával szabad az erdőterületen turista útvonalat kijelölni és létesíteni, turisztikai berendezést, létesítményt építeni és fenntartani. Az erdőterületen kerékpározni és lovagolni csak az arra kijelölt úton szabad. Eb-ből az következik, hogy kijelölt út hiányában a törvény sem a lovaglást, sem a ke-rékpározást nem engedi meg az erdőterületen.

Ezért az erdei turizmus fejlesztését végzők fontos feladata a lovagló és kerékpá-ros úthálózat kijelölése, a területek tulajdonosaival, kezelőivel való egyeztetése.

Nagyon fontos kiemelni, hogy az erdészeti magánutak közcélú gépjárműves for-galma csak kivételesen engedhető meg, ennek számos gazdálkodási és védelmi oka van. **Az Őrségben az erdészeti magánutak gépjárműves használata nem lehetséges**, ezért ezzel a közlekedési formával az alábbiakban nem foglalkozunk.

Gyalogos túraúthálózat fejlesztése

Az Őrségben a turistaút hálózat megfelelő, a települések környezetében egy-két helyen már-már zavaró sűrűségük.

Terepi jelölésük az egységes tájékoztató tábla- és jelzés rendszer kiépítésének köszönhetően jó. Indokolttá vált viszont egy frissített turistatérkép minél előbbi kiadása, ugyanis a jelenleg kapható turistatérképek nem tartalmazzák a közel-múltban kijelölt (pl.: Nyugati zöld) vagy a megszüntetett turistautakat. Az ország más térségeire a Cartographia Kft. gondozásában az utóbbi időkben igen jól használható és közkedvelt *Turistaatlasz és utikönyv* került kiadásra. Javasoljuk, hogy az Őrség vonatkozásában is készüljön ilyen kiadvány.

Az őrségi turistaút hálózat további sűrítésére nincs szükség, viszont a **határon átnyúló turistaút-kapcsolatok** kialakítására már igen. A korlátozás nélküli határ-átlépésre támaszkodva fel kell kutatni azokat a nyomvonalakat, amelyek a határ túloldalán valamilyen közeli turisztikai vonzerő megközelíthetőségét biztosítja. Ezeket a határközeli turistautakról kell leágasztatni, tehát nem fog számottevően növekedni a turistautak hossza.

Kerékpáros túraút hálózat fejlesztése

Az Őrség jelenlegi kerékpározható túraút hálózata alapvetően a meglévő ala-csonyrendű, csekély forgalmú közutakra jelölt. Ezek mennyisége a tervezett tele-pülésközi összekötő utak kiépítését követően növekedni fog.

Az Őrségben a kerékpáros túraút hálózat tárgyalásakor nem önállóan kiépített kerékpárutakra kell gondolni, hanem kerékpározható nyomvonalakra. Erre a célra az alacsony forgalmú közutak, továbbá a stabilizált mezőgazdasági és erdészeti utak nagyszerűen alkalmasak.

A jelölt kerékpáros túraútvonalak alapvetően az egyes települések között teremtik meg a kapcsolatot, körtúrák megtételére kevésbé alkalmasak. **A kerékpáros túraút hálózat bővítésére, a települések körüli rövidebb-hosszabb körtúra útvonalak biztosítására, a határon átnyúló kerékpáros turizmus fejlesztésének érdekében az Őrségben szükséges a jó minőségű erdészeti feltáró utak bevonása.** Ilyen úthálózattal jellemzően az erdőgazdaságok rendelkeznek, melyek jelenlegi állapotukban kerékpározásra kiválóan alkalmasak. A magánerdőkben ilyen jó állapotú erdészeti feltáró utat csak elvétve találhatunk.

Az erdőgazdaságok nem zárkoznak el erdészeti feltáró útjaik kerékpározhatósága elől, azonban a jogszabályban biztosított jogosítványaikkal élni kívánnak, azaz csak az ő hozzájárulásukkal lehet igénybe venni ezeket az erdészeti utakat. Igénybevételeknek számít már a tervezés és a kijelölés is! Ehhez kapcsolódóan jogos elvárásuk, hogy a kerékpározásra nem jelölt erdészeti utakon kerékpáros forgalom ne legyen. Terepi jelölésük a gyalogos túraútvonalakhoz igazodjon (faktorsre festett piktogram, hasonló tájékoztató- és irányító tábla rendszer).

Az alábbi erdészeti feltáró utak vonandók be a kerékpáros túraúthálózatba (a felsorolás a teljesség igénye nélkül készült, az útvonalak előzetes erdőgazdasági egyeztetése megtörtént):

- Szalafő Pityerszer – Nyúzó-völgy – Farkasfai közút	6,7 km
- Szalafő Csörgöszer – Hódosi határátlépő – csatlakozás az előző nyomvonalhoz	2,7 km
- Szalafő Alsószer – Timany-hegy – Őriszentpéter Határőr laktanya	7,7 km
- Viszáki zártkertek – Lugosi Emlékoszlop	4,2 km
- Őriszentpéter Baksaszer – Kerkáskápolna	2,3 km
- Kerkafalva – Felsőcsöde	5,8 km
- Rimány – Nádasd	4,6 km
- Rimány – Felsőmarác	4,6 km
- Nádasdi autóspihenő – Jägerházi allé	2,3 km

A kerékpározható szakaszok hosszai az igénybevett erdészeti feltáró utakra vonatkoznak, a szakaszt jelölő végpontok elérése érdekében általában hosszabb utat kell megtenni.

A felsoroltakon túlmenően a Nagyrákos – Bajánsenye Dávidháza között húzódó **régi vasúti nyomvonal** töltésére is tervezhető kerékpárút. A nyomvonal önkormányzati tulajdonokban van. A vasúti alépítményről a 30 éve felverődött fás- és lágyszárú növényzetet el kell távolítani, ezt követően esetleges murvaterítéssel biztosítható a nyomvonal kerékpározhatósága, (lásd nagyrákosi szakasz), ehhez nem feltétlenül szükséges a költséges aszfalt- vagy betonburkolat elkészítése. A nyomvonal hossza 8,6 km.

Az ÖNPI tulajdonába került az államhatár mellett húzódó **határsáv**, amelyben a határőrség nagyon jó minőségű murvás utat épített ki és tartott fenn a rendszer-váltásig. 1990 után ennek az útnak csak bizonyos szakaszait használják az erdőgazdasági munkák során, a felhagyott útszakaszok kezdenek elcserjésedni, beerdősülni, meredekebb részein a vízerózióknak köszönhetően kisebb-nagyobb

árkok keletkeztek. Az ÖNPI ezen az egykori határsávi úton kerékpáros és lovas túraútvonalat kíván kialakítani. A Szentgyörgyvölgytől Kemenestaródfaig húzódó szakasz teljes hossza mintegy 102 km. Meg kell jegyezni, hogy a nyomvonal Alsószölnök-Rábafüzes közötti szakasza a patakok és folyók mély fekvésű ártereit kikerülve meglévő alacsonyforgalmú közutakon halad, továbbá a Felső-Őrségi részen Csákánydoroszló és Kemenestaródfa közigazgatási határában a határsávon kívüli ún. rendszerúton halad.

Lovas túraúthálózat fejlesztése

Az ökoturisztikai fejlesztések során lényeges a lovaglás lehetőségeinek biztosítása is. Tervezési területünkön már jelenleg is található néhány lovasudvar (pl. Kétvölgy, Óriszentpéter, Kercaszomor, Magyarszombatfa), a közeljövőben a támogatások megjelenésétől függően ezek köre várhatóan bővülni fog. A lovasudvarok környezetében jelentkezik a tereplovaglás igénye is, sőt a fejlesztéseknek köszönhetően akár napos, több napos tereplovaglási kínálat is meg fog jelenni. Ezek a túraútvonalak erdőket, erdészeti utakat fognak érinteni, ahol a jogszabályi kötelezettség szerint nyomvonalukat az erdőgazdálkodóval egyeztetetten ki kell jelölni [1996. évi LIV. törvény 82. § (2) bekezdés]. A kijelölés fa-törzsre festett piktogramokkal, tájékoztató- és irányító táblái a meglévő tábla-rendszerhez igazítottan kerüljön kihelyezésre.

A lovasok által jelenleg használt erdészeti utak mennyisége nem számottevő, jelzésük nincs, ezek pótlása az erdőgazdálkodókkal történő egyeztetés után minél előbb elvégzendő.

A meglévő és tervezett gyalogos-, kerékpáros- és lovas túraútvonalak csak akkor tudják szerepüket jól betölteni, ha:

- a használati módjuknak megfelelő karbantartást megkapják
- jelölésük kellő sűrűségű, diszkrét és egységes az egész térségben
Más-más szimbólum jelölje az egyes típusokat. A jelölés legjobb módja a fa-törzsre történő festés, ám túlzásokba nem szabad esni.
- a nagy forgalmú kirándulóhelyeken térképes tájékoztató tábla tartalmazza a környék túraútvonalait, irányító táblák segítik a terepi eligazodást
- a területen a főbb látnivalók felé irányító, eligazító táblák mutatják az elérés lehetőségét, ezeken szerepeljen a távolság és a megtételéhez szükséges idő is
- hálózatuk és a látnivalók köre tájékoztató füzetekben, térképatlaszban és utikönyvben megjelenik és azok számos helyen beszerezhetők. Nagyon fontos ezek naprakészsége.

4.5.4. Közjóléti létesítmények fejlesztési programja

Az Őrség erdeinek közjóléti létesítményekkel való ellátottsága szinte teljesnek mondható, lefedi azokat a helyszíneket, ahol az erdőterületeket érintően koncentrálik a turisztikai érdeklődés. A jelentősebb helyszíneket a korábbi fejezetekben ismertettük.

A védett területek prioritása és területi kiterjedése miatt nagyobb közjóléti létesítmény – parkerdő, kirándulóerdő, kirándulóhely – létrehozását nem tartalmaz fejlesztési programunk, **új helyszínek kijelölési igénye nem jelentkezett**.

Jelenlegi **legfontosabb feladat a meglévő közjóléti létesítmények jó színvonalú fenntartása, ezen túlmenően igény szerint ezek a létesítmények bővíthetők** – berendezés állományukban és területi kiterjedésükben egyaránt -, szolgáltatási színvonaluk emelhetők.

A végrehajtás során nagyon fontos, hogy egyrészt **az erdőgazdálkodó ne maradjon egyedül**, másrészt viszont a fejlesztések csakis az erdőgazdálkodó egyetértésével történhetnek. Ennek az elvárásnak a teljesítése az Őrség tekintetében nem jelenthet különösebb akadályt, hiszen az erdei közjólét vonatkozásában már kialakult a jó kapcsolat az állami erdőgazdálkodók – önkormányzatok – ÖNPI között, továbbá az erdészeti hatóság is pozitívan áll hozzá az erdei turizmus fejlesztéséhez, lehetőségeihez mérten pályázatok befogadásával támogatja ezt a turizmust szolgáló tevékenységet.

Kisebb közjóléti létesítmény – pl. pihenőhely, emlékhely – iránti igény bárhol előfordulhat, kivéve a turizmus elől elzárt területeket (erdőrezervátumok, Ramsari területek, zárt vadaskert). Itt már beléphetnek a magántulajdonú erdőterületek is, a tulajdonosok meggyőzésével segíteni kell ezek kialakítását.

A Nyugat-dunántúli Operatív Program révén 2008-ban az **ÖNPI** közel 300 millió Ft-ot nyert az Őrségi ökoturizmus fejlesztésére, melynek célja az autó nélküli irányított turizmus elősegítése. Az **„Őrségtől a Vendvidékig” projekt**ben a Nyugati (Hármashatár) és Keleti kapu (Vadása-tó) kiépítése, turistautak fejlesztése, turistabarát kiszolgálóegységek kialakítása, kilátó építése szerepel. Ökoturisztikai témapark megépítését tervezik Felsőszölnökön, Alsószölnökön, Őriszentpéteren, ökoturisztikai információs centrumot alakítanak ki Apátistvánfalván a közelmúltban megnyitott határőrségi bemutató mellett. A felsorolt létesítmények egy része erdőt is fog érinteni, itt az erdőgazdálkodók bevonása feltétlenül szükséges. A teljes projekt eredményessége az önkormányzatok, a helyi vállalkozások bevonásával érhető el.

4.6. A turizmus fejlesztését szolgáló erdészeti program végrehajtásának feltételrendszere

A program megvalósíthatóságát alapvetően befolyásolják egyrészt az ökológiai viszonyok, másrészt az ökonómiai feltételek, a kialakult tulajdoni- és használati (kezelési) viszonyok és az ezeket meghatározó, alakító törvényi szabályok.

4.6.1. Jogi szabályozás

1996. évben egyidejűleg kerültek kihirdetésre az un. „zöld törvények” (természetvédelmi tv., erdő tv. és vadászat tv.) és közel egy időben léptek is hatályba (1997. január 1., illetve 1997. március 1.). A törvényeknek nem minden esetben sikerült feloldani azokat a feszültségeket, amelyek egyrészt az érdekek sokrétűségéből, másrészt a megváltozott tulajdoni formákból, nem utolsósorban pedig a tágabb jogi környezet (jogrendszer) általános anomáliáiból fakadnak.

Az erdő, mely tárgya a természet- és környezet védelmének, színhelye a vadászatnak és a turizmusnak, egyúttal tárgya a tulajdonnak is. A legfontosabb konfliktusforrások közül néhányat kiemelve:

- *Az erdőgazdálkodás és a társadalom rekreációs igényének konfliktusa:*
Sem a magán, sem az állami erdőgazdálkodó anyagilag nem érdekelt abban, hogy az erdőt nagyobb számú látogató keresse fel. A rekreációs intézkedések árbevétele csökkenést eredményezhetnek (pl.: véghasználat korlátozása) és költségnövekedéssel járhatnak (pl.: erdei utak karbantartása, parkerdei berendezések). Fokozódik az erdőtüzek veszélye.
- *Az erdőgazdálkodás és a természetvédelem konfliktusa:*
A természetvédelmi oltalom alá vont erdőterületen az erdőgazdálkodás szakmai szabályozásába (éves tervtől a technológiáig bezárólag) kompenzáció és ágazati felelősségvállalás nélkül a természetvédelem erősen érvényesíti akaratát.
- *Erdészeti részvénytársaságok – állami tulajdonú erdők kezelése:*
Az erdőgazdálkodás a piactudatára való áttérés következtében alapvető szerkezeti változásokon esett át. A változást nemcsak az jelentette, hogy országosan az erdőállomány 40 %-a magántulajdonba került, hanem, hogy a korábban állami vállalként funkcionáló erdőgazdaságok részvénytársasággá alakultak.
Az állami erdők tulajdonosi jogait a kincstár, a gazdálkodó jogait ezek a részvénytársaságok gyakorolják. Az állam, mint tulajdonos kétarcúan viselkedik akkor, amikor a természetvédelmi korlátozások jelenlegi mértéke mellett a versenyszférába delegálja a vagyonhasznosítást.
- *Az erdők közjóléti szerepének érvényesülése a magánerdőkben:*
A közcélok fokozott érvényesülése a magánerdőben és az azokhoz való hozzájárulás olyan stratégiai terület, ami az általános erdőfunkciókból a magán-

erdőnél is levezethető (pl.: turisztikai, vagy sportolási célú rekreáció, tájrehabilitáció, táj-, talaj-, vízvédelem, stb.). Ennek biztosítását a magánerdőnél oly módon kell megvalósítani, hogy a tulajdonosok a lehető legkevésbé legyenek korlátozva tulajdonosi jogaik gyakorlásában.

Az önként vállalt közcélú magánerdő-gazdálkodási gyakorlat esetén biztosítani kell az egyéb tulajdonformáknál alkalmazottakhoz hasonlóan e tevékenységek finanszírozását, vagyis a károk, költségek és elmaradt bevételek piaci értéken történő megtérítését.

A jogi szabályozás területén az alábbi konklúziókat lehet levonni:

A gazdasági tevékenység korlátozása esetén ki kell alakítani a kompenzáció intézményesített rendszerét. Ennek során felül kell vizsgálni azokat a rendelkezéseket, amelyek jelenleg kompenzáció nélkül jelentenek korlátozást.

A területekre és szervezetekre vonatkozó szabályozásban a piacgazdaság szereplőire tekintettel, tiszta helyzetet kell teremteni. El kell választani a piaci és a piacon kívüli szférát. Ennek során a piaci szereplőket egymással szemben sem kiemelni, sem egyes szereplőket közcélú feladatok ellátásával terhelni nem lehet.

Erős törekvés mutatkozik arra, hogy azokat az erdőket, ahol elsődlegesen a természetvédelem szempontjai, a nemzeti park igazgatóságok kezelésébe kell adni, annak ellenére, hogy jelenleg nem rendelkeznek a kezeléshez szükséges szervezeti és szakember-, valamint munkaerő háttérrel.

A rekreációs és egyéb közösségi célú erdőterületeket és létesítményeket kezelő szereplőket pályázati úton elnyerhető támogatásokkal lehet nonprofit jellegű ráfordításokra ösztönözni.

4.6.2. A közjóléti fejlesztési program megvalósításának szervezeti feltételei

A program megvalósítása kapcsán az alábbi szervezeteket, szervtípusokat szükséges kiemelni:

- Területfejlesztési Tanácsok, területfejlesztési társulások (Megyei Területfejlesztési Tanács, kistérségi területfejlesztési társulások, Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség)
- MgSzH Erdészeti Igazgatóságai
- Állami erdőgazdálkodó részvénytársaságok
- Önkormányzatok
- Dekoncentrált szervezetek (Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatalok, ÖNPI, földhivatalok)
- Társadalmi szervezetek
- Tulajdonosok (gazdálkodók, területhasználók) és közösségi szervezeteik.

A közjóléti- turisztikai tevékenység, az erdei turizmus bonyolítása és fejlesztése alapvetően továbbra is az **állami erdőgazdasági részvénytársaságokra** hárul. Ezt a tevékenységet az erdészeti igazgatás a rendelkezésére álló eszközökkel igyekszik továbbra is menedzselni. Az Európai Unió jelenlegi támogatási rendszere korlátozottan támogatja az állami erdőket. Ez megnehezíti az erdőgazdálkodók ezirányú tevékenységét.

Jelen van és erősödni fog a **közösségi szektor közjóléti tevékenysége**.

Várhatóan egyre nagyobb arányban fognak megjelenni a parkerdők kezelői, fenntartói között és egyre inkább igénybe fogják venni az Európai Unió pályázati lehetőségeit.

A **magán erdőgazdálkodók közjóléti tevékenységére is** egyre inkább lehet számítani, különösen akkor, ha a létesítmények gondozására, fejlesztésére fordított költségeiket az állam megtéríti számukra.

A szervezetrendszerből ki kell emelni a megyei önkormányzatokat és a megyei turisztikai hivatalokat. Napjainkra jól működő, operatív hálózatot képeznek a Tourinform Irodák, melyeket a megyei turisztikai hivatalok és a települési önkormányzatok közösen működtetnek. Az Őrségben az ÖNPI is segíti működését. Ezek a szervezetek illetékességi területükön jelentős és egyre eredményesebb térségmarketing feladatokat látnak el.

Szakmai ellenőrzés feltételrendszere

Az erdészeti, vadászati igazgatással összefüggő irányítási, szervezési, valamint hatósági feladatokat az illetékes miniszter, a minisztérium és a területi szervek, Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatalok látják el.

Az Erdészeti Igazgatóság:

- közreműködik az igazgatási, hatósági és ellenőrzési feladatok végzésében, miniszter megbízásából ellátja az erdőgazdálkodással kapcsolatos hatósági és tervezési feladatokat,
- szakmailag ellenőrzi és értékeli az erdészeti közjóléti beruházásokat, a közösségi és nemzeti támogatások felhasználását.

A Vadászati és Halászati Osztály:

- ellenőrzi a vadászat rendjére vonatkozó szabályok betartását, a vadhús felvásárlásával, feldolgozásával és forgalomba hozásával kapcsolatos ellenőrzési feladatokat a vadászati hatóság az állat-egészségügyi, élelmiszer-ellenőrzési, valamint a népegészségügyi hatóságokkal közösen végzi.

A közjóléti létesítmények kezelése, fenntartása

Közjóléti objektumok (parkerdők, autóspihenők, tanösvények, pihenőhelyek)

Ezen objektumok jelentős turisztikai vonzerővel rendelkeznek. Többségük erdőgazdasági részvénytársaságok kezelésében van.

A nonprofit jelleg miatt csak támogatással tarthatók fenn. Támogatás az agrártámogatási rendszer keretében igényelhető, de lehetőséget kell biztosítani egyéb támogatási keretek (turisztikai, vidékfejlesztési, ifjúsági, sport, stb.) igénybevételeire is.

Bemutató területek fenntartása

A bemutató területek jelentős kultúrtörténeti vagy természeti értékek bemutatására szolgáló korszerű intézmények. A kezelői feladatok kérdése megoldott, finanszírozásuk elsősorban pályázati támogatások révén valósul meg.

Érintett szervezetek:

- Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
- Állami erdőgazdasági Zrt-k.

Turisztikai célt szolgáló utak fenntartása, karbantartása

Az erdei utak fenntartása az erdőgazdálkodók feladata. A természetjárást is szolgáló erdei utak, turistautak jelölését, karbantartását a természetjáró szövetségek végzik. A szükséges eszközök többféle pályázati támogatásból is finanszírozhatók.

4.6.3. Az erdők közjóléti-turisztikai fejlesztésének támogatási rendszere

Az Őrségi turisztikai fejlesztésének szempontjából alapvető fontosságúnak tartjuk, hogy a közjóléti beruházások és karbantartások igényeinek minél nagyobb arányú finanszírozási lehetősége biztosítható legyen.

Az erdészeti közjóléti támogatás az erdőfenntartási alap 2008. január 1-i megszűnését követően teljesen átalakul. Az erdészeti közcélú feladatok (erdőszerkezet-átalakítás, erdők többcélú hasznosításával kapcsolatos feladatok) támogatása ezentúl egyrészt az Európai Vidékfejlesztési Alap (EMVA), másrészt nemzeti forráson alapuló csekély összegű (de minimis) források igénybevételével fog megvalósulni. Az ezzel kapcsolatos jogszabályok egy része már megjelent (de minimis), az EMVA-hoz kötődő kiadás előtt áll. A támogatás formája: normatív alapokon nyugvó vissza nem térítendő támogatás, amely pályázat útján igényelhető.

Az ismertetett támogatási lehetőségek szűkösek, ezért az erdei turizmus fejlesztésébe a kifejezetten turisztikai célú támogatási célú forrásokat feltétlenül be kell vonni. Ez csak a „helyi szereplők” összefogásával valósítható meg.

4.7. Közjóléti-turisztikai övezeti szabályozás

4.7.1. Az üdülési erdőfunkció övezetbe történő besorolás

Az üdülési erdőfunkció övezet kialakításának fő célja az, hogy kijelölje az erdei turizmusra, felüdülésre igénybe vehető erdőterületeket, ezeken a helyeken koncentrálja az erdő, a természet iránt érdeklődőket, biztosítsa a szabadidős tevékenységeket.

Egybefüggő területeit a látogatott helyszíneken és azok környezetében, továbbá valamilyen kultúrtörténeti vagy természeti érték környezetében alakítottuk ki.

Ehhez alapul vettük az egészségügyi-szociális, turisztikai elsődleges és másodlagos rendeltetésbe sorolt erdőket, az országos erdészeti közjóléti nyilvántartásban

szereplő közjóléti objektumokat, az ÖNPI által kialakított illetve a közvetlen kialakítás előtt álló látogatói centrumokat, ökoturisztikai témaparkokat, turisztikai vonzástényezőket.

Védett területeken az üdülési és élőhelyvédelmi funkcióövezetek átfedésbe kerültek. Itt a prioritási sorrend szerinti besorolás érvényesült azzal a kiegészítéssel, hogy a fokozottan védett területek, az erdőrezervátumok, a Ramsari-területek kivételével a többi védett terület igény esetén bekerülhetett az üdülési erdőfunkció övezetbe. Ezekben az erdőkben a természetvédelmi elvárások betartásával érvényesíthető az üdülési funkció.

Az üdülési erdőfunkció övezet növelésére a jövőben nem kell számítani.

4.7.2. Az üdülési erdőfunkció övezet szabályozási előírásai

Az erdészeti övezeti szabályozás célja, hogy egyrészt szakági adatokat biztosítson a különböző szintű területrendezési tervekhez és elősegítse az ágazati igények érvényesítését ezekben a tervekben, másrészt pedig a szabályozás alkalmazásával az erdészeti ágazat teljesíteni tudja azokat az elvárásokat, amelyeket a társadalom az erdők üdülési funkciójával kapcsolatban támaszt.

Az erdészeti övezeti szabályozás az irányelveket, előírásokat az Erdőtörvény és a területfejlesztésre és –rendezésre vonatkozó jogszabályok figyelembevételével határozza meg.

Az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV törvény (Etv.) rögzíti a következőket. „Az erdő fenntartása és védelme az egész társadalom érdeke, jóléti szolgáltatásai minden embert megilletnek, ezért az erdővel csak a közérdekekkel összhangban szabályozott módon lehet gazdálkodni.”

A térségi területfelhasználás rendjére vonatkozó legalapvetőbb irányelveket az Országos Területrendezési Terv tartalmazza. A meglévő erdőkre vonatkozó előírások a következők:

- a meglévő erdők fenntartásánál, új erdők telepítésénél fokozott hangsúlyt kell kapnia a védelmi és az **egészségügyi, szociális, turisztikai** rendeltetésnek.
- a védett tájak erdőterületein az elsődleges védelmi rendeltetés mellett meghatározó a **közjóléti funkció** is, ezért ezeken a területeken össze kell hangolni a táj- és természetvédelem és az ökoturizmus szempontjait.

Az erdészeti övezeti szabályozásnál figyelemmel kell lenni a megyei területrendezési tervekben leírt irányelvekre, továbbá a kistérségek különböző típusú fejlesztési, rendezési terveiben található erdővel, erdőgazdálkodással kapcsolatos fejlesztési igényekre, szabályozási javaslatokra. Az egyes településszerkezeti tervekben meghatározott területfelhasználási egységek kialakításánál figyelembe veendő az erdők övezeti bontása (védelmi funkció, élőhelyvédelmi funkció, üdülési funkció, gazdasági funkció).

A térségben számos ágazat folytat tevékenységet, nagy számú hatóság engedélyez, vagy gyakorol felügyeletet. Ezek mindegyike rendelkezik olyan törvényekkel, rendeletekkel, szabványokkal, szabályzatokkal, előírásokkal, amelyek vala-

milyen szinten befolyásolják az erdők funkcióit. Ezeknek az előírásoknak nagy szerepük van az erdőfunkció övezetek kialakításánál (védőtávolságok) és kiemelt jelentőségük van az erdészeti övezeti szabályozási tervben, a térségi erdészeti közjóléti programban.

Az erdészeti hatóság által elfogadott üdülési erdőfunkció övezet szabályozási előírásait a körzeti erdőtervben és az üzemtervekben kell érvényesíteni.

Az üdülési fő funkciót ellátó erdők kívánatos erdőképe olyan esztétikailag vonzó, természetszerű elegyes, vegyes korú idős erdő, amelynek látványa és a benne való tartózkodás gazdag pszichikai élményt és kedvező fiziológiai hatásai révén komfortérzést nyújt a látogatónak. Ennek elérése érdekében a következő szabályozási irányelvek betartására van szükség:

- Az erdők kezelése természetközeli gazdálkodási módszerekkel történjen.
- A parkerdőkben fontos szempont a változatosság, ami a nagyobb elegyességben, vegyeskorúságban, nyíltabb és zárt állományrészek változatosságában nyilvánul meg. Ezeket az igényeket az erdőfelújítástól kezdve az erdőnevelés teljes folyamata során figyelembe kell venni.
- Az üdülési funkcióövezetbe eső erdők vágáskorát a biológiai vágáskorhoz kell közelíteni. A faanyagtermelés másodlagos, az erdők tartamos fenntartását szolgálja.
- Az erdőnevelés során gondot kell fordítani az állományszegélyek és sétatutak, tisztások menti állományrészek esztétikus kialakítására, kilátópontok megnyitására, idős fák egyedi védelmére.
- Gondoskodni kell a látogatott erdők közjóléti feltárásáról, berendezéséről és folyamatos fenntartásáról.

Az üdülési erdőfunkció övezetbe sorolt erdőknél a besorolás indoka vagy az adott erdő üdülésre való alkalmassága, vagy pedig az erdőterület kedvező elhelyezkedése. Így olyan erdőrészek is bekerültek az övezetbe, amelyek az üdülésturisztikai igényeknek egyelőre nem felelnek meg. Ezekben az erdőgazdálkodást úgy kell folytatni, hogy ezt az igényt minél előbb illetve minél jobban ki tudja elégíteni.

A tervezési térség összes erdejére vonatkozó üdülési vonatkozású szabályozási javaslatok:

- Természetszerű erdők arányának növelése, egészséges, kedvező látványt nyújtó erdőkép kialakítása.
- Elegyfajok kímélete, idős faegyedek meghagyása az utak mentén, pihenőhelyek, vízfolyások környezetében.

Az igények növekedésétől függően hosszú távon szükségessé válhat az üdülési erdőfunkció övezet bővítése, újabb parkerdők létesítése. Ilyen célra elsősorban a gazdag biodiverzitású idős erdők jöhetnek számításba.

Minden parkerdő tömbre el kell készíteni a parkerdő fejlesztési tervet, amely feltetele az erdészeti szakhatósági engedélyezésnek, pályázatok elnyerésének. A

tervben külön munkarész foglalkozzon az erdőállomány kezeléssel és a távlati erdőkép kialakításával.

A meglévő ill. kijelölt parkerdők közjóléti létesítményekkel való berendezését fel kell újítani, illetve bővíteni szükséges.

5. ERDŐTELEPÍTÉSI PROGRAM

5.1. Erdőterület növelésről általánosságban

Az erdők telepítése során cél az erdők védelmi szerepének kiterjesztése, gazdasági jelentőségük megerősítése, az erdőgazdálkodás hatékonyságának javítása. A gazdasági szempontok is az erdőterült növelése mellett szólnak, hiszen a racionális földhasznosítás arra ösztönzi a mezőgazdasági termelőket, hogy azokat a szántóikat, gyepeiket, melyek alacsony hozamúak, túl sok ráfordítást igényelnek, kivonják a termelésből. Emellett az erdők faanyagot termelnek, amely környezetbarát energiaforrás és alapanyag.

Ugyancsak alternatív lehetőség az erdőtelepítés a kedvezőtlen adottságú, agrárkörnyezetvédelmi támogatásra számításba kerülő területek azon részén is, ahol ezt természetvédelmi szempontok nem korlátozzák. Ilyen korlátozást jelent például az erózió által nem veszélyeztetett védett természetes gyepek erdősítésének tilalma.

A mezőgazdasági területek erdősítése figyelembe veszi az európai erdők védelméről szóló miniszteri konferenciák által kidolgozott kötelezettségvállalásokat és hozzájárul a Közösség és a tagállamok által nemzetközi szinten vállalt kötelezettségeinek (klímavédelem, széndioxid koncentráció visszaszorítása) teljesítéséhez. Nemzeti szintű vagy alacsonyabb szintű erdészeti programokon, vagy azokkal egyenértékű intézkedéseken alapul.

Gazdasági célok

- a mezőgazdaság számára kedvezőtlen területek gazdaságos hasznosításával a vidéki lakosság jövedelemtermelő képességének és az alacsony képzettségű munkaerő foglalkoztatásának növelése
- a faanyagellátás javítása, környezetbarát természetes energiaforrás nyerése, valamint az ország faanyag-szükségletének hazai forrásból történő egyre nagyobb arányú kielégítése
- a vidék megújítható energia- és nyersanyag felhasználásának fenntartható módon történő növelése
- lehetőség más, kapcsolódó gazdasági tevékenységek (vadászat, méhészet, turizmus) fejlődéséhez.

Környezetfejlesztési célok

- az egész Közép-európai Régió környezeti állapotára kiható levegőtisztító, CO₂ megkötő, talajvédelmi, vízgazdálkodást szabályozó, stb. kedvező hatások a vidéki térségek természeti-, táji örökségének fenntartása, a lakosság egészségsügyi életkörülményeinek javítása
- természetközeli erdőtársulások létesítésével a biodiverzitás gazdagítása, a vidéki táj természetes elemeinek megőrzése, kedvező tájképi megjelenés elősegítése.

Társadalmi célok

- a tartós munkanélküliséggel sújtott, hátrányos helyzetű térségekben munkaalkalmak teremtése, a vidék népességmegtartó képességének javítása, a mezőgazdasági tevékenység kiegészítése, a jövedelemtermelés lehetőségének bővítése
- egészségügyi kedvező hatások növelése a lakosság számára a környezeti állapot javításával, az egészséges környezetben való tartózkodás lehetőségének növelésével
- az erdőterület turisztikai hasznosításával az elmaradott, hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásának segítése a falusi turizmus, idegenforgalom fejlesztéséhez kapcsolódóan.

Az ország erdőtelepítési koncepciója szerint – Nemzeti Erdőprogram – az ökológiai adottságok, a közcélú igények, valamint az ökonómiai lehetőségek alapján hosszú távon (35-50 év alatt) mintegy 700.000 hektár terület erdősítésével lehet számolni.

5.2. Az erdőtelepítés természetvédelmi irányelvei

Tervezési területünk 63 %-a természetvédelmi terület, ezért az erdőtelepítési program kidolgozása során a természetvédelmi irányelveket hangsúlyosan figyelembe kell venni.

Védett természeti területen erdőtelepítés kizárólag őshonos fafajokkal, természetkímélő módon és a termőhelytípusra jellemző elegyarányok alapján végezhető. Nem védett természeti területen őshonos fafajok alkalmazásával előnyben kell részesíteni a természetközeli erdőtársulások létrehozását.

Erdőtelepítésekben adott esetben vissza kell térni a pionír – védett természeti területen őshonos pionír – fafajokból létrehozott előállományok kialakításához.

Természetvédelmi szempontból az őshonos, a termőhelyi viszonyoknak megfelelő fafajok megválasztása mellett **a telepítésre javasolt terület természetvédelmi értékeit is figyelembe kell venni.** Vannak olyan természeti értékekben gazdag természeti területek, melyeken az erdőtelepítés, az azzal járó beavatkozások a természetes állapot megváltoztatásával, a természeti értékek csökkenésével járnak, itt az erdőtelepítést kerülni kell. Ilyen terület az Őrség is!

A jövőben nem szabad új erdőt telepíteni az őskopárokra (amelyek egyébként sziklakopárok) alapkőzettől függetlenül. A hegyvidéki irtásréteken az erdőtelepítést mellőzni kell.

Nem szabad erdőt telepíteni a vizenyős rétekre, lápokra, mocsarakba, nádasokba, valamint korábban lecsapolt vízfelületek helyére, továbbá a védett gyepekre.

A telepített erdők növény- és állattani jelentősége igen nagy. Az új erdőkben megtelepedhetnek értékes növényfajok, az állatok szaporodó-, élő- és menedékhelyet találnak. Ezek nagy része ugyanúgy élőhelyet talál a mesterségesen létrehozott erdőkben, mint a természetes meglévő erdőállományokban.

Az erdőtelepítés végrehajtásával kapcsolatos természetvédelmi irányelvek:***Fafajmegválasztás***

A fafajmegválasztás – mint hosszú távlatra, évtizedekre, évszázadra szóló döntés – az erdőtelepítő legfelelősségteljesebb feladata. Ezért természetvédelmi területen és mindenütt, ahol ezt a termőhely lehetővé teszi, az őshonos fafajok közül célszerű választani. Ezek a termőhelyi adottságokhoz jól alkalmazkodnak, ebből adódóan stabilak és a károsításokkal szemben is ellenállóak.

A természetes erdőtípusok felkarolása általában egyezik a táj- és természetvédelem céljaival.

A természetvédelmi, tájgondozási, talajvédelmi, turisztikai, stb. igények figyelembe vétele nem jelenti egyébként a fatermesztési szempontból legkedvezőbbnek ítélt fafajok cseréjét, mert ezek egyúttal kielégíthetik az említett kívánalmakat is.

A nagyüzemi, nagy területű erdőművelés az utóbbi évtizedekben elhanyagolta az erdőszegélyek kialakítását. A jól kiképzett erdőszegély nemcsak a faállományon belüli kedvező mikroklíma (kiegyenlített hőmérséklet, magasabb páratartalom, stb.) szempontjából fontos, hanem jelentős természetvédelmi szerepe van. A jól telepített és alakított erdőszegély cserjei bűvőhelyet, fészkelési lehetőséget és táplálékot kínálnak az élőlények nagy csoportjainak.

Talajelőkészítés

A talajelőkészítés lehet teljes vagy részleges. A részleges talajelőkészítés során a megművelt részek között megműveletlen területrészek maradnak. A természetvédelem céljait a részleges talajelőkészítési módok szolgálják. A szokásos mélyforgatás a legtöbb esetben káros. Hasznos lehet viszont a keveréssel nem járó altalajlazítás.

Ahol mélyforgatni nem szabad és altalajlazításra sem kerülhet sor (pl. terepadottságok miatt) ott a részleges talajelőkészítést (tányéros, foltos vagy pásztás) lehet tervezni ill. kivitelezni.

Ültetés, vetés

A nagyobb csemeteszám, a sűrű hálózat nemcsak az erdőtelepítés eredményességét, de a természetvédelem céljait is segíti.

Magvetés esetén, a természetes szelekció során a legéletképesebbek maradnak fenn és nem terheli a csemetéket az átültetéssel járó sokkhatás.

Az erdőtelepítések tájba illesztése

Az erdő, mint a legmagasabb rendű növénytársulás, meghatározó jellegű a táj képében.

Jó földrészlet kialakítás, helyes fafajmegválasztás és mesterséges vonalak, alakzatok mellőzése esetén az új erdőnek természetvédelmi szempontból tájképileg is lehet kiegészítő jelentősége.

Erdőt lehet telepíteni a roncsolt területeken (felhagyott bányák, megtelt hulladéklerakók, felszámolt utak, vasutak, távvezetékek, ipartelepek helyén), valamint a

mezőgazdaság számára feleslegessé vált szántók, kertek, gyümölcsösök, szőlők helyén. Meg kell azonban jegyezni, hogy nem minden mezőgazdasági művelésre alkalmatlan terület alkalmas erdőtelepítésre.

5.3. Erdőtelepítésre alkalmas területek az Őrségben

Az erdőtelepítési program előző két fejezetében az általános célokat és hatásokat, továbbá az általános természetvédelmi irányelveket ismertettünk. Ezeket szem előtt tartva, továbbá az adottságokat figyelembe véve – 63 %-os területi védettségi arány továbbá az 53 %-os erdősültség – ***az Őrségben minimális az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek köre.***

Az okok:

- az Őrségi Nemzeti Park területén a védettség egyik oka a jelenlegi tájszerkezet megóvása, azaz az erdőtelepítést az ÖNPI a természetes állapot megváltoztatásának tekinti, így az erdőtelepítést nem támogatja
- a természetvédelmi területeken kívüli gyepterületek erdősítése nem lehetséges
- a természetvédelmi területeken kívüli szántók általában a patakok, folyók környezetében találhatók, ebből adódóan jó minőségű területek, a mezőgazdasági termelés vonatkozásában fontos térségen belüli megőrzésük.

Erdőtelepítés iránti számottevő igény a földtulajdonosok részéről sem jelentkezik, hiszen a régi családi birtokszerkezetben mindenkinek volt erdeje, így a jelenlegi tulajdonosok döntő többsége is rendelkezik erdőterülettel.

A védett területek gyenge minőségű, erdőhöz kapcsolódó szántóin a földtulajdonosok egy része kis területen (pár ezer négyzetméter) gyors faanyagtermelési céllal akácot szeretne telepíteni, ezen kívül még jelen van az egyre csökkenő mértékű karácsonyfa telep (lucfenyő) létesítési igény is. A zöldhatóság egyik faültetést sem támogatja, az engedély nélkül elvégzett faültetvényeket felszámoltatja a földtulajdonosokkal.

A készülő új erdőtörvényben bevezetésre került a szabad rendelkezésű erdők köre (önerőből létesített faültetvény vagy önerdősülés). Ehhez kapcsolódóan jó lenne, ha a természetvédelem felülvizsgálná jelenlegi álláspontját és az Őrség tekintetében területi (pl. 2.000-3.000 m²) és egyéb korlátozásokkal (pl. növényfaj továbbterjedésének megakadályozásának előírása, alacsony vágáskor megállapítása – akácnál 30 év, tájképvédelem) lehetővé tenné az ilyen jellegű faültetvények időleges létesíthetőségét.

A fentiekben bemutatott faültetési igény szoros értelemben véve nem tekinthető erdőtelepítésnek, csupán fásításnak.

A megyei és kistérségi területfejlesztési koncepciók az Őrség vonatkozásában nem tartalmazznak erdőterület növelési elvárásokat vagy előírásokat.

Összességében kijelenthető, hogy az Őrségben erdőtelepítési program nem állítható össze, nincsenek meg a programszintű erdőterület növelési lehetőségek, ezért erdőfejlesztési tervünk erdőtelepítésként figyelembe vehető terület-

meghatározást nem tartalmaz. Ez nem jelenti azt, hogy elsősorban a védett területeken kívül ne fordulnának elő kis felszínű erdőtelepítési igények és lehetőségek, ezek feltárása részletesebb szintű tervezés során lehetségesek.

FORRÁSMUNKÁK

- Vas Megye Területfejlesztési Konceptiója és Programja (2007).
Vital Pro Kft
- Az Őriszentpéteri Kistérség Területfejlesztési Konceptiója és Programja (2002).
Natúrpark Térségfejlesztési Kht.
- Szakértői elemzések és ajánlások a Szentgotthárdi Többcélú Kistérségi Társulás területfejlesztési munkájának segítéséhez (2005).
- Szentgotthárdi Kistérség turisztikai fejlesztési stratégiája és cselekvési terve (2005). Xellum Kft.
- Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram (2002-2004).
FVM Erdészeti Hivatal
- A természetvédelem erdészeti szakmai koncepciója és távlati fejlesztési feladatai (2004). KVM Természetvédelmi Hivatal
- Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság kiadványai, internetes oldalai
- Az ÁESZ Térségfejlesztési és Zöldövezet Tervező Iroda által készített fejlesztési tervek
- Körzeti erdőtervek szöveges munkarészei

JOGSZABÁLYOK

1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
1996. évi XXI. törvény a terület fejlesztéséről és a területrendezésről
1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
1996. évi LIV. törvény az erdőről és az erdő védelméről
1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászat-ról
2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről
2008. évi L. törvény az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény módosításáról
- 29/1997. (IV.30.) FM rendelet az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény végrehajtásának szabályairól
- 253/1997. (XII.20.) Korm. rendelet az országos településrendezési és építési követelményekről
- 18/1998. (VI.25.) KTM rendelet a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről
- 88/2000. (XI.10.) FVM rendelet az Erdőrendezési Szabályzatról
- 30/2001. (XII.28.) KöM rendelet a természetvédelmi kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról
- 4/2002. (II.27.) KöM rendelet az Őrségi Nemzeti Park létesítéséről
- 254/2002. (XII.13.) Korm. rendelet a Nemzeti Földalap vagyonnnyilvántartásának, vagyonkezelésének és hasznosításának részletes szabályiról (Hatályon kívül helyezte a 254/2007. (X.4.) Korm. r.)
- 1110/2004. (X.27.) Korm. határozat a Nemzeti Erdőprogramról

- 88/2007. (VIII.17.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a mezőgazdasági területek erdősítéséhez nyújtandó támogatás igénybevételeinek részletes szabályairól
- 254/2007. (X.4.) Korm. rendelet az állami vagyonnal való gazdálkodásról
- 109/2008. (VIII.27.) FVM rendelet az egyes erdészeti közcélú feladatok csekély összegű (de minimis) támogatásáról
- 112/2008. (VIII.30.) FVM rendelet az erdők közjóléti célú védelmét és bővítését szolgáló feladatok ellátásának csekély összegű (de minimis) támogatásáról

M E L L É K L E T E K

2B táblázat: Funkcióövezetek összesítő kimutatása településhatáronként

6B táblázat: Erdők gazdasági és eszmei értékének településhatáros kimutatása

Tematikus térképek

M = 1 : 125 000

- Kistájak
- Erdők erdőgazdasági tájak szerint
- Erdők kezelők szerinti megoszlása
- Erdők elsődleges rendeltetés szerint
- Védett természeti területek
- Fokozottan védett természeti területek

Erdőfunkció térképek

M = 1 : 125 000

- Erdők élőhelyvédelmi funkcióértéke
- Erdők élőhelyvédelmi állományértéke
- Erdők vízvédelmi funkcióértéke
- Erdők vízvédelmi állományértéke
- Erdők üdülési funkcióértéke
- Erdők üdülési állományértéke
- Erdők gazdasági funkcióértéke (Erdők potenciális fatermőképessége)
- Erdők gazdasági állományértéke

Erdők gazdasági és eszmei értékének településhatáros kimutatása

Az adatbázis neve: **Örség**

Kód: **6B**

Hely	Helység	Terület	Gazdasági érték	Eszmei érték	Összes erdőérték
		ha	ezer Ft	ezer Ft	ezer Ft
8164	Csákánydoroszló	769.5	436 883	1041 416	1478 300
8167	Gasztony	465.1	245 299	575 041	820 340
8170	Kemestaródfa	225.1	196 204	414 779	610 983
8178	Daraboshegy	248.1	246 950	502 128	749 078
8181	Felsőmarác	562.1	338 658	677 974	1016 632
8183	Halogy	193.6	88 914	321 891	410 804
8186	Hegyhátszentmárton	902.0	927 323	1539 586	2466 909
8187	Ivác	755.4	451 336	1200 062	1651 398
8190	Nádasd	1 884.7	1342 625	2870 525	4213 150
8191	Örimagyarósd	684.3	406 883	975 197	1382 080
8193	Szőce	1 121.6	818 859	1449 470	2268 329
8194	Alsószőlőnk	522.3	365 953	1114 108	1480 061
8195	Apátistvánfalva	777.6	418 155	1209 560	1627 715
8196	Csörötnek	1 173.6	1432 419	2694 524	4126 943
8197	Szgotthárd-Farkasfa	1 167.4	604 330	1901 574	2505 904
8198	Felsőszőlőnk	1 556.9	1740 796	3289 768	5030 564
8199	Szgotthárd-Jakabháza	175.6	156 844	329 516	486 360
8200	Kétvölgy	361.5	208 623	483 678	692 301
8201	Kondorfa	1 131.6	800 075	1665 374	2465 449
8202	Magyarlak	370.3	390 716	871 364	1262 080
8203	Szgotthárd-Mujfalu	438.8	413 297	1072 152	1485 449
8204	Nemesmedves	375.1	273 919	517 297	791 216
8205	Orfalu	501.8	266 895	775 252	1042 146
8206	Szgotthárd-Rfőzes	773.3	740 648	1309 572	2050 220
8207	Rábagyarmat	998.6	906 449	1813 018	2719 467
8208	Szgotthárd-Rtótfalva	494.1	236 214	823 908	1060 122
8209	Rátót	194.1	130 438	237 239	367 677
8210	Rönök	856.1	674 011	1241 118	1915 129
8211	Szakonyfalva	843.4	613 947	1943 351	2557 298
8212	Szentgotthárd	573.9	297 104	1134 821	1431 926
8213	Vasszentmihály	233.2	140 491	388 609	529 100
8214	Bajánsenye	776.5	687 011	1460 971	2147 982
8215	Felsőjánosfa	57.8	44 488	116 878	161 366
8216	Hegyhátszentjakab	397.2	277 020	681 009	958 029

Erdők gazdasági és eszmei értékének településhatáros kimutatása

Az adatbázis neve: **Örség**

Kód: **6B**

Hely	Helység	Terület	Gazdasági érték	Eszmei érték	Összes erdőérték
		ha	ezer Ft	ezer Ft	ezer Ft
8217	Ispánk	344.9	302 901	521 795	824 695
8218	Kercaszomor	669.9	572 282	1164 820	1737 101
8219	Kerkáskápolna	262.8	255 455	436 650	692 105
8220	Kisrákos	510.7	373 043	768 546	1141 589
8221	Nagyrákos	895.3	587 056	1469 911	2056 967
8222	Öriszentpéter	1 858.9	1477 535	2645 737	4123 272
8223	Pankasz	459.6	338 552	859 094	1197 646
8224	Szaknyér	70.4	33 463	136 344	169 807
8225	Szalafő	1 737.0	1065 501	2469 153	3534 653
8226	Szatta	375.7	352 647	601 450	954 097
8227	Viszák	648.1	372 638	1043 124	1415 762
8229	Magyarszombatfa	934.0	788 099	1808 608	2596 707
8230	Velemér	554.8	409 211	1082 268	1491 480
9001	Csőde	800.4	873 991	1365 946	2239 937
9003	Kerkafalva	1 091.1	819 602	1452 063	2271 664
9011	Felsőszenterzsébet	563.6	463 953	1156 321	1620 275
9012	Magyarföld	583.9	755 645	1085 274	1840 919
9015	Ramocsa	47.3	43 893	61 106	104 999
9016	Szentgyörgyvölgy	962.7	776 405	1632 837	2409 242
Mind összesen:		35 933.6	27981 650	60403 775	88385 424

Funkcióövezetek összesítő kimutatása településhatáronként

Az adatbázis neve: **Örség**

Kód: **2B**

Hely	Helység	Ga		Véd		Ev		Ud		Összes
		ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	
8164	Csákánydoroszló	497.7	65	30.8	4	118.0	15	123.0	16	769.5
8167	Gasztony	384.3	83	64.9	14	15.9	3	0.0	0	465.1
8170	Kemestaródfa	206.4	92	7.3	3	0.0	0	11.4	5	225.1
8178	Daraboshegy	0.0	0	0.0	0	248.1	10	0.0	0	248.1
8181	Felsőmarác	0.0	0	0.0	0	457.2	81	105.0	19	562.1
8183	Halogy	16.1	8	0.2	0	155.0	80	22.3	12	193.6
8186	Hegyhátszentmárton	0.0	0	0.0	0	887.5	98	14.5	2	902.0
8187	Ivanc	0.0	0	0.0	0	727.6	96	27.8	4	755.4
8190	Nádasd	983.6	52	30.7	2	768.7	41	101.8	5	1 884.7
8191	Örimagyarósd	0.0	0	0.0	0	684.3	10	0.0	0	684.3
8193	Szőce	36.3	3	0.0	0	1 080.1	96	5.2	0	1 121.5
8194	Alsószőlők	0.0	0	0.0	0	522.3	10	0.0	0	522.3
8195	Apátistvánfalva	0.0	0	0.0	0	773.3	99	4.3	1	777.6
8196	Csörötnék	0.0	0	0.0	0	1 132.1	96	41.5	4	1 173.6
8197	Szgotthárd-Farkasfa	0.0	0	0.0	0	1 151.9	99	15.5	1	1 167.4
8198	Felsőszőlők	0.0	0	0.0	0	1 556.9	10	0.0	0	1 556.9
8199	Szgotthárd-Jakabháza	160.9	92	14.3	8	0.4	0	0.0	0	175.6
8200	Kétyölgy	0.0	0	0.0	0	361.5	10	0.0	0	361.5
8201	Kondorfa	0.0	0	0.0	0	1 131.6	10	0.0	0	1 131.6
8202	Magyarlak	0.0	0	0.0	0	342.8	93	27.5	7	370.3
8203	Szgotthárd-Mujfalu	0.0	0	0.0	0	284.1	65	154.7	35	438.8
8204	Nemesmedves	284.8	76	3.2	1	52.9	14	34.2	9	375.1
8205	Orfalu	0.0	0	0.0	0	501.8	10	0.0	0	501.8
8206	Szgotthárd-Rfözes	664.9	86	42.8	6	7.1	1	58.5	8	773.3
8207	Rábagyarmat	0.0	0	0.0	0	989.3	99	9.3	1	998.6
8208	Szgotthárd-Rtótfalu	0.0	0	0.0	0	494.1	10	0.0	0	494.1
8209	Rátót	176.5	91	9.0	5	8.6	4	0.0	0	194.1
8210	Rönök	767.2	90	72.8	9	0.0	0	16.1	2	856.1
8211	Szakonyfalva	0.0	0	0.0	0	843.4	10	0.0	0	843.4
8212	Szentgotthárd	1.0	0	0.0	0	572.9	10	0.0	0	573.9
8213	Vasszentmihály	222.0	95	9.1	4	2.1	1	0.0	0	233.2
8214	Bajánsenye	6.3	1	0.9	0	768.1	99	1.2	0	776.5
8215	Felsőjánosfa	0.0	0	0.0	0	57.8	10	0.0	0	57.8

Funkcióövezetek összesítő kimutatása településhatáronként

Az adatbázis neve: **Örség**

Kód: **2B**

Hely	Helység	Ga		Véd		Ev		Ud		Összes
		ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha
8216	Hegyhátszentjakab	0.0	0	0.0	0	338.7	85	58.5	15	397.2
8217	Ispánk	0.0	0	0.0	0	344.9	10	0.0	0	344.9
8218	Kercaszomor	36.1	5	13.0	2	579.1	86	41.7	6	669.9
8219	Kerkáskápolna	0.6	0	0.0	0	261.0	99	1.2	0	262.8
8220	Kisrákos	0.0	0	0.0	0	510.7	10	0.0	0	510.7
8221	Nagyrákos	0.0	0	0.0	0	895.3	10	0.0	0	895.3
8222	Öriszentpéter	0.0	0	0.0	0	1 818.5	98	40.4	2	1 858.9
8223	Pankasz	0.0	0	0.0	0	459.6	10	0.0	0	459.6
8224	Szaknyér	0.0	0	1.4	2	69.0	98	0.0	0	70.4
8225	Szalafő	0.0	0	0.0	0	1 737.0	10	0.0	0	1 737.0
8226	Szatta	0.0	0	0.0	0	375.7	10	0.0	0	375.7
8227	Viszák	0.0	0	0.0	0	643.1	99	5.0	1	648.1
8229	Magyarszombatfa	132.1	14	0.0	0	799.1	86	2.8	0	934.0
8230	Velemér	0.0	0	2.1	0	517.2	93	35.5	6	554.8
9001	Csöde	568.4	71	4.6	1	221.8	28	5.6	1	800.4
9003	Kerkafalva	988.2	91	15.0	1	88.0	8	0.0	0	1 091.1
9011	Felsősenterzsébet	368.3	65	2.7	0	191.7	34	0.9	0	563.6
9012	Magyarföld	91.5	16	7.1	1	475.0	81	10.3	2	583.9
9015	Ramocsa	43.5	92	0.0	0	3.9	8	0.0	0	47.3
9016	Szentgyörgyvölgy	385.9	40	9.7	1	520.8	54	46.3	5	962.7
Összesen:		7 022.6	20	341.6	1	27 547.6	77	1 021.9	3	35 933.6

Konfliktusok

2008/12/08 11:30 H

1 / 1. oldal

I. Funkcióértékek és állományértékek közötti konfliktusok

Gazd-i		Funkciókategória					
	0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0	1.1	92.7		0.5		94.3
	1	43.5	89.6	102.1	1167.8	3.4	1406.4
	2	40.4	82.6	2.3	563.4	45.4	734.0
	3	394.3	1711.5	2.7	10308.0	8582.6	22742.3
	4	92.3	314.2		153.1	3125.1	6957.2
	5	87.7	377.8		12.7	618.4	3999.4
Össz		659.3	2668.4	107.1	12205.1	12375.4	7918.4

Levegő		Funkciókategória					
	0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0		298.7	19.1	4.1		321.8
	1		2512.1	177.6	56.5	5.3	2751.4
	2		4365.4	388.4	146.2	25.2	4926.2
	3		6047.9	477.2	171.7	29.3	6726.2
	4		9704.1	618.4	183.0	69.4	10592.5
	5		9988.2	476.1	101.2	48.8	10615.6
Össz		32916.4	2156.8	662.8	177.9	19.8	35933.6

Védelem		Funkciókategória					
	0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0						
	1						
	2						
	3						
	4						
	5						
Össz							

Víz		Funkciókategória					
	0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0		321.2			0.7	321.8
	1		2654.9			96.5	2751.4
	2		4715.8	3.1	27.1	180.2	4926.2
	3		6461.9	16.1	9.8	238.4	6726.2
	4		10231.0	10.9	5.7	344.8	10592.5
	5		10424.6	36.4	2.7	151.8	10615.6
Össz			34809.5	66.5	45.3	1012.3	35933.6

Élőhely		Funkciókategória					
	0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0		3.0	32.2	57.6	1.1	93.8
	1	3.9	208.0	2431.9	8329.8	906.1	11879.7
	2		52.7	542.1	2332.9	294.5	3222.3
	3		123.2	850.4	2823.3	421.5	4218.5
	4		99.9	1220.5	3786.1	714.1	5820.8
	5		117.8	2081.4	6827.0	1672.3	10698.6
Össz		3.9	604.6	7158.6	24156.9	4009.7	35933.6

Talaj		Funkciókategória					
	0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0		6.3	85.4	2.1		93.8
	1		97.5	72.1		8.7	178.4
	2		686.3	1021.2	16.4	34.0	1757.9
	3		448.7	15372.3	184.3	93.9	16099.3
	4			17026.1	568.5	2.2	17607.9
	5				185.7	7.8	196.4
Össz			1238.9	33577.0	957.1	10.1	150.5

Üdülés		Funkciókategória					
	0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0	13.7	10.5	195.7	5.4	18.9	244.1
	1	423.1	807.0	10930.5	72.8	156.1	12683.3
	2	179.6	498.9	5108.3	19.4	111.0	6077.3
	3	184.6	330.6	3318.2	22.9	59.8	4033.4
	4	50.1	407.0	2760.7	0.4	38.0	3321.3
	5	211.9	1426.0	7470.8	108.3	94.3	9574.3
Össz		1063.1	3479.9	29784.2	223.8	464.6	918.1

Objektum		Funkciókategória					
	0	1	2	3	4	5	Össz
Állomány	0		301.8	15.6	4.4		321.8
	1		2481.2		174.4	92.4	2751.4
	2		4489.8		288.8	143.1	4926.2
	3		6031.6		503.4	185.9	6726.2
	4		9826.0		472.0	268.7	10592.5
	5		10016.8		347.9	215.2	10615.6
Össz			33147.1		1802.1	909.7	74.7

II. Funkcióértékek közötti konfliktusok

Funkció		Gazdasági												
		5	4											
TA	5	42.8	37.7	Talaj										
	4		1.2	5	4									
Vi	5	212.0	269.8	4.6	Víz									
	4	3.2	31.5	3.3	5	4								
LE	5	1.8	16.1	Levegő										
	4	44.7	67.8	5.3	5								4	
OBJ	5	25.4	23.9	7.6	25.7		12.6	19.8	16.6	Objektum				
	4	214.6	210.8	23.7	20.2		32.7		5.8	5	4			
EV	5	215.3	299.3	40.4	1.0	213.3	6.7		1.4	8.5	244.8	Élőhely		
	4	4653.7	9141.1	54.7	9.0	598.1	37.6	19.8	146.1	59.7	365.0	5	4	
ÜD	5	289.0	272.3	0.9		90.3	29.4		7.3		567.9	65.7	618.9	
	4	138.5	163.8			43.9			5.7		5.9	39.8	255.3	